
3 1761 07865651 9

DAVIDIS RUHNKENII

OPUSCULA.

DAVIDIS RUHNKENII

OPUSCULA

ORATORIA, PHILOLOGICA, CRITICA,

NUNC PRIMUM CONIUNCTIM EDITA.

LUGDUNI BATAVORUM,
APUD SAM. ET JOH. LUCHTMANS,
UNIVERSITATIS REGIAE HOLLANDIAE
TYPOGRAPHOS.
MDCCCVII.

LECTORI

S

BIBLIOPOLAE.

Cum Opuscula pleraque DAVIDIS RUHNKENII, praeclara Viri eruditione, Oratoris pleni atque perfecti, in Arte Critica excellentis ac singularis, vario tempore et a quinquaginta amplius annis ab ipso separatim edita, dudum rariora essent facta, et saepe apud nos frustra quaererentur, visum tandem nobis est, ea omnia coniunctim typis repetere, non dubitantibus, quin consilium hoc nostrum omnes literarum bonarum amantes non difficulter laudaturi sint ac probaturi.

Ne quis autem fortasse novam nonnullorum Opusculorum editionem minus necessariam et supervacaneam judicet, non inutile existimamus, ut de iis sigillatim pauca moneantur.

Elo-

Elogium Hemſterhuſianum, quod prima vice anno 1768 in lucem exiit, non modo deinde a Cl. *Harleſio*, in libro de Vitis Philologorum noſtra aetate clariſſimorum, Vol. iv p. 214 --- 266, item a Celeb. *Scheidio*, in Opuſculorum de ratione Studii Parte 1. p. 171 — 210, repetitum eſt, ſed etiam ab ipſo Auctore a. 1789 iterum editum, compluribus locis ad proprietatem, perſpicuitatem efficaciamque dictionis reformatis. Cui editioni caſtigatiori acceſſere duae *Richardi Bentleji*, Criticorum ſua aetate facile principis, ad *Tiberium Hemſterhuſium* Epiſtolae antea ineditae, quas quidem, cum deëſſent in ceteris *Elogii* recenſionibus, hic omittere noluimus, ne in publica literarum politiorum commoda peccaremus. Quo numero et loco *Elogium* debeat haberi, quamvis nemo paullo humanior de illius praeſtantia dubitet, quis rectius dicat, quam Cl. *Wyttenbachius*, cuius haec verba ſunt, in Vita RUHNKENII p. 141 et 142: „ Atque hoc eſt illud *Hemſterhuſii Elogium*, quo nil in omni elegantis doctrinae et eloquentiae genere recentior aetas perfectius abſolutiusque vidit. Nam quum perfectam Critici formam in *Hemſterhuſio* ſpectandam ſibi propo-

ſuiſ-

ſuiſſet, ita ejus ingenium, doctrinam, animum, mores, explicuit, ita Criticae vim praeſtantiamque declaravit, ita nativa illa ipſique propria Latinae orationis caſtitate ac venuſtate rem argumentumque illuſtravit, ut, quum dubitemus, plusne ſit in ea ſcriptione, ſuavitatis, leporis, pulcritudinis, nitoris, an prudentiae, gravitatis, dignitatis, maieſtatis, jucundiorne ſit lectu, an fructuoſior exemplo et inſtitutione, illud non dubitemus affirmare, vere aureolum eſſe libellum, in quo formando et Muſae omnes et Gratiae conſpiraſſe videantur."

Orationem de Graecia, Artium ac Doctrinarum inventrice (p. 77 — 104) habuit Cl. RUHNKENIUS anno 1757, provinciam Lectoris Graecarum Literarum in Academia Lugduno Batava auſpicaturus. Hanc primam poſt longum tempus vere orationem, id eſt, quae et Latinitatis et Eloquentiae officio ſatisfaceret, tunc habitam eſſe, et haud dubio omnium hac laude dignarum, ante habitarum, principem exſtitiſſe, idoneus nobis auctor eſt et teſtis valde locuples Celeb. *Wyttenbachius* l. c. p. 74. Miri igitur nihil eſt, exempla illius Orationis

a doctis hominibus, cum alibi, tum in Britannia, a longo tempore admodum desiderari.

Multo tamen magis desiderabatur *Oratio de Doctore Umbratico*, quae anno 1761 habita est, cum ordinariam Historiarum et Eloquentiae professionem auspicaretur Cl. RUHNKENIUS, qui quid in illa (p. 105 — 134) praestiterit, ipse ab ingenio et ratione Doctoris Umbratici quam maxime alienus, abunde intelliges ex illius Vita p. 89 sqq.

Dissertationes duas de Galla Placidia Augusta, anno 1743 Wittebergae ad publicam disceptationem propositas, hodie infrequentiores et paucioribus notas, quae hic inveniuntur p. 137 — 213, scripsit quidem Cl. RUHNKENIUS tum adhuc juvenis, annos natus viginti, sed ita scripsit, ut, monente *Saxio*, V. Cl., Part. VIII Onom. Literar. p. 69, futurae celebritatis suae nominis haud fallax iam illo tempore ederet signum.

Dissertatio de Antiphonte, Oratore Attico, quae legitur p. 214 — 256, prodiit a. 1765, et octo post annis repetita est a Cl. *Reiske*,
Vol.

Vol. VII Oratorum Graecorum p. 795 — 830, cuius hic apponemus animadverſionem: „Quod opuſculum tametſi haud deërunt, qui *Ruhnkenio* ipſi malint tribuere, cuius multas magnasque partes in eo conſcribendo fuiſſe conſtat, ego tamen, hic loci typis Lipſienſibus recuſum exhibens, *Spaanii* nomen, qui ſe auctorem opuſculi tulit, ſervari, et ignobilius praeferri nobiliori, ſatius duxi". Teſtatur autem ipſe doctiſſimus *Spaanius* cap. I, atque aperte et ingenue confitetur, Celeb. RUHNKENIUM, pro ſingulari ſua benivolentia, varia ad *Antiphontem* pertinentia ex inſigni ineditorum librorum apparatu ſuppeditaſſe. Quod quam vere et candide dicatur, ex totius Diſſertationis argumento ſatis apparebit, cum Praeceptoris optimi opem et auxilium pergratus diſcipulus paſſim agnoſcat et celebret.

Certi ſumus, aegre non laturum Conſult. *Enſchedé*, his in Opuſculis (p. 257 — 305) recuſam eſſe *Diſſertationem de Tutelis et Inſignibus Navium*, erudite ſcriptam, atque a. 1770 publice defenſam, diſceptatore Cl. RUHNKENIO, qui, ut non uno in loco monentur lectores, ſcriptori adjumenta quaedam et ornamenta ſubminiſtravit.

Dis-

Dissertatio autem *de Vita et Scriptis Longini* (p. 306—347) praefert nomen *Petri Schaardam*, et sub hoc nomine repetita est praefixaque *Longini* editioni *Toupianae*, Oxonii a. 1778 proditae. Dicitur illic *Lecta* in Auditorio Literario; sed quod a consuetudine Academiae Lugduno Batavae, in qua ejusmodi dissertationes tantum a contra dicentium studiis vindicantur, omnino abhorret. At vero nemo non intelligit, dissertationem hanc elucubratam politamque scribi non potuisse, nisi a veterano literatore, eoque primario, qualis a. 1776 Cl. RUHNKENIUS et erat et ab eruditis omnibus habebatur. Huic igitur auctori integram dissertationem, *immortalem* merito appellatam, adscribere non dubitarunt viri literatissimi in Bibliotheca Critica Vol. I. Part. I. p. 116, 131, Part. III. p. 33, 34, et Cl. *Wyttenbachius* in Vita Ruhnk. p. 169.

Ne cui mirum videatur, in edendis his Opusculis, maxime Orationibus, rationem temporis habitam non esse, scias, velimus, ab initio quidem propositum tantummodo nobis fuisse, ut *Elogium Hemsterhusianum* et *Epistolae Bentlejanae* denuo prelum Typographicum exercerent,

rent, ſed his iam ad finem perductis, nos poſtea mutaſſe conſilium: quapropter iisdem Opuſcula reliqua nunc ſubnexa cernuntur.

Potuiſſent adiungi plura alia, praeclaro RUHNKENIO perdigna; ſed haec forſan alio tempore. Interea his utere, vale ac fave.

Scripſimus Leidae d. 4. Januarii a. 1807.

INDEX OPUSCULORUM.

ELO-

ELOGIUM

TIBERII HEMSTERHUSII.

Nulla facile ars ac disciplina plus vel invidiae, vel infamiae suscepit, quam quae a primario, quod in judicando cernitur, munere Critica vocatur. Haec aliquando incidit in ingenia furiosa, quae nullo rationis tanquam freno coërcerentur, aliquando in jejuna & angusta, quae non caperent tantae rei vim & auctoritatem. Duplex igitur, pro ingeniorum dissimilitudine, inita est Critices exercendae ratio. Illi firma, nec ullo modo commovenda, temere convellebant, & certa incertis conjecturis vexabant: hi nihil aliud, nisi materiam e libris manu scriptis comportabant, in rebus ipsis & sensibus

ſcriptorum explicandis muti, in verbis & formulis ad grammaticam normam exigendis loquaces & rixoſi. Utrique cum ſibi Criticorum nomen arrogasſent, &, facili plebe literaria, tenuiſſent, hominum vitia, ut fieri ſolet, ad ipſam artem traducta ſunt, & Critica, modo temeritatis & audaciae mater, modo nugatoria ſylllabarum auceps, dici haberique coepit. Quam invidiam, non mirandum eſt, diutius in Critica, quam in ulla alia diſciplina, cui per ſimilem iniquitatem labes adſperſa eſſet, haeſisſe. Etenim ceterae artes, magnam partem populares, & communi intelligentiae patentes, facile inveniunt, qui, cauſſa cognita, calumniam depellant. Critica, plures difficultate & rerum diſcendarum copia & varietate deterrens, quam delectatione aliqua alliciens ad ſe & invitans, paucos omni tempore diſcipulos nacta eſt, paucos habuit patronos, qui cauſſam ſuam cognoſcerent, innocentiam tuerentur, dignitatem & gloriam vindicarent.

Cogitanti vero mihi, quae tandem optima eſſet ratio tam praeclari ſtudii commendandi, & injuria, qua premitur, liberandi, nulla commodior & efficacior occurrit, quam quae perfecti & omnibus numeris abſoluti Critici imaginem, ad vivum expresſam, ob oculos ponat. Sic enim ſpero, futurum, ut, quicunque in hoc exemplar inſpexerit, quam artem in contemtum vocare auſus ſit, in ea liberalis doctrinae omnis faſtigium eſſe fateatur.

Verum, ne cui videar Criticum, qualis nec fuerit

rit unquam, nec esse possit, fingere, exemplar ejus ducam ab eorum aliquo, quibus omnes omnia summa in hac facultate tribuerunt. Nec ille longe quaerendus. Adhuc animis, vel dicam, oculis nostris inhaeret TIBERIUS HEMSTERHUSIUS. Vix dum lacrimae, quas in ejus funere profudimus, exaruerunt.

Hic talis ac tantus vir in illis, quorum vix singuli singulis seculis in generis humani exemplum nascantur, praecipuum locum tenet. Quo magis, ut mediocri ingenio homines facile patimur cum libris suis occidere, sic Hemsterhusii memoria conservanda modis omnibus, & aeternitati aequanda est. Quanquam vero ad laudem ejus magnificentius, & ad communem utilitatem uberius futurum esset, si divina cum animi, & ingenii, tum doctrinae, & sapientiae bona, quibus cumulatus fuit, singulatim explicarentur, nobis tamen, quod omnia persequi infinitum est, ex ea maxime parte, qua gloriam suam inprimis fundavit, hoc est, ex Critices scientia, spectandus videtur.

Critica veterum scriptorum libros, tanquam materiam, quam tractet, & in qua versetur, sibi subjectos habet: nec angustis certorum scriptorum terminis septa tenetur, sed per Poëtas, Oratores, Grammaticos, Historicos, Philosophos longe lateque vagatur, ubique judicium & censuram exercens. Quam provinciam tametsi proprio quodam jure tenet, tamen, si quando in graviorum discipli-

narum auxilium vocata ſit, non dubitat illos fines tranſire. Sane ex quo tempore Erasmus & Beza eam in Theologiam, Cujacius, aliique in Jurisprudentiam, ſaluberrimo inſtituto adſciverunt, ferme tam frequens eſt in his diſciplinis, quam in regno ſuo. Cenſendi vero judicandique munere ſic fungitur, ut vera a falſis & ſuppoſititiis diſcernat, fraudes ſuis veſtigiis odoretur & demonſtret, obſcuris ſive rebus ſive verbis lumen affundat, depravata corrigat, laudet recta, reprehendat vitioſa. Has Critici partes, tam difficiles, tam graves, qui recte ſuſtinere & tueri velit, duplici praeſidio inſtructus ornatusque eſſe debet, ingenio acerrimo, & eruditione prope immenſa.

Ingenium in omnium artium, etiam leviorum, ſtudiis valet plurimum. Sed ut aliud aptius eſt Matheſi, aliud Poëticae, aliud aliis artibus, ſic Critica quoque ſibi depoſcit proprium & peculiare. Ejus autem vis omnis ex duabus animi facultatibus oritur, ex imaginum ante perceptarum celeri inſtauratione, & ex promta ac parata judicandi ſubtilitate. Finge, Criticum, qualem deformamus, impedito & corrupto ſcriptoris loco remedium quaerere, & diligenter attende, quibus mentis actionibus ad id, quod quaerit, perveniat. Altera animi facultas varias imagines ante hauſtas, quae ad talem locum expediendum accommodatae videantur, ei celeriter & in tempore offert: altera, quid res poſtulet, atque adeo, quid ex pluribus ſimulacris animo ſimul ob-

obſervantibus deligendum ſit, eadem celeritate videt ac decernit. Ergo critica vis maxime judicatur mentis celeritate, quam Graeci *ἀγχίνοιαν* & *εὐστοχίαν*, Latini *ſagacitatem*, *ſollertiam*, *ingenii felicitatem* vocant. Haec autem ſagacitas non in hominis poteſtate eſt, non ſtudio, labore, exercitatione comparatur, ſed rarum & ſingulare munus eſt unius naturae fautricis; licetque adeo, quod Democritus de Poëta dixit, ad Criticum transferre: *Criticus non fit, ſed naſcitur.* Tali ingenio praediti cum perraro exoriantur, non mirum ſit, magnam excellentium Criticorum et nunc eſſe, et ſemper fuiſſe paucitatem. Quod vero diximus, ingenium hac in re plus valere, quam artem ac diſciplinam, hoc argumento intelligi poteſt. Multi, iique praeclariſſimi viri, cum ſtudiorum genere, ad quod ab ipſa natura deducerentur, relicto, ſe ad Criticam contuliſſent, eruditione ſibi, quod natura negarat, parare conati ſunt, ingeniique vicarium, artificium quoddam aſſumſerunt. Quorum conatus, noli quaerere, quam infeliciter ceſſerit. Quanta eruditionis, de Graecis fontibus ductae, copia fuerit in Jo. Meurſio & Ez. Spanhemio, nemo ignorat, niſi qui ipſam antiquitatem Graecam ignoret. At illi ipſi, cum vim facere naturae, & Criticam exercere inſtituunt, quam ſunt diſſimiles ſui! Duo praeſtantiſſimi viri, N. Heinſius & P. Burmannus, omne ſtudium ſuum in Poëtis Latinis expoliendis conſumſerunt pari uterque eruditione, ſed diſpari

acute ſentiendi & feliciter divinandi facultate. Alter igitur Poëtarum Latinorum ſoſpitator dictus eſt, alter non potuit in tantae gloriae ſocietatem venire.

Haec vero Critici materies indolesque in Hemſterhuſio tanta fuit, ut natura, quid in tali ingenio fingendo poſſet, in eo potiſſimum experta eſſe videatur. Omnes in illo talem oculorum aciem, qualis lyncibus & aquilis tribui ſolet, mirabantur. Sed profecto mentis acies multo miranda magis. Nihil tam abditum erat, tam nihil retruſum, quod ejus acumen falleret. Nihil tam depoſitum ac prope conclamatum, cui non vitam & ſalutem redderet. Nihil tam artificioſe ſimulatum, quin fraudem facile ſentiret, & indiciis ſuis teneret. Talis tam felicis Critices illuſtre documentum dedit in Xenophonte Epheſio. Hic ſcriptor, aetate demum noſtra, mendoſe & negligenter editus in Italia, nativa ſua venuſtate Hemſterhuſium invitarat, ut non ſolum quae quid vitii traxiſſent, emendaret, ſed plurium etiam verborum lacunas de conjectura ſuppleret. Poſt Dorvillius V. C. eundem ſcriptorem iterum ad Codicem MS. exigi juſſit. Quid quaeris? Nullus unquam vates Hemſterhuſio repertus eſt verior. Nam vetus codex lectiones & lacunarum ſupplementa ſic, ut ille divinando reſtituerat, plerisque locis repraeſentabat.

Etſi vero p rmagnum Critico praeſidium eſt in mentis vi & ſollertia, nemo tamen omnia in eo poſita putet. Comparandum eſt alterum inſtrumentum,

tum, eruditio; quae ut parum aut nihil ſine ingenio, ſic ſine eruditione ne perſpicaciſſimum quidem ingenium quicquam effecerit. Recte Crates Mallotes, quem haec ipſa ars nobilitavit, apud Sextum Empiricum, in Critico requirit omnis liberalis doctrinae, quam Graeci ἐγκυκλοπαιδείαν vocant, ſcientiam. Si igitur ad Criticam adſpirare velis, de Cratetis praecepto, ante Grammaticam, non vulgarem iſtam, ſed altiorem, percipias, habites in Poëtis & Oratoribus, peragres latiſſimum hiſtoriae campum, mente complectaris univerſam philoſophiam, & his omnibus adjungas Matheſin, maxime partes illas, quae mentem exacuunt ad verum cernendum. Ex tanta tot artium ac diſciplinarum ubertate Critica demum effloreſcit & redundat: tali inſtructu ornatuque eam oportet eſſe comitatam.

Equidem vereor, ne hac rerum diſcendarum multitudine commemoranda reſtinguam potius juventutis ſtudia, quam incendam. Sed quid faciam? Non alius ad pulcerrimam artem aditus patet, nec aliis gradibus Hemſterhuſius ad id, quod in illa ſummum eſt, eſcendit.

Juvat igitur, non modo quam praeſtans & inuſitata ejus eruditio fuerit, ſed etiam qua via & ratione ad illam pervenerit, explicare. Quod dum facimus, pars vitae Hemſterhuſianae, ut ad cognoſcendum jucundiſſimae, ſic ad imitandum utiliſſimae, breviter attingenda erit.

Puerulus (*) literarum initia cum ab idoneis magiſtris percepit, tum a patre, Franciſco Hemſterhuſio, qui ſalutarem artem, quam profitebatur, cum politioribus literis conjunxerat, & peregrinandi ſtudio ductus, omnem fere Europam luſtrarat. Vis ingenii ſic ante annos in Hemſterhuſio noſtro eluxit, ut multi, quibus carus erat, timerent, ne non vitalis puer eſſet, aut ingenium tam praecox ad frugem perveniret. Quam ſollicitudinem vanam fuisſe, eventus docuit. Nam eundem mentis vigorem integrum & illibatum pertulit ad extremam usque ſenectutem, hoc eſt, ad aetatis annum octuageſimum ſecundum, qui vitae ultimus fuit. Una memoria, quanquam raro, lababat, ubi proprium hominis nomen ſubito edendum eſſet.

Decimum quartum annum agens, qua aetate plerique in tirociniis haerent, jam verſabatur inter cives Academiae Groninganae, & praeſtantiſſimos quosque bonarum artium magiſtros audiebat.

Socrates apud Platonem omnia praeclara de Iſocrate adoleſcente auguratur, quod natura philoſophia quaedam ineſſet in ejus mente. Simillimam Iſocraticae indolem Joannes Bernoullius, Mathematicorum

(*) Natus eſt Groningae 1. Febr. 1685. Ab a. 1704. Philoſophiae & Matheſeos Profeſſor Amſtelodami: ab a. 1717. Linguae Graecae, poſt etiam Hiſtoriae Patriae Profeſſor Franequerae: ab a. 1740. ejusdem Linguae & Hiſtoriae Profeſſor Leidae. Obiit 7. April. 1766.

rum longe princeps, in Hemsterhusio adolescentulo, simul atque eum in disciplinam receperat, sagacissime perspexit. Iccirco nihil antiquius habuit, quam ut philosophiae semina, quae in ejus mente laterent, proliceret, & recta cultura firmaret. Nec Hemsterhusius Bernoullii augurium fefellit. Nam tanta celeritate altiorem Geometriam percepit, & in intimos philosophiae recessus penetravit, ut magister fateretur, se, quem cum eo compararet, inter discipulos habere neminem. Atque haud scio, an multum fallamur, si altos illos & magnificos de rebus divinis humanisque sensus, qui postea se omnibus Hemsterhusii dictis factisque protulerunt, magnam partem a Bernoulliana disciplina repetamus. Ipse quidem, Bernoullium divino munere sibi praeceptorem obtigisse, cum gaudio, quod vultu & oculis proderetur, fateri solebat.

Ita cum aliquot annos exegisset in Academia patria, Leidam venit, invitatus praecipue fama Jacobi Perizonii, qui cum ceteras humanitatis partes egregie, tum veterem historiam elegantius, quam quisquam ante eum, tradebat. Leidae tum casu quodam disjecti erant publicae Bibliothecae Codices MSS. Horum in ordinem redigendorum cura ab Academiae Curatoribus demandatur Hemsterhusio. Quod Curatorum de tantulo adolescente judicium tam felix omen in posterum tempus faciebat, ut nemo unus dubitaret, quin is aliquando Jacobo Gronovio in Graecarum literarum Professione successurus

esset. Verum, vacante illa provincia, res secus cecidit, non Curatorum voluntate alienata, sed artibus eorum, qui, ne luminibus suis obstrueretur, metuebant. Data est Professio Havercampo, si minus Academiae, at ipsorum rationibus accommodato. Sed haec latere, melius est, quam cum auctorum ignominia & dedecore in lucem proferri. Leidae cum Hemsterhusius studiorum spatia decurrebat, vix dum expleto decimo nono aetatis anno, Amstelodamum, ut juventuti studiosae viam ad Mathesin & Philosophiam praeiret, honorifice invitatur. Quis est, qui talem provinciam nactus, non totam studiorum rationem commutasset? non humaniores literas, veluti crepundia, abjecisset? Talis stultitia in alios, ab angustis doctrinae compendiis profectos, cadere poterat, in Hemsterhusium non poterat, qui praeclare sciret, quo societatis vinculo hae disciplinae inter se devinciantur. Ac reperit Amstelodami, quorum consuetudine elegantiorum literarum studium non mediocriter aleret. Ornabat tum illam urbem ingeniosus Poëta, & disertus Poëtarum Latinorum interpres, Janus Broukhusius. In eadem tum aliquot annos degebant Stephanus Berglerus & Ludolphus Kusterus, ille veteris philosophiae scientia, hic critica facultate, uterque Graecis literis tam excellens, ut ambiguum posteris reliquerint, uter utri ea laude praestaret. Quorum amicitiam Hemsterhusius appetebat cupidissime, tenebatque eo constantius, quo magis ingenium talium virorum sermonibus ad

omnis

omnis elegantiae sensum acuebatur. Hac tam felici velut contagione Broukhusius in eum transfudit Propertii, Kusterus Aristophanis amorem, salutarem deinceps utrique Poëtae futurum. Sed jam ante intervenerat, quod Hemsterhusium cum Graecis Musis artius conjugeret. Destituerat vir doctus Julii Pollucis editionem, quae Amstelodami parabatur. Quaeritur, qui destitutas partes excipiat. Itur ad Hemsterhusium. Is, Graevii auctoritate impulsus, operis curam suscipit, & commentatione, juvenili illa quidem, veruntamen juvenis Hemsterhusii, eruditissimorum hominum oculos animosque in se convertit. Ipse auctor (quis enim tali aetate se ipsum contemnat?) de hoc opere satis bene sentiebat. Brevi post a Richardo Bentlejo, Britanniae Aristarcho, literas accipit, quibus quidem opera Polluci navata eximie laudabatur. At eaedem literae (*) Bentlejanas emendationes in Comicorum loca, quibus Pollux a se dictis fidem & auctoritatem conciliasset, complectebantur. In quibus locis restituendis Hemsterhusius quoque consumserat studii plurimum, pulcre intelligens, summam rei in illis verti. Enimvero, lectis animadversionibus Bentlejanis, videt, inanem operam suam fuisse, alterum omnia divinitus expediisse. Quo tum animo Hemsterhusium fuisse putas? Ita conturbatus est, ita sibimet ipse displicuit,

(*) Has literas, ab Hemsterhusii filio nobiscum communicatas, huic Editioni subjecimus.

cuit, ut Graecas literas in perpetuum repudiare ſtatueret. Nec, per menſem unum & item alterum, auſus eſt ſcriptorem Graecum attingere. Hoc ſi alteri eveniſſet, quam aſtute id diſſimulaſſet, quam cautionem & diligentiam, ne in vulgus emanaret, adhibuiſſet? At ille, ô callidum hominem! id narrare diſcipulis, & crebris ſermonibus uſurpare ſolebat. Neſcio, quid alii ſentiant. Mihi nunquam major, quam cum haec de ſe ingenue fatebatur, viſus eſt Hemſterhuſius. Nam acer animi morſus indicat, quos quam altos & veram gloriam expetentes ſpiritus pectore geſſerit, erroris confeſſio, quantam maximarum rerum fiduciam haberet. Eleganter & vere Celſus de ſimili Hippocratis confeſſione ait: *Levia ingenia, quia nihil habent, nihil ſibi detrahunt. Magno ingenio, multaque nihilominus habituro, convenit ſimplex veri erroris confeſſio.*

Mox tamen Hemſterhuſius, cum dolori ſuccesſisſet cogitatio, quam inique ſe adoleſcentem cum Critico veterano, eodemque omnium principe comparaſſet, & ſecum in gratiam rediit, & cum literis Graecis. At Bentlejanae admonitionis haec vis fuit, ut apud animum conſtitueret, non ante ſe in hunc praecipitem locum committere, quam artium omnium copiam mente & cogitatione comprehendiſſet, &, quoniam in hoc maxime reprehendebatur, Comicorum verſus non ante tentare, quam varia metrorum genera, Comicis uſitata, penitus percepiſſet. Nec

alium,

alium, nisi illum ipsum monitorem suum, sibi imitandum sumsit. Hunc enim mirabatur unum, hunc in oculis ferebat, hunc omnibus memoriae nostrae Criticis anteponebat, ne dissimulans quidem offensionem, si quis talis viri magnitudinem, quam consequi nulla ratione posset, per invidiam allatraret.

Inito igitur eruditionis locupletandae consilio, veteres, inde ab ingeniorum fonte, Homero, scriptores nunquam remisso studio legit: legit? immo vero excerpsit, & in horrea sua congessit, ut, quicquid vel ad utriusque linguae rationem, vel ad historiam, vel ad ritus & mores gentium, vel ad priscam sapientiam pertineret, id paratum esset, ac, si res postularet, inde continuo depromeretur.

Quam vero consuetudinem ipse in legendo tenuerat, ut a veterrimo quoque scriptore gradum faceret ad eum, qui proximus esset aetate, eandem aliis etiam atque etiam commendabat. Nam primum, ut alias opportunitates omittam (*), si hac via progrediaris, non verborum tantum, sed etiam significationum, singulis verbis & formulis attributarum, tanquam tempora certius constituas: cujus rei diligens observatio in linguis omnibus valet plurimum. Deinde satis constat, nihil vel bene cogitatum esse, vel bene dictum ab antiquioribus illis, quorum libros velut recte cogitandi scribendique legem & normam probamus, quod non sit variis modis imitata po-

(*) Vide quae diximus Praef. ad Timaei Lex. Platon.

posteriorum sollertia. Cujus imitationis venustatem nec sentias, nec intelligas, nisi fontem, e quo profecta sit, cognoris. Thucydidis, ut hoc utar, reconditas exquisitasque sententias Hemsterhusius ita tritas notatasque habebat, ut, quid Polybius, quid Dionysius Halicarnassensis, quid Plutarchus, quid alii inde ad imitationem traxissent, e vestigio indicaret. Ex quo instituto quot quam praeclarae difficiliorum locorum & interpretationes natae sint, & emendationes, vel me tacente, intelligitur.

At qui tandem sunt illi scriptores, quos vir summus futuro Critico maxime necessarios, quos legendos, quos ediscendos putabat? Quasi vero, dicet aliquis, nesciamus, Criticos in Poëtis, Oratoribus, Grammaticis & Historicis vitae velut tabernaculum collocare.

Hic locus me admonet, ut justum meum, vel Hemsterhusii potius, dolorem & querelam effundam. Veteres hoc humanitatis studium sapientissimo consilio tam late patere voluerunt, ut & mathematicas artes, & philosophiam omnem complecteretur. Veterum auctoritatem secuti sunt viri immortales, qui seculis decimo quinto & decimo sexto, pulsa barbarie, pristinam bonis literis dignitatem restituerunt. Verum brevi post exorti sunt literatores, qui, finibus illis latioribus per summam ignaviam contrahendis, sibi servarent Grammaticos, Oratores, Poëtas, Historicos, valere juberent Mathematicos & Philosophos. Sic humanitatis disciplina, rebus magnam par-

partem ex ea ſublatis, prope tota facta eſt diſciplina verborum. Ex eo tempore philoſophi ejusmodi literatores cum arte ſua contemſerunt: literatores de humaniorum literarum contemtione ad ravim usque declamarunt, ne illud quidem intelligentes, ſua culpa literarum dignitatem concidiſſe. Hos ſi ad majorum inſtituta revocare conemur, forſitan operam perdamus. Sed profecto, ſi rectis conſiliis locum dare velint, una ſupereſt ratio, qua & literas & ſemet ipſos a contemtu vindicare queant. Revellant terminos humanitatis, quos ignavia conſtituit, recipiant in artium chorum, quas inde ejecerunt, &, Hemſterhuſii exemplo, literarum ſtudium cum Matheſi & Philoſophia conjungant.

Geometria animum a ſenſibus ad ea, quae mente contuemur, intelligenda traducit, acuitque in vero judicando. Et quisquam dubitabit, quin, qui hac diſciplina ingenium ſubegerit, etiam in literis noſtris, acutius cernat iis, qui nunquam attigerint pulverem eruditum? Hemſterhuſio quid Geometria profuerit, ſciunt, qui vel ſcripta ejus cognorint, vel ſermones. Quicquid ex ore exibat, quicquid literis mandabatur, etiam in critico genere, facile prodebat ingenium adſuetum geometricae ſubtilitati. Nihil ſumebat temere, ſed a certo cognitis & perſpicuis via & ratione progrediebatur ad ea, quae inde neceſſaria conſecutione efficerentur.

Sed alia quoque Matheſis pars eſt, quam Critico dedecori ſit ignorare. Haec eſt Aſtronomia, praeſer-

ſertim antiqua, ſine cujus ſcientia nec Graeci, nec Latini Poëtae, qui inde multa carminibus ſuis ornamenta petierunt, plane perfecteque intelligi poſſunt. Quo majus ſtudium vir eximius ad eam cognoſcendam attulit, nec, quamvis mitis & moderatus aliorum cenſor, ſibi temperare poterat, quin ſuaviter rideret recentiores Poëtarum interpretes, qui, ubi quid ex hac doctrina explicandum ſit, vel turpiter haereant, vel in joculares errores labantur.

Philoſophiae ſtudium eo flagrantius erat, quo magis ab ipſa natura ad illam impellebatur. Per ejus vero partes omnes ſic vagatus eſt, ut modo verſaretur in ſancto Pythagorae receſſu, modo in Academia Platonis, modo in Ariſtotelis Lyceo, modo in Zenonis porticu, modo in hortis Epicuri, ubique cum admiratione quadam deprehendens permulta, quae aetatis noſtrae vanitas audet ut recens inventa jactare. Plerique veteris philoſophiae ſtudioſi vel partem ejus delibant, vel in locis amoenioribus, maxime in eo de moribus commorantur. At Hemſterhuſius ingenii ſui magnitudini conſentaneum judicabat, etiam partem omnium difficillimam, quae Metaphyſicam complectitur, perveſtigare. Nihil facile abſtruſius reperias Platonis Parmenide, quo dialogo doctrina *de Ideis* explicatur. Ab ejus lectione vir magnus ſemel, iterum, tertium idem abierat, qui venerat. Verum non prius conquievit, quam quarta lectione inſtituenda abditos philoſophi ſenſus eruiſſet, ipſa difficultate non hebetante, ut fie-

fieri ſolet, ſed acuente ſtudium intelligendi. Nec ſatis habebat veteres cognoſſe, ſed cum Platone Leibnitium, cum Ariſtotele Lockium, cum aliis alios conjungebat, ut, qui ſermones cum illo de veteri philoſophia contuliſſet, nihil niſi veteres, qui de recentiore, nihil niſi recentiores, legiſſe putaret. Ceterum in Metaphyſica quae vera certaque ſint, & in quibus firme conſiſtere poſſis, apud veteres ſe reperiſſe omnia dicebat. Novarum opinionum ſubtilitatem ut facile agnoſcebat, ſic earum levitatem & inconſtantiam vel hoc argumento demonſtrabat, quod, quotiescunque novus Metaphyſicus exiſtat, toties prior loco, quem tenuit, pellatur.

In variis autem veterum philoſophorum familiis, earumque decretis cognoſcendis, vehementer dolebat ſortem hiſtoriae philoſophicae, quae, tametſi Criticis uberrimam ingenii exercendi materiam praebeat, tamen ad nullam dum criticam ſeveritatem exacta ſit, involantibus fere in illam, quaſi in vacuam & caducam poſſeſſionem, compilatoribus, qui nec ingenio valeant, & literarum adeo rudes ſint, ut e vitioſis antiquorum philoſophorum verſionibus ſapere, & inde ſummam cujusque diſciplinae conficere cogantur.

Quanquam ne gentium quidem hiſtoria, cujus uſus latius patet, meliore ipſi conditione eſſe videbatur. Haec quantum obſcuritatis vel a vetuſtate, vel a ſcriptorum diſſenſione, vel ab aliis cauſſis traxerit, quam corrupta ſit per partium ſtudium, frau-

dem, fuperftitionem, & fciunt omnes, & fatentur. Veruntamen quotus quisque Criticorum in hunc patentiffimum campum excurrit? quotus quisque adhibet Criticam, quafi veri obruffam? Signum ad hanc rem capeffendam fuftulerat Jofephus Scaliger in Opere *de Emendatione Temporum*, & altero *Eufebiano*, utroque aeterno, fed laudato magis, quam lecto. At perpaucos, qui per ejus veftigia ad eandem laudem contenderent, inventos fcimus. Quo magis Hemfterhufius & ipfe hiftoriam critica ratione tractabat, & difciplinae fuae alumnos ad eandem rationem amplectendam incendebat, exemplum, ad quod ftudium dirigerent, iis proponens feveriffimum reliquorum hiftoricorum cenforem, Polybium, cujus tanta admiratione captus erat, ut, fi fieri posfet, unum ejus librum deperditum plauftris homiliarum SS. Patrum redimere vellet.

Antiquitatis eruditae, hoc eft, Graecae & Romanae, ftudium non folum ad veterum fcriptorum hiftoriaeque intelligentiam referebat, fed etiam eo, ut ingenium, contuendis antiquae artis miraculis, acueret ad fenfum elegantiae & venuftatis, quae talibus operibus ineffet. Nec quicquam vel cupidius, vel intelligentius fpectabat, quam veteres gemmas, numos, vafa, anaglypha, ftatuas: cujus rei facultatem ipfi dabat foceri, Jacobi Wildii mufeum, non paucas ejus generis reliquias fervans. Hanc animo infidentem pulcri & recti fpeciem ubi ad recentiorum artificum opera tranftuliffet, non temere

re-

periebatur, qui cum de pictura & ſtatuaria noſtrae aetatis, tum de architectura, aliisque ejusmodi artibus elegantius judicaret. Ac ſaepe mirabatur, oculos vulgo per pudendam negligentiam ad nullam rem erudiri, cum aliae corporis partes, quae minus ſint praeſtabiles, & minus oblectationis animo praebeant, ſtudioſe excolantur, aures ad concentus muſicos recte ſentiendos, manus & pedes ad concinnum & liberalem motum edendum. Auctor igitur erat diſcipulis ſuis, ut lineari picturae, in qua artium, quas diximus, fundamenta ſunt, mature operam darent.

Satis diximus de infinita rerum copia & varietate, quam mente complexus eſt Hemſterhuſius. Verum ad rerum intelligentiam nullus aditus patet, niſi per exquiſitiſſimam ſcientiam linguarum, Graecae praeſertim & Latinae. Hic quid me attinet dicere, eum longa & accurata meditatione conſecutum eſſe, ut Graecae linguae nativam indolem, proprietatem, & arcana omnia teneret? Notior res eſt & teſtatior, quam ut pluribus verbis explicanda eſſe videatur. Itaque complector brevi, &, non exaggerandae rei cauſſa, ſed ſimpliciter & vere hoc dico, Hemſterhuſium Graecarum ſcientia literarum omnino omnes, qui inde a renatis literis excellenter in iis verſati ſint, ipſum etiam Iſaacum Caſaubonum, cui doctorum hominum conſenſus primas deferre ſolet, longo poſt ſe intervallo reliquiſſe.

Quod ſi magna ingenia non niſi novarum rerum inventione metiamur, talem quoque ſui menſuram vir

fummus, in hoc ipfo linguarum ftudio, praebuit, invenienda verillima Originum Graecarum ratione, fingulari linguae Graecae, adde & Latinae, praefidio & ornamento. Hujus analogiae tanquam filo ductus, fimpliciffimas verborum formas, quae binis tribusve literis conftarent, & una cum iis natas fignificationes indagavit, formas omnes & flexiones ad certam rationem revocavit, ex primariis notionibus fecundarias, & confequentes elicuit, earumque non folum cognationem, fed etiam migrationes oftendit, commentitias anomalias, quibus Grammatici omnia perturbaffent, explofit, denique tenebras linguae per tot fecula offufas ita difcuffit, ut, qua lingua nulla eft neque verbis, neque formis, copiofior, eadem jam nulla reperiatur ad difcendum facilior. Sed hujus rei fubtiliorem & exemplis confirmandam explicationem non capit popularis fcriptio. Gratulemur potius aetatis noftrae felicitati, quae, quod majores noftri optarunt magis, quam fperarunt, id non tantum in Gracis, verum etiam in Orientalibus, uno tempore & inchoatum & confummatum vidit. Etenim quod analogiae lumen Hemfterhufius linguae Graecae, id eodem tempore Orientalibus iutulit Hemfterhufii civis, aequalis, condifcipulus, collega, amicus, unicus literarum, quas profitebatur, vindex, Albertus Schultenfius.

Hic forfitan dicat aliquis eorum, qui nolunt eundem hominem pluribus rebus excellere: fit fane ita: habuerit Hemfterhufius Graecarum literarum fcientia

pa-

parem neminem. At Latinarum certe regnum penes alios eſt. Ego vero non dubitem contendere, eum Latine doctiſſimos non ſolum aequaſſe, ſed, quod adjumenta quaedam haberet, nec cognita illis, nec uſurpata, ſuperaſſe. Recte vir magnus ſtatuebat, Latinam linguam Graecae ſic aptam & nexam eſſe, ut, qui alteram ab altera diſtrahat ac divellat, animi & corporis diſcidium inducere videatur. Quod cum ſibi idoneis rationibus perſuaſiſſet, eandem Latinae, quam Graecae, operam dedit, atque adeo, quoniam ejus proprium erat, nihil mediocriter ſcire, talem Latinae, qualem Graecae, facultatem conſecutus eſt. Dicam, quod ſentio, &, ut arbitror, dicam vere. Latinae linguae origines nemo mortalium ante Hemſterhuſium recte cognovit. Viderant Varro & alii Romani, multa ex lingua Graeca in ſuam veniſſe. Aliquanto plura, quorum origo veteres fefelliſſet, ex eadem lingua repetierunt Scaliger & Salmaſius. Sed adhuc dubia lux erat. Enimvero, inventa Hemſterhuſii ingenio Graecae linguae analogia, ſimul etiam Latinae ratio diluxit, patuitque clariſſime, quod pauci magis ſuſpicati erant, quam intellexerant, totam fere Latinam linguam ab Aeolica fluxiſſe. Reſtat, fateor, pars quaedam, quae invecta aliunde videatur. Verum aut fallor, aut exorietur aliquando vir doctus & ingenioſus, qui, Hemſterhuſiana analogia adjutus, eam quoque partem ad Graecam originem revocet, planiſſimeque demonſtret, omnem Latinam lin-

guam pulcrae matris Graecae pulcram filiam esse. Sed mittamus origines. Quantum Hemsterhusio praesidii esse debuit in Graecae linguae scientia ad Latinos scriptores rectius intelligendos? Constat inter omnes, scriptores, quos diximus, maxime Poëtas, Graecam formam singulis prope verbis expressisse, & innumerabiles lepores veneresque ex Graecis fontibus nunc apertius, nunc occultius derivasse. Nec M. A. Muretus dicere dubitavit, *eos, qui Graeci sermonis expertes sint, ne Latine quidem scripta penitus percipere posse.* Jam si cogitatione tibi singendus sit harum elegantiarum interpres, an doctiorem Hemsterhusio reperias? Ipse vir summus sese in Latinis intelligendis sic a Graecis adjuvari sentiebat, ut interdum negaret, Poëtas eos, qui se totos ad Graecorum imitationem contulissent, nominatim Propertium & Horatium, Graece imperitis valde placere posse. Adeo multa, quae venustissima & exquisitissima sint, eorum sensum intelligentiamque fallere. Omnibus igitur modis bene a majoribus constitutam rationem, qua utriusque linguae studium conjungeretur, tuebatur, ab eaque non semel descitum esse vehementer dolebat. Sub ipsa Academiae incunabula Leidae bonas literas docuit Justus Lipsius, perfectus literis Latinis, Graecarum mediocriter peritus. Is dicere ausus est, Graecas literas homini erudito decoras esse, necessarias non item. Quod stultissimum dictum Isaaco etiam Casau-

bo-

bono (*), quo non fuit lenioris naturae Criticus, vehementer bilem movit. Sed bonum factum, quod tam perniciosa literis opinio nullas radices egit. Mox enim tanquam coelo missus Josephus Scaliger, cui Batavi prope omnem rectum ingenii cultum, quem ex eo tempore ceperint, si grati esse velint, acceptum referre debent, Scaliger igitur cum ceteras ingenuas artes, tum Graecas literas, earumque cum Latinis conjunctionem, in his regionibus fundavit. Scaligerana disciplina per Grotios, Heinsios, Gronovios, Graevios, & alios usque ad patrum nostrorum memoriam propagata est. Tum rursus plerique literatores, Graecis vel neglectis, vel leviter delibatis, in unis scriptoribus Latinis habitare coeperunt. Altero igitur Scaligero opus erat, qui Musas Graecas fugam parantes sisteret, atque iterum cum Latinis artissimo foedere consociaret. Is fuit Hemsterhusius, quo bonarum literarum tutelam suscipiente, brevi tanta rerum commutatio facta est, ut Athenae in Bataviam commigrasse viderentur, nec tamen quicquam de summo literarum studio remitteretur.

Sed Latine quam doctus fuerit Hemsterhusius, etiam scribendi genus declarat, purum, emendatum, luminibus frequens, bene vinctum, inprimisque proprie-

(*) Vide Casauboni Epistol. 291. & 294. & Lipsii Epist. 356. in Syllog. Burm. T. I. p. 376.

prietatis ſtudio & verborum delectu commendandum. Una orationi facilitas deeſt, non comparanda illa, niſi ſaepe multumque ſcribendo: cujus rei facultatem raro dabat Graecarum literarum Profeſſio. In juvene, velut in laetis herbis, ſe profundebat luxuries quaedam, quam poſtea ratio & anni depaverunt.

Hactenus virum egregium vidimus Graeciae Latiique monumenta ita tractantem, ut nunquam illa de manibus deponeret. Quo ſtudio quantas eruditionis opes ſibi compararit, ſupervacuum ſit dicere. Eas cum primum in animadverſionibus ad Lucianum protuliſſet, homines eruditos in ſtuporem & admirationem rapuit, expreſſitque omnibus confeſſionem hanc, ut dicerent, nihil ſimile ullam aetatem in hoc genere vidiſſe: magnam quidem copiam in Salmaſii libris eſſe; ſed ibi temere ſacco fundi, hic omnia cum acerbo delectu, prope in Mathematicorum modum, explicari.

Atque his cum ingenii, tum eruditionis fundamentis, tam firmis, tam alte poſitis, tandem Hemſterhuſius verae & legitimae Critices velut aedificium ſuperſtruxit. Sed critica diſciplina quomodo uſus ſit, non alienum fuerit, eruditae juventuti, quae ejus veſtigia perſequi ſtudeat, paucis exponere.

Cum ſcriptori ſive Graeco, ſive Latino criſin ſuam impertire conſtituiſſet, primum juſtam cum eo familiaritatem contrahebat, hoc eſt, cum res ipſas, tum verba, ſimilibus locis inter ſe comparatis, quanta ma-

maxima fieri poterat diligentia, cognoſcebat, recte judicans, ſui quemque ſcriptorem optimum interpretem eſſe, &, qui non ſaepius totum ſcriptorem uno tenore legiſſet, eum in emendando explicandoque turpiſſime labi. Tali notitia contracta, omnia ad certam rerum, ſermonisque normam exigebat, difficilis, ſuſpicax, ſemper verens, ne quid ſibi fallaciae vel a librario, vel ab interpolatore ſtrueretur. Tametſi quis poterat fallere illum ſenſum & natura ſagaciſſimum, & multo literarum rerumque uſu callidiſſimum? Tenebrio nobili ſcriptori foetum ſuum ſubjecerat? Statim fraudem certis veſtigiis tenebat. Verſificator magnorum Poëtarum verſibus furtim interpoſuerat ſuos? Spurios obelo configebat. Librarius lectionem corruperat, vel ſciolus corruptam fucarat? In promtu erant omnes veri indagandi viae.

Sed, quamvis ſummam ingenii fidutiam habere potuiſſet, tamen Codicum MSS. fide inprimis nitebatur, &, quod hujus diſciplinae expertibus mirum videatur, ex eorum vel contaminatiſſima ſcriptura pulcerrimas lectiones eliciebat. Noſſe modos permutandorum in libris priſcis verborum, utile putabat: poſſe enim tardiora ingenia talibus adminiculis ſublevari: ſed nimiam in his diligentiam contemnebat, docens hoc etiam argumento, parum inde utilitatis redire, quod, ut quisque plurimum operae in librariorum aberrationibus notandis poſuiſſet, iisque margines librorum oppleviſſet, ita nullam ma-

gnopere Critices laudem tulisset. Vero Critico vim ipsius sententiae, & sermonis proprietatem bene perspectam, facile id, quod res postulet, suppeditare. Hic etiam locum habere illud Asinii Pollionis: *Male eveniat verbis, nisi rem sequantur:* vel illud Horatii, ex Asiniano expressum:

Verbaque provisam rem non invita sequentur.

Sed duos inprimis scopulos, multorum naufragiis infames, & ipse fugiebat, & alios, ut fugerent, monebat, temeritatem & superstitionem. Furorem judicabat, quod non intelligas, statim urere & secare; amentiam, aegri capitis somnia in contextum invehere, abolita veterum librorum scriptura. Nam, si hoc modo grassari liceret, brevi futurum, ut calamitas, quam Gothi & Vandali bonis libris importassent, prae hac levis & tolerabilis videantur. Iccirco in locis desperatis, ubi nulla ratio esset difficultatis expediendae, medicinam ab integrioribus libris exspectandam, & omnino nihil in contextu, nisi vetustarum membranarum auctoritate, movendum censebat, ne Bentlejo quidem veniam dans licentiae, quam sibi sumsit in Manilio recensendo.

At vero, qui nullum audaciae locum daret, non minus repudiabat anilem religionem, quae se imperitis modestiae nomine commendare audet, & semper vulgatae, quamvis futilis & absurdae, lectionis patrocinium profitetur. Sed quae, malum! est lectio, quam tantopere jactant, vulgata? Num ex vetustis & spectatae fidei libris profecta? Num certis emen-

emendandi legibus conftituta? Minime. Illa eft (*), quam in fuo quisque libro reperit: quae, ut aliquando veteres & bonos Codices auctores habeat, faepius tamen e libris vitiofis & interpolatis, immo ex Editorum conjecturis, fluxit. Adeo, quid defendant, non intelligunt homines inepti.

Sunt alii, faciliores illi quidem in lectionibus, quae e membranis ducantur, admittendis, fed iidem in Criticorum emendationibus probandis difficiles & duri. Qui cum, periculo facto, fenferint, fe non effe eos, qui in critica ratione excellere poffint, in eam partem deferuntur, ut omnium locorum, qui ingenio tententur, fe vindices ferant. Ac temerarios quidem confidentium ingeniorum impetus refutari, veterumque fcriptorum monimenta farta tecta confervari, quis, qui bonas literas amet, non vehementer gaudeat? Verum in hoc tam falutari inftituto frequentius obtrectatio, quam aequitas & veri ftudium, verfatur. Nec obfcurae funt talis iniquitatis cauffae. Nam, ut fumus homines, quanto praeftabilior & magis expetenda ingenii laus eft, tanto impenfius ei invidemus. Illi igitur, cum facile fentiant, fefe, fi laus omnis ingenii felicitati tribuatur, jacere, & vix honeftos effe poffe, ftatim fe parant ad Criticorum inventa ratiunculis quibusdam convellenda, moliuntur, fudant, mifere fe torquent, ut

(*) Vide Cl. Erneftum Praef. ad Tacitum.

ut loco depravato potius qualemcunque ſenſum affingant, quam felix in vero reperiendo ingenium laudent. Ex qua obloquendi libidine, incredibile dictu eſt, quot quam durae & contortae vitioſorum locorum interpretationes manarint; ſi interpretationes dicendae ſunt, quae ſcriptorem neſcio quas ineptias dicere cogant. Tales vindicias, tantum aberat, ut Hemſterhuſius probaret, ut illis doctam aliorum audaciam praeferret. Sed longe optimum & tutiſſimum cenſebat, medium ſequi, quod tum a temeritate, tum a ſuperſtitione eſſet ſejunctum.

Etſi vero vir magnus, uſu ſenſuque edoctus, praeclare ſciebat, Icaris non eſſe aptandas alas, hoc eſt, juvenes non temere ad Criticam adducendos eſſe, tamen ſagacioris indolis adoleſcentes mature hujus artis veluti guſtu quodam imbuebat. Quorum vires, ut erat acer & perſpicax ingeniorum exiſtimator, ante ſic explorabat, primum, ut eos juberet cogitate meditateque legere illuſtrem aliquem veteris ſcriptoris locum, v. c. Livianam praefationem, vix imitanda arte conſcriptam, & poſt, quid in tali loco maxime animum pepuliſſet, quid maxime placuiſſet, ſibi referre. Tum, ubi linguae ſcientiam & pulcri ſenſum ſibi probaſſent, in ſcriptore, ad talis aetatis captum accommodato, locum demonſtrabat, qui vitium haberet nemini animadverſum, idque inveſtigare jubebat. Reperta corruptela, quam reperire interdum difficilius eſt, quam corruptis mederi, praeſertim ubi mendoſa ſcriptura

to-

tolerabilem, nec a re abhorrentem ſenſum efficiat; ſed reperta corruptela, lene & blandum ab ingenio remedium poſtulabat. In quo ut eos, qui nullum dum Critices uſum haberent, ſublevaret, ipſe interdum vias quasdam, quae ferre ad verum inveniendum poſſent, indicabat. Si rem acu tetigiſſes, candide plaudebat ſollertiae tuae, & acerrimum laudis ſtimulum adhibebat: ſin minus, ſuam ipſe emendationem promebat, ut quaerendi & conjectandi finis fieret. Hac ratione uſurpanda vir ſummus non ſolum diſcipulis ſuis facultatem dabat Critices cognoſcendae, ſed eosdem etiam conſuefaciebat in legendo judicii ſeveritatem adhibere, & ſemper animum, quid intelligat, quid minus, interrogare. Et miramur, ex ejus diſciplina plures acutioresque Criticos, quam e cujusquam ante illum, prodiiſſe? Nolim ſingulos ambitioſe commemorare. Facile, qui ſint, velut propria quadam nota, intelligendi & judicandi ſubtilitate cognoſcuntur. Unum tamen ſilentio praeterire non poſſum, germanum inprimis Hemſterhuſii diſcipulum, L. C. Valckenarium. Hic enim, quam a magiſtro accepit diſciplinam, ante Franequerae, nunc Leidae, ita tuetur & propagat ingeniis feliciter formandis, ut, Hemſterhuſio de vita ſublato, nunquam defuturi ſint, qui literas Hemſterhuſiana ratione colant. Hic utriusque linguae analogiam, quam vir immortalis impertiit quidem diſcipulis, ſed literis mandare neglexit, ita quaſi per manus tradit aliis, ut, etiam ſi nemo il-

lam

illam literis prodat, tamen ad feram pofteritatem perventura videatur.

Quemadmodum vero aliis difciplina, fic aliis profuit falubri confilio fuppeditando. Libenter & ingenue fateri folebat vir fummus, P. Weffelingius, hunc fibi ftudiorum recte inftituendorum auctorem fuiffe. Is Hemfterhufio collega datus, non prius Franequeram, quam in intimam ejus amicitiam venit: quae ex illo tempore tam fancte & conftanter culta eft, vix ut aliud par amicorum conjunctius vixerit. Erat jam tum in Wesfelingio magna & incredibili ftudio parta doctrinae copia, fed averfus a critica ratione animus. Verum cum Hemfterhufius ei crebris fermonibus demonftraffet, nullam eruditionem, quamvis variam & copiofam, effe veram & accuratam fine critica difciplina poffe, totam ftudiorum rationem commutavit, & poft illa ipfa arte, quam ante oderat, nomen fuum immortalitati commendavit.

Paullo ante de ea Critices parte, quae in depravatis corrigendis verfatur, quantum fatis eft, difputavimus. Sed ejusdem etiam artis eft, veterum fcriptorum obfcuros fenfus aperire: in quo, praeter vim judicandi, maxime cernitur illa nullis circumfcripta terminis eruditio. In hac autem interpretandi ratione, quanquam alio modo, non minus vulgo, quam in illa emendandi, peccatur. Saepe & Hemfterhufii & aliorum querelas audivimus, cum dicerent, fcriptorem, quem quis interpretum enarran-

randum fufcepiffet, onerari iis, quae ad quemvis alium fcriptorem fcribi poffent, explicari, quae nemo fibi explicari velit, in difficilioribus deftitui lectores, res & fententias negligi, nihil nifi loquendi formulas enarrari, & ne illarum quidem notiones ad normam, quam perfectus Criticus, J. F. Gronovius dediffet, diftincte & enucleate tradi, fed temere mifceri & confundi. Hemfterhufius vero ipfum fcriptoris argumentum amplexus, obfcuriorum locorum tenebras modo ex hiftoria & antiquitatis memoria, modo ex temporum ratione, modo ex interiore philofophia, modo ex aliis artibus difpellebat: fontes, unde quidque hauftum effet, locos aliorum auctorum, quos fcriptor, quem tractaret, vel imitando expreffiffet, vel in tranfitu refpexiffet, demonftrabat: exquifitior verbi aut formulae vis fi enarranda effet, non ille diverfarum fignificationum, ut ita dicam, confinia confundebat, fed tenuiffima & aliorum fenfum fugientia difcrimina tam perfpicue accurateque definiebat, ut in his etiam geometricam elegantiam facile cognofceres.

Animadverfiones, quas fcripfit, habent beatam quandam & felicem rerum ubertatem. Nec tamen quicquam in illis alieni eft, vel longius arceffiti. Omnia & apte & fuo loco dicuntur; ut mirari fubeat, tam longas animadverfiones fcribi potuiffe. Sed talis copia facilis erat ei, qui omnes interiores Graeciae Latiique receffus teneret. Ne multa: habent ejus commentarii in Ariftophanem, Lucianum,

Xe-

Xenophontem Ephesium, Hesychium, Thomam Atticistam, alios, verissimam bene interpretandi disciplinam, qua non extat exemplum perfectius. Quo vehementius & justius dolemus, Coam Venerem, Lucianum dico, ab eo non esse absolutam, omninoque pauciora, quam exspectare par erat, ex tam perenni et inexhausto doctrinae fonte ad communem utilitatem permanasse.

Hujus rei quae caussae fuerint, cum saepenumero quaeri soleat, videor mihi reperisse has duas. Primum vir summus tanto legendi meditandique studio tenebatur, vix ut inde avelli posset, et ad ea, quae per nimis multa, ut nobis quidem videtur, adversariorum volumina sparserat, digerenda traduci. Ne ipse quidem diffitebatur, se ad labores, praesertim jussos, quibus sibi liquida illa meditandi voluptas eriperetur, paulo esse tardiorem. Deinde cum nihil, nisi quod omnibus numeris expletum esset, a se exire vellet, majorem posteritatis, quam aetatis suae, ducens rationem, lapsus est, ut fere solent excellentissimi quique artifices, in quandam calumniam sui, ut, quantumcunque adhibuisset curae & studii, tamen nihil satis putaret. Ita, quod Plinius de Protogene, pictore, dicit, *in summa artis intentione minor erat fertilitas.* Huc accedebat, quod, quamcunque rem tractandam sumsisset, eam ita excutere, & cum pulvisculo exhaurire studeret, ut, qui posthac idem agere institueret, omnem sibi materiam praereptam fateretur. Quibus de caussis me-

memoriae ſuae, fidiſſimo ceteroquin omnium, quae ſemel legiſſet, audiviſſetve, cuſtodi, iraſci ſolebat, ſi vel leve quiddam, quod eodem pertineret, ſibi poſt editum librum ſuppeditaret.

Fuerunt, quibus in Luciano ornando nimis cunctatus videretur: a quibus petimus & quaeſumus, ut ejus cunctationem comparent cum alterius, qui poſt ad eundem ſcriptorem edendum accedere auſus eſt, feſtinatione. Reperient profecto, illum cunctando rem reſtituiſſe, hunc feſtinando perdidiſſe.

Ille autem tot vigiliarum & tot annorum fructus ſi minus publice apparuit, non tamen iccirco vel exiguus eſſe, vel periiſſe exiſtimandus eſt. Nam vix ullus ſive Graecus ſive Latinus ſcriptor eſt, in cujus margine non tales emendationes, quales a principe Criticorum proficiſci par erat, notarit. Pleni ſunt caſtigationum, ut paucorum recenſione defungar, Ariſtophanes, Oratores Attici, Theocritus, Apollonius Rhodius, Harpocration: pleni ex poëtis Latinis, Propertius, Manilius, Valerius Flaccus. Hinc igitur praeſidia, hinc ornamenta editionibus a ſe curandis petant Critices ſtudioſi. Neque verendum eſt, ne talis theſaurus in dominos literarum rudes incidat, aut diſſipatus pereat. Adhuc illum integrum ſervat Franciscus Hemſterhuſius, unus ex tribus filiis ſuperſtes, paterni ingenii, animi, & oris imago, qui philoſophiam & mathematicas artes cum antiquitatis eruditae ſcientia ita conjunxit, ut, qua laude magis excellat, difficile ſit exiſtimare. Sed

idem inufitata liberalitate totum illum thefaurum Bibliothecae publicae Leidenfi, poft fata fua, donare conftituit, jam nunc fidem fuam per me omnibus ita aftringens, ut haec publica voluntatis declaratio teftamenti vim habere poffit. Sic facere decebat filium, qui nobis patrem cum aliis virtutibus, tum animi magnitudine reddit.

Satis multa de Hemfterhufii ingenio & doctrina diximus. Nunc animum contemplemur, utrique facultati vel parem, vel fuperiorem. Nec alienum eft, qui Critici noftri animus & mores fuerint, quaerere, praefertim cum de Criticorum moribus ea inveteraverit opinio, ut nullum eruditorum genus ferocius, truculentius, magisque contentiofum habeatur. Equidem negare non poffum, tales & olim fuiffe, & fortaffe etiam nunc effe. Addo etiam, ridiculas iftorum pugnas de verbis & parvi momenti rebus Criticam non leviter infamaffe. Veruntamen quis tam iniquus judex eft, ut hominum vitium ad artis contemtionem trahat? Nifi vero Jurisprudentia contemnenda eft, quod inter Jurisconfultos rabulae, aut Medicina, quod inter Medicos circulatores reperiuntur. Nolim hujus opinionis levitatem cum pari conjunctam iniquitate, pluribus verbis refellere. Sunt Hemfterhufii mores optima Criticorum apologia. Cujus enim famam & exiftimationem ille unquam fcriptis fuis laefit? Cujus diffenfionem, in tanto doctrinae faftigio, non facile ac leniter tulit? Ne tum quidem, cum res & locus poftularent, fu-

per-

perbiam maximis meritis quaesitam sumsit. Quid? tantum absuit, ut aliorum errores exagitaret, ut stultos etiam patientius ferret, quam necesse videretur. Erat Theologus, qui saepe in circulis, ipso praesente, Pindaros, Sophocles & Demosthenes, quos nunquam legerat, loqueretur, eosque velut in lance positos modo tolleret judicio suo, modo depri-meret, omninoque, ut in Latinorum proverbio est, spectante Roscio, gestum in scena ageret. Cum Joannes Albertus, & ceteri, qui aderant, intentis in Hemsterhusium oculis exspectarent, ut hominis vanitatem & impudentiam comprimeret, ille ne verbum quidem. Cur enim, dicebat, hunc minus patiar ingenio suo frui, quam alios, coram me & Schultensio, in pari inscitia, de pulpitis jactantes Graecarum & Orientalium scientiam literarum?

Sed non est, quod magnopere miremur aut aliorum intolerabilem fastum & superbiam, aut hujus amabilem humanitatem. Illi enim ex his studiis nullum, nisi eruditionis, fructum petunt: cujus vis quae potest esse in animum & mores? Hic non unam eruditionem, sed inprimis vitae & morum elegantiam, omninoque veram sapientiam inde sibi haurien-dam ducebat. Ac morum quidem venustas non solum per ejus libros fusa est, sed etiam in sermoni-bus, omnibusque vitae actionibus ita lucebat, ut non tam sibi & Musis vixisse, quam inter fortunatos beatosque homines aetatem egisse videretur. Sermo familiaris etsi tam accuratus & eruditus erat, ut

meditatum diceres, tamen nihil habebat affectationis molestae. Immo haec gravitas temperabatur incredibili humanitatis festivitatisque condimento. Nam & ipse naturae vi abundabat sale atque urbanitate, & praeterea omnem leporum & facetiarum florem ex antiquis et novis scriptoribus libarat. Itaque vix alium ex eruditorum ordine vidimus, cujus consuetudo a principibus etiam viris impensius expeteretur. Non habet patria proceres illustriores, prudentiores, et bonis artibus ad omnem humanitatem magis excultos, quam fratres, Guilielmum et Carolum Bentinckios. Atqui illi fateri et prae se ferre non dubitant, se nunquam, nisi meliores aliqua parte et doctiores, ab Hemsterhusio discessisse. Ac nescio, majorine gloriae sit Hemsterhusio, Bentinckiis placuisse, an Bentinckiis, Hemsterhusii virtutes intellexisse.

Animus ejus erat, qualem esse oportebat tot sapientum praeceptis conformatum, unius verae & solidae virtutis admirator, contemtor rerum fluxarum & humilium. Roboris quantum in eo fuerit, hoc documento cognoscere licet. Venerant ad eum Franequeram nobilissimi e primaria gente Wassenaria hospites, biduum hilare sumturi. Cum omnes accubuissent, animis ad laetitiam remissis, ecce, literis fit certior, filium summae spei, Jacobum, qui sibi decus ex militia navali petebat, procul a patria morte immatura periisse. Quid ille? Vultu nihil mutato seponit literas, simulat hilaritatem, acerbissi-

mum-

mumque dolorem per biduum pectore premit, quod jucunditatem, cui se hospites dederant, muliebri & nihil profutura ejulatione contaminari nolebat. Tali constantia germanus ille Socraticae disciplinae alumnus, Xenophon, nuntiata inter sacrificandum filii Grylli morte, luctum distulit, dum solemne sacrificium peregisset.

Ostentationem & inanem pompam oderat cum in reliqua vita, tum in docendo; ut exteri, qui ad ejus lectiones venissent, vix crederent, hunc esse illum Hemsterhusium, de quo tot ac tanta praedicari audivissent. Famae & magnae de se opinionis prope negligens erat, minime omnium curans plausum vulgi, cui propterea paene ignotus vixit. At quo minus gloriam venabatur, eo magis ad eum sponte veniebat. Quis enim nescit, omnes omnium gentium eruditos una voce, una sententia regnum in literis ad ipsum detulisse?

Prudentia, dubito, an unquam major & praestantior fuerit in ullo homine erudito. Credebat Epicharmo, nervos & artus prudentiae esse, non temere credere, tenebatque, si quis alius, artem difficillimam tacendi suo tempore, & loquendi. In consilio capiendo cautus, consideratus, &, si quaeris, lentus: quippe omnes in utramque partem rationes videbat, & magno judicio ponderabat: sed idem, ubi semel quid decrevisset, constans & firmus. Alienus a suspicionibus: sed idem latebrarum, quae in animis hominum sint, sagacissimus explorator.

Sed prudentia, quae vitam privatam attingit, si in eo summa & singularis fuit, forsitan minus mirum videatur. Unde vero ille, qui nullam reipublicae partem attigisset, tantam hauserat rerum civilium scientiam? Nempe cum eam non experiundo sibi comparare posset, usus et experientiae vicariam adscivit philosophiam, inprimisque omnis priscae et recentioris aetatis historiam. Ex qua virtute Academia Batava uberrimum fructum tulit. Nactus enim amplissimum theatrum, in quo civilis illa prudentia spectaretur, foederatorum Belgarum historiam nova et inusitata ratione tradere coepit. Indagabat veras caussas, ex quibus res gestae penderent, remotis simulationum involucris, quibus tegerentur; consilia principum et populorum cur bene, cur secus cecidissent, explicabat; quid expetendum, quid fugiendum esset, demonstrabat; efficiebatque adeo, ut disciplina sua prudentiae civilis magistra & esset & haberetur. Inprimis heroum Batavorum ingenia & mores tanto artificio pingebat, ut non literarum Professorem, sed Polybium aut Tacitum cathedrae impositum dixisses.

Tali ingenio, doctrina et sapientia fuit Hemsterhusius, cujus similem Criticum nos haud vidimus; posteri ut videant, bonarum literarum caussa vehementer optamus.

F I N I S.

RICHARDI BENTLEII

EPISTOLAE DUAE

AD

TI. HEMSTERHUSIUM.

ERUDITISSIMO VIRO,

TIB. HEMSTERHUISIO

S. P. D.

RICHARDUS BENTLEIUS.

Dum mane occupatus eram in ſcribendis meis ad Horatium annotationibus, & in recenſendis foliis, quae jam tum a typographo acceperam; venerunt ad me gratiſſimae tuae literae, per Sikium Londino huc miſſae; in quibus & eruditio tua ſingularis

elucet cum summa humanitate conjuncta, & egregius erga me amor & voluntas. Quamobrem, ne longiore mora exspectationem tuam morarer, deposito statim Venusino nostro, Pollucem arripui; & quae de singulis locis mihi sub *κρίσιν* & conjecturam veniunt, jam hoc ipso die ad te *αὐτοσχεδιάζω*. Locus primus est IX. 57. *ὁ δὲ χρυσοῦς ϛατὴρ μνᾶν ἐδύνατο* &c. Nihil hoc falsius dici potest; neque vacat nunc quaerere, quomodo rem expediant Salmasius, Gronovius, aliique quos memoras. Certam tibi emendationem praestabo, *ϛαθμὸς* pro *χρυσοῦς*, ut ex toto loco clare ipse videbis: *ὁ δὲ* ΣΤΑΘΜΟΣ *ϛατὴρ μνᾶν ἠδύνατο. καὶ γὰρ ἐν τοῖς ἱϛαμένοις, τὴν μνεῖν τῆς ῥοπῆς ϛατῆρα ὀνομάζουσι. καὶ ὅταν εἴπωσι Πενταϛάτηρον, πεντάμνουν δοκοῦσι λέγειν, ὡς ἐν τῇ Ἱπποκράτους Παρακαταθήκῃ· Ὅταν γὰρ, οἶμαι, λευκὸς ἄνθρωπος, παχὺς, Ἀργὸς, λάβῃ δίκελλαν, εἰδὼς τρυφᾷν, Πενταϛάτηρον, γίγνεται τὸ πνεῦμ' ἄνω· ἔϛι δὲ καὶ* ΝΟΜΙΣΜΑ *ϛατὴρ, ὡς ὅταν εἴπῃ Ἀριϛοφάνης* &c. Ex ultimis verbis *νόμισμα ϛατὴρ* luce ipsa clarius est, supra non actum esse de Statere *Nummo*, sed *Pondere*: neque locum ibi habere *χρυσοῦς* (quod de solo *nummo* dicitur) sed corrigendum *ϛαθμός*. Nempe notissimum est, Nummos & pecuniarum summas nomina sua olim a Ponderibus accepisse: inde idem vocabulum & in Ponderibus & in Nummis eundem locum habuit: Postea nummorum singulorum pondere mutato & diminuto, nominibus tamen (a pondere ductis) adhuc

ser-

ſervatis, immane quantum diſcrepabat, de ponderibus, an de nummis loqueretur qui vocabula illa uſurparet Haec comperta ſunt, neque exemplis eſt opus. Ergo opponuntur hic & Σταθμὸς & νόμισμα; ut paullo ante: Ἦν δὲ καὶ μνᾶ ςαθμοῦ τε καὶ νομίσματος ὄνομα; & ſaepe alibi tam apud Hunc, quam apud Alios. Στατὴρ igitur, cum de Pondere dicitur, *valebat*, ait, μνᾶν *minam*; hoc eſt, aequiponderabat minae: id probat, quia ἐν τοῖς ἱςαμένοις τὴν μνᾶν τῆς ῥοπῆς ςατῆρα ὀνομάζουσιν, hoc eſt, quia *mina* ponderis ipſo nomine *Stater* a ponderantibus vocaretur. Quippe ſi idem *nomen* habeat, habeat utique eundem *valorem*, ut barbare dicam. Tum aliud profert argumentum ex Ἱπποκράτους poëtae fabula, qui voce πενταστάτηρον (de pondere) pro πεντάμνουν uſus eſt; ergo ſtater idem ac Mina. Sed pro Ἱπποκράτους corrige vel Κράτους (ut alibi Pollux, ubi hunc ipſum locum citat, vel, ut ibi Codex Voſſianus, cujus lectiones variantes habeo, Σωσικράτους) vel propius ad vulgatam hic lectionem Ἐπικράτους, qui paſſim Athenaeo, aliisque laudatur. Sequitur ipſe locus ad Jambos a nobis ſupra redactus; ſed verſu ſecundo pro εἰδὼς, lege εἰωθὼς τρυφᾶν· ſententia eſt, Si quis ex plebe illa urbana, albus & Soli inſuetus, pinguis, piger, luxuriae deditus, vel leviſſimum ligonem vix quinque librarum pondere ſuſtulit, ſtatim *anhelus* ſit & ilia ducit. ΑΝΩ γίγνεται, ut Horatius noſter: SVBLIMI *fugies mollis anhelitu*, quod Vir magnus, Julius

C 5 Sca-

Scaliger ſe ex toto Galeno negavit capere poſſe. Verba jam, opinor, ſatis illuſtravimus: rem ipſam, nempe Staterem *ἐπὶ ςαθμοῦ* valere Minam, jam conſirmatum dabimus. Pollux lib. IV. 173. *Σταθμῶν ὀνόματα.* ΣΤΑΤΗΡΑ, ait, *οἱ τῆς Κωμωδίας ποιηταὶ τὴν* ΛΙΤΡΑΝ *λέγουσι. τὴν μὲν γὰρ λίτραν εἰρήκασιν οἱ Σικελοὶ κωμωδοί. δίκελλαν δὲ πενταςάτηρον Σωσικράτης ἐν Παρακαταθήκῃ, τὴν πεντάλιτρον.* Sic lego ex Codice Voſſiano, & eſt idem locus qui ſupra ex *Hippocrate* adductus eſt. Sententia eſt, ΛΙΤΡΑΝ, *Libram*, Siculorum pondus, Poëtae Comici Athenienſes ΣΤΑΤΗΡΑ nominant; & ligonem *πεντάλιτρον* Soſicrates dixit *πενταςάτηρον.* Vides hic ſecundum Pollucem ſtaterem (de pondere dictum) valere libram, *λίτραν*; in altero loco valere minam, *μνᾶν.* Rectiſſime: quippe in Ponderibus *λίτρα* Siculorum idem valebat quod *μνᾶ* Atticorum. Hoc certiſſimum eſt; quia utrumque tam *mina*, quam *libra* ducebat olim pondus centum Drachmarum ſive Denariorum: ut alia argumenta & exempla taceam. Tu, Vir doctiſſime, ſi Anglice ſcis, de *λίτρα* & ceteris nummis ponderibusque Siculorum, multa nova reperies in Diſſertatione noſtra de Epiſtolis Phalaridis. Jam ad proximum, de quo conſulis, locum accedo, qui ſic habet IX. 70. *Ἐν τοῖς Ἀριςοφῶντος Διδύμοις ἢ Οὐλαύρῳ*, vel, ut MSS. *Διδύμαις ἢ Πυραύλῳ.* quorum utrumque mendoſum eſſe ſatis conſtat; quid reponendum ſit, cum nusquam alibi citetur haec fabula, certo ſcire nefas eſt.

Po-

Poteris, Πυλωρῷ, *Janitore;* poteris Πυρκύνῳ sive Πυρδάλῳ, hoc est, χυτρόποδι, *Batillo;* poteris Πυθαύλῃ, *Pythaula.* Sed hoc hariolari est; primum tamen magis arridet. Tertius locus est IX. 93. *Φησὶ γοῦν ἐν τοῖς 'Αποφθέγμασιν ὁ Καλλισθένης ὑπὸ Εὐβούλου τοῦ 'Αταρνείτου τὸν ποιητὴν Περσῖνον ἀμελούμενον, εἰς Μιτυλήνην ἀπελθόντα, θαυμάζοντα γράψαι, διότι τὰς Φωκαΐδας ἔχων ῏Ηλθεν ἥδιον ἐν Μιτυλήνῃ μᾶλλον ἢ ἐν 'Ατάρνει καταλλάττει,* qui levi manu sanari potest. lege, *Φωκαΐδας, ἃς ἔχων ῏Ηλθεν, ἥδιον — ἐν 'Αταρνεῖ.* Et sententia est, Callisthenes narrat Persinum, ab Eubulo spretum, Mitylenam abiisse; atque ibi mirabundum scripsisse, Quod libentius permutaret (sive in victum impenderet) Phocaeenses quos secum attulit nummos, Mitylenae, quam Atarneo; hoc est, se magis ex animi sententia vivere hic, quam illic. Recte *Φωκαΐδας* ex MSS. non *Φωκαΐτας.* Hesych. *Φωκαΐς. ὄνομα ἔθνους, καὶ τὸ κάκιστον χρυσίον.* lege vero *'Αταρνεῖ;* nam nomen urbis *'Αταρνεύς.* De Persino nihil comperi. Sequitur Cratini locus a Salmasio tentatus IX. 99. *Πανδιονίδα πόλεως βασιλέως, τῆς ἐριβώλακος οἶσθ' ἣν λέγομεν, καὶ κύνα καὶ πόλιν, ἣν παίζουσιν.* Numeros hic Anapaestos video, quo certissimo filo ex tenebris his expedire me posse videor: lego itaque & ad versus redigo: *Πανδιονίδα, πόλεως βασιλεῦ, Τῆς ἐρικώλακος, οἶσθ' ἣν λέγομεν; Καὶ κύνα καὶ πόλιν, ἣν παίζουσιν.* Quorum haec sententia est: O Pandionide (orte Pandione) rex civitatis parasitis refertae: Scis quam civitatem dicimus?

mus? Non utique Athenas, ſed quam latrunculis ludunt, *κύνα καὶ πόλιν*. Hoc a Cratino *πέπαικται*, ait Pollux. Ergo pro *ἐριβώλακος* (ex vulgata & MSto Salmaſii qui habet *ἐρικόλακος*) lego *ἐρικώλακος*, & propter verſum & parodia ab *ἐριβώλακος*, quod non *urbi*, ſed *regioni* convenit. *Ἐρικώλακος* itaque *πέπαικεν* hic Cratinus, ut Ariſtophanes, *ὀλῷς*, *Θέωλος τὴν κεφαλὴν κόλακος ἔχει*, & alia multa. Deinde, ut offenſam vitet, jocoſe ſe non de Athenis urbe, ſed de ludo verba facere, *κύνα καὶ πόλιν*, quae explicabit tibi ipſe Pollux IX. 98. *καὶ τὸ μὲν πλίνθιον* (ſic lege, non *πλινθίων*) *καλεῖται πόλις, τῶν δὲ ψήφων ἑκάστη, κύων*. Proximus locus Eupolidis eſt X. 10. *Αὐτὰ δὲ τὰ σκεύη καλοῖτ' ἂν ἐπιπλάγιον ἢ κουφὴ κτῆσις, τὰ ἐπιπολῆς ὄντα τῶν κτημάτων. Ὁ γοῦν Εὔπολις ἐν τοῖς Κόλαξι προειπὼν — ἄκουε δὴ σκεύη τὰ κατ' οἰκίαν, ἐπήγαγε παραπλήσιον· τεσσυγέγραπται τοῖς τὰ ἔπιπλα*. Pro iſtis *ἐπιπλάγιον ἢ*, tu, Vir doctiſſime, reſingis, *ἔπιπλα ἤγουν ἡ κούφη κτῆσις*. ſatis commode, quoad ſenſum. Sed veſtigia literarum vide, & ſic potius ſcribes, *ἔπιπλα, οἱονεὶ κουφὴ κτῆσις*. Hoc certiſſimum: deinde tentas; *Τέως οὖν γέγραπταί σοι τὰ ἔπιπλα*. Prope hoc ad literas, ſed nullum ineſt metrum. Lego & diſtinguo, ut ſenarius ſit Jambicus, *Παραπλήσιόν τε σοι γέγραπται τἄπιπλα*. Sententia eſt, Cum Eupolis prius dixiſſet, *ἄκουε δὴ σκεύη τὰ κατ' οἰκίαν*, mox ſubjunxit (*ἐπήγαγε*) addidit, *Et ſimiliter deſcripta*, numerata, tibi ſunt *τἄπιπλα*, *vaſa mobilia*. *Τἄπιπλα* pro *τὰ*

ἔπι-

ἔπιπλα primam syllabam producit, ut τάμὰ, τἀδικὰ, &c. Venio ad locum X. 18. ubi verba Alexidis, Ποῖ δέ μ' ἄγεις; διὰ τῶν κύκλων. & sic MS. Vossianus. mox Diphili ῥῆσις ex Excerptis tuis, Καὶ προσέτι τοίνυν ἐσχάραν καὶ νῦν κάδον, ςρώματα, συνὸν ἀσκόπηρα, θύλακον, ὡς πού ςρατιώτην ἄν τις· ἀλλὰ καὶ κύκλον ἐκ τῆς ἀγορᾶς ὀρθὸν βαδίζειν ὑπολάβοι· τοσοῦτος ἐσθ' ὁ ῥῶπος, ὅσον σὺ περιφερής. Quos Jambos esse recte calluisti, et sic emendas, καινὸν — συνόντα τ' ἀσκοπήρα, — ςρατιώτης — ὑπολάβοις, περιφέρεις. Recte hoc postremum: totum vero locum, vide, an sic potius rescripseris: Καί προσέτε τοίνυν ἐσχάραν, κενὸν κάδον, Στρώματα, σίγυνον, ἀσκόπηραν, θύλακον. Ὥς που ςρατιώτην ἄν τις, ἀλλὰ καὶ κύκλον Ἐκ τῆς ἀγορᾶς ὀρθὸν βαδίζειν ὑπολάβοι· Τοσοῦτος ἐσθ' ὁ ῥῶπος, ὃν σὺ περιφέρεις. Servulum, credo, aliquem alloquitur quis, variis utensilibus humeros oneratum. Tot res, inquit, cervice gestas, ut Militem te esse existimet quivis (Scis milites olim omnia arma et utensilia sua suis humeris in agmine portasse) vel potius κύκλον et totam turbam ῥωποπωλῶν ex foro domum redire: Tanta vasorum vis est, quam tu portas. Κενὸν κάδον, ne, si vino plenum esset, impar esset servulus tot rebus gestandis. αι autem et ε passim inter se mutari, nullus dubito, quin probe scias. Σίγυνον, quod et metro et sententiae aptum; *hastam ferream*; inde sequitur, quod ςρατιώτην esse suspicetur quis. ὃν σὺ pro ὅσον σὺ clara correctio est. Κύκλος vel κύκλοι erat locus in Foro, ubi σκεύη uten-

utenſilia venibant: *Credat itaque* aliquis ipſum κύκλον cum omnibus ſuis vaſis ex foro ambulare: adeo onuſtus es omni genere vaſorum. Atque hactenus, ut expedite, ita, ni fallor, feliciter res proceſſit. Quae vero poſtea quaeris, ſunt ejusmodi, ut nullus ſit conjecturae locus: adeo curta, mutila et mendoſa ſunt. X. 76. *ſcapham*, inquit, Ariſtophanes vocat, in quam invomunt, ut καὶ ἡμισκαφῆς δ' ἐν ϛι ἐν ποδολονίων ἐμοῦμεν. quod ſic ipſe tentas, Καὶ ἡμῖν σκαφή 'ϛ' ὡς ἂν ἐν τῇ ποτὸν οἶνον ἐμοῦμεν. Nihil video, niſi Tetrametri verſus veſtigia,

Καὶ μὴν σκαφή 'ϛ' υ - υ - - - υ - ἐμοῦμεν, quale illud,
"Ανδρες φίλοι, καὶ δημόται, καὶ τοῦ πονεῖν ἐρασταί.

Nolim autem, ut conjecturae tuae fidas; neque enim metrum ullum, nec Graecam orationem ſervat. Cetera piget deſcribere: neque enim nunc otium eſt; ſi vellem nervos intendere, et extundere aliquid. Tu igitur haec, qualiacumque ſunt, aequi bonique conſule, et raptim bene vale.

C L A-

CLARISSIMO VIRO,

TIBERIO HEMSTERHUISIO

S. P. D.

RICHARDUS BENTLEIUS.

Jam ſeptimana, credo, effluxit, ex quo literas tuas optatiſſimas per adoleſcentem Danum accepi, in quibus ſerio videris laborare, ut a negligentiae te crimine purges, quod epiſtolio a me olim accepto tam ſero demum reſcripſeris. Nae tu parum adhuc me noſti, ſi aut id me credis ſuccenſuiſſe; aut adeo iraſci facilem, ut tam operoſa excuſatione tibi opus fuerit. Non enim tam grande pretium emendatiunculis meis ſtatuere ſoleo; ut ſingularem aliquam gratiam inde ſperem, aut exigam. Facile enim & quaſi ſponte mihi ſolent ſubnaſci: & iniquum plane eſt, quod minimo mihi labore conſtet, id poſtulare magnae gratiae mihi apponi. Tu tamen haud contentus exquiſitiſſimis verbis grates mihi perſolvere, etiam elegantiſſimo Lucianei libelli munere demereri me voluiſti. Quin,

Quin, ut magis magisque in tuo aere ſim, variantes Flacci lectiones ex codice ſcripto polliceris, accurata tua opera deſcribendas. Enimvero ob tam prolixam tuam humanitatem, non dici poteſt, quam devinctum tibi me ac obſtrictum habeas. Scias autem, amice praeſtantiſſime, me ejusdem Franckeriani libri lectiones e bibliotheca Franciana emtas a Praeſule Elienſi dudum habuiſſe: quas tamen indiligenter & perfunctorie deſcriptas eſſe ſatis mihi compertum eſt. Tu, ſat ſcio, longe plures & fideliores inde depromeres: neque tamen, cum meliores aliquot Codices aliunde ſim nactus, operae pretium fuerit te iſto labore & taedio cruciari. Si ipſius Codicis (quod Ancherſenius non deſperare juſſit) vel biduum tantummodo mihi copia fieri poſſet; crediderim equidem nonnihil fructus ad editionem noſtram inde perventurum. Ego enim vel ex ipſis lituris multa expiſcari poſſem, quae alius cujusvis Animadverſionum mearum inſcii & oculos & mentem fugere eſt neceſſe. Tu, quod commodo tamen tuo fiat, experieris, an ex clauſtris Bibliothecae codex ille huc evolare poterit.

Ceterum ob nitidam illam & magnificam Pollucis editionem (cujus exemplar continuo ut prodiit mihi comparavi) quas tibi gratias ſatis dignas referemus? Deus bone, quae induſtria, quae eruditio, quod judicium, quod acumen, quae fides ubique elucet? Unum tibi defuiſſe doleo (quod a vera amicitia profectum aequis auribus accipies) majorem rei Metricae

cae peritiam. Cum enim cetera in Polluce fere omnia non ita magno labore expediri & reſtitui poſſint ex aliis Lexicis; in fragmentis vero Poëtarum, quae ſubinde adducuntur, recte refingendis is demum arduus ſit labor & periculoſus: haec qui ſine rei metricae doctrina auſit attingere, perinde eſt, ac ſi in Labyrinthum ſe conjecerit, ſine fili praeſidio exitum tentaturus. Certe qui ſyllabarum omnium quantitatem & omnigenorum verſuum menſuram in numerato habet, ei πόριμα erunt multa & facilia, quae aliis hac ſcientia deſtitutis prorſus ſunt ἄπορα. Quare obſecro te, vir eximie, & magnopere hortor, ut & hanc eruditionis partem ceteris, quas cumulate adeo poſſides, velis adjungere; grande, mihi crede, operae pretium & mirificam quandam voluptatem inde laturus. Animos autem tibi addat, documentoque ſit celeberrimus noſter Kuſterus; qui ubi primum in Britanniam appulit Editioni Suidae manum admoturus, Proſodiae vero ultra Hexametros & Elegiacos fere imperitus, me auctore & ſuaſore, ſedulam huic doctrinae operam navavit. Quid autem ille eximium ſive in Suida, quem emendatiſſimum dedit, ſive in Ariſtophane, quem nunc in manibus habet, perficere potuiſſet? Nihil certe in ejusmodi fragmentis absque hac ope proferre, immo ne de aliorum quidem conjecturis judicare & cognoſcere licet. Quamobrem, etſi paullum otii nactus dieculam hanc tibi impendere ſtatui, et integrum Pollucis librum decimum percurrere, quem tu jure

 omnium

omnium difficillimum esse questus es; haud tamen mirer, si quae ego pro certissimis habeo, tibi, ut nunc est, incerta, dubia, falsa videantur. Ea tamen postea, ubi in Metrica arte versatior fueris, τῶν ἐπὶ Σάγρᾳ clariora tibi visum iri, haud vanus vates praenuntio X. 11. Ridicule Kuhnius, in Prosodia plane hospes, et Jungermanno longe inferior; Καὶ — σκεύη οἰκητήρια. Senarius ille sic legi et distingui debuit, Καὶ ναὶ μὰ Δί', ἄλλα σκευάρι' οἰκητήρια. Sect. 12. Menandri locum sic lege,

—— ὅσ' ἐςὶ μαλακὰ, συλλαβὼν,
'Εκ τῆς πόλεως τὸ σύνολον ἐκπήδα φίλος.

Necessarius est hic jambus φίλος ex MSS, non stare potest spondaeus θᾶττον. *Vasa tua colligens, amice, exili ex urbe.* In Diphili loco, male factum, quod ἐκ δόμου in textu posueris pro vulgato ἐκδράμει, Sic totum refinge:

—— εἶτα μαλακὸν, ὦ δύςην', ἔχεις
Σκευάριον, ἐκπωμάτιον, ἀργυρίδιον.
Οὐκ ἐκδραμεῖ λαβὼν τόδε, καὶ δώσεις ἐμοὶ
Παρακαταθήκην;

'Εκδραμεῖ Atticum pro ἐκδραμῇ ab ἐκδραμοῦμαι. Cetera jam facilia. Sect. 17. Aristophanis locus sic ponendus:

— καὶ

——— καὶ τὸν ἱμάντα μου
Ἔχουσι καὶ τἀνάφορον ———

Illud Alexidis ibidem, Ποῖ δέ με ἄγεις διὰ τῶν κύκλων, ſic reſcribe — A. Πῆ δή μ' ἄγεις; B. διὰ τῶν κύκλων. Dialogus eſt, *Qua me ducis? per cyclos.* Recte Vulgati πῆ *qua*, non ποῖ *quo*. Sequentem autem Diphili locum credo me antea tentaſſe, ut conjicio ex tua Epiſtola. Meae enim exemplar non ſervavi, neque nunc, quid ſcripſerim, memini. Locus autem ſic conſtituendus videtur:

Καὶ προσέτι τοίνυν ἐσχάραν, κλίνην, κάδον,
Στρώματα, σίγυνον, ἀσκόπηραν, θύλακον.
Ὥς που ϛρατιώτην ἄν τις, ἀλλὰ καὶ κύκλον
Ἐκ τῆς ἀγορᾶς ὀρθὰ βαδίζειν ὑπολάβοι.
Τοιοῦτος ἐσθ' ὁ ῥῶπος, ὃν σὺ περιφέρεις.

Κλίνην tu recte pro καὶ νῦν· Epitheton enim hic locum non habet. Pro συνὸν ſine dubio repone σίγυνον· inde *militi* eum comparat. Quodſi et antea σίγυνον in Epiſtola emendaverim, illud indicio erit, veram eſſe conjecturam, quae bis ex intervallo in mentem venerit. Porro Sect. 21. locus *Antiphanis* (ſic enim recte MSS. et plura hujus et Diphili fragmenta apud Athenaeum extant, quae ex hujusmodi γλώσσαις et affectatis vocabulis quaerunt riſum; nulla Ariſtophanis, qui odio habebat illa φορτικὰ) ad Senarios redigendus eſt, ſi Kuhnium audimus. Dii

boni! ne veſtigium quidem ſenarii eſt in tribus illis, quos concinnavit; ut plane nauſeam mihi moveant. Tu vero tetrametros Trochaicos ſic refinge et colloca:

Λ. Ἂν κελεύῃ με ςαθμοῦχος. Β. ὁ ςαθμοῦχος δ' ἐςὶ τίς;
'Αποπνίξεις σὺ δή με καινὴν πρός με διάλεκτον λαλῶν.
Λ. Εἰ πιτάττοι μοι ςέγαρχος.

Binae, ut vides, ſunt perſonae; quarum prior novo vocabulo utitur *ςαθμούχῳ* pro *οἰκοδεσπότῃ*· quod altera ſe negat intelligere. Prior vero ineptire pergit; et quaſi *σαφέςερόν τι* dicturus, aliud verbum adhibet aeque ignotum. Nam *ἂν κελεύῃ με ςαθμοῦχος*, et (ex noſtra Emendatione) *εἰ ἐπιτάττοι μοι ςέγαρχος*, idem ſignificant. Sect. 33. Locus Ariſtophanis, *τί μ' ὦ πόνηρ' ἐξορίζεις ὥσπερ κλιντήριον*, mendoſus eſt ſine dubio. Sed corrigendi viam certam non poſſum inire; quia *τὸ μέτρον* hic non agnoſco. Sect. 35. legerim, ex Scirone Satyrico:

Σχεδὸν χαμεύνῃ σύμμετρος Κορινθίας
Παιδὸς, κνεφάλου δ' οὐχ ὑπερτενεῖς πόδα.

σύμμετρος εἶ τῇ χαμεύνῃ· non procerior es lectulo Corinthiae cujusvis ancillae. Sed haec aptius conveniunt Procruſtae (ſcis hiſtoriam) quam Scironi: adeo ut forte in eadem fabula de utroque poenas ſumſerit Theſeus. Sect. 39. Ariſtophanis *ἐν δὲ Δαναΐσι*, Τῶν *χειρῶν ἔργα μνοῦς ἐςί*. Nulla hic ſententia, nullum metrum. Nimirum ſunt verba Pollucis,

cis, (non Comici) et ſic corrigenda: Ἐν δὲ Δαναΐσιν τῶν χηνῶν πτερὰ μνοῦς ἐςι. *In Danaiſin μνοῦς anſerum plumam ſignificat*. Atque hoc verum eſt. Ibid. apage illud Hyperidis ὑπὲρ νικᾶς; quod temere in textum recepiſti ex inſulſa conjectura Kuhnii. Quis dubitet poſt ὑπὲρ ſequi viri nomen; ut in reliquis Hyperidis terque quaterque apud Harpocrationem. Ergo Μικάλου pro μίκας· οὐ enim a ſequente ὀνομάζειν facile abſorberi potuit. Sect. 41. Ὤνητο etc. Placet vulgatum ὠνητιῶν; et ſic conſtitue,

Ὠνητιῶν τὸ δέρμα τοῦ θηρὸς —
ῥάψας ὅλον
Σάξαι κνεφάλῳ.

Jam in illo Chionidae Sect. 42, Πολλὰς δ' ἐγὼ δ' ἀκούω κατά σε νεανίας, quod in metri legem graviſſime peccat, beaſti quod corrupta illa Falkenburgiani codicis ἐγὼ δακοῦ et ἀτέχνους non invidiſti nobis: Ecce enim ex illis ruderibus veram tibi lectionem praeſto:

Πολλοὺς ἐγῷδα, κοὐ κατά σε, νεανίας
Φρουροῦντας ἀλύχνους, κᾆν σάμακι κοιμωμένους.

Novi, inquit, *multos adoleſcentes*, *atque eos non tuae ſortis*, vel, *non tui ſimiles*, *excubantes ſine lucerna*, *& ſuper arundinem dormientes*. Ἄλυχνος eodem ſenſu Euripidi dictum apud noſtrum VII. 178.

Κοίλοις ἐν ἄντροις ἄλυχνος, ὥσπερ θὴρ, μόνος.

Sect. 46. in illo Antiphanis pro *ἐν χαλκοῖς*, vel, ut Aldi editio, *οὐ χαλκοῖς* fupra extat in IV. 183. *εὐλαμπρῶς*. Et fane cum *πάνυ* adverbium hic convenit: lege

—— κατεσκευασμένος
Λαμπρότατον ἰατρεῖον εὐχαλκῶς πάνυ,
Λουτηριοῖσιν, ἐξαλίπτροις, κυλικίσιν,
Σικύαισιν, ὑποθέτοισιν —

Sect. 55. Strattidis verfus fic in ordinem redigendi funt; non ut Kuhnius dedit abfurdiffime; ut confidentiam quidem hominis mirer, qui id aufus fit profiteri, quod nec hilum intelligebat,

—— πρόσθ' ἄγε
Τὸν πῶλον ἀτρέμα, περιλαβὼν τὸν ἀγωγέα
Βραχύτερον. οὐχ ὁρᾷς, ὅτ' ἄβολος ἐσθ' ἔτι;

Πρόσθε ἄγε, *produc equum placide:* *ἔτι* quoque neceffarium et fententiae et verfui, ab *ἐστι* abforptum eft. Sect. 58. Locum Philyllii, in quo folemniter delirat Kuhnius, fic reftitue: *Καὶ πινακίδα δ' ἂν εὕροις ἐν ταῖς Φιλυλλίου Πόλεσι, λέγει γέ τοι Δωρίζων,*

Ἐκ τᾶς πινακίδος ἀμπερέως, ὅτι κἂν λέγοι
Τὰ γράμματ', ἑρμήνευε.

Πινακίδα, inquit, *invenias in Philyllii* *Πόλεσιν*. *dicit autem Dorice, Interpretare tu clare ex ta*
bu-

bula, *quid literae ſignificent.* Vides, opinor, Dorismum ἐκ τᾶς et ἀμπερέως (σαφῶς, idem quod διαμπερέως, vide Heſych.) Nimirum perſona hic inducitur vernacula lingua utens Dorica; unde Πόλεις credo nomen dramati inditum; quod variarum urbium cives ſua quisque dialecto ibi loquebantur. Sect. 62. Antiphanis locus eſt; ubi ξυνακόλουθος a verſu repudiatur. Eleganter et vere Salmaſius Ἀξυνακόλουθος, ξηρὸς, αὐτολήκυθος. i. e. *incomitatus.* quod omnino in textum recipiendum erat. Poteris etiam ſic refingere,

Ξυνηκολούθεις ξηρὸς, αὐτολήκυθος.

Sed alterum illud ſententiae videtur aptius. Sect. 63. Optime dedit locum Eupolidis Jungermannus, ex neceſſitate metri,

Ὅςις πύελον ἥκεις ἔχων καὶ χαλκίον,
Ὥσπερ λεχὼ ςρατιῶτις ἐξ Ἰωνίας.

Clara ſententia, *Qui urnam & ahenum portas; tanquam puerpera Ionica, caſtra ſequens.* Nempe in Ionia, ubi diſciplina militaris non admodum vigebat, mos erat, ut uxores comitarentur ſuos maritos militantes: ubi ſi quae forte peperiſſet, vaſa circumferebat balneatoria. At bonus vir, Kuhnius ςρατιώτης hic in ſenario ponit: quod perinde eſt, ac ſi ſic in Virgilio legendum contenderet, *Tityre tu*

patulae recumbens sub tegmine fagi. Vides, opinor, ὦ φίλη κεφαλή, quantivis esse pretii leges metricas rite callere. Sect. 64. Locus Aeschyli, Λίνα δέ πίσσα, καὶ ὠμολίνου μακροὶ τόνοι. Sine dubio senarius erat, sed λίνα stare hic non potest, cum posteriorem corripiat; at λινᾶ a λινοῦς optime: tum autem requiretur substantivum plurale. Lege igitur, si libet,

Λινᾶ δὲ γεῖσσα, κὠμολίνου μακροὶ τόνοι.

Hesychius in Γεῖσα, ἔνιοι δὲ, inquit, τὰς ὤας τοῦ ἐνδύματος γεῖσσα λέγουσιν· ita ibi legendum, non γείσας. *Lineae*, inquit, *fimbriae*, & *crudi lini teniae.* Sed, cum Editio Aldina habeat λινάδες πίσσα, et Codd. MSS. λίνα δὲ σπίσσα; merito illud sigma haud temere irrepsisse videatur. Verius igitur, credo, reponas,

Λινᾶ δὲ σπεῖρα, κὠμολίνου μακροὶ τόνοι.

Sect. 65. Antiphanis locus, καὶ τὸ χερνίβιον πρῶτον ἡ πομπὴ σαφὴς, ut senarium clare se ostendit fuisse, ita et sic esse corrigendum, Τὸ χερνιβεῖον, non χερνίβιον. Lego equidem totum ex Falkenb. Τὸ χερνιβεῖον πρῶτον ἐκ πομπῆς ἄφες, vel ἀφείς. Sed, excepto χερνιβεῖον, nihil hic certum. Jam vero sect. 71. in Epicharmi senario ferri non potest δηλοίμην; requiritur vi metri vel δηλοῖ μὲν, vel δηλοῖμεν, vel fortasse,

Οὔτ'

Οὔτ' ἐν κάδῳ δὴ λῶμεν, οὔτ' ἐν ἀμφορεῖ.

λῶμεν, *volumus*, ut λῇς, *vis*, λῶντι, *volunt*, Δωρικῶς Sect. 73. ſic conſtitue locum Antiphanis:

—— ἀσκοπυτίνην τινὰ
Λίψους ἀρωγόν ——

Sect. 74. Ariſtophanes ἐν δὲ τῷ Γήρᾳ, Ἐφ' ὑδρίαν δανείζειν πεντέχουν ἢ μείζονα. Atqui ſenarius haud recte procedit: quod ut fiat, lege minima mutatione, Ἐν δὲ τῷ Γήρᾳ ἔφη,

Ὑδρίαν δανείζειν πεντέχουν ἢ μείζονα.

plane, ut infra ſect. 76. Κρατῖνος ἐν Ὥραις, Ἐφ' ἡμῶν, pro ἐν Ὥραις ἔφη, Μῶν &c. Ceterum corruptior eſt Polyzeli locus ſect. 76. ſed metri veſtigiis inſiſtens ſic veram lectionem eruo:

—— λεκανίῳ γ' ἄρα
Πρῶτον μὲν ἀπονίψεις, ἔπειτ' ἐνεξεμεῖς,
Ἐνεκπλυνεῖς, ἐναποπατήσεις, Φανία.

Primum, ait, *in* λεκανίῳ *lavabis adhuc puro: poſtea ad ſpurciora eo abuteris.* Vide autem, ut una cum metro ſententia quoque belle procedat. Quis neget, ἔπειτα neceſſarium eſſe poſt πρῶτον? quis in ἐναποβάσεις, quod nihil eſt, non agnoſcit

 τὸ

τὸ ἐγκαποπατήσεις? Denique pro Κυκνία nomine inaudito, ecce tibi de machina triſyllabon Φανίας, Perſona apud Menandrum & alios comicos notiſſima. Ceterum nota illud, ἐνεξεμεῖς, quod futurum notat Ἀττικῶς, ut plura alia tibi ſine dubio non incognita. At ſequitur deploratus plane locus Ariſtophanis, Καὶ ἡμισκάφης δ' ὡς ἐν τι εἰποδιλονιαν ἐμοῦμεν· ex quibus depravatiſſimis, tu nobis, amice, horribilem verſum effinxiſti, plane ἄμετρον & ἄμουσον. At dehinc, ſi me audis, & artem metricam aſſequeris, id ſaltem diſces quod quantivis eſt pretii, tacere potius, quam nihil dicere. Ego vero ex prima facie catalecticum tetrametrum hic agnoſco: ut proinde aut talis verſus hinc excudendus ſit, aut omnis opera ludatur. Vis ergo, ut hariolari incipiam? age, aut veram lectionem tibi dabo, aut ſaltem Ariſtophane non indignam; lege igitur,

Κἀμῖν σκάφην δὸς, ὥςε μὴ 'ς ποδάνιπτρον ἐξεμῶμεν.

Et nobis ſcapham da, ne evomamus in aquam qua pedes abluendi ſunt.

Poſſit & ſic, Κἀμῖν σκάφης δεῖ, μήποτ' ἐς &c.

Sed hoc, ut dixi, eſt hariolari: nam & animadverto te aliter paullo in Editione, aliter in Epiſtola ad me ſcripta, codicis verba exhibere. Si ipſa Excerpta Falkenburgiana viderem, certius fortaſſe aliquid extunderem. Sect. 78. in Dioclis ſenario neſci-

ſcivit bonus Kuhnius ποδανίπτηρ ſecundam ſyllabam corripere. lege autem,

Ὑδρία τις, ἢ χαλκοῦς ποδανίπτηρ, ἢ λέβης.

Quin & Jungermannus (etſi altero, ut dixi, longe melior) ſect. 79. in Pherecratis loco ſenarium inchoat ab Εἰσέκρουσεν; plane contra artem. Tu vero Tetrametrum puta, & ſic conſtitue,

Λαβοῦσα μὲν τῆς χοίνικος, τὸν πύνδακ' εἰσέκρουσεν.

Sect. 82. in Cratini loco, nollem caecum ducem ſecutus eſſes Kuhnium, in κᾆτ' ἄλφιτα. Quam otioſum enim ibi τὸ εἶτα? quam neceſſarius articulus τὰ ἄλφιτα, ut ὁ βοῦς, ἡ μαγίς? Ergo ſaniſſima eſt vetus lectio:

Ὁ βοῦς ἐκεῖνος, χ' ἡ μαγὶς, καὶ τἄλφιτα.

Porro Phrynichi locus ſect. 86. Κἂν ὀξυβάφῳ &c. eſt Anapaeſticus Ariſtophaneus; ſed deficit uno pede anapaeſto:

Κἂν ὀξυβάφῳ χρίεσθαι — τρεῖς χοίνικας ἢ δύ' ἀλεύρων.

neque vero ſine Codice ſuppleri debet ex conjectura. lege inſuper paullo ante, ἐν Ὄρνισιν Ἀριστοφάνους, non νης; ut hic ἐν ταῖς Φρυνίχου Μούσαις. Eodem ver-

versus genere habetur Metagenis locus sect. 88. sic collocandus:

— ὡς ἂν

Πολλαῖσι παροψίσι καὶ καιναῖς εὐωχήσω τὸ θέατρον.

ut & alter iste ex Aristophanis Tagenistis,

Τὸ δ' ἔτνους ἐν ταῖς κυλίχναις τουτὶ θερμὸν, καὶ τοῦτο παφλάζον.

Metrum ipsum efflagitat ἔτνους & τοῦτο, non ἔτνος & τουτὶ quod ultimam producit. Eleganter vero ἔτνους casu genitivo. ἔτνους τουτὶ καὶ τοῦτο. *Pultis pars calida, pars bulliens.* Sect. 90. in Cratetis loco, nollem te a scriptura Codicis discessisse,

Ὁ κάνης δὲ τῆς κοίτης ὑπερέχειν μοι δοκεῖ.

Nam τὰ κανίσκια δὲ &c. quod tu dedisti, peccat in leges metri. Totus locus sic videtur legendus: Ἐπὶ δὲ τούτοις καὶ κανᾶ καὶ κάνητα καὶ κανίσκια. Καὶ κάνης μὲν Κράτης ἐν Ἥρωσιν εἶπεν, Ὁ κάνης δὲ τῆς κοίτης ὑπερέχειν μοι δοκεῖ (ubi κάνης videtur esse *storea, teges*) κάνητος vero Aristoph. Acharn. κανισκίῳ in Gerytade. vel forte κανίσκια rejiciendum, & κανίτια recipiendum ex VI. 86. Sect. 91. Eupolidis versus Trochaicus est, sic describendus:

Ἀλλὰ τὰς κοίτας γ' ἔχουσι πλουσίως σεσαγμένας.

Sed

Sed Pherecratis locum tangere non ausim, adeo deformis est; si modo recte illum ex MS. exscripsisti. *Ἀλλὰ καὶ κοίτας τὰς ἐν ἐμοὶ ἀποβάνθ' ἃ μέλλομεν ἀριστήσειν.* Sed ex fine tamen subodoror esse Aristophaneum *σπουδαΐζοντα.* Tentemus igitur ad illud metrum redigere, *Ἀλλ' ἐν κοίταις ἔνι γ', οὔτ' ἀπόβληθ', ἃ μέλλομεν ἀριστήσειν.* *Sed in arcis insunt, non spernenda quidem, quae eramus pransuri.* *Ἔνι* id est *ἔνεστι· ἃ ἐμέλλομεν* contracte *ἃ 'μ.* ut syllaba fiat longa, quam versus exigit. Sect. 93. Nicocharis verba duos senarios efficere pronunciat Kuhnius, qui ex numero syllabarum, non quantitate, senarios metiri videtur: melius paullo Jungermannus. Tu sic lege:

Σόφαις τε (vel *Σοφαῖσι παλ.*) *παλάμαις τεκτόνων εἰργασμένον*
Καὶ πολλ' ἐν αὐτῷ λεπτ' ἔχων καδίσκια, Κυμινοδόκον—

vel etiam *τέκτονος ἀπειργασμένον.* Sect. 94. in Anaxippi loco apage illud *στάθητι*, quod versus respuit. lege, *Τὴν μυιοσόβην λαβὼν παράστηθ' ἐνθάδε.* & ibidem Aristophanis locum sic dederat Pollux,

Φέρε τοὺς ὀβελίσκους ἵν' ἀναπήξω τὰς κίχλας.

Varia lectio *ἀναπήξω, ἀναπείρω·* atque haec melior. Sect. 98. in Teleclidis loco emendatio tua *σίζοντα* melius se tutabitur, si sic legeris:

Τὰ

Τὰ δὲ τηγάνῳ σίζοντα σοι μολύνεται.

quod ſine dubio verum. Quot enim τήγανα una ἔσιζον? adde quod τήγανον non poteſt μολύνεσθαι, corrumpi, dum σίζει; ſed poſtquam deſtitit σίζειν humore conſumto, tum corrumpitur, niſi ocius de foco tollitur. Denique ὄψα ἐν τηγάνῳ σίζουσιν, οὐκ αὐτὸ τὸ τήγανον. Ariſtophanes quidem loco a te laudato τάγηνον τευθίδων σίζον dixit συνεκδοχικῶς· ſed ſimpliciter τάγηνον σίζον ſine illo τευθίδων vix opinor dixiſſet. Sect. 101. locus Pherecratis ſic locandus & corrigendus,

—— πῶς ἂν οὖν κομίσειέ μοι
Τις θυμαλώπων ὧδε μεσὴν ἐσχάραν;

Sect. 102. Menandri locum ſic ſcribe:

—— ἡγεῖταί μ' ὅλως
'Επικόπανόν τι ——

Me quidem plane menſam coquinariam quandam exiſtimat.

(adeo me verberibus concidit) Sect. 103. Solonis jambum dolet mihi a te jugulatum eſſe, cum tuo πευσίδ. Quid nonne ex illis οἱ μὲν ſatis conſtat, nullum vas anteiviſſe: οἱ μὲν enim ſemper inchoat: ſed ipſe verſus illud tuum furcilla expellit. Scriben-

bendum, aut *σπεύδουσι δ'*, aut *διδοῦσι δ'*, aut simile quid trisyllabon. Sect. 105. locus Cratini, *Ἐπέδωκεν βαλάνων ἄβακα τῶν ἐκ Φιττέως.* ubi Kuhnius corrigit *Πιτθέως*, scil. ex domo Pitthei. Frustra; quasi Pittheus Thesei avunculus in vivis esset aetate Cratini; Ceterum quis non videt locum quendam, ubi *βάλανοι* nascuntur, non hominem designari. Equidem sic legerim,

Ἐπέδωκε βαλάνων ἄβακα τῶν ἐκ Φελλέως.

Φελλεὺς locus Attice notissimus, de quo vide Stephanum Byzantium, Suidam, alios. Aristophanes in Nubibus, *Ὅταν μὲν οὖν τὰς αἶγας ἐκ τοῦ Φελλέως.* & in Acharn. *Τὴν Στρυμοδώρου Θρᾶτταν ἐκ τοῦ Φελλέως.* Vide ibi *σχολ.* Sect. 107. in loco Eubuli, pro *Σικελικὰ*, quod *ἄμετρον* est, lege,

Καὶ πυκτὰ Σικελὰ πατανίων σωρεύματα.

& ibidem Antiphanis, tam hic, quam apud Athenaeum, lege,

—— *πουλύπους τετμημένος*; non *πολύπους.*

Sect. 110. locus Sophoclis mendosus est; qui hinc & ex VII. 109. sic corrigendus:

—— *συνέλεγον τὰ ξύλ', ὡς ἐκκαυμάτων*
Μή μοι μεταξὺ προσδεεῖς εἶεν ——

ligna,

ligna, ait, *collegerunt; ne interea carerent fomite ad ignem servandum.* Sect. 111. Euripidis versus Trochaicus est; nisi quod οἴσειν e loco suo ejectum sit: lege, Τοὺς ὄνους τοὺς λαρκαγωγοὺς ἐξ ὄρους οἴσειν ξύλα &c. vel forte, ut sententia continuetur, λαρκαγωγοὺς, οἴσιν ἐξ ὄρους ξύλα &c.

Sect. 116. Aristophanis locus sic distinguendus,

Καὶ διαστίλβονθ' ὁρῶμεν
Ὥσπερ ἐν καινῷ λυχνούχῳ
Πάντα τῆς ἐξωμίδος.

Plura hujus generis extant apud Aristophanem. Sect. 124. Theopompi locus sic locandus,

—— —— χλαῖναν δέ σοι
Λαβὼν παχεῖαν ἐπιβαλῶ Λακωνικήν.

Ibid. locus Sapphus egregius, frustra a magnis viris tentatus; quem nisi Prosodiae ductu nemo recte expediverit: Ἐλθόντ' ἐξ ὀρανῶ πορφυρέαν ἔχοντα προιεμένον χλάμυν. Ego vero, quatuor primis vocabulis vix perlectis, statim odoratus sum, carmen esse Alcaicum, quale hoc Horatii;

Nullam | Vare sacra | vite prius | severis | arborem:
& illud Alcaei,

Μηδὲν | ἄλλο φυτεύ | σῃς πρότερον | δένδρεον | ἀμπέλω.

&

& aliquot Sapphus, ut quod extat apud Athenaeum p. 564. ubi ὅσσοις male pro ὅσσι,

Στᾶθι / κἄντι φίλος / καὶ τὰν ἐπ' ὄσσ' / ἀμπέτα / σου χάριν.

& apud Stobaeum, Κατθα / νοῖσα δὲ κεῖσ' / οὐδεπόκα / μναμοσύ / να σέθεν, & quae ibi fequuntur. Ergo certus conjecturae fic extemplo hunc locum refingebam:

Ἐλθόντ' / ἐξ ὀρανῶ / πορφυρέαν / πεῤῥέμε / νον χλάμυν.

Venientem de caelo, purpurea chlamyde amictum. Nam pro προϊέμενον quod & verfus & fententia refugit, repono πεῤῥέμενον Aeolice pro περιείμενον· fic apud Hefychium, Πεῤῥεθήκατο, περιεθήκατο, & alia alibi plura. Quis vero tam caecus, ut jam non videat τὸ ἔχοντα ex margine fluxiffe, interpretamentum fcil. τοῦ πεῤῥέμενον.

Verba Diphili fect. 137. fic ordinanda funt:

A. ——— ὁ δὲ κανδύταλις
Οὗτος τί δύναται, καὶ τί ἐστιν; B. ὥσπερ ἂν
Εἴποις ἀορτάς ———

Duae perfonae, quarum altera quaerit, quid fignificet κανδύταλις; altera explicat per ἀορτάς. Multa fimilia hujus Diphili extant apud Athenaeum: videtur fuiffe φορτικὸς in verborum exoticorum affectatione. Sect. 139. Pofidippi locum ita digere:

——— *σκήνας, ὄχους,*
Ῥίσκους, ἀορτὰς, τάχα δὲ, λαμπήνας, ὄνους.

nam *τάχχανα* nihil eſt; neque melius quid nunc ſuccurrit. Sect. 141. Nicochares in Cretenſibus: *καὶ ὄπεας καὶ ὀπήτιον εἴρηται ἐν Νικοχάρους Κρησὶ, τοῖς τρυπάνοις ἀντίπαλον ὥσπερ Ἀρχιλόχειον.* Ita tu, mi amice, locum depravatum ulterius contaminaſti: *Ὥσπερ* enim dediſti pro *ὥπερ* Seberi: atqui illud mendum erat typothetarum: voluit enim Seberus quod & Aldus & MSti habent *ὅπερ*. Deinde pro *Ἀρχιλόχειον*, Codices *ἀρχίλιον*. Ex hoc monſtro, re metrica & ingenio fretus, ſic tibi ſenarium reſtituo verum & genuinum,

Τοῖς τρυπάνοις ἀντίπαλον ὄπεας χίλιον.

Quippe in hoc verſu aut *ὀπήτιον* aut *ὄπεας* ineſſe debere res ipſa clamitat: atqui prius a verſu rejicitur, poſterius latuit in *ὅπεραν*. Ergo in reliquis ne litera quidem mutata, & verſus & ſententia conſtat. *Ὄπεας χίλιον* idem eſt ac *ὀπέατα χίλια*; ut *ἵππος χιλίη, μυρίη*, &c. quae ſcio tibi nota eſſe. Verte autem, *Mille ſubulae quae terebris paria facere poſſint.* Videtur fuiſſe dialogus fabri cum cerdone; ille minabatur ſe *τοῖς τρυπάνοις* factum eſſe neſcio quid: hic regerebat, ſe mille *ὀπέατα* adlaturum, quae illius *τρυπάνοις* pares eſſe facile poſſent. Sect. 142. Platonis verſus ſic digere & ſcribe,

— *βού-*

—— *βούλει τήνδε σοι πλεκτὴν καθῶ,*
Κἄπειτ' ἀνελκύσω σε δεῦρο ——

Sect. 143. Menandri verſus Trochaicus eſt, *Ὡς ἔγωγ' ἀνειλόμην που σαυνίῳ πεπληγμένος.*

Jam vero inſignem Euripidis locum ſect. 145. ſanum, ni fallor, tibi exhibebo:

—— *πᾶς δὲ φασγάνῳ*
'Εξηθέριζεν ὥςε πύρινον ςάχυν,
Σπάθῃ κολούων φασγάνου μελανδέτου.

Nihil hic muto, niſi quod *ςάχυν* addiderim, abſorptum ſcilicet a ſequente voce *σπάθῃ*. Sententiam recte cepit Jungermannus. *πύρινος ςάχυς*, *ſpica triticea*, *ἐξαθερίζω* hic eſt *ἀθέρας*, *ariſtas*, detrunco, decutio. Quid clarius certiusve?

Sect. 150. Epiſtola ad Platonem in mendo cubat: *Οἱ περὶ Ἔραςον καὶ Κόρισκον Πλάτωνι ἐπιςέλλοντες γράφουσι, Ληνὸν Ἀσσίαν τῆς Σαρκοφάγου λίθου. Ὁ δὲ Φερεκράτης.* Verba illa, *Λην. Ἀσ. τ. Σαρ. λ.* ſunt ex Epiſtola; reliqua ſunt Pollucis. Dixerat ille inter *σοροποιοῦ* inſtrumenta eſſe & *ληνόν* probat jam hujus Epiſtolae auctoritate. Quippe qui *ληνὸν Ἀσσίαν* nominaverant, de eadem re poſtea ibi narrantes *σορὸν* appellant. Ergo eadem *ληνὸς* quae *σορός*. Ceterum *ἐπάγει* & *ἐπάγουσι* ſaepe hoc ſenſu veniunt apud noſtrum; vide modo ſect. 10. 41. 127. Porro in ſequente Pherecratis loco ſect. 150. ita ordinandi ſunt verſus & Perſonae:

A. Ἦ μὴν σὺ σαυτὸν μακαριεῖς, ὦ 'τὰν, ὅταν
Αὐτοί σε κατορύττωσιν. B. οὐ δῆτ' ἀλλ' ἐγὼ
Τούτους πρότερον· οὗτοι δὲ μακαριοῦσί σφε·
Καί τοι πόθεν ληνοὺς τοσαύτας λήψομαι;

A. *Certe te beatum ipſe dices, o amice, cum illi te ſepeliant.* B. *non quidem, verum ipſe eos prius ſepeliam; & illi ſe beatos praedicabunt: Unde tamen tot loculos eis ſepeliendis comparabo?* Ὦ 'τὰν autem addidi, flagitante verſu; quod abſorptum eſt a verbo ſequente, μακαριοῦσί σφε, *beabunt ſe ipſi.* Cur autem aut hic aut illi μακαριοῦσι ſe, cum ſepeliuntur? nempe ob funus egregie factum, & ſepulcrum magno ſumtu extructum. Loquitur autem aliquis, qui multos cognatos habuerit, bonis ejus inhiantes, & mortem ejus expectantes: quos ille ſe occupaturum minatur, & fore illis ſuperſtitem. Immo vero, jam melius quid habeo, quod ſub calamo modo naſcitur. Deleas velim illud σφε, & cum vulgatis legas, οὗτοι δὲ μακαριοῦσ' ἐμέ. Sententia autem haec videtur. Cum laudaſſet ille neſcio quis fortunas ſuas, tum ob alia, tum ob firmam, credo, valetudinem, etſi ſtrenue nepotaretur; Hunc alter excipiens, Ita vero, ait εἰρωνικῶς, tum fortunas tuas laudabis, cum cognati tui te mox ſepelient. Non, non, ſubjungit ille, Equidem eos omnes componam, & μακαριοῦσί με ſuperſtitem & ſanum. Sect. 151. locum ex Tageniſtis ſic colloca;

—— ὁ δὲ λύων κύστιν ὕειαν
Κἆτ' ἐξαιρῶν τοὺς δαρεικούς. ——

Sunt membra versus Anapaestici, Aristophanei dicti. Cum Kuhnii versiculum hic lego, vix possum nauseam compescere. Neque eo melior est Jungermanni iambus sect. 154. in Lysippi Bacchis. Tu vero locum sic constitue, ut membrum sit Anapaestici Aristophanei,

—— αὐτοῖς αὐλοῖς ὁρμᾷ καὶ γλωττοκομείῳ.

Tibicen, inquit, *irruit una cum tibiis & glottocomio.* Αὐτοῖς eo sensu passim apud Atticos occurrit, pro σὺν αὐτοῖς; quod tu optime nosti. Ibid. Metri ratio satis indicat, tam in Timoclis loco, quam Apollodori γλωττόκομον legendum esse, non γλωττοκομεῖον. Lege itaque, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀγγείου γλωττόκομον &c. & deinde membrum pone senarii — καὶ τὸ γλωττόκομον βαλανεύεται. Porro sect. 160. sanus erat Sophoclis locus, neque sollicitandus,

Κέρκῳ σιδηρᾷ πλευρὰ καὶ κατὰ ῥάχιν
Ἤλαυνε παίων ——

Agitabat prae se hominem, verberans super latera & dorsum κέρκῳ *ferrea.* Eleganter illud πλευρὰ καὶ κατὰ ῥάχιν, hoc est, κατὰ πλευρὰ καὶ ῥάχιν; quale illud Anacreontis, Ἢ Νεῖλον ἢ 'πὶ Μέμφιν. Ceterum κατὰ hic ultimam producit ob τὸ ρ sequens.

Sect. 162. Dolet, te repudiasse emendationem certissimam,

Καὶ τὴν κυνῆν ἔχειν με κυρβασίαν ἐρεῖς.

Pileum autem dices me instar tiarae habere; adeo magnificus est scilicet. Quid aptius vel desiderari possit? & illud tuum κοινὴν quorsum spectat? *dices me habere communem tiaram:* nimirum, non esse regem. τίς ὁ νοῦς; dubiumne id esse potuit? Sed ex metro solo utique constat, legendum esse κυνῆν· cujus argumenti vim & πειθανάγκην soli artis periti possunt agnoscere. Sect. 174. locus Teleclidae

Δουλοπόνηρον ῥυπαρὸν σκόλυθρον.

est Anapaesticus, et bene habet. Mox sect. 165. legendum,

Σκάλμη γὰρ ὄρχεις βασιλὶς ἐκτέμνουσ' ἐμούς.

σκάλμη βασιλὶς, *culter regius.* Βασιλὶς adjective hic ponitur, ut alia similia passim. Eunuchus autem loquitur hoc, significans, se jussu regis castratum esse, ut a cubiculo esset vel ei vel uxori: solae enim, ut ille ait, Eunuchis utebantur reginae. Citius autem caelum ipsum dirueris, quam illud βασιλεῖς, cui tu patrocinaris, invito metro hic possit consistere; ut de sententia ipsa et constructione nihil dicam. Illud quoque corrigendum ibidem in Hermippi loco, ἀσπιδεῖον, non ἀσπίδιον,

Ἔχον-

῎Εχοντες ἴσον ἀσπιδεῖον ὀγκίῳ. eſt enim ſenarius.

Sectione autem 167. in Philippidae loco, vel cum Salmaſio legendum,

Ἀλύσιον εἶχε τέτταρας δραχμὰς ἄγον,

quod verum puto vel, ſi illud quovis pacto retinere vis, lege,

Ἀλύσιον εἶχε τετταράκοντ' ἄγον δραχμάς.

Sect. 176. Ὁλκεῖον rectum eſſe, non ὁλκιον, Menandri locus oſtendit, ſic digerendus;

—— ἢ χαλκοῦν μέγα Ὁλκεῖον ——

et alter Philemonis, Ὁλκεῖον εἶδον ἐπὶ τραπέζῃ κείμενον,
Πυρῶν τε μεστόν ——

Vapulet vero Kuhnius cum verſiculis ſuis, quibus nec caput, nec pes adeſt. Sect. 180. locus Ariſtophanis duos continet Anapaeſticos cum Paroemiaco eos claudente; ut fieri ſolet tum apud illum ſcriptorem, tum omnes Tragicos,

Καὶ τοὺς μὲν ὄφεις, οὓς ἐπιπέμπεις,
Ἐν κίστῃ που κατασήμηναι.
Καὶ παῦσαι φαρμακοπωλῶν.

Porro Capanei haec verba eſſe conjicio, qui in

Dramate hoc Satyrico Amphiaraum augurem ludificatur. Sect. 181. Theopompi locum sic constitue, ex lege metri, ut antea l. VII.

Τηνδὶ περιζωσάμενος ὤαν λουτρίδα,
Κατάδεσμον ἥβης περιπέτασον —

& mox ibidem Pherecratis locum sic emenda,

Ἤδη μὲν ὤαν λουμένῳ προζώννυτε.

Scis sine dubio, αι & ε in libris scriptis passim inter se permutari. *Jam*, ait, *vos illi lavanti pellem circumligate.* Sectione autem 185. quicquid obtendant Pollucis tui codices, uti & Suidae & Harpocrationis, legendum credo πλίνθιον, non πλινθεῖον, ex fragmento illo Aristophanis, quod membrum est Tetrametri Catalectici,

— ὁ δ᾽ ἐς τὸ πλίνθιον γενόμενος ἐξέτρεψε,

Ille vero, ubi venerat ad locum quo lateres fiebant, divertebat.

Quippe apud Atticos loca rerum venalium & res ipsae venales eodem nomine signabantur, ipso Polluce indicante libb. IX. et X. Sic dicebant ἐς τοὔψον, ἐς τὰ μύρα, ἐς τὸν χλωρὸν τύρον, ἐς τὰ ἀνδράποδα, ἐς τὸν οἶνον, ἐς τοὔλαιον, ἐς τὰς χύτρας, ἐς τὸν λιβανωτὸν, &c. Ergo ἐς τὸ πλίνθιον eodem modo, ad locum

cum ubi πλίνθιον fiebat, vel venibat. Nisi forte ἐς τὰ πλίνθια potius dicendum fuisse contendat aliquis. Ille vero sic locum constituat, eodem versus genere,

Ὁ δ' ἐς τὸ πλινθεῖον γενόμενος ἐξέτρεψε — —

Sect. 188. Recte habet codex Vossianus τὴν γοῦν in Aristophanis loco, qui sic digerendus:

—— τὴν γοῦν ἀσπίδα,
Ἐπίθημα τῷ φρέατι παράθες εὐθέως.

τὸ φρέατι secundam producit.

Sect. 189. Legere possis, μὴ λίγδος καλεῖται, *nunquid vocatur* λίγδος; videtur enim dubitare; unde addit, ὅθεν καὶ Σοφοκλῆς ἔφη; cujus locus sic videtur legendus,

Ἀσπὶς μὲν, ἥ μοι, λίγδος ὡς, πυκνομματεῖ.

Sane mirifice arridet Kuhnii illa correctio πυκνομματεῖ. Πατεῖ quid hic faciat, non intelligo. Sect. 190. Platonis Comici locum sic divide,

—— δότω δὲ τὴν κιθάραν τις ἔνδοθεν
Καὶ τοὐπιπόρπαμ' ——

Ibid. Anaxilae locus sic legendus, Οὐκ ἄν γε μὴ τουτὶ γένηται κεράμινον. Denique loco ultimo sect. 192. pro inficetis illis *senariis* Kuhnii, quos Eupo-

lidi de ſuo donat, hos ille habeat aliquanto meliores,

— καρδόπω δύο,
Κρατῆρας ὀκτὼ, δύο χύτρα, δύο τρυβλίω,
Κνέφαλλα τε καὶ (vel Κνέφαλλα τρία) θέρμαυστριν,
ἓξ θρόνους, ...
Κλίνας ἑκατὸν, κόρημα, κιβωτὸν, λύχνον.

Pro χύτραν verſu tertio, quod jam praeceſſerat, neque repeti debuit, repones σκάφην, vel λύραν, vel ſimile quid, quod propius accedat. Nobis ad indagandum fugitivum illud nunc non eſt otium. Defeſſus enim ſum taedio ſcribendi; quod longe majore opera mihi conſtitit, quam emendationes ipſae. Tu vero, doctiſſime & amiciſſime Hemſterhuſi, ſi quid hinc frugis colligere poſſis ad curas tuas ſecundas, quas in Polluce te poſiturum narras, utere, fruere, jure tuo & arbitratu. Ubi id tempus venerit, videbimus forte, an in ceteris hujus libris aliquid nobis occurrat, quod doctiſſimos editores fugerit. Etſi, ut verum fatear, rationem conſilii tui nondum perſpicio. Quis enim typographus librum denuo recudet, mole ſua & pretio laborantem? Ecquando omnia nuperae Editionis exemplaria divendentur? Tu igitur certiores nos facies, quo pacto & quo inſtituto iterum, ut narras, auctorem hunc aggredi velis. Vale, vir eruditiſſime, & me, quod facis, amare perge. Cantabrigiae, IX. die Junii, MDCCVIII.

D. RUHN-

D. RUHNKENII

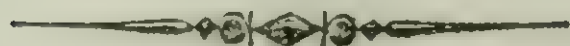
ORATIONES DUAE.

O R A T I O

D E

G R A E C I A

ARTIUM AC DOCTRINARUM INVENTRICE.

Est hoc majorum instituto bene ac sapienter receptum, ut, qui ad laudatarum artium disciplinas tradendas acciti, in hunc amplissimum ornatissimumque locum escendunt, vel de illius doctrinae, quam quisque profitetur, dignitate, praestantia atque utilitate verba faciant, vel illustriorem quempiam locum, exquisite copioseque tractandum, indidem delibent. At enim cum multi, qua opera tralatitio huic publice dicendi officio satisfaciunt, eadem reconditae cujusdam eruditionis, aut singularis acuminis laudem quaerant: fit interdum, ut orationes habeantur eae, quas e centenis vix singuli, in eodem doctrinae genere, si forte, diligentius versati, mentibus animisque intendendis assequantur: dum interim reliqua oscitat concio, & subtilis molestique Oratoris taedio prope enecatur. Equidem cum honorifico Illustrissimorum hujus Academiae Curatorum,

at-

atque Amplissimorum hujus Civitatis Consulum decreto, in hoc augustissimum virtutis doctrinaeque omnis sacrarium, & in hanc tantam clarorum atque excellentium virorum lucem prodeo; cumque hodiernus dies, quo nullus unquam vitae meae laetior illuxit, mihi gravem illam quidem, at jucundam tamen publice dicendi necessitatem imposuit: delegi, Auditores, argumentum orationis pervagatum, de medio petitum, atque adeo ab omni doctrinae subtilitate remotum. Multo enim satius duxi, vel cum famae & existimationis, quantula demum cunque sit, dispendio popularem afferre orationem, quam recludendis interiorum artium penetralibus, Vobis, quorum mihi animos sensusque conciliari cupio, importune fastidium creare. Dicam igitur *de Graecia artium ac doctrinarum inventrice.* Atque haud scio, an nulla ex omni humanitatis disciplina promi possit materia, quae & muneri, quod Gravissimorum Virorum auctoritate auspicor, magis sit consentanea, & majorem vim habeat ad excitandos studiosae juventutis animos, atque ad Graecarum literarum amorem incendendos. Quodsi enim, quam potero planissime, demonstraro, nullam neque doctrinam esse, neque artem ingenuo ac libero dignam, quam Graeci vel non invenerint, vel cujus non sementem sparserint: Si porro gravissimis rationibus evicero, eosdem ipsos multas praestantissimasque disciplinas non elicuisse tantum ex tenebris, atque inchoasse, verum ad illud etiam fastigium evexisse, prope ut nobis omnem con-

consequendi sui spem sustulerint: quis non juvenum incredibili erga gentem tam eruditam studio & cupiditate rapiatur? quis non provectiorum, senis Catonis exemplum imitatus, Graecas literas sic avide arripiat, quasi longo tempore conceptam visceribus, flagrantemque sitim restinguere cupiens. Vellem quidem, materia ad dicendum sumta quam est omnium intelligentiae accommodata, tam facile unius horae curriculo terminari posset. Verum illa tam late patet, nulla ut oratio, oratio autem? ne justum quidem volumen accuratam ejus explicationem capiat. Quid igitur? Libere per omnem disciplinarum orbem vagabor, & summis quibusque leviter decerptis, capita tantum & fontes, unde quaeque sapientiae ratio & liberalior ars manarit, quasi intento digito commonstrabo. Quaeso autem obtestorque Vos, Auditores, ut, si minus polite limateque dixero, quam vel hujus amplitudo loci, vel eruditae aures vestrae postulant, huic infantiae meae vestra in humanitate ne desit praesidium.

Praeclare gravis inprimis & locuples auctor, Plato, philosophia, dixit, nullum pulchrius, nullum praestabilius bonum nec impertitum esse mortalibus Dei munere, nec impertiendum. Haec est illa barbariae & immanitatis victrix, veritatis indagatrix, solidioris doctrinae parens, officii moderatrix, vitae humanae magistra. Quam qui aspernatur ac respuit, is humanitate se abdicasse censendus est, atque ad tardarum pecudum conditionem detrudendus. Con-

tra,

tra, cujus contemplandae & cognoſcendae ſtudio qui, ceteris poſthabitis, ſe totum tradit, is ad ipſam divinitatem, ex qua hauſtus animus & libatus eſt, quaſi quibusdam paſſibus propius accedere videtur. Atqui hanc doctrinarum omnium dominam ac reginam uni Graeci admirabili, qua praediti fuerunt, mentis ſagacitate ex obſcuris abditisque naturae receſſibus elicuerunt. Nec contenti, illam philoſophiam, quae rerum contemplatione continetur, felici partu edidiſſe, alteram etiam, quae in actione verſatur, aliquanto poſt liberaliter adjecerunt. Quam inveniendi gloriam tum annales vetuſtatisque monumenta ſatis ſuperque loquuntur, tum ipſa rerum fides ſic teſtatur & confirmat, ut nec Tatiani, nec Clementis Alexandrini declamationibus, bilis & invidiae plenis, unquam convelli queat; eſtque haec laus Graecorum adeo propria, ut ne aliam quidem gentem in illius ſocietatem temere admittant. Nam etſi Graeci ipſi, pro aequitate ſua, non diſſimulant, nonnulla, in Mathematicis praeſertim diſciplinis, Chaldaeorum Aegyptiorumque ingeniis debita, vel per mutua populorum commercia in Graeciam fluxiſſe, vel a Pythagora, Democrito, Platone, aliisque, qui diſcendi cauſſa ad gentes longe diſſitas commeaſſent, paullatim eſſe invecta: tamen ſi quis illa cum Graecorum inventis contulerit, barbaros perpauca repetundarum jure poſtulare poſſe reperiet, eaque ipſa ſic ab ingenioſiſſimis hominibus exculta & meliora reddita animadvertet, ut non aliunde

ad-

adſcita atque arceſſita, ſed in Graeco quaſi ſolo genita eſſe videantur. Ac ne hic vetuſtiſſimae Poëtarum philoſophiae memoriam replicem, quam fabularum integumentis involutam, quam fingendi licentia mire contaminatam conſtat fuiſſe: princeps & auctor accuratius philoſophandi Thales extitit Mileſius. Qui cum multa de divinae humanaeque mentis vi ac natura, de mundi ſatu atque ortu, de fati denique neceſſitate diſſereret, quaſi ſignum aliis ſuſtulit ad excolendam illam philoſophiae partem, quae poſtea Metaphyſicae nomine celebrata eſt. Difficile dictu eſt, Auditores, quot quanto ingenio viri hujus doctrinae ſtudio exarſerint. Ac tantum abfuit, ut rei materia, in naturae obſcuritate, ſi quaequam, recondita, hunc animorum impetum retardaret, ut ipſa potius difficultas magis & magis inveſtigandi ſollertiam exacueret. Magnum in hac diſciplina nomen fuit Pythagorae, &, qui ad ejus ſe auctoritatem contuliſſent, Empedoclis & Epicharmi; magnum item Anaxagorae, magnum Parmenidis, pluriumque aliorum, quos memoria conſequi difficile eſt, & enumerare longum. At enim vero praecipuam Metaphyſicae & locupletandae & ad diſciplinae formam habitumque redigendae gloriam ſibi vindicant duo principes intelligendi magiſtri, qui merito omnium ſeculorum oculos animosque in ſe converterunt, Plato atque Ariſtoteles. Quorum uterque aetatem contrivit in inveſtiganda, quoad humano ingenio fieri pot-

erat, aeterna illa & beatiſſima numinis natura, in declaranda mentis humanae vi & indole, in ejusdem denique immortalitate tuenda atque adſerenda. Nec quicquam illis, quae tum de rerum cauſſis & principiis, tum de communibus earum affectionibus ab iisdem philoſophis diſputata ſunt, ſubtilius acutiusque excogitari poteſt. Quae pluribus verbis explicaremus, ni vereremur, ne minus commode ſervaretur orationis, quam inſtituimus, popularitas. Sed ut varium eſt hominum ſtudium, ſic horum etiam Metaphyſica modo a doctiſſimis quibusque concelebrata enituit, modo deſerta obſolevit. Uni Platoni hoc praecipue obtigit, ut pari prope faſtigio ſtaret in utraque fortuna. Cujus ſapientiae cum ii, qui politiorum literarum elegantia & ſuavitate ducerentur, tum veteres religionis Chriſtianae antiſtites, multum ſemper tribuerunt. Sed Ariſtotelis fortunam quibus verbis conquerar? aut quomodo ſatis dolenter deplorem? Extulit enim duodecimum a Chriſto nato ſeculum genus hominum omni barbaria contaminatum, Scholaſticos vulgo dicunt, qui clariſſimo illius lumini teterrimam noctem offunderent, exquiſitam elegantiam immunda illuvie & ſqualore opplerent, & ſic denique immortali viro, apud imperitos, pudenda horum interpretum ſomnia pro germana Ariſtotelis philoſophia ſtulte accipientes, ingentem & vix unquam delendam infamiam conflarent. Hinc certe, hinc occulte ſerpſit iſta invidia, qua veteres philoſophi noſtra etiam aetate premuntur. Nam ut quisque antiqui-

ta-

tatis omnis Graecarumque literarum imperitiſſimus eſt, ita priſcos illos heroas petulantiſſime contumelioſiſſimeque vexat, abjicit, deridet. Atque nos non ſumus ii, qui in Metaphyſicae diſciplina, praeſertim quae tam difficiles tamque arduos explicatus habeat, Veteres negemus uspiam offendiſſe, uspiam incurrisſe, mentis errore, ut fit, divagatos. Verum nec novi Metaphyſici nobis habere videntur, in quo ſibi tanto opere placeant, ſeque velut de caelo delapſos tam magnifice circumſpiciant. Quid enim? ſi nova illa decreta ſunt ita certa, ſtabilia, firma, ut iſti vulgo jactant: qui fit, ut quadrageſimo fere, aut quinquageſimo quoque anno nova exoriatur ſecta, quae alteram cum conviciis & clamore de poſſeſſione depellat? Aut quid tandem cauſſae eſſe dicamus, quare multi, pro quibus modo, tanquam pro aris & focis, pugnabant, eadem ipſa aliquot annis poſt, velut vana, falſa, nugatoria repudient? Videte levitatem hominum atque inconſtantiam. Crebrae iſtae ac repentinae ſententiarum commutationes quid prodant, cui poteſt eſſe obſcurum? Scilicet hi quoque ipſi variis opinionum fluctibus jactati, nihil dum certi ac firmi, in quo tuto conſiſtant, repererunt. Quae cum ita ſint, miſſis vagis errantibusque iſtorum conjecturis, ſolum id, quod in hac diſciplina certum atque exploratum eſt, conſtanter teneamus: quod quin maximam partem ſollerti Veterum inveſtigationi acceptum referendum ſit, vix negari ſine impudentia, aut magna antiquae eruditionis inſcitia poteſt. Nimirum primae, quas

natura illorum mortalium animis impressit notiones, quo plus simplicitatis, eo plus veritatis habuere: quas notiones, qui deinceps secuti sunt, vel novandi cupiditate ducti, subtiliter quaesitis argutiis obscurarunt, vel, devias sibi vias per varios anfractus quaerentes, plane deseruerunt. Itaque videas, illos ipsos, post longos infinitosque errores, eo, unde digressi fuerant, tandem redire. Ecquis vestrum est, qui nesciat, notiones innatae quanto animorum studio a primariis sint philosophis, nostra patrumque memoria, explosae? Qui quid aliud fecerunt, nisi ut, cognito errore, ad Lyceum & Porticum, quam inconsulte ac temere reliquerant, reverterentur? Quodsi novitios hosce philosophos non ratione, sed praestantium virorum auctoritate refellendos putarem, possem hic, ut alios taceam, excitare Leibnitium, quam acri virum ingenio? quanta judicandi aequitate? quem, inter omnes constat, de Veterum Metaphysica, Platonis inprimis, & sensisse honorifice, & dixisse. Satis mihi multa verba de hac philosophiae parte fecisse videor. Ad Logicam deinceps transeamus.

Saepenumero, Auditores, mirari subit, plerasque artes & doctrinas ante fuisse consummatas, numerisque absolutas suis, quam illarum inveniendarum constituendarumque ratio certis regulis esset praeceptisque conclusa. Sic Homerus divinam illam Iliada, admirabile belli Peloponnesiaci monumentum condidit Thucydides, antequam Rhetor Criticusve aliquis illas artes praeceptionibus devinxisset. Pari modo Grae-

Graeci philoſophi, eximia quadam mentis vi atque celeritate praediti, magiſtrorum praecepta, quibus ingenium in inveniendo & acute cernendo dirigeretur, in vero inveſtigando, excolendaque ratione longe anteverterunt. Logica igitur vel Dialectica tum demum inventa eſt, cum, conſtituta propemodum philoſophia, acuti ſagacesque homines ejus praeſidium non magnopere deſiderarent. Quo ductus argumento ſi quis contendat, non videri tantam, quanta vulgo putatur, hujus diſciplinae utilitatem, is quidem ſententiae ſuae adſcribat noſtram. Plato certe, Mathematicis rationibus percipiendis magis acui ad philoſophiam ingenium, putabat. Verumtamen ut capitalia ingenia hoc adminiculo facile caruerint, negari haud poteſt, permagnum infirmioribus adjumentum hac arte eſſe allatum. Itaque grato animo praedicandi ſunt Veteres illi, quorum acerrimo ſtudio & exculta Logica eſt, & per omne diſciplinarum genus latiſſime fuſa. Peripateticorum illuſtria in illam merita commemorare, quid attinet? ex quorum fontibus rivulos duxerunt recentiores. Sed quis praepoſteram & perverſam Stoicorum diligentiam ferat, qui captioſis cavillationum & fallaciarum laqueis excogitatis, quod ad regendas in vero inveniendo mentes a Peripateticis comparatum fuerat, id ad eas impediendas implicandasque converterunt? Quae quidem tricae, deinceps a barbara Scholaſticorum natione cupide arreptae, vix tandem recentiorum philoſophorum opera ex ſcholis pro-

ſligatae, in Jeſuitarum monaſteria ſe abdiderunt.

Venio jam ad illam nobiliſſimam pulcherrimamque philoſophiae partem, qua de expetendis fugiendisque rebus, de vitae ratione, hominumque moribus quaeritur: quam, vere mihi videor poſſe affirmare, & natam eſſe apud Graecos, & liberaliſſime educatam, & exornatam pulcherrime. Atque haec quidem, ſi utilitatem ex ea in humanum genus redundantem ſpectes, omnium diſciplinarum facile princeps eſt: ſin naſcendi ordinem, prope poſtrema. Veterrimi enim philoſophi plus operae curaeque in naturalium rerum cauſſis indagandis, quam in ornanda hac morum emendatrice, poſuerunt: credo, quod ad ingenii laudem illuſtrius magnificentiusque videbatur, de ſiderum, ut hoc utar, meatu, quam de temperantia aut cognitione ſui diſputare. Primi igitur rei tam ſalutaris tamque neceſſariae curam & Pythagoras ipſe & tota ejus familia ſuſcepere. Qui quidem tametſi, illius more aetatis, utrumque ſtudium conjunxerant, hanc tamen ſapientiae partem plene cumulateque perfecerunt. Quo magis dolendum eſt, quae ab illis literarum monumentis fuerint conſignata, prope omnia communi bonorum librorum naufragio periiſſe. At enim vero dum moralis philoſophia in Italiae parte ea, quae Magna Graecia dicta eſt, Pythagoricorum induſtria laetiſſima incrementa capiebat, ceteri philoſophi Graeci vel in mathematicis vel in aliis philoſophicis diſciplinis perſequendis, ut inſtituerant, ſtrenue pergebant: donec Socrates, cujus ſapientiamne, dubi-

bi-

bites, an morum ſanctitatem magis admirere, philoſophiam a latentibus rerum cauſſis anquirendis avocavit, atque ad vitam communem traduxit. Hic ut mirus fuit ingenio, moribus, vita, ſic nova etiam atque antea inaudita & prorſus ſingulari uſus eſt docendi ratione. Etenim non declamando, ut Sophiſta, non inculcandis vulgaribus morum praeceptis, ut aretalogus, non libris in vulgus edendis, ut philoſophi ceteri; ſed aliorum opinionibus blande eliciendis, & abſurdis, quae ex iis conſequerentur, lepide jocoſeque coarguendis, homines ad virtutis atque honeſtatis ſtudium amplectendum excitavit. Quibus quidem elegantiſſimis & Attico ſale conditis diſputationibus, cum ipſe Socrates literam ſcripſerit nullam, nobis omnino carendum fuiſſet, niſi ei, magno philoſophiae & optimarum artium bono, Plato & Xenophon diſcipuli obtigiſſent, ambo ingenii venuſtate atque elegantia florentes, eloquentiae copia & varietate ambo. Felicem magiſtrum talibus diſcipulis! Felices diſcipulos tali magiſtro! Hi quicquid ex divino illo Socratis ore arripuiſſent, ſcriptis diligenter mandarunt, eandemque ſermonis feſtivitatem nativumque leporem, quo Socrates ſupra cunctos mortales excelluit, oratione ſua ſic expreſſerunt, nihil ut fingi poſſit venuſtius, nihil ſcite magis. A Socrate igitur, tanquam a capite & origine, profectae manarunt omnes poſteriorum philoſophorum praeclarae diſputationes de aequo & bono, de juſtitia & fide, de ceteris denique rebus, quibus ho-

minum genus ad bene beateque vivendum excolatur. Atque illi ipſi, qui hodie, in Gallia praeſertim & Britannia, ut ſuum & aliorum otium fallant, nos libris de morum doctrina ſcriptis prope obruunt, quid, quaeſo, magnopere afferunt, quod in Socraticis libris non multo rectius atque elegantius tradatur?

Graeci igitur ſapientes qua ratione hominum mores ad honeſti decorique curam & omne genus officii conformarint, ſatis a Vobis cognitum arbitror, Auditores. Reliquum eſt, ut, quibus legibus, moribus, diſciplinis respublicas temperarint, quam poterimus breviſſime, explicemus. Hic rurſus Pythagoricorum virtus ac prudentia multiplici gloria eluxit, quippe quorum haud pauci & rerumpublicarum clavum tenuerunt, & civitates ſalutaribus inſtitutis fundarunt. Quanquam nec in ipſa Graecia defuerunt ea aetate, qui Politicam ſive civilem hanc prudentiam, ſi minus docendo ſcribendove, at certe republica domi foriſque tractanda ſic exornarent, ut nihil admodum ad perfectionis laudem deeſſe videretur. Sponte vobis, vel me tacente, illuſtre Solonis nomen ſuccurrit, prudentiſſimi Athenienſium legislatoris, & ſeptem Sapientum numero habiti. Graeciae vero civitates quam egregiis legibus temperatae fuerint atque excultae, quis tandem majus illuſtriusque teſtimonium deſideret eo, quod illis Romani, quantis opibus, imperio & rerum geſtarum gloria, tanta gravitatis & recti judicii laude praeſtantes, publice perhibuerunt? Horum enim juſſu, poſt exactos reges, tres legati

in omnem Graeciam profecti sunt, ut tum inclitas Solonis leges, tum aliarum civitatum mores institutaque cognoscerent, & descripta domum asportarent. Ex quibus maximam partem conflatae sunt Leges XII. Tabularum, quarum tanta & fama est, & in veteri jure Romano cognoscendo utilitas. Sunt igitur duodecim Tabulae fons omnis publici privatique juris: duodecim Tabularum fons Graecorum leges, Atheniensium maxime. Est autem illa Regum & principum virorum administra & comes, Politica, primum a Platone, mox ab Aristotele, ad justam disciplinae formam revocata. Quorum posterior si nullum aliud ingenii monimentum condidisset: extant autem plura singulari sagacitate & exquisita diversissimarum rerum scientia confecta, quae ejus famam satis tuentur: solis aureis de optimae reipublicae institutione libris nomen suum ad immortalitatis memoriam consecrasset. Sed cavete hic vobis doctorem umbraticum animo fingatis, abdentem se literarum latebris, & gravi cum supercilio Regibus principibusque viris, quos nunquam frequentarit, leges scribere ausum. Etenim politissimi vir ingenii in aulae luce ac splendore vixit, maximis omnis memoriae regibus, Philippo & Alexandro summa familiaritate conjunctus, multumque versatus cum ministris & adjutoribus consiliorum. Ecquem igitur putetis, vaferrimas aulicorum artes, arcanasque, quibus regna administrentur, rationes vel indagasse sagacius, vel tenuisse rectius, vel literis prodidisse accuratius? Per-

ſpexit nuper, & quidni perſpiceret is, quem propter ſingulare mentis acumen omnisque pulchri ſenſum inter praecipua hujus ſeculi ornamenta referas? perſpexit igitur operis praeſtantiam Illuſtris Monteſquieu, & plura inde in eximium de Legum cauſſis librum derivavit, quam fortaſſe credant priſcarum literarum ignari.

Suſceptae materiae ordo jam me ad illud Graecorum ſtudium ducit, quod in rebus naturalibus ſcrutandis explicandisque collocarunt. De quo antequam dicere inſtituo, pauca generatim atque univerſe monenda puto. Gravis quaeſtio eſt, & variis diſcrepantium inter ſe doctorum hominum agitata contentionibus, plusne Veteres ingenio & honeſtiſſimarum artium ſcientia valuerint, an recentiores? Nec temporis hujus eſt, nec inſtituti, quibus quisque rationibus, quam ſequeretur, opinionem confirmarit, ordine referre. Utrinque certe magis cupide animoſeque diſputatum eſt, quam ſolide & vere. Exorti tandem viri ſunt ab omnium partium ſtudio alieni, in quibus & ſumma fuit judicandi vis, & ſumma meritis amplificata auctoritas, qui litem, magno bonarum artium damno indies gliſcentem, ſic dirimerent, ut antiquitati palmam tribuerent in diſciplinis iis, quae ex apertis cognitisque fontibus hauriendae, ſola ingenii ſollertia perficiantur: contra, recentiori aetati in iis, quae ex abditis naturae penetralibus obſervandi diuturnitate, & longa experimentorum eruantur ſerie. Quae cum ita ſint, quis non

vi-

videt, Veteres a recentioribus in Phyſicis & plerisque Mathematicis, quae longioris aevi diligentia conſtent, longe multumque ſuperari? In quo tamen vituperare antiquitatem, & contemnere, quod multos facere videas, ſive ſtultitia eſt, ſive iniquitas, ſive utrumque. Niſi forte quis etiam Phyſicis, qui nunc ſunt, obtrectandum putet, quod non eosdem, quos qui poſt mille annos futuri ſunt, in arte ſua progreſſus fecerint. Verum tamen ingenue fatendum eſt, Graecos omnes, ne Leucippo quidem & Democrito exceptis, qui Phyſicorum longe principes numerantur, in hac naturae ſcientia conjecturis tribuiſſe nimium, experimentis parum. Quod idem inſtitutum, gravi praeclarae hujus doctrinae detrimento, Phyſici deinceps ſecuti per multa ſecula tenuerunt: donec Baco Verulamius, cui illorum, qui de Philoſophiae & laudandarum artium ſtudiis bene meriti ſunt, antepono neminem, comparo paucos, naturae ſpeculatores a vano conjectandi ſtudio ad ipſam naturam obſervandam, factisque periculis exquirendam revocavit. Quamquam ad Veterum excuſationem, non deeſt, quod dici poſſit. Nondum enim oculus arte adjutus erat, nondum inventa antlia, quam vocant, pneumatica, nondum denique tot alia ſenſuum manuumque adjumenta comparata; ſine quibus, fallitur, qui ſe in naturae cognitione multum profligaturum putet. Neque tamen aliquis nobis occurrat ſic, ut dicat, ex his tam praeclare inventis, quae modo commemoravimus, quan-

tum

tum recentiores antiquioribus ingenii vi praestent, vel liquidissime apparere. Non est, non est profecto, in quo horum sagacitas se valde efferre atque exultare possit. Fere enim, nescio quo fato, accidit, ut maxima quaeque & utilissima hujus generis inventa casu potius, quam ullius sollertia, in lucem proferantur. Profecto mirum est, Auditores, qua ratione fortuna mortalium ludat industriam. Nam quod acutissimi homines, contritis in quaerendo aetatibus suis, invenire non potuerunt, illud saepe bardus aliquis Monachus, aut si quis est consimili stupore, nullo reperit negotio. Graeci vero quanquam ab iis, quae dixi, praesidiis imparati, Physices disciplinam inchoasse potius, quam absolvisse, putandi sunt: tamen in multis nec levis momenti rebus facem aetati nostrae praetulerunt. Nam coelestium corporum quae sit vis centripeta, quae centrifuga, haud leviter ab illis adumbratum est: sphaerica telluris figura iisdem fere, quibus hodie, rationibus demonstrata; maris denique aestus, ejusque caussae eodem, quo nunc, modo explicatae. Alia sciens praetereo.

Hactenus de Graecia philosophiae inventrice. Nunc de disciplinarum Mathematicarum ortu & incremento nobis disserendum est. Vetus opinio est, jam inde a Thaletis ducta temporibus, tum numerorum scientiae, tum Geometriae, tum denique Astronomiae incunabula apud Chaldaeos Aegyptiosque esse quaerenda. Ergone Graeci philosophiam invenire potuerunt, Mathesin non potuerunt? Ergone ingenia illa,

quae

quae optimis artibus excogitandis alerentur, aliquando torpuere obtusa? Equidem neque laudem, barbaris gentibus ab ipsis Graecis sponte ac liberaliter tributam, in dubium vocem; nec illis, qui tot propriis bonis abundent, affingam aliena. Hauserint inde Graeci prima harum artium elementa; quae quam rudia, tenuia atque incondita fuerint, non aliunde rectius, quam ex eo, quod Diodorus Siculus narrat, intelligi potest. Negat enim scriptor clarissimus Chaldaeos illos, quibus tantum in hoc genere tribuitur, solis deliquium praedicere & ad certum tempus revocare ausos fuisse. Egregiam sane Astronomiae scientiam & fama tam illustri & pervagata dignam! Graecis, Graecis, inquam, nominatim Thaleti Milesio, illa gloria servata fuit, ut primi eclipses supputarent, stupentique vulgo praedicerent. Verum quantumcunque tandem sit, quod barbarorum ingenio debeatur, Graeci certe ita illud & amplificarunt & exornarunt, ut ipsi demum veri Mathematicarum disciplinarum inventores dici haberique possint. De Arithmetica quidem quam praeclare meriti sint, quid multis commemorem? quorum industria non vulgaris tantum, sed analytica etiam, quam hodie Algebram vocitant, nobis est comparata. Atque hic inveteratus prope error ex hominum animis evellendus est, quo Arabes nobilis hujus subtilisque artis sators ac parentes ferunt. Quod si omnia vetustatis monumenta, quibus pulcherrimum inventum Graecis vindicari possit, fatali illa librorum

stra-

ſtrage intercidiſſent: tamen hanc analyticam numerandi rationem, aeque ac reliquam Arabum eruditionem, ex Graecis fontibus repetitam crederemus. Jam vero cum ſuperest Diophantus Alexandrinus, vir longe acutiſſimus, qui ſe principem Analyticae Arithmeticae inventorem & dicat & re ipſa probet: tamenne Arabibus, quod per vim & ambitionem interverterunt, tanquam proprium tribuemus?

Pari ſtudio Graeci, & vero etiam vehementiori, rationes ducti in pulvere radii demonſtrarunt. Certe ſi immortalia eorum in Geometriam merita ſigillatim perſequi inſtituerem, vox me citius aut dies, quam materia, deficeret. Ecquis veſtrum eſt, Auditores, qui in hujus doctrinae adyta penetrare cupiens, non Euclide uſus ſit myſtagogo? De quo illud mirabile ad laudem ac prope ſingulare praedicatur, qui ejus placita vel in dubium vocarit, vel erroris convicerit, per tam immenſi temporis decurſum adhuc repertum eſſe neminem. Euclidem brevi poſt excepit is, quem aetatis ſuae Newtonum dixeris, Archimedes; qui, quantum Graeci ceteris nationibus ingenii gloria antecelluerunt, tantum Graecos omnes incredibili mentis vi & celeritate anteivit. Namque univerſam Matheſin felici induſtria perſecutus, obſcuris lucem, dubiis fidem attulit, atque hanc tam inſignem laudem infinita novorum inventorum multitudine cumulavit. Geometriae vero ſcientia ſic excelluit, ut in ejus libris jam veſtigia ſublimioris, qua aetas inprimis noſtra gloriatur, Geometriae haud levi-

viter impreſſa appareant. Archimedi tum alios, ſi libet, adjicite, tum inprimis praeſtantem arte ſua hominem, Apollonium Pergaeum, qui primus omnium, quantum ſcimus, latentes antehac & obſcuras Conicarum ſectionum proprietates in lucem protulit, & ſcienter declaravit.

Major ex coeli & ſiderum obſervatione in vitam humanam redundat utilitas, quam ut a Graecis negligi ſpernive potuerit. Itaque nullus fere ante Socratem aliquo nomine extitit philoſophus, qui non ſiderum magnitudinem, intervalla & meatus, quanta poſſet diligentia, anquirenda exiſtimaret. Pythagorici inprimis, quod ſumma vigilantia coelum ſpectarint, ſummis in coelum laudibus feruntur. Ex qua nobiliſſima familia Philolaus, ſi quis alius, commemorandus eſt, qui princeps ſolem in univerſi centro ſic collocavit, ut ipſe circa axem rotetur ſuum, planetae autem omnes circa ipſum orbitis rotundis moveantur. Cujus ſententiae primum auctorem cum antiquarum expertes literarum Nicolaum Copernicum jactarent, Ismael Bullialdus, vir eximius, qui, raro exemplo, ad Aſtronomiae laudem politioris humanitatis decus adjecerat, inventi tam praeclari gloriam rurſus Philolao vindicavit. Ita non pauci hodie, praeſertim ex illis, qui in compendii alicujus anguſtias compacti & concluſi ſunt, quae ante plura jam ſecula veterum ſcriptis ſermonibusque celebrata reperiantur, pro recens inventis venditant, majorine imperitia, dicam, an inſolentia & vanitate.

Sin-

Singulos vero, quorum opera & labore Aſtronomia creverit, ſi enumerarem, quem tandem exitum oratio noſtra inveniret? Mitto igitur Eudoxum Cnidium, mitto Metonem Athenienſem, mitto Ariſtarchum Samium, mitto denique tot alios & meritis ſuis & aliorum praeconio nobilitatos. Nec tamen Archimedes hic praetereundus eſt vel ob eximiam ſphaeram ab ipſo inventam, in quam ſolis, lunae, & quinque errantium motus ſic illigaverat, ut celeritatis & tarditatis rationem, quam converſionibus ſuis tenerent, feliciſſime imitaretur. At enimvero ſuperiorum Aſtronomorum omnium luminibus multum offecere duo excellentes viri, & ad ſiderum ſcientiam amplificandam, atque in juſtum artis habitum cogendam, nati factique, quamvis aetatum disjuncti intervallis, Hipparchus & Claudius Ptolemaeus: quorum prope innumerabilibus obſervationibus inventisque Aſtronomia plus incrementi cepit, quam vel ſuperioribus ſeculis cunctis, vel pluribus deinceps ſecutis. Nolite tamen putare, Auditores, me vel tam ineptum antiquitatis admiratorem eſſe, vel tam iniquum recentioris induſtriae exiſtimatorem, ut veterem Aſtronomiam cum novae hujus ſplendore ullo modo comparandam ducam. Erudita illa Graecorum gens ultra, quo progrederetur, vix habuit, tum aliis cauſſis impedita, quas hic referre nihil attinet, tum omni fere ſupellectile, quae ſideribus obſervandis inſerviat, deſtituta. At quot & quales hodie opportunitates habemus! quantam omnis

omnis generis inftrumentorum copiam! Quo magis faepenumero veterum fagacitatem admiror, qui, quae recentiores tuborum ope cognorint, eadem, tanquam divini, rara & fingulari ingenii vi conjecerint. Democritus certe tot feculis ante natum Galilaeum docuerat, galaxiam non nifi ex infinita exiguarum confertarumque ftellarum multitudine conftare. De Lunae vero natura, phafibus, maculisque complures veterum, absque oculo arte adjuto, eadem, quae recentiores coeli fiderumque fpectatores, tradiderunt.

Cum omnes omnino artes, quibus vitae humanae commoda adjuventur, & ortum fuum Graecis debeant, & incrementa, quid mirum eft, fi Mechanica, cujus ufus latiffime patet, eorumdem ingeniis exculta egregium in modum fuerit ac perpolita. Archytam Tarentinum, accepimus, non tantum machinas, quae infpectantes ftupore defigerent, effinxiffe, fed & primum omnium accuratam illarum conftruendarum rationem literis explicaffe. Inter omnes autem, quos prifca aetas tulit, Mechanicos maxime eminet Archimedes ille ad miraculum usque ingeniofus. Qui cum Syracufae graviffima obfidione a Romanis premerentur, quod ingentium copiarum robur vix efficere potuiffet, id effecit unus, patriam urbem per tres annos machinis bellicis, quas fumma follertia excogitaffet, ab hoftium irruentium vi defendens. Idem eodem tempore Marcelli claffem mirabilium illorum fpeculorum ope exuffit, fimulque nobis do-

cumentum dedit, Optice ad quantum culmen fuerit a Graecis provecta. O! civem egregium, nec unquam satis laudandum, cujus ingenium patriae tanto praesidio fuit, quanto ornamento. Extulit citerior aetas multos excellentesque Mathematicos; sed ex quo patria fructum tam amplum ceperit, extulit neminem. Hospes sit, oportet, & peregrinus in Graeca historia, quem non saepe tot tam varii generis tormenta bellica, arietes, testudines, helepoles, turres, aliaque incredibili sagacitate reperta, in admirationem rapuerint. Nihil jam dicam de artificiis, quae ex eadem machinali doctrina ad multiplices hominum usus, tum necessitatis, tum delectationis caussa, uberrime effloruerint.

Mechanicam ars illa, quae aedificandi leges dat, arctissima cognatione attingit: cujus quam exquisita scientia Graeci praediti fuerint, vel ex Graecorum architectorum commentariis, quos Vitruvius in compendium misit, in unumque corpus perite conflavit, satis cognoscere potestis. Sed quanto hoc clarius & luculentius ex magnificis illis monimentis, quae vel omnium rerum confectrix aetas, vel Saracenorum furor & immanitas reliqua fecerint, intelligi potest! quibus, quamvis misere habitis, contemplandis admirandisque eruditorum peregrinatorum oculi animique nunquam satiantur. Itaque nulla hodie in cultiori, qua patet, Europa gens est, quae non Graecis hac in arte principatum deferendum ducat. Ac peritissimi quique aetatis nostrae architecti pulcros sese

bea-

beatosque judicant, ſi quid imitando, quod proxime ad Graeci praeſtantiam operis accedat, effingere queant.

Sed quo plura Graecorum inventa refero, eo magis mihi creſcit materia dicendi. Etenim nihil adhuc dixi de Geographia, nihil de Gnomonica, nihil de Hydraulica, nihil denique de Muſica, quae & ipſa cum olim Matheſis pars eſſet, inſignem Mathematicorum opem & auxilium experta eſt. Neque a propoſito alienum foret, de nobiliſſimis artibus, Pictura & Sculptura hic diſſerere: in quibus laudandis quantum ſe jactare noſtra poſſet oratio! Quid enim ſignorum habet aetas recentior, quod cum antiquitatis Graecae pignoribus comparatum non ſordeat? Sed haec omnia pro materiae dignitate explicare, temporis, quibus concludor, anguſtiae vetant. Neque tamen ita properandum eſt, ut praeclariſſimam illam humanae vitae ſoſpitam & conſervatricem, Artem Medicam, cujus ope cum maxime indigeo, ſilentio praetermittam. Haec, ut reliquae artes, a rudibus exiguisque profecta initiis, tandem per multos gradus pervenit ad Hippocratem, divinum hominem, immenſa omnium, quae ingenio continentur, artium ſcientia praeditum, & naturae obſervatorem tam diligentem tamque accuratum. ut & alios fallere, & ab aliis ipſe falli neſciverit. Hic ſimpliciſſimam & naturae conſentaneam medendi viam ingreſſus, brevi ſalutarem artem ad ſummum decus provexit. At illa Hippocratis ſemita, quae ſola ad humani generis

ſalutem duceret, quam paucorum notata eſt veſtigiis! Brevi neglecta obſolevit tradita ab eo medicinae excolendae ratio: In certae experientiae locum philoſophicae argutiae ſucceſſerunt: Jacuit ipſe hujus artis parens ac princeps: circulatores atque anilium nugarum inſtitores in coelo fuerunt. Sed tandem divinitus excitatus Hermannus Boerhavius, alter Hippocrates, quo vix quisquam hanc Academiam, ipſumque nomen Batavum majori illuſtravit gloria, ſummum illum Coorum heroa in priſtinam dignitatem reſtituit, ejusque ſtudium & oratione, ex hoc ipſo loco habita, & multo magis exemplo ſuo, ſic artis ſalutaris ſtudioſis commendavit, ut jam univerſa fere Europa ſe ad Hippocratis auctoritatem contulerit.

Atque ita potiorum artium originem, quanta potuimus brevitate uſi, enarravimus. Reſtant deliciae illae noſtrae & amores, liberaliſſima humanitatis ſtudia: in quibus veteres illi Graeci omnium conſenſu gentium vere regnant ac triumphant. Quem enim ulla natio poëtam protulit, qui cum Homero; quem oratorem, qui cum Demoſthene; quem hiſtoricum, qui cum Thucydide ſit ullo pacto comparandus? Latium ſolum ea edidit aluitque ingenia, quae Graeciae gloriam prope in diſcrimen vocarent? Sed quis Graecis Latinos opponat, qui quem habent ingenii cultum, a Graecis ad ſe traductum eſſe, ingenue fatentur? Aegre ab hoc loco, & ad fructum uberrimo, & ad voluptatem ſuaviſſimo, diſcederem, niſi jam mi-

mihi harum literarum quotidie celebrandarum facultas oblata esset jucundissima & maxime animo exoptata meo. Quod immortale beneficium cum a Vobis, Amplissimi Proceres, in me profectum sit, Vos, par est, summa veneratione, Vestris in rempublicam & bonas literas meritis debita, a me compellari. Omnino tam illustrem prolixae erga me voluntatis Vestrae significationem dedistis, nihil ut jam aliud mihi omni vita cogitandum agendumque sit, nisi qua ratione possim me tali ac tanto beneficio dignum praestare. Ex quo quidem tanto uberior laetitiae fructus ad animum meum pervenit, quod eo semper meorum summa votorum rediit, ut mihi juventutem ad illarum artium, quarum ipse amore flagrabam, honestissimum studium erudire publica auctoritate liceret. Quo me nec majus nec pulcrius reipublicae munus afferre posse, tum ipsa ratio mihi persuaserat, tum veterum auctoritas sapientum. At enim insigne illud, quo animus effertur, gaudium non mediocriter conturbat arduae, quam capesso, provinciae contemplatio. Nam in qua tandem Musarum sede publici doctoris partes agam? Nempe in ea, quae eximiis semper in quocunque disciplinarum genere magistris floruit, in hoc vero humanitatis ac literarum studio non nisi summis. Verum enimvero superest, atque utinam diu supersit, studiorum meorum per duodecim annos dux & auctor fidelissimus; qui si me meaque omnia consilio suo moderari perrexerit, non est, quod hujus difficultatem muneris, quantumvis

gravem, magnopere pertimescam. Ceterum sentio magis, Viri Illustrissimi, quam immensum quiddam & infinitum sit, quod Vobis debeam, quam verba, quae munificentiae Vestrae magnitudinem exaequent, reperio. Sed quid opus est exquisitis gratiarum formulis, ubi factis & re ipsa gratus animus declarari multo rectius potest? Sic igitur habete, me, quoad vixero, omnem curam, operam, laborem in id collaturum, ne quid unquam Academia Vestra vel detrimenti vel dedecoris ex me cepisse videatur. Cujus diligentiae meae ut Vos quam diutissime testes & spectatores habeam, ex animo precor.

Vos vero cum intueor, Viri Clarissimi, qui magna cum ingenii gloria divinas humanasque literas profitemini, quanta me voluptate perfundi existimatis? Vestrum enim haud pauci mihi non modo viam, quae ad solidiorem eruditionem duceret, praeiverunt, verum etiam tot tam luculenta beneficia apud me collocarunt, ut, si illorum memoriam non summa religione conservem, nefarie peccasse censendus sim. Jam cum docendi munus, cujus fausta, ut spero, auspicia capio, me arctius, quanquam dispari ordine & loco, sed arctius tamen Vobiscum conjungit; etiam atque etiam peto a Vobis & contendo, primum, ut, si quando erravero, prudentia me Vestra comiter in viam reducatis; deinde ut amicitiam eam, cujus per complures annos fructum cepi jucundissimum, integram mihi atque illibatam conservetis. Equidem nullum officii genus, quo Vos mihi devinci-

ſcire poſſim, temere praetermittam; &, quando ingenio atque eruditione Vobiscum certare temerarium eſt, & ſupra vires meas, fide, animique integritate, quae nullo oblinatur fuco, Vobiscum certabo.

Te vero, Vir ſumme & omni laude cumulate, Tiberi Hemſterhuſi, ut nominatim appellem, Tuorum in me meritorum poſtulat magnitudo. Nolim virtutibus Tuis, quas mirari, quam laudare facilius eſt, ambitioſius commemorandis, pudori ac verecundiae illi, qua non minus, quam immenſae eruditionis gloria praeſtas, importune vim afferre. Dabis tantum hanc mihi veniam, ut grati animi ſenſus explicans, quanta poſſum voce teſtificer, me plus, quam Tibi, mortalium debere nemini. Nam qui ſum, quantuscunque ſum, ex diſciplina Tua profectus ſum. Hanc ipſam vocem, niſi Tu eam praeceptis Tuis conformaſſes, quis unquam dignam, quae ex hoc audiretur loco, exiſtimaſſet? Etſi igitur omnia, quae homini ab homine praeſtari poſſunt, mihi, ut qui maxime, praeſtitiſti: eſt tamen aliquid amplius quod mihi a Te tribui velim. Nimirum ſic me quotidie conſiliis monitisque Tuis inſtitues, ut non ego, verum per me Tu erudire ſtudioſam juventutem videare. Quo uti nihil ad publicam utilitatem poteſt eſſe accommodatius, ſic laudem meam illuſtrabit potius, quam obſcurabit.

Tandem Vos etiam adloquor & ſaluto, Nobiliſſimi Commilitones, ſpes patriae, flos juventutis ex

humaniſſimis gentibus politiſſimisque delibate. Veſtra res hic agitur. Vobis, Vobis combibendi ſunt limpidiſſimi illi Graeciae fontes, ex quibus quicquid eſt optimarum artium longe lateque dimanavit. Theologia ſola auguſtiorem ortum habet, quippe ex coelo ad colluſtrandas mentes noſtras divinitus profecta. Verum cum novi Foederis promulgatio Graeco ſermone confecta ſit, ne ad ejus quidem intelligentiam alius aditus eſt, niſi per Graecarum praeſidia literarum. Itaque ſi nulla alia ex his literis ſperanda eſſet utilitas, illa tamen, quam dixi, ratio ſola ſatis magnam vim habere deberet ad animos veſtros mirabili illarum amore inflammandos. Incumbite igitur ad hanc tantam tam praeclaram laudem, ut facitis, meque, ſi tanti videar, ſtudiorum veſtrorum vel ducem capite, vel adjutorem.

O R A T I O

DE

DOCTORE UMBRATICO.

Cum ante quadriennium eoque amplius ex hoc illustri atque edito loco, auspicii caussa, verba facerem, etsi animo non mediocriter conturbabar, tamen me erigebat sustentabatque ipsius muneris, tum mihi delati, cogitatio, quod non tam disertam & rhetorum artificiis expolitam orationem, quam nudam argumenti e Graecis literis hausti enarrationem postulabat. Hodiernus autem dies majorem mihi curam & sollicitudinem injicit. Etenim non satis est, locum minus tritum, & ab Historiarum tradendarum munere non alienum, ex vetustatis memoria depromere, nisi hic idem omnibus verborum sententiarumque luminibus ita frequentetur, nemo ut unus, quin Eloquentiae etiam Professio in loco posita sit, in dubium vocare possit. Verum multo vehementius commoveor & loci, in quem prodeo, splendore, & muneris, quod auspicor, amplitudine & gravitate.

Eſt haec propria & perennis hujus Academiae gloria, illuſtrari magnis in omni doctrinarum genere viris, in hac autem humanitatis diſciplina ſine exemplo maximis. Nam ex quo ille inprimis, omnium, quotquot fuerunt, aut fortaſſe futuri ſunt, Literatorum princeps, Joſephus Scaliger, Batavam gentem incorrupto veritatis & elegantiae, quae priſcis Graecorum Latinorumque monimentis continetur, guſtu imbuit, hujus Academiae faſti, quot humaniorum literarum Profeſſores, totidem prope heroas oſtendunt. Omnes ne commemorem, quis ignorat Dan. Heinſii, Jo. Fred. Gronovii, Jac. Perizonii & P. Burmanni conſecrata ad omnem poſteritatis memoriam nomina? Adhuc, non dicam in animis, ſed paene in oculis noſtris verſatur recondita Vir eruditione, & de laudandarum artium ſtudiis praeclare meritus, quem nuper acerbo funere extulimus, Franciscus Oudendorpius. Talium virorum partes cum excipiendae ſint, nemo eſt, quantumvis ingenii & doctrinae copiis affluat, quin ſe ſacro quodam horrore corripi ſentiat, nedum ego, qui tantae rei facultatem ut aſſequerer, optavi quidem ſemper, aſſecutum me eſſe, nunquam exiſtimavi. Neque haec tenuitatis meae conſcientia linguam tantum, per ſe ſatis infantem, debilitat, ſed omnem etiam laetitiae, ex novo honore hauriendae, ſenſum, ſi non excutit e pectore, hebetat certe atque obtundit. Verum enim vero demiſſum animum allevat Veſtra, Ornatiſſimi Auditores, de me ſpes & opinio, quam ore vultuque

que ad feſtivitatem compoſito ſignificatis: recreat inprimis atque confirmat honorificum ſapientiſſimorum Academiae Moderatorum de me judicium, cui eo minus diffidere par eſt, quo longius & humilis prenſatio abfuit, & blanda munerum conciliatrix, gratia. Etenim, quae ſingularis ſummorum virorum eſt prudentia, non temere me in hunc altiorem locum provexerunt, ſed Graecarum literarum praelegendarum provincia mihi demandanda, per quadriennium virium mearum periculum fecerunt. In qua adminiſtranda cum me talem geſſiſſem, qualem maxime voluerunt, idoneus illorum judicio viſus ſum, cui publicam Hiſtoriarum & Latinarum literarum diſciplinam delegarent. Nec ignorabant illi, Graecarum Latinarumque literarum ſtudium nuper ſe, quorundam hominum inertiſſima ſegnitie, ſcidiſſe, ut, quae olim unae eaedemque, nunc duae prope diverſae artes eſſe videantur. Sed cum iidem praeclare didiciſſent, has literas ipſa natura & genere ita colligatas implicatasque teneri, ejusdem ut ſit dementiae, Latinas a Graecis divellere, & navim communem cum ſocio dividere, veriſſime ſtatuerunt, tanto quemque meliorem eſſe Latinarum literarum magiſtrum, quanto meliorem Graecarum, & tanto meliorem Graecarum, quanto meliorem Latinarum.

Jam praetervectus ſcopulum, in quo ne pudor meus offenderet, verebar, liberiore magisque ſoluto animo ad dicendi argumentum accedo, quod, ut ſpero, bonum omen novi honoris auſpiciis faciet,

erit-

eritque huic loco & tempori accommodatum. Omnium fere, in simili munere adeundo, orationem vel in literis commendandis, vel in caussis, cur illae labantur & ad interitum vergant, inquirendis video consumi. Quas quidem caussas cum alii aliunde repetant, hi vehementius invehuntur in juventutis desidiam & mollitiem: illi parentes objurgant, qui ad ambitionis vanitatem, & quaestus humilitatem referant omnia, ad cultum ingenii nihil: hi ingens, quod nuper exarsit, vernacularum linguarum excolendarum studium Graecas Latinasque literas e medio pellere indignantur: illi denique bonas artes, potentium virorum patrocinio orbatas, sic concidisse, graviter conqueruntur. Vere omnes ac merito: quis neget? At mihi in hanc cogitationem incumbenti, quicunque in hoc argumento copiosissime sunt diligentissimeque versati, visi sunt praecipuam, quae literarum fundum affligit, calamitatem vel plane transiisse, vel leviter attigisse, sive quod ejus rei explicatio aliquid invidiae habitura videretur, sive quod semet ipsi imprudenter traducere nollent. Profecto, quae vulgo Musis infesta creduntur omnia, non tantam melioribus literis pestem afferunt, quantam multi eorum, qui se humanitatis magistros dici haberique volunt. Ili enim cum praeclaram juventutis indolem absurda, & nullo consilio temperata, disciplina corrumpunt, & felicia naturae semina, quae fovere & excitare deberent, exstinguunt, quid, quaeso, aliud agunt, nisi ut ipsum humanitatis studium

dium in perniciem vocent, teterrimamque barbariem reducant? Vere igitur Petronius Arbiter omnem liberalis doctrinae, inprimis eloquentiae, in deterius lapsae culpam confert in *umbraticum Doctorem, qui juvenum ingenia delet.* Juvat, quam Petronius leviter perstrinxit umbratici doctoris disciplinam, in hoc eruditissimorum hominum conventu explicare uberius, praesertim cum illa examinanda, quam ipse viam ac rationem docendi tenendam putem, simul significare ac declarare possim. Quod dum facio, quaeso a Vobis, Ornatissimi Auditores, ut me, sicut facere instituistis, benigne attenteque audiatis.

Etsi plerique mortales insito quodam lucis & celebritatis studio ducuntur, multos tamen in literarum studiosis reperietis, qui sive naturae morositate, sive superbia, & aliorum contemtu, sive nimia literarum aviditate, sive quacunque alia caussa, in musei umbra ita se literis abdant, ut reipublicae lucem, hominumque consuetudinem fugiant, nec quicquam, quod ad communem fructum & utilitatem pertineat, in adspectum producant: qui inde a Latinis *umbratici* sunt appellati. Ii postquam se ab hominum commercio segregarunt, ceteris hominibus nulla re similes esse volunt, sic demum, stulte credentes, se graviorem augustioremque speciem habituros. Vultus est tetricus & truculentus, ridiculus incessus, abhorrens a more communi corporis motus, vestitus immunda illuvie squalens, ut non homines diceres, sed hominum terriculamenta. Quodsi forte ex umbra-

braculis suis in honestioris conventus lumen protrahantur, tum vero quasi in sole caligant, anxie trepidant, nec, ut ingenuos homines decet, oculos attollere audent. Ex hoc insano solitudinis studio, primum, animus, si ante integer fuit, contumaciam arrogantiamque contrahit. Nam ut infantes, quibus nulli obtigere collusores, contumacissimi esse solent, sic umbratici homines, ab omni convictu consuetudineque civili remoti, cum nunquam vel monendo, vel castigando, ad humanitatem sint comitatemque revocati, duros, difficiles, & prope intolerabiles se aliis praebent. Cumque in illa vita solitaria, qui plus ipsis sapiat, videant neminem, opinionis & assentationis errore se solos inter mortales sapere, se solos pulchros beatosque esse putant. Porro in istis latebris sensum, qui communis dicitur, ita perdunt, ut, si alius, atque de literis, sermo cum ipsis instituatur, vix muliercularum ludibrium effugiant. Talis denique eorum animis stupor ab obscura vivendi ratione offunditur, ut, quid in quaque re verum, pulchrum, & decorum sit, sentire nullo modo queant. E decori praesertim neglectu innumerabiles existunt ineptiae, quae per omnes vitae partes vagantur. Hoc Pedantismi vitium (utamur enim Gallico verbo, cum in Latina lingua satis aptum huic rei nomen non invenimus) hoc igitur vitium tam late patet, nullus ut eruditorum ordo sit, quem non ejus contagio levius gravius infecerit. Sed, ut verum vel invitus fatear, maxime hoc malo laborant ii, a quibus omnem

de-

decoris, pulchritudinisque ſenſum, ipſam denique amabilem humanitatem exſpectaretis, propterea quod literas, quae ab humanitate nomen habent, profitentur. Quid ergo? an humaniſſimae literae, quae mores emollire, & feritatem animis eximere dicuntur, quicunque illas colunt, feros atque inhumanos reddunt? An veteres ſcriptores, pleni venuſtatis, gratiae, leporis, ut quisque familiariſſime cum iis verſatus eſt, ita illum ineptum, agreſtem & inficetum a conſuetudine ſua dimittunt? Minime vero. Unde igitur hujus rei cauſſam ducamus? Nempe haec humanitatis diſciplina, primum, rerum magnitudine & varietate tam ampla eſt, & per tot antiquitatis monimenta diſſipatur, ut, niſi quis divino praeditus ſit ingenio, remotus plerumque ab oculis populi, omne otium tempusque in ea diſcenda conterere debeat. Quo umbratili otio cum quidam ita capiantur, ut, Timonis inſtar, ab omni humana ſocietate abhorreant, ſenſim inde mores contrahunt, quos dixi. Deinde hae ipſae literae, quanquam maxime elegantia & ſuavitate cenſentur, habent tamen hic illic ſpinas vepresque, non illas quidem a ſcriptorum ingenio, ſed a barbari temporis inſcitia & corruptela. In quibus ſenticetis cum iſti, neſcio qua mentis pravitate ducti, libentius deſideant, quam in laetis amoenisque viridariis, neceſſe eſt ingenium etiam exaſperari, & velut horridum hiſpidumque reddi. Huc accedit inſanum minutiarum ſtudium, quod proprium eſt literatoribus otioſis. Gerris enim crepundiisque trac-

tan-

tandis animus ad eam humilitatem abjicitur, ut nullius, nisi levis, minutae, & puerilis rei cogitationem suscipere possit.

Jam satis bene cum literis, earumque studiosis ageretur, si tales lucifugi suum modo ingenium perversa studiorum ratione corrumperent. Sed cum juvenilis aetas iis potissimum erudienda tradi soleat, eadem perversitate juvenum ingenia ad altum surgentia delent. Etenim falsa scientiae opinione inflati, non se accommodant infirmis ingeniis, sed, ut supra vulgus sapere videantur, eruditionem venditant, docendo difficultates augent, & angustas puerorum mentes praeceptorum farragine opprimunt & suffocant. Ita fit, ut adolescentuli animum despondeant, & quas nondum cognovere literas, odisse incipiant. Dandum esse aliquem huic aetati ludum, quo animus remittatur, indulgendum interdum & conniveadum levioribus peccatis, una & consentiens prudentum virorum vox est. At hic de umbra doctor semper est

Difficilis, querulus, laudator temporis acti
Se puero:

semper in ore habet illud in scholis adeo decantatum, *o! tempora, o! mores.* Sed ut faciles simus, & hanc tristitiam ac morositatem feramus, quis immanem in puerorum terga saeviendi consuetudinem ferat? Vix alia res est, mihi credite, quae majorem optimarum artium studiis calamitatem importet. Aci-

cidit enim nescio quo iniquo literis fato, ut plagosi Orbilii illis potissimum, qui ingenii praestantia literis aliquando ornamento essent futuri, omnem discendi amorem excutiant. Frustra quis erectioris indolis juvenes, tali contumelia affectos, ubi semel scholas reliquerint, revocet ad veteres scriptores iterum evolvendos: quippe cum ipso Ciceronis aut Virgilii nomine redit tristis imago immisericordis paedagogi. Quid jam dicam de ridiculo horum magistrorum supercilio & fastu? Ferulam dum gestant, sceptrum regium se tenere opinantur, stolideque jactant, se Grammaticam, doctrinarum reginam, docere, secum & natas & morituras literas: erigunt denique tribunal, Scioppiano isti simile, ad quod summi viri, si forte in vocula syllabave lapsi sint, obtorto collo rapiantur. Atque utinam hanc arrogantiam, ceterasque scholasticas ineptias in scholis relinquerent, nec secum in vitam civilem ferrent! Sed, dum puerorum gregem ficta auctoritate continent, in eam consuetudinem adducuntur, ut extra scholam etiam eandem gravitatem affectent, vultumque minacem ostendant. Quibus moribus cum semet ipsi omnium contemtui expon nt, tamen deplorant sortem suam, & graviter queruntur, se lepidorum hominum ludibrio vexari, congressumque suum, tanquam contactu contaminet, a viris illustrioribus vitari. Sed ut illi dignas moribus suis poenas luunt, sic iniquissimum est, paucorum ineptias vulgo ad universos trahi, ipsumque scholasticum ordinem, cujus quanta

eſt utilitas in republica, tanta etiam dignitas eſſe debebat, in contemtum & invidiam vocari.

Cognoviſtis, Auditores Ornatiſſimi, doctorem umbraticum in leviori Grammatices ſtudio: jam eum cognoſcite in graviori.

Praeclare comparatum eſt more inſtitutoque majorum, ut juventus ſalutari Graecorum Latinorumque ſcriptorum tanquam ſucco mature imbuatur. Cum enim viri eximia mente & conſilio praediti vidiſſent, non ſummam modo humani ingenii vim in Graecis Latinisque eluxiſſe, artesque omnes liberali homine dignas ab iisdem & inventas eſſe, & plene cumulateque perfectas, ſed incredibiles etiam animi virtutes in eorum libris eſſe expreſſas: ex his fontibus omnem ingenii cultum, omnem ſolidiorem doctrinam, ſapientiae porro ac prudentiae praecepta, &, quod multo majus eſt, vitae bene inſtituendae exempla haurienda eſſe ſtatuerunt. Horum igitur ſcriptorum interpretatione prope omne ejus, qui ſe humaniorum literarum magiſtrum profitetur, munus abſolvitur. Sed has partes, nolite dubitare, quin omnium peſſime tueantur ii, qui tota vita in umbra deſederunt. Nam, ut alia mittam, quis non intelligit, ne lucem quidem a tenebris magis differre poſſe, quam horum veſpertilionum judicium diſcrepat a veterum ſcriptorum, quos interpretari conantur, ſenſu? Hi quidem cum omnem vitam in reipublicae luce, in bello, in foro, in legationibus, aliisve graviſſimis civitatis muneribus transegiſſent, aut mores venuſtorum homi-

minum consuetudine excoluissent, simillima splendidae vitae monimenta literis prodiderunt. Nihil in illis humile, nihil putidum, nihil ineptiis fucatum, nihil quod scholae sordes redoleat: omnia lucent naturali pulchritudine, & singulari quodam splendore, quem magni & elati animi tanquam spiritus afflavit. Jam quomodo magistri, e latibulis extracti, juventutem ad talis pulchritudinis sensum acuent, quam nec sentiunt ipsi, nec, ut sentirent, unquam elaborarunt? Quomodo, qui omnes cogitationes suas in quisquilias abjecerunt, quid suaviter, acute, venuste, magnifice dictum, secusve, sit, judicabunt? Mirum fortasse quibusdam videatur, quod dicam: sed verum esse, ipse experiundo cognovi. Saepenumero homines mediocriter docti, at bono praediti ingenio, & vitae humanae usu politi, quid in antiquis scriptoribus rectum, venustum, & admirabile sit, multo melius intelligunt, quam qui aetate in tenebricosis ergastulis conterenda, permagnam sibi eruditionem compararint. Gallica gens, ut ludis dedita scenicis, Tragicorum & Comicorum poëtarum exquisitum judicium habere putatur. Ac vidi in ipso hujus gentis elegantiori sexu, non eruditas illas quidem de scholae more, aut ineptas eruditionis ostentatrices, quales Galliae Menander lepida fabula exagitavit, sed quarum praeclarus naturae habitus sola vitae elegantia esset excultus, vidi igitur, quae de Sophoclis & Euripidis dramatis, sibi tantum per versionem cognitis, longe verius judica-

rent, quam multi, quos cognoram, de ſchola literatores, qui omnes horum poëtarum verſus memoria tenebant. Non illae quidem diſputare poterant de loquendi formulis, de Atticismo, de metro Tragico, ſed tanto melius intelligebant, qua ratione fabula eſſet contexta, quam apte nodi adſtricti, & rurſus ſoluti, quantum poëtae artificium in moribus exprimendis, quae ſententiarum altitudo, qui animorum motus efficaces vel ad virtutis amorem, vel ad vitii odium concitandum. Vix ullus poëta eſt, qui lautioris generis & fortunae hominibus magis in deliciis ſit Horatio. Cui tametſi nihil ad ſummam vel ingenii vel artis laudem deeſt, tamen, quod prae ceteris poëtis, magnis ſplendidisque viris comes haereat, inprimis tribuendum eſt mirificae illi urbanitati, quam ex Maecenatis, unius omnium politiſſimi viri, & vero ex Auguſti aula, veriſſima omnis elegantiae ſchola, duxit. Hanc Horatii venuſtatem lucifugi, quos perpetuae lucubrationes ſtupefecerunt, guſtare non poſſunt: ſed ingenio elegantes viri ſentiunt eo acrius, quo magis verſati ſunt in luce commerciorum. Itaque veriſſimum credo id, quod mihi aliquando confirmavit vir generis ſplendore, & honorum amplitudine, incertum, an ingenii & doctrinae elegantia illuſtrior (*), cum diceret, ſe juvenili aetate Horatium ita triviſſe, ut omnes

(*) Comes Guil. a Bentink.

omnes ejus verſus tanquam digitos ſuos noſſet, ſed exquiſitiores ejus veneres & lepores tum demum, cum honorum curſu ad mores hominum, regum inprimis & principum, cognoſcendos eſſet delatus, penitus percepiſſe. Sed redeat oratio ad umbraticos doctores, unde deflexit. Ut humilis & anguſtus eorum animus eſt, ita humilem etiam de antiquis ſcriptoribus opinionem ſuſceperunt. Nam quod bonorum, quae inde ad nos proficiſcuntur, omnium minimum eſt, ut ſermonis puritatem ex iis hauriamus, illi longe maximum & prope dicam unicum bonum cenſent. Itaque, miſſis rebus, quarum cognoſcendarum cauſſa veteres ſcriptores ab hominibus ſanis leguntur, nihil niſi verba ſcrutantur, diligentia quidem adeo miſeranda, ut, quoties vocabulum vel dicendi forma apud quemque ſcriptorem occurrat, ſcrupuloſe ad calculos vocent. Ex quo luto ſi ſe erigant, ritus antiquos & fabulas ad ineptias usque conſectantur. Non illi, legendis divinis Homeri & Virgilii carminibus, una cum poëtis animo efferuntur, & ſemet ipſi videntur majores fieri, non interiores ingenii & ſapientiae opes quaerunt, ſed in verborum cortice haerent, fabuliſque cognoſcendis delectantur. Ex quo fabularum ſtudio ortae ſunt vanae & ridiculae talium Grammaticorum quaeſtiones, veterum etiam ludibrio exploſae: Quid Sirenes cantare ſint ſolitae? quot Ulyſſes remiges habuerit? Quae nomina fuerint heroum in equo Trojano abditorum? An canes aluerit Cyclops? O! minutos

 ma-

magiſtellorum animos! o! ſtultum laborem ineptiarum! Iidem in Cicerone non id, quo uno vera ejus magnitudo judicanda eſt, vim eloquentiae, ſapientiam vita, haud facile dixerim, an ſcriptis teſtatiorem, animum denique omnium rerum prae patriae ſalute contemtorem, admirantur, ſed feſtivam loquendi formularum copiam & varietatem. Et mirabimur, juventutis talibus magiſtris commiſſae animos, non ad magnificentiam ali & roborari, non ad veterum heroum exempla formari, ſed potius deprimi ad frivolarum vanarumque rerum ſtudium?

Hic quod diximus, umbraticos doctores maxime ritus antiquos venari, nemo ad antiquitatis contumeliam trahat. Quis enim, cui mens ſana eſt, reprehendat ſtudium ad utilitatem uberrimum, & ad ſuavitatem jucundiſſimum, ſine quo nullus ad quemvis veterem ſcriptorem intelligendum aditus patet? Non morum, conſuetudinumque vetuſtarum inveſtigationem, ſed praepoſteram perverſamque, qua iſti antiquitatem excutiunt, diligentiam ſpernimus & repudiamus. Etenim neglecta illa antiquitatis parte, cujus perlate patet uſus, in levibus nugatoriiſque inquirendis verſantur. Citius tibi explicabunt, qui Deus fuerit Ajus Locutius, quae Dea Cunina, quae Cloacina, quam quod ſit diſcrimen inter jus Civitatis, jus Latii, & jus Italiae. Citius enarrabunt, quid Romani comedere & bibere ſoliti fuerint, quam qua ratione rempublicam temperarint. Itaque cupienti tibi aucti

lap-

lapsique Imperii Romani caussas cognoscere, animum explebit Montesquieusius; hi praeclari antiquarii te inanem dimittent. Extitere quondam Aristotelis libri Πολιτειῶν, quibus CLVIII. Rerumpublicarum originem, formam, leges, publicos privatosque mores explicuerat, divinum & admirabile opus, ut e fragmentis existimare licet, quod plurium aliorum librorum, qui ad nos pervenerint, jactura redemtum vellem. Atque hoc tam grave damnum qui deplorent, multi sunt, qui resarcire conetur, nemo. Haec, haec digna est erudito & antiquitatis studioso homine materia, qua rite tractanda de civili disciplina, atque adeo de genere humano bene mereatur. Contra paedagogorum ingeniis relinquendae sunt insulsae de veterum calceis, annulis, fibulis, & poenulis compilationes.

At dixerit aliquis, si inficeti tenebriones in veterum libris nihil nisi ritus & formulas quaerunt, neque adeo vim & praestantiam, quae illis inest, mente & intelligentia consequuntur, qui fit, ut classicos, quos vocamus, scriptores tam ambitiose laudent, sine modo crepantes coeleste Platonis ingenium, Atticos sales Aristophanis, admirabilem Ciceronis eloquentiam, beatam Livii ubertatem? Huic quod respondeamus, non alte petendum est. Nego illos de suo sensu, & de certa animi persuasione sic judicare: negent omnes necesse est, qui eorum stuporem & ineptias cognorint. Quid igitur? Psittaco-

rum inſtar voces, quas a primariis viris acceperint, reddunt, ſi forte imperitis perſuadere poſſent, non minus ſe, quam Scaligeros & Caſaubonos, quae tantorum ſcriptorum ſit excellentia, tenere. Ac neſcio, an priſcis ſcriptoribus contumelioſum ſit, ab iſtis cum laude commemorari. Nam qui a ſtudiis noſtris alieni, Demoſthenem, ut hoc utar, aut Ciceronem talium magiſtrorum praeconio celebrari audiunt, ſtatim ſibi fingunt ſpeciem abjecti, inepti & umbratici literatoris, quales ſunt, qui eos laudibus ferunt. Unde fit, ut multi optimos antiquitatis ſcriptores iſtorum jejunitate metientes, ipſas ingenuas artes, quae inde ad nos manarint, reſpuant, ac pro nihilo ducant. Enimvero paedagogorum labes non eſt cum divinis viris communicanda. Jaceant magiſtelli: in coelo ſint veteres heroës: rideatur paedagogica diſciplina: in honore ſint artes ab antiquorum ingenio ad nos profectae. Sed non ſatis eſt cerebroſis doctoribus, veteres comparato ad oſtentationem ſtudio laudare, niſi hanc laudem conjungant cum acerba ingenioſorum, quos recentior aetas tulit, ſcriptorum vituperatione. Etenim ſeculum, quo vivunt, illis adeo conſenuiſſe videtur, nihil ut in ullo doctrinae genere, quod legi operae pretium ſit, proferre queat. Nauſeant ad Boſſueti & Fenelonii eloquentiam: illepidos vocant lepores Molierii: ſordet Cornelius cum Sophocle, Racinius cum Euripide comparatus. Fontanum vero ubi Phaedro longe praeferri audiunt, plane cerebrum ſibi excuti

pu-

putant. Nos tametsi veteres artibus iis, quae ingenio continentur, ita excellere judicamus, ut posteris omnem sui consequendi spem abstulisse videantur, tamen, quin vel stolidi, vel invidiae labe suffusi, obtrectatoris sit, suam nostrae aetati laudem detrahere, nihil dubitamus. Quin ad utilitatem fructuosissimum, atque ad animi voluptatem liberalissimum est, maxima ex antiquitate ingenia cum citerioris temporis luminibus committere, & quam felici studio recentiores antiquos illos imitati sint, curiose explorare. Ecquid vero aliud livore pallidi Grammatistae acerbissimo in nova ingenia odio proficiunt, nisi ut ipsi liberalioris animi viris risus jocusque sint, vel, quo nihil est indignius, auctoribus antiquis invidiam conflent. Est enim novitiorum quorundam scriptorum ea stultitia, ut se tum demum illatam sibi injuriam egregie repulisse putent, cum indignationem & iram, quae in paedagogos effundenda fuisset, in ipsam antiquitatem evomuerint.

Sentio orationem a proposito paullum declinasse. Agebatur enim inprimis, ut, quae umbraticorum paedagogorum per omnes humanitatis partes disciplina sit, ostenderemus. Hoc igitur faciemus, ubi ante, quam fieri potest brevissime, demonstrarimus, quomodo eorundem inscitia humaniorum literarum fines, a veteribus sapientissime constitutos, mutarit. Olim humanitatis studiis non tantum Poësis, Eloquentia, & Historia, sed inprimis

Philoſophia, &, ſine qua vix percipi philoſophia poteſt, Matheſis continebantur. Quinctilianus quidem in ipſo Grammatico, id eſt, poëtarum interprete, cum philoſophiae, tum ſiderum ſcientiam requirit: quippe poëtae, quos vetuſtiſſimos ſapientiae magiſtros fuiſſe ſcimus, permulta Philoſophia & Aſtronomiae veſtigia carminibus ſuis impreſſerunt. Sed videte, quam verſa in deteriorem partem ſint omnia. Iſti in literarum opprobrium nati literatores, cum nugarum levitati tractandae eſſent adſueti, Matheſis difficultate deterrebantur, nec Philoſophiae ſeveritatem ferebant. Quid igitur accidit? Veteres philoſophos omnes, quamvis claſſicorum auctorum numero comprehenſos, procul a ſe amandarunt, ipſamque Philoſophiam (o! coecas hominum mentes!) tanquam infauſtum omen deſpuerunt. Videas igitur, qui alios poëtas vaſtis commentariis obruant, non audere attingere Lucretium. Mole annotationum & conjecturarum laborant Ciceronis Orationes & Epiſtolae. At ejus libris philoſophicis, qui interpretis nomen & dignitatem ſuſtinere poſſit, nondum obtigit quisquam. Quid? Manilius nonne tenebris ſordibusque adhuc oppletus jaceret, niſi literatores in paucis graviorum artium praeſidio inſtructi, Scaliger, Huetius & Bentlejus illum ſibi explicandum corrigendumque ſumſiſſent? Quae cum ita ſint, quis miretur, literatores ſaepe a philoſophis tanquam ſyllabarum aucupes rideri, qui paleas modo e veterum libris legant, uberrima re-

erum ſententiarumque ſegete neglecta? Quo op-
robrio ſi tales, quales deſcripſimus, dignos cen-
ent, ad ſuum judicium adſcribant ſententiam no-
tram. Verum artificum inſcitiam ad artes ne trans-
erant, neve propter quorundam literatorum fatuita-
em, ipſas politiores literas contemnant. Nam tur-
e eſt philoſophis, neſcire hominum culpam ſegre-
are ab innocentia rerum.

Philoſophia igitur & Matheſi bonarum artium cho-
o excluſis, reſtat umbraticis magiſtris Eloquentiae,
oëſis & Hiſtoriae diſciplina. Jam primum videa-
nus, quam viam faciant ad eloquentiam ituris.
Qui eloquentiam ex vero aeſtimant, non magnam
im ad eam comparandam praeceptis tribuunt, ſed
rope omnem ab animo magno & excelſo, virtu-
is & ſapientiae admiratore, vitiorum, ſordidarum-
que rerum contemtore, ducunt. Qualem ani-
num ſi quis veterum oratorum, Demoſthenis in-
rimis & Ciceronis, lectione adjuvet incitetque,
ſſidua dicendi ſcribendique exercitatione adjungen-
la, facile, quod in eloquentia ſummum eſt, con-
equetur. Sed ad hanc veram & maſculam eloquen-
iam cum pravi & illiberalis animi magiſtri adſpirare
non poſſent, aliam adulterinam in ſcholas invexe-
unt, verbis turgidam, ſententiarum inanem, &
ceteris rebus ineptam; ut merito in eos corruptae
loquentiae culpam conjiciat acerrimus umbratilis
diſciplinae exagitator, Petronius. *Pace veſtra*, in-
quit, *liceat dixiſſe, primi omnium eloquentiam per-*

di-

didistis. Levibus enim atque inanibus sonis ludibria quaedam excitando effecistis, ut corpus orationis enervaretur & caderet. Hic si ita de aetatis suae rhetoribus judicavit, quid eum, si viveret, de recentioribus magistris censetis judicaturum, qui non eloquentiam, id est, sapientiam copiose loquentem, sed stultitiam loquacem juventuti tradunt, & tum se credunt mirifice locutos, cum oratio sua a communi ratione maxime abhorret. Sunt, qui exoletae vetustatis amore capti, cum Euandri matre loquantur, ut docti etiam, nisi glossaria percursa & prope decantata habeant, in singulis verbis haereant. Multo plures, spreta aurea illa Ciceronis simplicitate & verecundia, tumidum, phaleratum, & translationibus audax dicendi genus sectantur, cujus exemplum in Symmacho & Sidonio Apollinari habemus. Tales rhetores quondam multorum ex Belgis animos veluti pestilenti sidere afflarunt; quorum perversa ratio tam late manavit, ut etiam nunc reperiantur, qui non aliam orationem, nisi quae ex ampullis, & grande quid sonantibus verbis, nullo aetatis scriptorumque discrimine, conflata sit, pulchram ac magnificam ducant. Atque hanc potissimum caussam esse crediderim, quare Belgae, quos cunctis gentibus eruditionis gloria antecelluisse constat, una bene dicendi scribendique laude cesserint Italis, qui se totos ad Ciceronis, & ut quisque ei proximus est, imitationem contulissent. Neque tamen uno hoc morbo novi eloquentiae magistri laborant.

rant. Doctam etiam obfcuritatem & ipfi captant, & difcipulis fuis commendant, propterea quod vulgus maxime eorum, quae non intelligit, admiratione ftupet. In hac ipfa Academia humanitatis difciplinam tradidit vir quidam doctiffimus, extemporali oratione, ut accepimus, fatis praeftans, fed idem cum curam ad fcribendum adhibuiffet, ftili morofitate, & putida eruditionis oftentatione ita omnia obfcurans, ut libri ejus, qui extant, non ad bonas literas illuftrandas, fed ad hominum ingenia fatiganda fcripti effe videantur. Huic vitio etiam affines funt nonnulli aetatis noftrae philofophi, qui, quas res populari ac perfpicuo fermone enunciare poffent, nimiae fubtilitatis affectatione verbis exprimunt a communi ufu abductis, interdum etiam novis, & a fe fatis inconcinne confictis. Ipfa ratio loquitur, fi vel rhetores tacerent, rebus attemperandam effe orationem, humilia fummiffe, magna graviter, mediocria temperate effe dicenda. In quo, dici non poteft, quantopere peccent oratores ex umbra, & fcholae pulvere ad dicendum prodeuntes. Vidi, qui, quibus verbis Alexander M. milites ad fortiter pugnandum, iisdem difcipulos ad difcendi ftudium cohortarentur; & qui in manfuetiorum Mufarum contemtores declamaturi, Ciceronis Catilinarias compilarent. Vidi contra alios, qui dicta per vernilem jocum a Comicis, rebus graviffimis accommodarent, cum irrifione intelligentium. Adeo verum eft, quod divinitus dixit Horatius:

Scri-

Scribendi recte ſapere eſt & principium & fons.

Quodſi paedagogica fatuitas in Eloquentia, ſive aliis tradenda, ſive exercenda, ludos praebet, quid eam facere arbitramini in Poëtices ſtudio? Vetus dictum eſt, poëtam non fieri, ſed naſci. Quod etſi ſemper illi magiſtri in ore habent, tamen, quae ejus vis ſit, non intelligunt. Nam tot formulis & dictatis hanc artem tradunt, quaſi naturae nihil, omnia egregiae diſciplinae ſuae tribuenda ſint. Ita juvenum, qui celeriores animi motus habent, ſtudia tardant; a natura deſtitutos excruciant miſere. Sed, o! boni, de medio tollite praeceptorum acervum, nec dubitate, quin vaniſſimus omnis in hac arte conatus ſit, niſi quis altos ſenſus, laetam uberemque ingenii venuſtatem, & raram in veritate ac natura imitanda felicitatem, ſecum quaſi domo attulerit. Quo divino munere qui caret, non dicam poëta, ſed ne idoneus quidem futurus eſt poëtarum interpres. Hoc veriſſime a nobis dici, veſtri in poëtas commentarii oſtendunt. Quoties enim poëtis de veſtro ingenio ineptias affingitis? Quoties eos corrigendo ad turpem ſermonis humilitatem deprimitis? Quoties eorum veneres & latentes jocos, aut non capitis, aut interpretando pervertitis? Sed ineptiendi nullus modus eſt. Ingenium etiam ſuum, vel invitis Muſis, in carmine pangendo periclitantur, invitati prava aetatis noſtrae facilitate, quae verſibus canoris, & ad aurium lenocinium comparatis

con-

contenta eſt, nec magnopere deſiderat vel nativam ingenii urbanitatem, vel exquiſitarum ſententiarum copiam. Quomodo igitur in carminibus ſcribendis verſantur? Ex ſicco & arido cerebro ſi nihil extundi poteſt, proſodiae, theſauri poëtici, florilegia & ſimilia infelicium ingeniorum ſubſidia adhibentur. Haerent, unde carminis principium ducant? Ex Helicone advocantur novem ſorores, vel ex Olympo totum agmen Deorum. Nuptiae ſunt elegia celebrandae? Benignam materiam ſuppeditant Venus magico ceſto cincta, &, quem illa comitem trahit, Cupido pharetratus. Funus verſibus ornandum? Convicia de trivio in Parcas & Plutonem congeruntur. Tota denique mythologia ita jactatur & inculcatur, ut Ovidii Ibin te legere credas. Ex horum etiam umbraculis prodiere difficiles nugae, anagrammata, chronoſticha, acroſticha, iſopſepha: quae dum refero technopaegnia, jam in ore veſtro, Ornatiſſimi Auditores, faſtidii ſigna conſpicio. In his ludicris cum olim graves etiam doctique viri bonas horas perdiderint, eſt ſane, quod gaudeamus, aetatem noſtram ita reſipuiſſe, ut, qui in talibus ingenioſi videri velint, vel puerorum ſibilis explodantur. Sed quid poëtaſtrorum deliriis immoror? Ad Hiſtoriae docendae rationem veniamus.

Hiſtoriam aliter tradit tenebris & ſqualore obſitus doctor, aliter elegans & vitae uſu limatus. Ille in hoc ſtudio majores memoriae partes eſſe cenſet; hic judicii. Ille in fabuloſi temporis caligine haeret,

ret, ubi reconditam eruditionem oſtentare, minutasque obſervationes jactare poſſit; hic ex vetuſta hiſtoria certiſſima quaeque deligit, ſtudiumque ſuum ad haec quoque citeriora tempora traducit. Ille prae magni & pulchri inſcitia levibus, vanis & inutilibus immoratur; hic ad Polybii normam indagat gentium origines, ſedes, migrationes, regnorum converſiones, incrementa, deminutiones, mores, inſtituta, leges, religionem, nec tantum, quid evenerit, exponit, ſed a quibus conſiliis & cauſſis quaeque actio manarit, quibus artibus caſibusve impedita, infelicem exitum habuerit, quibus adjuta, felicem. Ille denique ſe magnifice circumſpicit, ubi immenſam factorum nominumque copiam memoria comprehenderit, variamque ſibi eruditionem compararit; hic etſi veram eruditionem nec ipſe negligit, tamen praeſtantiſſimum hiſtoriae fructum eſſe ſtatuit, ſplendidis & immortalibus maximorum virorum animis contemplandis, tum ſe ipſum, tum diſciplinae ſuae alumnos ad talis virtutis excellentiam conformare, atque adeo inde ſapientiae potius & prudentiae praeſidia petere, quam eruditionis. Extiterunt quidem, ſuperiore praeſertim ſeculo, e latibulis magiſtri, qui ſupra Grammaticam ſapere, & hiſtoriam, ſcribendis politicis in veteres Hiſtoricos obſervationibus, ad vitae civilis uſum transferre auderent. Sed, mihi credite, nunquam alias turpius ſe dederunt. Nam ſcholaſticis ineptiis obliti, de regum & rerumpublicarum controverſiis, tanto faſtu

&

& ſupercilio, quanta ignorantia & temeritate, pronunciabant, & prudentiae praecepta, quae cuivis non ſtultiſſimo, lectis auctorum verbis, ſuapte ſponte in mentem venirent, ad faſtidium usque inculcabant. Quodſi qui in otio & ſolitudine conſenuerint, ad hiſtoriam docendam minus idonei reperiuntur, quales futuros exiſtimatis in hiſtoria monumentis literarum prodenda? Profecto nec bellum commode narrabit, qui nunquam pulverem, ſolem, clamorem, caſtra viderit, nec rerumpublicarum virtutes aut vitia intelligenter explicabit, qui a civitate regenda longe remotus, in obſcuris angulis vixerit, nec arcana aulicorum conſilia callide aſſequetur, qui hominum aditum ſermonemque fugiens, ne privatorum quidem ingenia cognorit, nec dignam magnis rebus orationem afferet, qui in ſordibus volutatus, omnem pulchritudinis ſenſum perdiderit. Atque hinc ratio repetenda eſt, cur, quicquid aetas noſtra, in hoc genere efficere conetur, cum antiquis hiſtoriae monimentis comparatum ſordeat. Nam qui illa aetate hiſtoriam literis mandarunt, e Graecis Thucydides, Xenophon, Polybius, e Latinis Salluſtius, Caeſar, Livius, Tacitus, cum vel exercitibus praefuiſſent, vel maximas civitates rexiſſent, vel certe magnum rerum civilium militariumque uſum ſibi comparaſſent, non modo acta & eventus, ſed conſilia etiam & cauſſas veriſſime exponere, omninoque hiſtoriam, quae civilis prudentiae magiſtra ſit, condere potuerunt. Hodie vero quam abjecta & depreſſa eſt hiſto-

riae conditio! ad quam ſcribendam umbratici fere homines ſtudium ſuum conferunt, iidemque, quo nihil turpius eſt, mercede conducti. Itaque jejunis & macilentis annalibus, commentariisque abundamus: hiſtoriae quod nomen mereatur, vix habemus.

Ex plena & perfecta earum artium, quas ante commemoravimus, ſcientia effloreſcit & redundat Critice, antiquitatis omnis interpres & judex, veri obruſſa, fraudum indagatrix, corruptelarum expultrix, quae nullis limitibus circumſcripta, per oratores, poëtas, philoſophos, hiſtoricos late vagatur, & ſeveram ingeniorum monumentorumque quaſi cenſuram agit. Hujus artis facultate eos tantum, qui ingenio ſupra communem menſuram eminuerint, omnisque liberalis doctrinae pene infinitam vim animo comprehenderint, excelluiſſe ſcimus: qui quam pauci omni aetate fuerint, nemo ignorare poteſt, niſi qui literarum hiſtoriam ignoret. Sed hic in umbraticis doctoribus quid potius mirer, dubito, ſtultitiamne, an impudentiam? qui hanc divinam artem, quam ne attingere quidem debebant, ſibi ſolis arrogant, hanc tanquam filiolam exoſculantur, hujus denique facultate cenſeri volunt. Etenim ingenium ineptiis depravatum, tricasque eruditas potius, quam veram eruditionem, ad Criticen exercendam afferentes, variantium lectionum farragine congerenda, literarum apicibus ad ſuperſtitionem usque excutiendis, vocula mutanda, rancido quodam verbo e ſitu & ſqualore revocando, egregie, ſi Dis placet, ſe Criticorum munere fungi credunt. Sic, dum ſe veram putant Cri-

Criticen tenere, quid aliud, quam vilissimum literarum aucupium, tenent? Nulla autem in re tantopere sibi placent, quam in corrigendi dicam, an depravandi studio. Equidem commemorare possem, qui omnem aetatem in eo conterant, non ut sibi ex antiquis scriptoribus sapientiam, & bene dicendi intelligentiam ac facultatem comparent, vitamque ipsam elegantiorem reddant; qui unus est hujus studii fructus, liberali homine dignus: sed ut commissa a librariis peccata investigent, in iisque tollendis operam venditent suam. Igitur ut quisque scriptor barbariae sordibus contaminatissimus est, ita libentissime in eo commorantur, habitant, haerent. Mitto recentioris memoriae exempla, ne quem describere velle videar. Nonium Marcellum quis nescit superiore seculo multo diligentius tritum esse, quam Livium, aut quemvis alium bonum scriptorem? Caussam si quaeritis, haec est, quod lacera auctorum apud Nonium fragmenta benigniorem corrigendi materiam praeberent. Quam dispar fuit ratio veri, si quis unquam, Critici, Joan. Freder. Gronovii (*), cujus aurea verba hic recitare, non alienum fuerit: *Ego a prima aetate in lectione veterum id potissimum habui, ut mei mores emendarentur, non ut apices & puncta librorum. Si interim frequenter legendo eo profecimus, ut genium capere scriptoris, ipsumque sua mente & stilo donare possem, in lucro deputavi. Barbari sunt, qui non puram aquam atque ingenuam, quam turbidam sordibus-*

(*) In Epist. ad Nic. Heinsium, Syllog. Epist. T. III. p. 3.

busque permixtam bibere malunt. Sed nihil infelicius magistris, qui in literis & syllabis consenuerunt, pulicum saltus metiuntur, &c. Ad hujus viri normam, quicunque Critici dici haberique volunt, studia sua dirigant, repudiatis stolidis Pseudocriticorum institutis, quibus haec ars in eum contemtum adducta est, ut eleganti ingenio viri, aliud studiorum genus professi, ejus cognitionem sibi indecoram & turpem ducant. Quanquam res jam eo rediit, ut Critice contemtum sui prope patienter ferat: sed infamia, qua adspergitur, acerbissimum ei dolorem inurit. Etenim permulti eorum, qui se Critices alumnos ferunt, ex umbratico maxime genere, morum foeditate bonis honestisque viris se adeo invisos & pene despuendos reddunt, ut inde summum dedecus & ignominia in ipsam artem, quam se profiteri dicunt, redundet. Citat quidem Critice innocentiae suae testes, If. Casaubonum, J. Fr. Gronovium, N. Heinsium, J. G. Graevium, alios, quos non minus vitae elegantia, & amabilis morum humanitas, quam Criticae facultatis commendatio nobilitavit. Sed premitur ejus caussa multitudine eorum, qui reprehendendi libidine, rixandique furore agitati, tum in summos quosque viros, levissima de caussa, debacchantur, tum famam suam inter se lacerant conviciis ex omnis aevi memoria conquisitis. Patres avique nostri, incredibile dictu est, quot quam ridicula & pudenda bella viderint inter hos Lapithas & Centauros gesta. Spes erat, futurum, ut seculi nostri humanitas talium ingeniorum ferociam mitigaret. Falso. Nam exorti sunt, & exoriuntur in dies, qui

de

de nugis tricisque tanta atrocitate inter ſe digladientur, ut pro capite ac vita certamen ſuſcepiſſe videantur.

His omnibus commemorandis demonſtrandisque, qualis umbraticorum doctorum diſciplina, quales mores ſint, me arbitror planum feciſſe. Nec quisquam amplius dubitabit, quin humanitatis ſtudia, quae olim concelebrata enituerunt, illorum inprimis culpa partim in contemtum, partim in infamiam adducta, deſerantur & obſoleſcant.

Sed veniam eo, quo & officii ſanctitas, & hujus diei ſollemnitas, me jam dudum vocant. Vobis igitur, illuſtres Muſarum noſtrarum praeſides ac cuſtodes, gratias, quantas animus capere maximas poteſt, ago, agamque, dum vivam, quod Veſtra auctoritate eam mihi provinciam decreveritis, in qua, quam asſecutus ſum humaniorum ſcientiam literarum, ſi tamen ſum aliquam aſſecutus, certe in qua tantum ſtudii conſumſi, eam florentiſſimae, quae hic ingenii cultum capit, juventuti explicare poſſim. Equidem etſi ſentio, me ſapientia Veſtra fretum plus oneris, quam ferre poſſim, ſuſtuliſſe, tamen Vobis recipio ſpondeoque, me, quod ingenio & doctrinae deeſt, labore & animi contentione ita penſaturum, nunquam ut Vos Veſtri de me judicii poeniteat.

Vos autem, Clariſſimi omnium diſciplinarum Profeſſores, viri omni laude cumulati, non multis verbis rogandi eſtis, ut me, quem dudum ante amicitia veſtra non indignum exiſtimaſtis, libenti animo in ampliſſimum ordinem Veſtrum recipiatis. Morte Vobis ereptus eſt collega conjunctiſſimus, Oudendorpius,

quo humanior, candidior, & in omnibus vitae partibus integrior, nec ſperando, nec optando, poterat cogitari. Cujus reliquas virtutes ſi minus Vobis praeſtare poſſum, certe humanitatem & candorem praeſtabo. Cumque me primum natura, tum multo magis ratio ac doctrina ad lenitatem finxerit, vere videor poſſe affirmare, mihi nullam unquam Vobiscum, niſi in juventute ad ſapientiam virtutemque formanda, & hujus Academiae gloria amplificanda, contentionem futuram.

Tu vero, divine ſenex, Tiberi Hemſterhuſi, quanto animum meum gaudio exultare putas, cum Te, quem antea magiſtrum & alterum parentem ſalutabam, nunc collega collegam ſalutem? Quicquid ego ſum, Tui muneris ſum. Tuere ergo beneficium Tuum, ſisque meus, ut in diſcendo, ſic in aliis docendis, dux & moderator. Equidem ſummum Numen ſupplex veneror, ut ſenectutem Tuam, quae aliorum praeſtat juventute, bonis ſuis cumulet, atque ad ultimos, quos humanae vitae conſtituit, terminos producat.

Denique Vos, cariſſimi Commilitones, compello. Audiviſtis, qualis ſit, quam profiteor, diſciplina, non tetrica, non moroſa, non umbratica, ſed humanitatis, comitatisque magiſtra. Omni igitur cura & cogitatione in rem pulcherrimam incumbite, & ſingulare Veſtrum erga me ſtudium, quod, cum Vobis ad Graecas literas viam praeirem, alacritate, frequentia, adde modeſtia & ſilentio, declaraſtis, mihi perpetuo conſervate.

DIS-

DISSERTATIONES.

DISSERTATIO PRIMA

DE

GALLA PLACIDIA AUGUSTA.

I.

Si, quanta induſtria Olympiodorus Gallae Placidiae nomen ſcriptis commendavit ſuis, tanta & ipſe noſtrorum temporum deſiderio aſſervatus fuiſſet: nos quidem, periculum ſcribendi cum maxime facturi, cujusvis potius Auguſtae, quam hujus memoriam nobis replicandam putaremus. Quae enim, inde decerpta, Photius ad poſteritatem transmiſit, quamquam ſunt ejusmodi, ut pro mancis haberi mutilisque poſſint: tamen ſatis illuſtre inde capimus documentum, nec plenius quidquam Olympiodori libro illam aetatem tuliſſe, nec ipſo homine quemquam hiſtoriae omnis peritiorem. Ac fuit ſane Placidia longe digniſſima, ad quam ornandam ſtudium operamque ſuam conferret. Si enim indolem feminae intuearis, tantis tamque eximiis ornamentis eluxit,

quanta vel unquam in ſexum elegantiorem cecidiſſe accepimus: Sin vitam denique ipſam, tot quaſi procellis fuit ſaepenumero agitata, ut vel inprimis poſteris, ſi qui futuri ſunt, commemoranda videatur. Huic certe Roma, quod referat, habet. Nam niſi illa ferocem Ataulphi contumacemque animum quaſi condimento quodam humanitatis mitigaſſet, iſte profecto illam omnium gentium terrarumque arcem, liberalius opinione Alarico tractatam, novo furoris genere quatefeciſſet. Quam quidem laudem niſi quis tam ſingularem judicet, nihil ut ea poſſit ſingi divinius, nae iſte iniquus eſſet rerum exiſtimator. Quare nos gratiam non inituros nullam ſperamus, ſi, quae veteres ſcriptores de Galla Placidia jejune, adde & confuſe, transdiderunt, ea nos paulo uberius concinniusque exponemus.

I I.

Atque ut hinc noſtra proficiſcatur diſputatio, Galla Placidia ab Theodoſio M. e Galla, poſteriore (*a*) ejus

(*a*) Auctor *Chronici Paſchalis p.* 243. *ed. Venet. inter Scriptores Rer. Byzant.* Gallam priorem, poſteriorem Flaccillam, Theodoſii uxorem, turbato ordine, fuiſſe putat: Θεοδόσιος ὁ Αὔγουστος ἔσχε πρώτην γυναῖκα πρὸ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ Γάλλαν, τὴν θυγατέρα Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ μεγάλου. Ἐκ ταύτης ἔσχε θυγατέρα ὁμώνυμον τῇ μητρὶ Γάλλαν τὴν καὶ Πλακιδίαν. *Theodoſius Aug. primam uxorem habuit ante Im-*

ejus uxore, fuſcepta debet videri. Cujus quidem rei teſtes haud ſcio, an quisquam Theophane, Philoſtorgio, Prospero Aquitano, Marcellino, Idatio, Oroſio deſideret locupletiores (*b*)? Certe minime omnium

Imperium Gallam, Valentiniani M. filiam, cet. Sed hunc errorem Carolus du Fresnius, quo Gallia vix tulit in horum temporum caligine ſagaciorem, animadverſionibus, quas ſubtexuit, ſcienter caſtigavit. Quo minus vero res in ullam amplius diſceptationem cadat, Socrates et Marcellinus intercedunt. Prior quidem *Hiſtor. Eccleſiaſt. lib.* IV. *c.* 31. haec habet de Theodoſii liberis e Flaccilla ſuſceptis; Ἀρκάδιον γὰρ καὶ Ὀνώριον ἐκ Πλακίλλης ἔσχεν τῆς προτέρας γυναικός. *Arcadium ſiquidem et Honorium Flaccilla priore conjuge procreaverat.* Poſterior vero ad A. C. 386. *Galla*, inquit, *Theodoſii regis altera uxor his Coſſ. Conſtantinopolim venit.* His addatur Zonaras Annal. Tom. II. p. 35. ed. Pariſ. et p. 27. ed. Venet.

(*b*) Theophanes *in Chronographia* p. 38. ed. Venet. Οὐαλεντινιανὸς ἔσχε θυγατέρας τρεῖς, Ἰοῦσταν, Γράταν, Γάλλαν, ἣν καὶ ἔγημεν ὁ μέγας Θεοδόσιος κατὰ δεύτερον γάμον, ἐξ ἧς ἐτέχθη αὐτῷ ἡ Πλακιδία. *Valentinianus habuit tres filias, Iuſtam, Gratam, Gallam, quam Theodoſius M. poſt ſecundas nuptias in matrimonium duxit, ex qua ei nata eſt* Placidia. Philoſtorgius *Hiſtor. Eccleſiaſt. Lib.* X. *p.* 535. *ed. Cantabrig. Guilielmi Reading.* Ἐκ Γάλλας τῷ Θεοδοσίῳ καὶ ἡ θυγάτηρ Πλακιδία τίκτεται. *Theodoſio e Galla, filia* Placidia *naſcitur.* Paullus Oroſius *Lib.* VII. *c.* 40. Chronologi vero, quos laudavimus, omnes, Scaligeri Theſauro temporum continentur. Hujus igitur rei cum tam frequens ſit apud ſcriptores memoria, mirum pro-

omnium Cedrenus (*c*) qui nescio quae de filia Gratiani somniat, nos ire in alia omnia jubebit. Excutientibus vero nobis pleraque ejus aetatis monumenta, ne annus quidem, nedum mensis diesve, quo lucem illa aspexerit, deprehensus fuit. Itaque res ad conjecturam redit. Quae si cui parum arriserit, suo quemque sensu abundare patiemur. Ac nobis quidem non inepte videmur Placidiae incunabulis A. C. 388 vel 389 assignare. Cum enim Flaccilla, prior Theodosii uxor, jam A. C. 385 vita decesserit, teste Chronici Paschalis Auctore (*d*); Theodosius vero A.

profecto tibi videatur, Marschalcum Thurium in summo versari errore potuisse. Namque in *Annalibus Herulorum Lib.* III. *c.* 26. Placidiam e Vandalorum sanguine putat esse oriundam.

(*c*) Cedrenus *Hist. Compend. p.* 327. *ed. Paris. et p.* 258. *ed. Venet. inter Scriptores Rer. Byzant.* de diviso imperio inter Arcadium Honoriumque disserens, sequentia refert: Ἀρκάδιον μὲν τὸν πρεσβύτερον τῆς ἑῴας, Ὀνώριον δὲ τῶν Ἑσπερίων σὺν Πλακιδίᾳ καταλείψας. Καὶ ὁ μὲν Ὀνώριος ἔσχε τὰ βασίλεια εἰς Ῥάβενναν, Πλακιδία δὲ ἡ θυγάτηρ Γρατιανοῦ ἐν τῇ Ῥώμῃ. *Arcadium Seniorem Orienti, Honorium vero Occidenti cum Placidia relinquens. Et Honorius Ravennae regiam sibi constituit*, Placidia *vero* Gratiani *filia Romae.*

(*d*) *P.* 305. *edit. Paris. et p.* 243. *edit. Venet.* Videatur praeterea Antonius Pagius in Critica ad Baronii Annales ad A. C. 385. n. 5. Carol. du Fresne *in Famil. Byzantin. p.* 69. 70. *ed. Paris. et p.* 58. *ed. Venet.*

A. C. 387 Theſſalonicae Gallam (*e*), Iuſtinae filiam, vitae ſibi thalamique ſociam adjunxerit: non eſt, quod ortum Placidiae in hos incidiſſe annos, dubitemus, praeſertim cum ſcitiſſimae virginis amplexus recentem Theodoſio vigorem inſpiraſſe cenſendus ſit (*f*). Eſt denique veroſimile Placidiam non Conſtantinopoli, ſed Romae Mediolanive editam in lucem fuiſſe, ſi qua fides eſt (*g*) Chronici Paſchalis Auctori tribuenda.

III.

(*e*) Theodoſius A. C. 387. Theſſalonicam iter inſtituit, idque ad Valentinianum, qui huc Maximi tyranni truculentia ſuerat compulſus. Eodem anno cum Galla nuptias celebravit, uti ex Zoſimi *L.* IV. *c.* 44. *probat* Caeſar Baronius *in Annal. ad h. a. et* Ant. Pagius *in Critica ad A. C.* 385. *n.* 6.

(*f*) Zoſimus l. c. ὡς δὲ πλέον ἐπεσμύχετο τῇ τῆς κόρης ἐπιθυμίᾳ, τὴν Ἰουςίναν μετελθὼν ᾔτει τὴν θυγατέρα πρὸς γάμον κ. τ. λ. *Cum autem puellae deſiderio magis indies ureretur, conventa Iuſtina, filiam ejus in matrimonium ſibi dari petit. cet.*

(*g*) Theodoſius A. C. 388. quam maximis poterat itineribus, in Italiam contendit, Maximum tyrannum, qui et hoc ipſo anno capite plectebatur, bello perſecuturus. Cum igitur ſe ipſe exercitui per Pannoniam Noricumque eunti ducem praeberet, Valentinianum Iuſtinamque et Gallam uxorem, navibus Romam transportari juſſit. Zoſimus *Lib.* IV. *c.* 45. Ἰουςίναν μὲν οὖν ἅμα τῷ παιδὶ καὶ τῇ θυγατρὶ ναῦσιν ἐμβαλὼν, καὶ τοῖς ἀσφαλῶς παραπέμπουσι παραδοὺς, εἰς τὴν Ῥώμην ἐξέπεμπεν. *Iuſtinam quidem cum filio et*

III.

De Patre Placidiae, Theodosio M. eo minus, aliquid dicere, consentaneum videtur, quo illustrior est

et filia navibus impositam: et tuto deducturis traditam, Romam ablegat. Theodosius vero A. C. 389. in Italia consedit, actoque Romae triumpho, in civitate Occidentis principe, per tres menses sibi commorandum putavit, uti liquet ex Legibus Codic. Theodosiani ibidem promulgatis. *Chronicon Histor. Codic. Theodosiani*, et Anton. Pagius *in Critica ad h. a.* Roma relicta, Mediolanum adiit, ibidemque sequentibus annis 390 et 391 res Italiae ordinavit. Sed neque hic sibi diutius permanendum ratus, Concordiam Vincentiam transiit, ex Italiaque, ubi tantum non per triennium constiterat, Constantinopolim pervenit; Socrates *Lib.* V. *c.* 18. et Marcellinus *in Chronico. Chronicon Cod. Theodos.* et Ant. Pagius *in Critica ad h. a.* Ergo hoc tempore, quo Theodosius in Italia versabatur, lucem Placidia videtur aspexisse, praesertim cum Auctor *Chronici Paschalis* disertis verbis referat, Placidiam cum patre Theodosio esse Constantinopolim profectam; p. 304. ed. Paris. et p. 243. ed. Venet. Ἐκ ταύτης Γάλλας ἔσχε θυγατέρα ὁμώνυμον τῇ μητρὶ Γάλλαν, τὴν καὶ Πλακιδίαν. Εἰσελθοῦσα ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς Θεοδοσίου, κτίζει τὸν οἶκον τὸν Πλακιδίας. *Ex hac Galla filiam suscepit matri cognominem Gallam, quae Placidia appellata est. Illa vero Constantinopolim cum patre profecta, domum Placidia dictam condidit.* Ex quibus intelligi potest, quam alienus a vero fuerit Marcellinus, *qui in Chronico suo A. C.* 386. Gallam, *Theodosii alteram uxorem, his*

est pervagatiorque nominis fama, quam sibi peperit tot tamque ferocibus populis debellandis. De Galla vero, matre, quod rarius ejus memoriam recoluerunt eruditi, strictim nobis erit cursimque agendum. Atque illa quidem patre usa est Valentiniano Magno, matre Iustina, altera (*h*) Valentiniani uxore. Sed Iustina omnium fere vapulat sermone. Nam quicquid dixerat Arius, concluseratque contortius, tam pugna-

his Coss. Constantinopolim venisse scribit. Eo enim anno Galla nondum in Theodosii manus convenerat, sed Italiae finibus adhuc continebatur. Consule *Chronicon Cod. Theodos.*

(*h*) Socrates *Histor. Ecclesiast. Lib.* IV. *c.* 31. Ὁ δὲ Οὐαλεντινιανὸς ἄγεται τὴν Ἰουστίναν, ἀφ' ἧς αὐτῷ γίνεται Οὐαλεντινιανός τε ὁ νέος, καὶ θυγατέρες τρεῖς, Ἰοῦστα, Γράτα, Γάλλα· ὧν αἱ μὲν δύο παρθενεύουσαι διετέλεσαν. Γάλλαν δὲ ὕστερον βασιλεὺς ἔγημε Θεοδόσιος ὁ μέγας, ἀφ' ἧς αὐτῷ Πλακιδία θυγάτηρ ἐγένετο. *Valentinianus vero Iustinam duxit uxorem, ex qua Valentinianum Iuniorem suscepit, tresque praeterea filias, Iustam, Gratam, Gallam. Quarum priores quidem duae in virginitatis proposito perseverarunt: Galla vero Imperatrix Theodosio M. postmodum nupta est, ex qua ille Placidiam filiam sustulit.* Idem afferunt Philostorgius *Lib.* X. *p.* 535. *ed. Reading.* Theophanes *in Chronographia p.* 48. *ed. Paris. et p.* 38. *ed. Venet.* Zonaras *Annal. Tomo* II. *p.* 30. *ed Paris. et p.* 23. *ed. Venet.* Paullus Diaconus *Lib.* XII. *p.* 83. Iornandes *de regnorum successione p.* 238. *Tom.* I. *Scriptorum Rer. Italic. Muratorii.*

naciter sibi tamque praefracte defendendum existimavit, ut cum optimus quisque, tum Ambrosius maxime, plurimum inde ceperit detrimenti (*i*). Jam vero tametsi facile largimur, Gallam perinde ac Valentinianum ejusdem opinionis errorem lacte paene materno suxisse: tamen nobis, non ex Philostorgio, uti du Fresnio placuit (*k*), sed aliunde hujus rei no-

(*i*) De Iustinae in Catholicos odio affatim testantur *L. ult. Codic. Theodos. de fide Catholica*, qua Arianis peraeque ac Catholicis ecclesias adeundi potestas conceditur, idque auctoritate Valentiniani filii Aug. & *L.* 1. *Cod. eodem, de his, qui super religione contendunt*, qua Catholici, si quid adversus Arianos tentaverint, crimen capitale admisisse viderentur. Unus Ambrosius, qua erat animi sanctitate, nefariis Iustinae conatibus, quo modo cunque potuit, obviam ivit. Cui rei sunt indicio *ejus epistolae* XIII. *et* XIV. *ed. Paris. an.* 1614. *itemque Oratio ad populum Mediolanensem de Basilicis non tradendis*, habita, Tom. V. oper. ed. cit. p. 97. Hinc Iustina in eo A. C. 385. et 386. persequendo non minimam se consecuturam sperabat commoditatem. Socrates Histor. Ecclesiast. Lib. VI. c. 11. Sozomenus *Lib.* VII. *c.* 13. Theodoretus *Lib.* V. *c.* 13. Rufinus *Lib.* II. *c.* 15. Caesar Baronius *in Annal. Ecclesiast. ad A. C.* 385. *et* 386. Anton. Pagius *in Critica ad Annales Baronii ann. cit.* Iacobus Gothofredus *in Commentario ad laudatum Leg. ult. et in Chronico Hist. Cod. Theodos. ad A. C.* 386. Henricus Valesius *in notis ad Sozomenum.*

(*k*) In Famil. Byzantin. p. 57. ed. Venetae.

notitia erit arceſſenda. Etenim ille Iacobi Gothofredi, ſummi hominis, verſionem ducem ſecutus, ſenſum e Philoſtorgio elicit, a graeca quidem oratione quam maxime alienum (*l*). Quamquam igitur

(*l*) Si ipſe du Fresnius, qua erat mirifica harum literarum intelligentia, animum ad vim poteſtatemque Pronominis Demonſtrativi pariter ac Relativi advertiſſet, haud dubie ſententiam ſuam a Gothofredi ſejungendam putaſſet. Quo autem haec controverſia dirimi facilius queat, age, locum e Philoſtorgii *Hiſtoria Eccleſiaſtica Lib.* X. *p.* 335. *ed. Reading*, ſubtexamus. Θεοδόσιος Γάλλαν ἄγεται γυναῖκα, ἀδελφὴν μὲν τοῦ νεωτέρου Ουαλεντινιανοῦ τοῦ βασιλέως, θυγατέρα δὲ τοῦ μεγάλου, ἣν αὐτῷ Ιουςίνα ἐγείνετο· Ἄυτη δὲ τὰ Αρείου ἔςεργεν· ἐξ ἀυτῆς δὲ τῷ Θεοδοσίῳ, καὶ ἡ θυγάτηρ Πλακιδία τίκτεται. Haec Gothofredus ita latine reddidit: *Theodoſius Gallam uxorem duxit, ſororem quidem Valentiniani Iunioris, Imperatoris, filiam autem Senioris, quam ei Iuſtina ediderat. Ea vero Ariana erat, et ex ea nata eſt Theodoſio filia Placidia.* Quam quidem verſionem quo minus ego veram ſinceramque judicem, tria potiſſimum intercedunt. Ac primum quidem Pronomen Demonſtrativum ἄυτη obſtare videtur, quod certe proximum quidque, ſc. Iuſtinam, deſignat; Deinde Pronomen Relativum ἀυτῆς, quod ſane ad remotius, ſc. Gallam, referri debet. Denique Particula δὲ ſatis luculento argumento eſt, alterum orationis membrum ad Iuſtinam, ad Gallam alterum pertinere. Pulcrius horum verborum vim calluit is, qui nihil ferme ignoravit, Henricus Valeſius, apud quem Gothofredum, miror, hunc errorem impune tuliſſe. Solet enim, quavis data occaſione, Go-

 tho-

tur ex hoc Philostorgii loco effici nihil conflarique potest, quod vel ullo modo ad du Fresnii sententiam stabiliendam pertineret: at videmur tamen nobis aliunde collegisse, Gallam de matre sua exitiales Arii imbibisse opiniones. Quod quidem argumentum eo prolixius indicandum arbitramur, quo ma- tis ingenue Iacobus Gothofredus nihil quicquam de Gallae erga Arium studio, a Philostorgio si discederet, se reperiisse confitetur (*m*). Extat quidam Gregorii (*n*) Baetici, Eliberitani Episcopi, de Trini-

thofredum rodere, graecaeque linguae inscitiam ei exprobrare. Sed haec labes Valesio cum plerisque ordinis sui communis est, quam jam nihil moramur. Versio vero, quam dedit emendatiorem, haec est: *Theodosius uxorem duxit Gallam, Sororem quidem Valentiniani Iunioris, filiam vero M. Valentiniani et Iustinae Aug. Porro haec Iustina Arianam haeresin sequebatur. Ex Galla Theodosius filiam suscepit nomine Placidiam.*

(*m*) *In Dissertatione ad Lib.* X. *c.* 7. quam Philostorgio suo cum pluribus aliis refertisque varia eruditione adjecit.

(*n*) Gregorii liber Gallae Placidiae nomen prae se fert. Verum recte scienterque fecit Caesar Baronius *in Annalibus Ecclesiast. ad A. C.* 388. *n.* 100. quod Placidiae nomen, tanquam ab aliquo historiae ignaro additum, hinc facessere jussit. Sumas enim, Gallam Placidiam jam tum, cum librum ederet Gregorius, lucem aspexisse. At sedit tamen adhuc in matris gremio, appetiitque mammas. Neque enim opus erat Placidiae ejusmodi doctrina, quippe,

nitate libellus, auguſto Gallae nomini inſcriptus. Cujus praefatio, quae attente cogitateque legatur, digna mihi vel inprimis viſa eſt. Nam, ei ſi fidem habeas, Galla & literarum commercia cum familiae Arianae principibus inſtituit, & quaeſtiones, quibus Catholica religio labefactari putabatur, accepit, & ad Gregorium, quem diximus, transmiſit, quin etiam ab eodem, tanquam Arianae diſciplinae infeſto, *Librum de Trinitate* flagitavit. Gregorius vero indigne ferens, Auguſtae animum opinionum perverſitate magis ac magis corrumpi, librum, quem popoſcerat, ejus nomini inſcripſit, in eoque uberius expromſit illa, quibus iſta ſenten-

tia-

pe, quae ſub fauſtis eccleſiae Catholicae penetralibus enutrita, ſuum in religionem animum clariſſimis documentis voluit eſſe teſtatiorem. Gallam vero, haereſi Ariana valere juſſa, ad Catholicos tranſiiſſe, et initum cum Theodoſio matrimonium, et commemorabilis Suidae locus voce Οὐαλεντινιανὸς haud obſcure ſignificare videntur. Namque hic Theodoſii verba recitantur, quibus Valentinianum, a matre depravatum, in viam reducere eſt conatus. Si igitur tantam curam Valentiniani habuit, quantam, ut uxorem ad frugem perduceret, adhibuiſſe putabis? Sed hic velim conſulatur Zonaras *in Annal. Tomo* II. *p.* 34. *ed. Reg. et p.* 27. *edit. Venet.* et *Commentarius ad. L.* 15. *Codic. Theodoſ. de haereticis.* Enimvero aut plane commutatus animus Gallae eſt, poſtquam in manus Principis religioſi convenit, aut forte invita et cum dolore diſſimulavit errorem.

tiarum labes penitus deleri posse videbatur (*o*). Cum igitur Gallae haeresis tam claris luceat signis, ni-

(*o*) Marcellinus *in Chronico ad A. C.* 390. Galla, inquit, *Theodosii uxor ab Arcadio privigno suo ejecta est.* Quem si auctorem probamus, statuendum nobis profecto erit, Gallam, prius Theodosio, iter Constantinopolim instituisse, siquidem ipse anno demum 391. (ut patet ex dictis not. d. §. 11.) urbem ingressus est. Verum cum Auctor *Chronici Paschalis*, Placidiam, filiam, cum patre Theodosio Constantinopolim profectam esse diserte testetur, nec credibile sit, matrem filiolam lactentem apud Theodosium, plurimis gravibusque distentum negotiis, in Italia reliquisse: ea, quae Marcellinus narrat, ad annum forte 394. referenda putamus, quo quidem Theodosius adversus Eugenium contendit, Arcadioque Aug. Orientem tradidit administrandum. Neque vero Marcellinus per haec tempora in Chronologia accuratus est, neque ipse Arcadius, praesente gravissimo patre, tantum facinus admisisse existimari debet, praesertim cum ita pater conjugem in oculis ferret, ut signa doloris ex ejus morte percepti et vultu ostenderit et collacrymatione. Huc pertinent illa Zosimi *Lib.* IV. *c.* 57. Ἤδη δὲ αὐτῷ πρὸς τὴν ἔξοδον ἐπειγομένῳ, συμβέβηκε Γάλλαν τὴν γαμετὴν ἐν ταῖς ὠδῖσιν αὐταῖς τελευτῆσαι σὺν τῷ βρέφει καὶ τὸν βίον ἀποθεμένην. Ταύτην μὲν οὖν κατὰ τὸν Ὁμηρικὸν νόμον ὁ βασιλεὺς ἐπ' ἤματι δακρύσας, κ. τ. λ. *Cum jam ad profectionem properaret, conjugem ipsius Gallam parturientem mori contigit, infantis onere cum vita deposito. Huic homerico more diurnis Imperator persolutis lacrymis, cet.* Quamvis vero causam simultatum, quae Gallae cum

nihil nos dubitationis habere amplius debemus. Sed ſatis de ſectae ſtudio. Attingamus cetera, quae digna nobis memoratu in ejus vita videbuntur.

IV.

Ac primum quidem, qua ratione ab Theodoſio in matrimonium aſſumpta ſit, brevibus erit explicandum. Flagrabant illa tempora bellorum incendiis, Maximo tyranno A. C. 387 Italiam vi impreſſioneque everſuro, nec mater Gallae, Iuſtina, tanti expers periculi poterat eſſe, propterea, quod huic

cum Arcadio interceſſere, tacuerit ille Marcellinus, rem quaſi aliud agendo exponens; non tamen de nihilo extitiſſe videntur, cum novercae in palatii luce amplius verſari nefas fuerit. Si conjecturae locus eſt, Gallam, crediderim, Theodoſio abſente, quod hucdum diſſimulaverat, Arianismi virus evomuiſſe, ſicque probum Arcadii animum non mediocriter irritaſſe. Confirmant ſane hanc conjecturam, quotquot res a Theodoſio geſtas literis tradidere. Nam priorem Theodoſii conjugem, Flaccillam, dici vix poteſt, quantopere laudibus extollant, cum contra ea de Gallae in religionem ſtudio, velut e compacto, ſileant. Quin Auctor *Chronici Paſchalis p. 243. ed. Venet. & p. 305. ed. Pariſ.* Flaccillam orthodoxam Gallae opponit: *Theodoſius Aug. conjugem habuit Gallam, cet. Habuit & alteram conjugem Flaccillam* orthodoxam, *cet.* Sed ſatis conjecturarum.

huic flammae ſuo in Arium ſtudio materiam ſubminiſtraſſe videbatur (*p*). Cum igitur, quo ſe verteret, plane neſciret, fugam tandem in Illyricum Theſſalonicamque capeſſit, *Valentiniano Aug.* III. & *Eutropio Coſſ. A. C.* 387. datisque Conſtantinopolim literis, ſummis a Theodoſio precibus contendit, ne ſe de regio gradu depulſam deſtitueret, caedemque Gratiani, a quo adeptus fuerat imperium, relinqueret inultam. Atque ut nihil, quod ad Theodoſii animum ſibi conciliandum pertineret, reliqui ſe-

(*p*) Maximus tyrannus literas dedit ad Valentinianum, matris amentia ad turbandam eccleſiam Catholicam concitatum, in quibus illum admonitum voluit, ut vim eccleſiis inferre deſiſteret, Italiamque omnem & venerabilem Romam ſuis eccleſiis, ſuis ſacerdotibus redderet. Has literas Caeſar Baronius *in Annal. ad A. C.* 387. *n.* 33. *ex Tomo I. epiſt. Romanorum Pontificum* foras dedit. Theodoretus *Lib.* V. *c.* 14. Επέστειλε δὲ τῷ Οὐαλεντινιανῷ (ὁ Μάξιμος) τὸν κατὰ τῆς εὐσεβείας πόλεμον καταλῦσαι παρεγγυῶν, καὶ παραινῶν μὴ προέσθαι τὴν πατρῴαν ἐυσέβειαν· προσέθεικε δὲ καὶ τοῦ πολέμου τὴν ἀπειλὴν, ἢ μὴ πείθοιτο. Καὶ μέντοι καὶ τὸ ἔργον τοῖς λόγοις ἐπέθεικε· τὴν γὰρ στρατιὰν ἀγείρας, ἐπὶ τὴν Μεδιόλανον ὥρμησεν, ἔιθα ἐκεῖνος διῆγεν. *Scripſit igitur literas ad Valentinianum (Maximus,) quibus eum hortabatur, ut pietati bellum inferre deſiſteret, monebatque, ne paternam religionem proderet. Adjecit etiam minas belli, niſi Valentinianus morem gereret: ſtatimque verba factis confirmavit. Collectis enim copiis, Mediolanum verſus contendit, in qua tum (Valentinianus) degebat.*

fecisse videretur, Gallam (*q*) filiam, secum Thessalonicam adduxit, bellam quidem virginem, leporibusque affluentem, quin plenae maturitatis & gestientium ad virum dissuaviandum annorum. Namque Iustina pulcre, si Zosimo credas, intellexit, quantopere Theodosius puellas paulo venustiores adamaret. Dedit igitur ipse Iustinae precibus locum, eodemque anno 387 Constantinopoli relicta, Thessalonicam cursum suum direxit. Hic cum impetum Maximi tyranni reprimere studeret, accidit, ut Iustina una cum Galla eum conveniret. Neque consilium male successit. Nam simul ac Theodosius puellam, ubertim lacrymas profundentem, genibusque advolutam suis, intuebatur, adeo mirifica scitissimae virginis venustate exarsit, ut continuo consilium iniret, latis matri suppetiis, filiam secum matri-

(*q*) Zosimus *Lib.* IV. *c.* 44. Τὴν κόρην ὀδυρομένην ἐδείκνυ, καὶ τὴν ἑαυτῆς ἀποκλαίουσαν τύχην. Τούτων ἀκούσας ὁ Θεοδόσιος, καὶ ἅμα τῇ θέᾳ τοῦ τῆς κόρης κάλλους ἁλοὺς, παρέφαινε μὲν καὶ τῷ βλέμματι τὴν ἐπὶ τῷ κάλλει τῆς κόρης πληγὴν - - - ὡς δὲ πλέον ἐπεσμύχετο τῇ τῆς κόρης ἐπιθυμίᾳ, τὴν Ἰουςίναν μεθελθὼν, ᾔτει τὴν θυγατέρα πρός γάμον. κ. τ. λ. *(Iustina) puellam illacrymantem & fortunam suam deplorantem ei commonstrat. His Theodosius auditis, simulque puellae pulcritudinis intuitu captus, etiam vultu acceptum e puellae forma vulnus satis ille quidem prodebat. - - - Quum autem puellae desiderio magis in dies ureretur, conventa Iustina, filiam ejus in matrimonium sibi dari petit, cet.*

trimonio jungendi. Annus tum erat, ex quo de vita abierat Flaccilla (*r*). Ex hac igitur Galla Theodo-

(*r*) Flaccilla *Arcadio Aug.* I. & *Bautone Coss. A. C.* 385. fato functa eſt, uti ſupra me docere memini. Graeci mirum quantum in ejus nomine ſcribendo diſcrepant. Modo enim Πλακίλλαν, modo φλακίλλαν dicunt, imo Socrates *Lib.* IV. *c.* 31. Πλακίδην, & Philoſtorgius *Lib.* X. *c.* 7. Πλακιδίαν appellant. Petrus Lambecius *Tomo* II. *Bibliothecae Caeſar. p.* 586. Placillae nomen tuetur. Sed cum in Numis apud Carol. du Fresnium *in Familiis Byzantinis p.* 48. *ed. Venet.* Ael. Flaccilla. Aug. expresſum legatur, facile eſt ad intelligendum, plerosque Graecorum τὸ F. latinum in ſuum Π. mutaſſe. Itaque Auctor *Chronici Paſchalis* his accuratius φλακίλλαν ſcripſit, nec errat, dum Palatium ab Auguſta Conſtantinopoli excitatum cum Auctore *deſcriptionis Urbis Conſtantinopolitanae*, φλακιλλιανὸν appellat. Sed hic dignus eſt, qui in conſilium adhibeatur, Carol. du Fresnius *in Conſtantinopol. Chriſtiana Lib.* II. *c.* 25. Fuit Flaccilla Antonii, qui A. C. 382. in Oriente cum Syagrio conſul prodiit, filia, uti ex Themiſtii *oratione*, quae inſcribitur titulo *Gratiarum actionis, ob pacem conſulatumque Antonii*, probant Henricus Valeſius *in notis ad Sozomenum Lib.* VII. *c.* 6. & Anton. Pagius *in Critica in Annales Baronii ad A. C.* 382. quibus addi poteſt *Proſopographia Codic. Theodoſiani*, voce *Antonius.* Theodoſio vero quatuor liberi e Flaccilla nati ſunt, *Arcadius* & *Honorius*, qui cum patre & poſt eum regnum tenuere; *Gratianus* item, qui etſi mature deceſſit, matri tamen ſuperſtes fuit; *Pulcheria* denique, quam ante matrem mors occupavit, uti

dosius, uti jam supra diximus, Gallam Placidiam creavit. Utrum vero simultates, quas cum Arcadio gessit, mortem ejus admaturaverint, nec ne? nobis quidem haud liquere, apertius fatemur. Illud certe constat, eam *Arcadio* III. & *Honorio* II. *Coss.* A. C. 394 inter puerperii dolores animam efflasse (*s*). Sed ad Placidiam nostram, unde oratio aberravit, revertamur.

V.

uti patet ex *Orationibus* Gregorii Nysseni *in funere Flaccillae*, & Ambrosii *in funere Theodosii M.* habitis. Anton Pagius *in Critica ad A. C.* 385. Quare nollem, Italorum facile eruditissimus, Henricus Norisius *in Addendis ad Historiam Pelagianam p.* 2. Arcadium & Honorium e Galla procreatos dixisset.

(*s*) Baronius *in Annal. Ecclesiast. A. C.* 390. n. 75. Gallam, refert A. C. 390. diem obiisse supremum, atque adeo ab Arcadio sepultam fuisse, nec dubitat Marcellinum huic sententiae patronum dare. Verum in hoc annalium conditore ne vestigium quidem hujus rei apparet. Id certe in dubium vocari nequit, Gallam adhuc A. C. 392. quo Valentinianus Aug. Arbogastis factione periit, vixisse. Zosimus *enim Lib.* IV. *c.* 55. postquam de Valentiniani morte exposuit, in hunc modum pergit: Τούτων τῷ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ συναγγελθέντων, συνετάραξεν ἡ τούτου Γαμετὴ Γάλλα τὰ βασίλεια, τὸν ἀδελφὸν ὀλοφυρομένη. *His Theodosio Principi renuntiatis conjux ejus Galla, fratrem deplorans, aulam universam conturbat.* Ac reddidit demum A. C. 394. debitum naturae, quo Theodosius cum exercitu adversus Eugenium tyrannum tendebat, teste eodem

V.

Theodosio *Olybrio & Probino VV. CC. A. C.* 395. mortuo, divisoque inter Arcadium & Honorium imperio, Galla Placidia cum Honorio in Italiam venit (*t*), Mediolanique ad annum usque 402. *Arcadio & Honorio* V. *Coss.* permansit, quo frater Ravennae sedem constituit, uti *legibus Codicis Theo-*

Zosimo, *loco jam supra laudato*, *Lib.* IV. *c.* 57. Ἤδη δὲ αὐτῷ πρὸς τὴν ἔξοδον ἐπειγομένῳ, συμβέβηκε Γάλλαν τὴν γαμετὴν ἐν ταῖς ὠδῖσιν αὐταῖς τελευτῆσαι, σὺν τῷ βρέφει καὶ τὸν βίον ἀποθεμένην. *Cum jam ad profectionem properaret, contigit Gallam uxorem ejus parturientem mori, infantis onere cum vita deposito.*

(*t*) Cedrenus *Annal. p.* 327. *Ed. Paris. & p.* 258. *Ed. Venet.* Καταλείψας τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ, Ἀρκάδιον μὲν τὸν πρεσβύτερον τῆς ἑῴας, Ὀνώριον δὲ τῶν Ἑσπηρίων σὺν Πλακιδίᾳ. *Duobus filiis relictis, quorum majorem Arcadium Orienti praefecit, Honorium cum Placidia Occidenti.* Jam supra causam attigimus, quae quidem impedimento videtur fuisse, quominus Placidia Constantinopoli apud Arcadium relinqueretur. Ille enim novercam Gallam, e Palatio ejecerat, cumque matre procul dubio filiam. Hinc cum Theodosius iniqua valetudine conflictatus, in Italia de dividendo imperio cogitaret, Placidiam cum Honorio ad se evocavit, voluitque eam, tum octo fere natam annos, apud Honorium educari.

Theodoſiani (*u*) comprobatur. Placidia vero, Cedreno (*x*) teſte, Romae ſibi lares figendos exiſtimavit. Iam quidem vita Gallae Placidiae per omnes faſtos nobis eſſet perſequenda. At enim vero ſive tenella aetate, in qua nihil magnopere egit memoria digni, ſive monumentorum naufragio, quod vix tabulae quaedam evaſere, accidit, ut inde a primis ejus incunabulis usque ad A. C. 400 *Stilichone & Aureliano Coſſ.* dicere vix quicquam habeamus. Hoc enim anno Eucherius, filius Stilichonis, cum ſibi nubilis eſſet viſa, nuptias ejus ambivit. Neque ille, quem Stilicho laudum ſuarum praeconem invenit, Claudianus, hoc nosmet ignorare voluit. Namque *Libro* II. *de Laudibus Stilichonis v.* 354—362 pleniore canit ore:

- - - *Venus hic invecta columbis,*
Tertia regali iungit connubia nexu,
Pennatique nurum circumſtipantur amores
Progenitam Auguſtis, Auguſtorumque ſororem.

Eu-

(*u*) Conſule *Chronologiam Cod. Theodoſ. ab an.* 395. *ad an.* 402. Claudianium *in* VI. *Honorii Coſ.* Ant. Pagium *in Critica ad A. C.* 402. *n.* 29.

(*x*) Cedrenus *p. cit.* Καὶ ὁ μὲν Ονώριος ἔσχε τὰ βασίλεια εἰς Ῥαβένναν, Πλακιδία δὲ ἡ θυγάτηρ Γρατιανοῦ (Lege Θεοδοσίου, ut ſupra emendavimus) ἐν τῇ Ῥώμῃ. *Ac Honorius quidem Ravennae regiam ſuam conſtituit, Placidia autem Gratiani (Theodoſii) filia Romae.*

Eucherius *timido jam flamea sublevat ore*
Virginis: arridet laeto Thermantia fratri.
Nam domus haec utraque petit diademata sexu,
Reginasque parit, Reginarumque maritos.

Hos enim versus ad Placidiam pertinere, (y) pa-

(y) Eosdem versus laudavit, praecipuum illud Lipsiae suae ornamentum, Ioann. Iac. Mascovius in limato politoque opere *de Rebus Gestis Germanorum Part.* I. *p.* 352. Stilichonem vero A. C. 400, quo primum Consul prodiit, Euchério nuptias conciliare voluisse, cogitur ex *eodem Claudiano ibid. v.* 244.

Cur nondum legitur fastis? Cur pagina tantum
Nescit adhuc nomen, quod jam numerare decebat.

quae quidem verba satis aperte primum Consulatum designant. *V.* 190. Poeta Stilichonem ob debellatum Gildonem laudibus ornat:

- - *Paeni cumulant laudes, quod rura tyranno*
Libera possideant.

Et *v.* 258. Roma, quam loquentem finxit, se jam superiore anno 399. Stilichonis Consulatum sperasse dicit:

Sperabam nullas trabeis, Gildone perempto,
Nasci posse moras.

Gil-

patet cuivis paulo acutiori. Ac vidit hoc, qui vidit plurimum, Caspar Barthius, cujus in Claudianum annotationibus nihil nobis debet esse commendatius. Sed tantas has tamque molles cogitationes, quibus Eucherius spes alebat suas, tempestas de improviso exorta vehementer conturbavit. Cum enim Stilicho se familiamque suam dolo malo efferre altius auderet, mirandum in modum se suaque omnia perditum ivit. Igitur & ipse Eucherius, qui se in futuro Placidiae matrimonio magnifice circumspiciebat, tantum a nuptiis, quas appetierat, abfuit, ut potius Romae, paullo post Patris caedem, *Basso & Philippo Coss. A. C.* 408. ob-

Gildo enim A. C. 398. interiit. Confer *Chronicon Codic. Theodos.* ad h. a. *& Commentarium ad L.* 7. *de metatis.* Item Poeta nuptiarum mentionem injecit earum, quas Honorius cum Maria, Stiliconis filia, celebravit, quaeque in A. C. 398. incidunt, probante Caesare Baronio *in Annal. ad h. a. n.* 37. Ita enim *v.* 74. laudat Stilichonem,

Hinc fuit, ut primos in conjuge disceret ignes
Ordirique virum non luxuriante juventa,
Sed cum lege tori, casto cum foedere vellet.

V. 342. Mariae puerperium optat:

Et sacri Mariae partus Lucina dolores
Solatur. Resfidet fulgente puerpera lecto.

obierit mortem, tam ſuo, quam patris, nefario conatu dignam (z). Atque hoc quidem tempore, quantum Placidia auctoritatis eſſet, illuſtri cognitum eſt argumento. Nam cum Alaricus, Rex Gothorum, Serenae, Stilichonis conjugis accitu, Romam perveniſſe crederetur, nec barbari hominis conatus facilius reprimi videretur poſſe, quam illa e medio ſublata, a qua urbem ſibi proditum iri ſperabat: Senatus, Placidia in conſilium adhibita, nihil prius faciundum putavit, quam ut Serenae gula laqueo frangeretur (a).

VI.

(z) *L.* 22. *Cod. Theodoſ. de bon. proſcriptor.* Zoſimus *Lib.* V. *c.* 35. 57. Olympiodorus *Eclog. Hiſtor. p.* 145. *Tom.* I. *Scriptor. Rer. Byzant. ed. Venet.* Rutilius Numatianus *Itinerar. Lib.* II. *v.* 41. *ſeqq.* Sozomenus *Libr.* IX. *c.* 4. Oroſius *Lib.* VII. *c.* 35. 38. Philoſtorgius *Lib.* XII. *p.* 544. *ed. Reading.* Paullus Diaconus *Lib.* XIII. *p.* 91. 92. *Tom.* I. *Scriptor Rer. Italic. Muratorii.* Iornandes *de Regnorum Succeſſione p.* 238. *ibidem:* & Scriptores medii aevi Hermannus Contractus *in Chronico p.* 154. Sigebertus Gemblacenſis *in Chronographia p.* 704. Huldericus Mutius *in Chronico Lib.* IV. *p.* 640. *inter Piſtorii Nidani Scriptor. Rer. Germanic.* Adde & recentiores Caeſar. Baronium *in Annal. Eccleſiaſt. A. C.* 408 *&* 409. Anton. Pagium *in Critic. ad A. C.* 408. *n.* 6. *& ad an.* 409. *n.* 2. Iacob. Gothofredum *in Chronico Cod. Theodoſ. an. cit. & Commentar. ad L.* 22. *bon. proſcriptor. & L.* 1. *de lit. & itiner. cuſtod.*

VI.

Sed hae res, quae non nimis ſtrenuo languorem attuliſſent, Alaricum mirifice acuerunt. Itaque tam acri Romam obſidione preſſit, ut, quae antea tanquam victrix terrarum viguerat, jam huic barbaro tyranno *Honorio* VIII. *&* *Theodoſio* III. *Coſſ.* *A. C.* 409. ſuccumbere ſit coacta. In qua quidem oppugnatione cum plurima ſint commemoranda, tum illud non poſtremum, quod Alaricus Gallam Pla-

(*a*) Zoſimus *Libr.* V. *c.* 38. Εδόκει τῇ γερουσίᾳ πάσῃ καὶ Πλακιδίᾳ, τῇ ὁμομητρίᾳ (lege ὁμοπατρίᾳ, uti ſupra docuimus) τοῦ βασιλέως ἀδελφῇ, Σερήναν ἀναιρεθῆναι, τῶν περιεστώτων κακῶν οὖσαν αἰτίαν. *Cenſuit Senatus univerſus & Placidia, Principis germana Soror, Serenam eſſe necandam, quae praeſentium malorum auctor exiſteret.* Eadem plane refert Olympiodorus *p.* 146. Conſuli praeterea merentur Carolus Sigonius *de Occidentali Imperio Lib.* X. *p.* 175. Tillemont *Hiſtoire des Empereurs pag.* 1218. *Tom.* V. & III. Maſcovius *in Rebus geſtis Germanorum Part.* I. *p.* 355. Erat Serena Theodoſii M. neptis ex fratre Honorio & in tantam ſe patrui benevolentiam blanditiis immerſerat, ut in filiam ab eo adoptata, Stilichoni, Vandalo, in matrimonium daretur, eo certe conſilio, ut homo ille, toga ſagoque clariſſimus, in cura Arcadii Honoriique aliquando ſuſcipienda, uti propinquum decebat, integre incorrupteque verſaretur. Videatur ſaepius laudatus Olympiodorus & Zoſimus *l. c.* ſed, age, iis

Placidiam (*b*) obſidis loco ſecum reducendam putavit. Sumpſerat ille quidem magnos ſibi ſpiritus,

iis, quae diximus, tabula genealogica lucem affundamus:

Theodoſius, Comes.
ſub Valentiniano M. de quo
Ammianus Marcellinus Lib.
XXVII. XXVIII. XXIX.

Theodoſius, Aug.	Honorius	
Arcadius Honorius e *Flaccilla* Galla Placidia e *Galla*.	Thermantia nupſit Duci, nobis quidem ignoto. Claudianus de Laudibus Serenae v. 184.	& Serena, Uxor Stilichonis
		Eucherius filius cum patre trucidatur. Maria & Thermantia, quae Honorio Aug.

nupſere. Maria mature, ſed anno incerto obiit. Thermantia poſt patris internecionem Auguſtali depulſa ſolio, matrique remiſſa eſt. Zoſimus L. V. c. 35. A. C. demum 315. eſſe deſiit, teſte Chronic. Paſchalis Auctore. Confer Ant. Pagium ad h. a. & du Fresnium *in Famil. Byzant. p.* 60. 61. *ed. Venet.* Serena etſi nihil monſtri Zoſimo *Lib.* V. *c.* 38. aluiſſe videtur, tamen poenas luiſſe meritiſſimas cenſet, propterea, quod Romam cum Theodoſio ingreſſa, gentium profanarum religionem jocum feciſſet riſumque, nec dubitaſſet, mundum Deae Rheae collo abreptum, ſuo circumjicere. Adjun-

tus, magnam arrogantiam, eratque omnino talis, qualem tam effrenatarum gentium ducem esse oporte-

jungit iste Deorum cultor; ὑπέσχε δὲ τῇ ἀγχόνῃ τὸν τράχηλον, ᾧ τόν τῆς θεοῦ κόσμον ἔτυχε περιθεῖσα. *Laqueo cervices illas praebuit elidendas, quibus Divae mundum injecerat.*

(*b*) Zosimus *Lib.* VI. *c.* 12. Καὶ ἡ τοῦ βασιλέως ἀδελφὴ, Πλακιδία παρ' αὐτῷ, ὁμήρου μὲν τρόπον τινὰ τάξιν ἐπέχουσα, πάσης δὲ ἀπολαύουσα τιμῆς καὶ βασιλικῆς θεραπείας. *Placidia quoque, Soror Imperatoris, cum Alarico erat, vicem illa quidem obsidis modo quodam implens, ita tamen, ut omni honore cultuque regio frueretur.* Olympiodorus *p.* 145. Paullus Orosius *Lib.* VII. *c.* 40. Socrates *Lib.* VII. *c.* 10. Sozomenus *Lib.* IX. *c.* 6. Procopius *de Bello Vandalico Lib.* I. *c.* 2. Iornandes *de Regnorum Succession. p.* 238. *Tom.* I. *S. R. I.* Prosper Aquitanus, Idatius & Marcellinus *in Chronicis.* Paullus Diaconus *Lib.* XIII. *p.* 91. 92. Et Scriptores recentiores, Marianus Scotus *in Chronico apud Pistorium Nidanum Tom.* I. *p.* 604. Gottfridus Viterbiensis *in Chronico apud eundem Pistorium Tom.* II. *p.* 277. Huldericus Mutius *in Chronico Germanico ibidem p.* 641. Caesar Baronius *in Annal. ad A. C.* 410. quem urbis direptionem ad A. C. 410. referentem meliora edocuit Anton. Pagius *in Critica ad an. eund.* Adde *Chronicon Hist. Codic. Theodos.* Ceterum, quibus Roma artibus a Wisigothis capta sit, quasve conditiones Honorius accipere coactus, latius referre, nihil ad hunc locum, &, si ad hunc locum, nihil ad institutum nostrum.

tebat: at in Placidiae decore conſervando tam caſte eſt, tamque integre verſatus, ut, vel moratarum reges nationum, exemplum inde capere poſſe viderentur. Theophanes quidem, Placidiam tum impuberem adhuc fuiſſe, dicit (*c*). Sed nos profecto non ſumus ii, quibus haec perſuadere posſet. Ac primum quidem temporum rationibus ſententiae diſtrahuntur. Nam Placidia, calculum ſi accuratius ſubducas, annos jam tum compleverat viginti, idoneaque multo ante A. C. 400 fuerat Eucherio viſa, quam in matrimonium peteret ambitioſe. Denique vel hoc omnes Theophanis narrationi nervos elidit, quod Senatus Romanus in occidenda Serena nihil ante admiſit, quam cuncta Placidia rata habuiſſet; niſi quis ampliſſimum ordinem tam parum ſibi arbitretur conſtitiſſe, ut ab impubere adeo puel-

(*c*) Theophanes *in Chronographia p. 65. ed. Pariſ. & p. 52. ed. Venet.* ὁ Αλάριχος πάντα τὰ χρήματα τοῦ παλατίου λαβὼν, καὶ τὴν Αδελφὴν Ονωρίου ἀπὸ πατρὸς Πλακιδίαν μικρὰν οὖσαν παρθένον, πρὸς τὸ οἰκεῖον ἔθνος ἀπῆλθεν εἰς τὰς Γαλλίας. *Alaricus direpta tota Palatii ſuppellectile & Placidia Honorii ex patre ſorore, virgine impubere, ad proprios Lares & gentem in Gallias receſſit.* Sed quanto errore Theophanes in perſonis, locisque & temporibus definiendis non raro ducatur, demonſtrarunt in animadverſionibus ſuis reconditae viri doctrinae, Iacobus Goar & Franciscus Combefiſius. Eodem, quo Theophanes, errore et Ioannes Malala lapſus eſt *Chronograph. Part. II. p. 18. ed. Venet.*

puella, nec dum judicii intelligentis, consilium petendum fuisset.

VII.

Alaricus igitur, Roma relicta, per Campaniam Bruttiosque transiit, utque Ataulphus, affinis suus, animum ad Placidiam ducendam appelleret, sua auctoritate perfecit. (*d*) Dum vero hic, quid ageret, deliberaret, *Varane Cos. A. C.* 410. (*e*) morte immatura omnia sunt disturbata. Gothi vero,

(*d*) Marcellinus *in Chronico: Alaricus Placidiam Ataulpho propinquo suo tradidit uxorem.* Paul. Orosius *Lib.* VII. *c.* 40. Iornandes *de Rebus Geticis c.* XXXI. &, qui hunc totidem fere verbis exscripsit, Paullus Diaconus *Lib.* XIII. *p.* 92. *Tom.* I. *Scriptor. Rer. Italic. Muratorii* ipsum Ataulphum Placidiam Romae cepisse tradunt. Cum vero satis inter omnes constet, Ataulphum demum, post Romam oppugnatam, suas copias cum Alarici conjunxisse, nihil his Triumviris potest esse inscitius. Interim Iornandes *alio Libro de Regnorum Success. p.* 238. adeo non sibi constat, ut tradat consentientia cum narratione Marcellini.

(*e*) Sunt, qui Alarici mortem perperam cum Baronio *in Annal. ad A. C.* 411. referunt. Sed Isidorus *in Chronico* prodit, *Alaricum vicesimo octavo anno regni* & anno Imperii Honorii Sexto decimo mortuum esse, quod sane tempus incidit in A. C. 410. Anton. Pagius *in Critica ad A. C.* 411. *n.* 2.

ro, comitiis sufficiendo regi habitis, cui Alarici partes deferrent, digniorem Ataulpho invenerunt (*f*) neminem. Qui quidem, uti Placidia maxime & formae & ingenii cultu commendabatur, ita cupidissime sibi illam despondebat. Hoc loco non alienum videtur, quanta vis providentiae divinae sit, docere. Nam nisi Placidiae blandimenta ad Ataulphi ingenium preces efficacissimae fuissent, ille Romam, mitius habitam ab Alarico, incredibili quadam delendae urbis libidine incensus, funditus eversum ivisset. Jam profecto in eo erat, ut e Calabria Romam versus contenderet, eamque oppugnatam non, ut Alaricus, rursus relinqueret, sed captam perpetuo occuparet (*g*). At Placidia, ne

(*f*) Sozomenus *Lib.* IX. *c.* 8. Philostorgius *Lib.* XII. *n.* 4. *p.* 545. *ed. Reading.* Olympiodorus *p.* 146. *ed. Venet.*

(*g*) Orosius *Lib.* VII. *c.* 43. *Ataulphus, cum esset animo, viribus, ingenioque nimius, referre solitus est, se inprimis ardenter inhiasse, ut obliterato Romano nomine, Romanum omne solum, Gothorum imperium & faceret & vocaret; essetque Gothia, quod Romania fuisset, fieretque nunc Ataulphus, quod quondam Caesar Augustus. - - - Iam abstinere a bello & inhiare paci nitebatur, praecipue* Placidiae, *uxoris suae, feminae sane ingenio acerrimae, & religionis satis probatae, ad omnia bonarum ordinationum opera persuasu & consilio temperatus.* Paullus Diaconus *Lib.* XIII. *pag.* 92. *Placi-*

ne quidquam horum perficeretur, unice obstitit. Nam et acriori, quod nactus erat ingenio hominis animum alio flectebat, & severos de illa re sermones tanta suavitate condiebat, ut, quamlibet hucdum ferocitate exultans, ab insita sibi pertinacia desisteret, Romanorumque amicitiam sibi cuperet conciliatam. Hic si quis tantum Placidiam praeclare de Italia meritam dicat, minore, quam debebat, eam laude extollit, cum illa potius fuerit immanitatis expultrix, inventrixque legum, pacis item quietisque effectrix, magistra denique vitae, tum Ataulphi ipsius, tum omnium Gothorum.

VIII.

Sed quominus Ataulphi Honoriique res ex Placidiae sententia ad otium deducerentur, unus omnium Constantius, de quo deinceps plura dicemus, maxime impedivit. Qui cum ipse Placidiae amore deperiret, eamque sibi desponderi optaret, nullo pacto fe-

cidia multo Reipubl. commodo fuit. Nam ad hoc mariti animum acerrimo ingenio subtilibusque blandimentis inflexit, ut ultro a Romanis pacem peteret. In eo tamen errat Paullus Diaconus una cum Iornande *de Rebus Get. c.* XXXI. quod *Ataulphum Romam revertisse, locustarumque more cuncta erasisse*, existimat. Sed hic tu adeas velim Tillemontium *Tom.* V. *p.* 1273. & Illustr. Mascovium *in Hist. Germ. Tom.* I. *Lib.* VIII. §. 29. *not.* 6.

ſerendum putavit, ut femina tot ac tantis decoribus tam clare exſplendeſcens, tyranno, eique barbaro, relinqueretur (*h*). At Ataulphus tum demum ſe Placidiam redditurum dixit (*i*), cum tantum ſibi annonae ſuppeditaretur, quantum ad exercitum ſuum alendum ſuſtentandumque videretur eſſe ſatis. Verum haec alio ſpectabant, atque videri volebant. Nam cum ipſe minime omnium ignoraret, quam eſſet Italia diuturnitate belli exhauſta, quamque ne Honorius quidem, unde viveret, haberet: idoneam ſibi occaſionem nanciſci viſus eſt, Placidiam jure vindicandi. Sic cum tranſigerent partes, biennium interfluxit. At vero cum neque Honorius, quae promiſerat, alimenta praeberet, neque Campania, Tu-

(*h*) Olympiodorus *p.* 148. Ἀδάουλφος δὲ Πλακιδίαν ἀπῃτεῖτο κατὰ σπουδὴν μάλιςα Κωνςαντίου, ὅς ὕςερον αὐτῇ καὶ ἐις γάμους ἔζευξεν. *Poſtulatum eſt ab Ataulpho, ſtudio maxime Conſtantii, ejus qui illam poſtea uxorem duxit, ut Placidiam redderet.*

(*i*) Olympiodorus *l. c.* Ἀδάουλφος ἀπαιτούμενος Πλακιδίαν, ἀνταπῄτει τὸν ὁρισθέντα σῖτον· ἀπόρων δ' ὄντων τῶν ὑποσχομένων ἐις τὸ δοῦναι, οὐδὲν δὲ ἧττον ὁμολογούντων, ἐι λάβοιεν, Πλακιδίαν παρεισχεῖν. Καὶ ὁ βάρβαρος τὰ ὅμοια ὑπεκρίνετο. *Ataulphus, cum Placidia repeteretur, frumentum viciſſim ipſe promiſſum petiit. Cujus conferendi, etſi qui promiſerant, copiam nullam haberent, nihilo tamen ſecius conſentiunt, ſi Placidiam reciperent, acceptarum. Ad quae ſimili fere et ipſe Barbarus ſimulatione utebatur.*

Tuſcia, Picenum, Samnium, Apulia & Calabria (*k*) quidquam frumenti amplius ſuppeditaret, Ataulphus, pace quamvis nondum ſtabilita, Galliam ſibi A. C. 412 adeundam exiſtimavit (*l*). Huc ut pervenit, ſumma ope niſus eſt, ut Honorium ad aequas adigeret pacis conditiones. Quas quo facilius obtineret, cum Iovino, qui Moguntiae tyranni perſonam ſibi auctoritatemque ſumſerat, vires ſuas conjunxit. Sed cum iſte haud ſatisfaceret exſpectationi de ſe concitatae, neque omnibus modis Ataulphi rebus conſultum iret: factum eſt ſingulari Dardani (*m*), Praefecti Praetorio Galliarum, prudentia, ut Gothi a ſocietate Iovini divelle-

(*k*) Conſule *L. 7. Codic. Theodoſian. de indulgent. debitor. ibique* Iac. Gothofredum.

(*l*) Prosper Aquitanus *in Chronico h. a. Gothii rege Ataulpho Gallias ingreſſi.* Caſſiodor. *in Chronico h. a. His Coſſ. Gothi Rege Ataulpho Gallias intraverunt.* Hoc igitur anno primum Wiſigothi regnum in Gallia ſuum conſtituiſſe dicendi ſunt. Anton. Pagius *in Critica h. a. n.* 20.

(*m*) Olympiodorus *p.* 147. *ed. Venet.* Ἀδάουλφος παραγίνεται ἅμα τῷ πλήθει πρὸς Ἰωβῖνον. *Ataulphus cum copiis ſe confert ad Iovinum.* Prosper Aquitanus *in Chronico ad annum Honorii* 19 *Iovinus tyrannidem poſt Conſtantinum invadit. Induſtria viri ſtrenui, qui ſolus tyranno non ceſſit, Dardani, Ataulphus, a ſocietate Iovini avellitur. Vid. Proſopographia Cod. Theodoſ. voce Dardanus.*

lerentur, pacemque cum Honorio, *Lucio & Heracliano Coss. A. C.* 413, inirent (*n*).

IX

Sed Constantii erga Placidiam amor altius egerat radices, quam ut labefactari ullo tempore potuisset. Cum igitur Ataulphus in eo esse perhiberetur, ut connubium cum Placidia concelebraret: ille, ut qui maxime & summa contentione solent, Principem reposcendam duxit. At Ataulphus repetenti eas praetexuit conditiones, quae neque Constantio, neque Honorio ipsi tolerabiles videbantur (*o*). Tali mo-

(*n*) Olympiodorus, *p.* 149. tradit, jusjurandum a legatis Ataulphi praestitum, ipsumque Iovinum a Gothis obsessum, captum, & ad Dardanum missum fuisse. Itaque de pace inita nemo dubitabit, quamvis ea diuturna non fuerit.

(*o*) Olympiodorus *p.* 149. *ed. Venet.* Ὅτι Ἀδάουλφος τὸν γάμον μελετῶν Πλακιδίας Κωνσταντίῳ ταύτην ἀπαιτοῦντι, βαρυτέρας προὔτεινεν αἰτήσεις, ἵνα διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν αἰτήσεων, εὔλογον δόξῃ τὴν κατάσχεσιν αὐτῆς πεποιηκέναι. *Ataulphus de Placidiae nuptiis satagens, Constantio eam postulanti graviores praetexit postulationes, ut si compos illarum non fieret, illa juste retenta videretur.* Philostorgius *Lib.* XII. *p.* 545. *ed. Reading.* ubi Ataulphi nuptias exponit, lacunis tam hiulcus est, nulla ut ei medicina adhiberi posse videatur. Nec erat, quod Henricus Valesius in illo supplendo ingenio tantopere indulgeret. Verecundior fuit, nec sine ratione, Iacobus Gothofredus.

modo Ataulphus *Conſtantio & Conſtante Coſſ. A. C.* 414. Candidiano nuptiarum conciliatore, Placidiam uxorem Narbonae accepit (*p*). Diem igitur Menſis

(*p*) Idatius *in Chronico anno Abrahami* 2430. qui Kalendis Octobris A. C. 313. inchoatur, *Ataulphus*, inquit, *apud Narbonam Placidiam duxit uxorem.* Olympiodori narrationibus de his nuptiis, quae p. 148. 149. ed. Venet. leguntur, nihil poteſt eſſe praeſtantius. Verum ob illud ipſum longiores ſunt, quam quae hic locum invenire poſſent. Recte quidem atque ordine facit, cum diem nuptialem *A. C.* 414. *Conſtantio & Conſtante Cos.* Narbonae agitatum refert fuiſſe. Deteriora tradunt Iornandes *de Reb. Geticis c.* 31. & Paullus Diaconus *in fin. Lib.* XIII. *p.* 92. *Tom.* I. *Script. Rer. Italic. Muratorii.* Nam uterque Ataulphum dicit, in Foro Livii Placidiam in matrimonium duxiſſe. Sed pluris facio Idatii & Olympiodori auctoritatem, niſi quis Duumviros iſtos vel ſponſalia in Italia celebrata putet reſpexiſſe, cujus Ill. Mascovio in mentem venit *Lib.* VIII. *Hiſt. Germanic.* §. 36. *n.* 1. Guiliel. Catellus *Rer. Occ. Lib.* III. p. 453. diſcrepantes ſcriptores ita ſibi commode conciliaſſe viſus eſt, ſi Ataulphum Placidiam A. C. 410. in Foro Aemelii ſive Imolae duxiſſe quidem, at nuptiarum cerimonias ad A. C. 414. Narbonae peragendas, diſtuliſſe diceret. Sed nos quidem iſto Gallo, ſi nihil certius affert, non aegre carebimus magiſtro. Conferantur viri eximii Anton. Pagius *in Critica ad A. C.* 414. *n.* 2. & du Fresnius *in Famil. Byzantin. p.* 58. *ed. Venet.* & Philippus Labbeus *in not. ad Olympiodorum.* Ex his patet, quantum Carolus Sigonius *de Regn. Occident. Lib.* II. *p.* 184. conjectura ab-

ſis Ianuar. nuptiis dixerunt, in aedibus Ingenii cujusdam celebrandis. Sed juvat, nuptiarum ritus ex Olympiodoro referre paulo fuſius, quo, qui mos apud illas gentes fuerit, lucide appareat. Placidia igitur, cum regio ornata cultu, in aula apprime ſplendida, locum occuparet digniorem, aſſedit illi Ataulphus, non minus a natura ad decus dignitatemque fictus, quam hoc ipſo tempore laenae cujusdam ornamento fulgens. Iam vero Ataulphus, quantum ſibi in Placidiae amore placeret, illuſtri prodidit documento. Nam cum pluribus lautiſſimisque donis ſponſam cumulavit, tum maxime quinquaginta pueros veſtimentis nitide decoratos, liberaliter muneri dedit. Quod quidem donum auxit mirifice lapillorum aurique haut exigua vis. Nec, dum traderetur, caruit decore. Iuvenes enim illi aptiſſime in diſcis dona concinnaverant, quos utraque geſtantes manu, Placidiae offerebant. Cumque ſponſus ſponſaque thalamum ingrederentur, more inſtitutoque majorum, juvenes ac virgines lectum circumſtantes, ſcite feſtiveque cantabant, Attalo primum, deinde Ruſtacio, Phoebadio denique praeci-

erraverit, cum non tam diem nuptialem apud Forum Cornelium agitatum, quamquam hunc quoque, quam ipſum Honorium ad illas honeſtandas Ravenna invitatum eſſe, tradit. Si quis vero Candidianum, nuptiarum conciliatorem, propius noſſe velit, illi, credo, ſatisfaciet Henricus Noriſius *in Hiſtoria Pelagiana p. 97.*

cinente. Sic illis nuptiis tam barbari, quam Romani, gavisi vehementerque laetati sunt (*q*). Nec defuerunt eo tempore, qui tum maxime Danielis divinationem, qua *filia regis Austri Regi Aquiloni jungitur, nullo tamen superstite liberorum*, facto comprobatam, probe magis, quam acute, judicarent,

X.

Ataulphus vero, ut Gottfridus Viterbiensis (*r*) & Otto Frisingensis (*s*), scriptum reliquerunt, He-

(*q*) Idatius *in Chronico An. Abraham.* 2430. *In quo prophetia Danielis putatur impleta, qui ait filiam Regis Austri sociandam Regi Aquilonis: nullo tamen ejus ex eo semine subsistente.*

(*r*) *In Pantheo Part.* 16. *p.* 402. *apud Pistorium Tom.* II. *Ataulphus vero, rex Gothorum, amore uxoris suae Placidiae, quae erat soror Honorii Imp. a finibus Romanorum discedit, & in Gallia prope civitatem Norbonensem, ubi hodie Villa S. Aegidii dicitur in loco, qui usque hodie Palatium Gothorum dicitur, consedit supra Rhodanum fluvium.*

(*s*) *Chronic. Lib.* IV. *c.* 21. *apud Urstisium Tom.* I. *Sed Ataulphus amore uxoris Placidiae a finibus Romanorum secedit, ac in Gallias juxta provinciam Narbonensem, quam postmodum Vir Dei Aegidius inhabitans, metropoli ex nomine suo, ut villa S. Aegidii dicatur, dedit, in loco, qui usque hodie Palatium Gothorum vocatur, consedit.*

Heracleae, loco ad Rhodanum ſito, regiam ſibi conſtituit ſedem, quam nomine Palatii Gothorum poſtea inſignem fuiſſe ſcimus. Silvam etiam, quae hanc civitatem adjacet, in vetuſtis Monaſterii S. Aegidii tabulis, ſilvam Gothicam, *la Selva Gothcſca*, dici, prodit ille, quem paulo ante excitavimus, Guiliel. (*t*) Catellus. Neque minus Iacobus Sponius (*u*), priſcae vir doctrinae, inſcriptionem in lu-

(*t*) *Vid. Hiſtoire de Comtes de Toloſe p.* 5. *Adde* ejusdem Memoires de l'hiſtoire du Languedoc p. 453. ubi relatum leges, Monaſterium S. Gilles in chartis vetuſtis, quae Monaſterii bibliothecis attinentur, Monaſterium S. Aegidii in Valle Flaviana dici. Credit igitur vir doctus, Vallem Flavianam a Flavio, in quo cognomine Wiſigothi Reges ſibi magnopere placebant, nomen inveniſſe.

(*u*) Confer, ſi placet, ejus *Miſcellanea eruditae antiquitatis pag.* 157. Eandem Inſcriptionem, tabulae marmoreae inciſam, quae prope monaſterium S. Gilles inventa ſit, laudat Petrus Gabriel *in Serie Praeſulum Megalonenſium p.* 7. Ego tametſi non in dubium voco, quae Gottfridus Viterbienſis & Otto Friſingenſis de Palatio Gothorum tradidere: tamen non poſſum non cum doctiſſimis Gallis, qui *Languedociae Hiſtoriam* nuper conſcripſerunt, falſitatis illam inſcriptionem arguere. Adeas velim virorum optimorum diſputationem p. 643. n. 46. quae quidem tam elegans idoneo harum rerum arbitro, Ill. Mascovio viſa eſt, eam ut Obſervationibus ad Hiſt. Germ. Tom II. p. 78. totam infereret. Ac primum quidem

lucem protraxit, qua, quae laudati ſcriptores de hoc Gothorum Palatio enarrarunt, confirmari egregie poſſe, ſunt, qui arbitrantur. Sed, ecce, tibi illud marmor:

ATAVLPHO. FLAVIO.

POTENTISSIMO. REGI. REGVM.
RECTISSIMO.
VICTORI. VICTORVM. INVICTISSIMO.
VANDALICAE.
BARBARIEI. DEPVLSORI. CAESAREAE.
PLACIDIAE.
ANIMAE. SVAE. DOMINIS. SVIS.
CLEMENTISSIMIS.
ANATILII. NARBONENSES. ARECOMICI.
OPTIMIS. PRINCIPIBVS. IN. PALATIO.
POSVERVNT.
OB. ELECTAM. A. SE. HERACLEAM. IN. REGIAE.
MAIESTATIS. SEDEM.

XI.

dem inter ſe homines apprime eruditi, Iac. Sponius l. c. Ioannes Harduinus *in Plin. Lib.* III. *c.* 4. & Bouche *en Hiſtoire de Provence*, de loco, quo Inſcriptio reperta dicitur, diſſentiunt, quod quidem ſignum ſatis luculentum eſt, impoſtorem aliquem hanc tabulam ſubjeciſſe. Deinde Flavii nomen nullis comprobatur monumentis, imo ex mo-

X I.

Sed Ataulphus uberrimum ſibi ex nuptiis fructum cepiſſe viſus eſt, cum Placidia exoptatiſſimum eodem anno filium eniteretur, cui quidem nomen ab Avo Theodoſio M. haeſit. Hunc quamquam uterque parentum magnopere ſibi congratulabatur: tamen illa laetitia fuit minus diurna. Nam paulo poſt, turbato naturae ordine, e vita migravit. Ipſe Ataulphus cum filio ſuſcepto laetans, tum Placidiae ſuavitate delinitus, pacis conſervandae ſtudio, ſi quisquam alius, ducebatur. At Conſtantius, qui nuptias celebratas graviter moleſteque ferebat, id ſibi negotii datum eſſe putavit, ut illo ipſo anno Ataulphum bello perſequeretur (*x*). Hic igitur bel-

more Seculi Flavius Ataulphus, non Ataulphus Flavius ſcribendum fuiſſet. Denique pueriles verborum luſus: *Regum rectiſſimus Victorum invictiſſimus*, minutum quoddam & umbrativum redolent ingenium, qualia tulerunt ſuperiora tempora. Iſta vero *Caeſarea Placidia* vel Heracliteae ſeveritatis homini riſum excuteret. Nam barbarus ille Inſcriptionis auctor, quisquis demum fuerit, hiſtoriae lumine deſtitutus, vim ac poteſtatem, quam veteres verbo *Caeſareae* ſubjecere, minime intellexit. Plura laudati viri ſuppeditant argumenta, ad auctoritatem harum tabularum infringendam, comparata.

(*x*) Olympioderus *p.* 149. *ed. Venet.* ὅτι Ἀδάουλφος τεχθέντος αὐτῷ ἐκ τῆς Πλακιδίας παιδὸς ᾧ ἐπέθηκε κλῆσιν Θεοδόσιον, πλέον ἠσπάζετο τὴν πρὸς Ῥωμαίους φιλίαν. Κωνσταντίου δὲ

bello laceſſitus, Attalum, quem, tanquam inanis imperii ſimulacrum, ſecum ex Italia duxerat, ad inſignia (*y*) Auguſtalia reſumenda, incitavit. At Conſtantius cum copiis in Galliam profectus, Gothis fuit ſuperior, & Ataulphum e Gallia in Hiſpaniam ſecedere coëgit, *Conſtantio & Conſtante Conſ. A. C.* 414 (*z*). Sequenti vero *A. C.* 415. *Honorio X*

δὲ καὶ τῶν περὶ Κωνςαντίον ἀντιπραττόντων, ἔμενεν ἄπρακτος ἡ τούτου καὶ τῆς Πλακιδίας ὁρμή. *Ataulphus, nato ſibi e Placidia filio, cui Theodoſio nomen dedit, Romanam amplius Rempublicam amare videbatur. Verum Conſtantio ejusque aſſeclis repugnantibus, ejus & uxoris Placidiae (pacis ineundae) conatus fruſtra tuerunt.*

(*y*) Prosper Aquitanus *in Chronico ad Conſulatum Conſtantii & Conſtantis A. C.* 414. *Attalus*, inquit, *Gothorum conſilio & praeſidio tyrannidem reſumit in Galliis.* Adde Paulinum *in Euchariſtico* v. 298.

Solis quippe Gothis fretus, (Attalus) male jam ſibi notis,
Quos ad Praeſidium vitae praeſentis habere
Non etiam imperii poterat, per ſe nihil ipſe
Aut opibus propriis, aut milite nixus.

(*z*) Oroſius *Lib.* VII. *c.* 43. Anno ab V. C. MCLXVIII. *Conſtantius Comes Gothos Narbona expulit, atque abire in Hiſpaniam coepit.* Hic annus V. C. ex computatione Capitolina incidit in Conſulatum Conſtantii & Conſtantis A. C. 414. Conſulatur Anton. Pagius *in Critica ad an. cit. n.* 3. Idatius *in Chronico ad an.*

rio X & Theodosio VI. Cons. Ataulphus Barcinonae consedit, in qua civitate filium Theodosium sepeliendum (*a*) curavít. Ipse paulo post inter bellicos apparatus, fraude servi cujusdam, quem Dobbium vocant, interiit, coeli prius ruinam, quam tale quid praecipiens cogitatione, quippe equos suos de more in stabulo dicitur contemplatus (*b*). Hinc

an. Honor. XXII. i. e. *A. C.* 414. *Ataulphus*, inquit, *a Patricio Constantio pulsatus, ut relicta Narbona Hispanias peteret, per quendam Gothum apud Barcionam inter familiares fabulas trucidatur.*

(*a*) Olympiodorus & Idatius locis citatis. Franciscus Diago *in Historia Comitum Barcinonensium Hispanice conscripta Lib.* I. *c.* 13. 35. Ataulphum, existimat, Barcinonam tum sibi regiam sedem legisse, quod mihi quidem secus videtur. Certe observavit inde, quid Constantius adversus se moliretur.

(*b*) Prosper Aquitanus *in Chronico Honorio* X. & *Theodos.* VI. *Coss. A. C.* 415. *Ataulphus a quodam suorum vulneratus interiit.* Paullus Orosius *Lib.* VII. *c.* 43 *Ataulphus apud Barcinonem, Hispaniae urbem, dolo suorum, ut fertur, occisus est.* Olympiodorus *p.* 149. Εἶτα ἀναιρεῖται καὶ Αδάουλφος, (εἰς ἐπιτήρησιν τῶν οἰκείων ἵππων, ὡς εἴωθε αὐτῷ, διατρίβων ἐν τῷ ἱππῶνι) ἀναιρεῖ δὲ αὐτὸν εἷς τῶν οἰκείων Γότθων Δίββιος τοὔνομα. *Interficitur deinde et Ataulphus ipse (dum equos suos de more in stabulo contemplatur) a Gotho quodam ejus domestico, Dobbii nomine.* Iornandes *de Rebus Geticis* servum illum Vernulfum vocat. *Occubuit gladio perforato Vernulfi, de cujus so-*

Hinc ſatis appoſite Carolus Sigonius (*c*) eum propterea a Gothis occiſum judicat, quod Placidiae voluntati obſecutus, plus, quam par erat, pacis ſtudia coluiſſet.

XII.

Jam Ataulphus moriens animo praeſagiebat, ſe extincto, Placidia, Gothis exoſa, nihil infelicius futurum. Quare fratri ſuo, ut eam Honorio redderet, imperavit (*d*). Neque vano ille divinavit augurio. Nam Singerichus quidam non lege, ſed partium ſtudio ad regnum delatus, & Ataulphi liberos e priori conjuge ſuſceptos interemit, & in Placidiam adeo ipſam rabie ſaeviit tanta, ut in priſtini mariti contumeliam, una cum reliquis captivis, pedibus ante equum incedere ſit coacta, idque omni illo ſpatio, quod eſt ab urbe ad duodecimum usque lapidem (*e*). Sed hoc teterrimum hominis mon-

ſolitus erat ridere ſtatura. Auctor *Chronici Paſchalis ad A. C.* 415. *p.* 246. caedem Honorio tribuit, ut adeo aliquis ab Conſtantio, qui ſcelus patraret, ſubornatus eſſe videatur.

(*c*) *De Regno Occidentali Lib.* XI. *p.* 187.

(*d*) Olympiodorus *p.* 149. Τελευτῶν δὲ Αδάουλφος προσέταττε τῷ ἰδίῳ ἀδελφῷ ἀποδοῦναι Πλακιδίαν. *Moriens Ataulphus fratri ſuo injunxit, Placidia ut Honorio redderetur.*

(*e*) Olympiodorus *l. c.* Διάδοχος δὲ ὁ τοῦ Σάρου ἀδελφὸς

monſtrum terra non diu tulit. Septem enim dies cum furore eſſet debachatus, Gothorum ferro occubuit (*f*). Hunc in regno excipit Vallia, mitius a natura ingenium nactus. Quamquam enim initio tranſitum contra Honorium in Africam moliebatur, ac poſtea bellum terra gerendum (*g*) adornabat: a priori tamen conatu naufragio, a poſteriore quidem Conſtantii virtute ſe depulſum ſenſit. Miſit igitur, qui pacem hac facerent conditione, ut, annona recepta,

φὸς Σιγγέριχος, σπουδῇ μᾶλλον καὶ δυναστείᾳ ἢ ἀκολουθίᾳ καὶ νόμῳ γίνεται - - - Καὶ τὴν Πλακιδίαν εἰς ὕβριν Ἀδαούλφου, ἐκ ποδὸς προηγήσασθαι τοῦ ἵππου ἅμα κ. τ. λ. *At qui ſucceſſit Sari frater Singerichus, ſtudio potius ac vi, quam ſucceſſione ac lege creatus - - - Atque ipſam* Placidiam *reginam, in Ataulphi ſcilicet contumeliam pedibus ante equum ambulare coegit &c.*

(*f*) Olympiodorus *l. c.* Επτὰ δὲ ἡμέρας ἄρξας, ἀναιρεῖται. Ηγεμὼν δὲ τῶν Γότθων Ουαλίας καθίσαται. *Septem ille dies cum imperaſſet interemptus eſt, & Gothorum dux Vallia conſtituitur.* Cum Singericho nihil fuerit ab humanitate alienum magis, nihilque atrocius, mirabile mihi videtur, illum ab Oroſio *Lib* VII. 3. *c.* 43. Dei judicio ad pacem propenſum dici.

(*g*) Oroſius *Lib.* VII. *c.* 43. *Deinde Vallia ſucceſſit in regnum, ad hoc electus a Gothis ut pacem infringeret, ad hoc adornatus a Deo, ut pacem confirmaret. - - -* Placidiam *Imperatoris ſororem, honorifice apud ſe honeſteque habitam, fratri reddidit.* Iuvabit ipſum Oroſium evolviſſe, quippe qui haec omnia explicat fuſius.

cepta, Placidia redderetur (*h*). Conſtantius igitur, qui nunc tandem digito ſibi coelum attigiſſe videbatur, e veſtigio frumentum, Euplutiumque (*i*) Magiſtrianum, qui foedus percuteret, transmiſit. Idem et Placidiam *Theodoſio* VII. *&* *Palladio Coſſ. A. C.* 416. ab exercitu mox ad Honorium (*k*) mit-

(*h*) Iornandes *de Rebus Geticis c.* 32. *Conſtantius ovans cum copia armatorum, & pene jam regio apparatu Hiſpanias petit. Cui Vallia Rex Gothorum non minori procinctu ad clauſtra Pirenaci occurrit: ubi ab utraque parte legatione directa, ita convenit paciſci, ut Placidiam ſororem principis redderet, ſuaque ſolatia, Romanae Reipubl. ubi uſus exigeret, non denegaret.* Philoſtorgius *Lib.* XII. *n.* 4. *p.* 546. Ἐκ τούτου τὸ Βάρβαρον πρὸς Ὀνώριον σπένδεται, καὶ τὴν οἰκείαν ἀδελφὴν, καὶ τὸν Ἄτταλον τῷ βασιλεῖ παρατίθενται αὐτοὶ, σιτήσεσί τε δεξιωθέντες. *Ex inde barbari foedus cum Honorio percuſſerunt, & Placidiam ſororem atque Attalum Imperatori Honorio tradiderunt, cum prius ipſi ab Imperatore annonas accepiſſent.* De eadem annona data fidem facit Olympiodorus loco mox laudando. De obſidibus utrinque in fidem datis, quorum mentionem fecit Oroſius, accurate diſſeruit Carolus Sigonius *de Occid. Imperio Lib.* XI. *p.* 188.

(*i*) Olympiodorus *p.* 150. Ὅτι Εὐπλούτιος ὁ μαγιστριανὸς πρὸς Οὐάλλιον, ὃς τῶν Γότθων ἐχρημάτιζε φύλαρχος, ἀποστέλλεται, ἐφ' ᾧ σπονδάς τε θέσθαι εἰρηνικὰς, καὶ ἀπολαβεῖν τὴν Πλακιδίαν. *Euplutius Magiſtrianus ad Valliam, Gothorum praefectum, mittitur, qui pacis foedera iniret, Placidiamque reciperet.*

(*k*) Prosper Aquitanus *in Chronic. Theodoſ.* VII. *&*

 Pal-

mittendam reduxit. Constantius vero, cui campus obtigerat, in qua excurrere virtus spectarique posset, sequenti anno operae pretium tulit. Nam et Consul iterum designatus est, et Placidiae matrimonio decoratus.

XIII.

* Jam vero, qualis quantusque vir fuerit ille Constantius, quam brevissime res patitur, nobis erit docendum. Constantius igitur Illyrius ex urbe Panaeso,

Palladio Coss. A. C. 416. Placidiam, *Theodosi Imperatoris filiam, quam Romae Gothi ceperant, quamque Ataulphus conjugem habuerat Vallia, pacem Honorii expetens reddidit, ejusque nuptias promeretur Constantius.* Cassiodor. *in Chronico Iisdem Coss. His Coss. Gothi placati, Constantio Placidiam reddiderunt, cujus nuptias promeretur.* Idem legitur apud Paullum Orosium *Lib.* VII. *c.* 43. Accedit tandem *L. ult. Cod. Theodos. de infirmand. his, quae sub tyrann.* inscripta Constantio Comiti & Patricio, dataque *A. C.* 416. *Raven. Kalend. Mart.* qua Honorius criminum gratiam facit iis, qui operas suas hostibus in depopulando voluerant esse adjutrices. Ergo jam ante Kalendas Martias pax cum Gothis constituta debet videri. Conf. Iacob Gothofredus *ad h. l.* & Anton. Pagius *in Critica ad A. C.* 415. *n.* 25. Fabulam vero fictam sapit narratio Zonarae *in Annal. Lib.* XIII. *p.* 31. *Tom.* II. *Oper. ed. Venet.* itemque Malalae *in Chronogr. Part.* II *p.* 18. Quorum uterque Placidiam perhibet, ab Alaric ca

ſo, ſive, ut Philippus Labbeus (*l*) ad Olympiodorum ſuo periculo legi jubet, Naiſo, jam inde a Theodoſii M. temporibus ſtipendium meruit (*m*), tantamque Honorio virtutem probavit, ut A. C. 412. Magiſter militum, *L. ult. Cod. Theodoſ. de deſertor.* & A. C. 414. Conſul in Occidente crearetur (*n*). Cumque in bello Gothico multa fortiter

captam, traditamque Conſtantio cuidam Comiti cuſtodiendam, qui, cum eam, invito Alarico, ad fratrem perduxerit, primum ad Senatoriam dignitatem, deinde ad affinis gradum, denique ad Auguſti faſtigium adſpirarit.

(*l*) Olympiodorus *p.* 152. Ὅτι Κωνςάντιος, Ἰλλυριος ἦν τὸ γένος, ἀπὸ Παγκίσου πόλεως τῆς Καδίας, καὶ πολλὰς ςρατείας ἀπὸ τῶν Θεοδοσίου χρονῶν διελθὼν, ὕςερον καὶ εἰς βασίλειον ἀρχὴν ὑπῆδυ. *Conſtantius genere Illyrius fuit e Panacſo, urbe Daciae, qui multis obitis jam inde a Theodoſ. M. temporibus militiae muneribus, ad ſummum tandem imperii apicem evectus eſt.* De Naiſo uberius disputavit et fuſius is, quem laudavi, Philippus Labbeus *in notis ad l. c. p.* 204. & Petrus Weſſelingius, Academiae Ultrajectinae, quin interiorum literarum lumen, verumque ornamentum p. 566. in exquiſitiſſimis annotationibus, quibus *Itinerarium Hieroſolymitanum*, optimo quoque applaudente, voluit eſſe locupletatum.

(*m*) Sozomenus *Lib.* IX. *c.* 13. 14. Prosper Aquitanus *in Chronico*, *Theodoſ. Aug.* IV. *Cos.* Idatius *in Chronico ad An.* XVII. *Honor. A. C.* 411.

(*n*) Conſulantur Anton. Pagius *in Critica h. a.* Petrus Relandus *in Faſtis*, *Chronologia & Proſopographia Cod. Theodoſ.*

titer animoſeque feciſſet, eodem anno, quo pacem cum Gothis factam eſſe diximus, et Comitiva et Patriciatus dignitate ab Honorio eſt ornatus. Sane harum titulum dignitatum praefert *Inſcriptio Leg. ult. Cod. Theodoſ. de infirmandis his, quae ſub tyrannis.* A. C. 417. iterum cum Honorio Aug. iniit conſulatum, & hoc tandem tempore, Placidiam, tot expetitam votis, nuptiarum ſibi foedere junxit (*o*). Quae quidem tantum abfuit, ut ſibi in hoc ſponſo placeret, ut potius, quomodocunque poterat, repudiaret. Tandem, cum diu multumque recuſaret, ipſe eam frater, manu arreptam, Conſtantio eodem, quo Conſulatum iniit, die, tradidit in manus (*p*). Anquirentibus vero nobis, quid eſſet, quod Placidia has nuptias tanta pertinacia detrectaſſet, duorum inprimis venit in mentem, quorum alterum ad Conſtan-

(*o*) Olympiodorus *p.* 151. Οτι ὕπατος ὁ βασιλεῦς Ονώριος προελθὼν τὸ ἑνδέκατον, καὶ σὺν αὐτῷ Κωνςάντιος τὸ δεύτερον, τὸν Πλακιδίας γάμον ἐπιτελοῦσιν. *Honorius Aug.* XI, & *Conſtantius* II. *Coſſ. creati, Placidiae nuptias conciliant.*

(*p*) Olympiodorus *p. c.* Εφ' ᾧ πολλὰ μὲν αὐτὴ ἀνανεύουσα, Κωνςάντιον παρεσκεύασε κατὰ τῶν αὐτῆς ὀργίζεσθαι θεραπόντων. Τέλος ἐν τῇ τῆς ὑπατείας ἡμέρᾳ, ἀπὸ Χειρὸς ταύτην ὁ βασιλεὺς καὶ ἀδελφὸς Ονώριος ἄκουσαν λαβὼν, ἐγχειρίζει παραδιδοὺς Κωνςαντίῳ. *Sed has ipſas nuptias cum vehementer detrectaret, effecit, ut ipſius famulis indignaretur Conſtantius. Tandem nihilominus ipſo, quo conſulatum iniit die, manu ipſam arreptam Honorius Imp. frater ejus invitam in manus Conſtantio dedit.*

ſtantii formam, alterum ad Placidiae iracundiam videtur pertinere. Namque Conſtantii membra non tam apta compoſitione, quam Ataulphi, oculos movebant; cujus omnes partes inter ſe cum miro quodam decore conſenſiſſe perhibentur. Fuit enim Conſtantius truci minacique vultu, oculis juſto majoribus, cervice ſublata, verbo, parum amabilis ſexui caſtiori, ut adeo Placidiae ancillae ſub ejus adſpectum aegre riſum continerent (*q*). Neque injuriae, quibus Ataulphum Conſtantius affecerat, tam cito e Placidiae animo poterant effluere. Si enim in mentem revocabat, unum Conſtantium et pacem cum Honorio ineundam turbaſſe, et bello maritum graviore preſſiſſe, & caedem denique, quod Gothorum animi exaſperabantur, admaturaſſe, non potuit fieri, quin tantum non capitali eum odio perſequeretur.

XIV.

Sed neque Placidia ſua obſtinatione vim humanitatis compreſſit. Nam illo ipſo anno, quo nuptias celebraverat, aut initio ſequentis 418. Juſtam Gratam

(*q*) Olympiodorus *p.* 148. formam Conſtantii ſatis graphice deſcripſit, belle, arbitrans, in eum convenire Euripidis illud: Πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος. Aliter hic ſentit, neque injuria, Philippus Labbeus, niſi quis forte illud ἐπιφώνημα, cujus et ipſi huic viro erudito in mentem venit, ab Olympiodoro ἐιρωνικῶς adjectum putet.

tam Honoriam in lucem videtur edidiſſe (*r*). Conſtantius tum maxime, devictis, Valliae ope, Suevis,

(*r*) Olympiodorus *p*, 151. Εἶτα καὶ παῖς αὐτοῖς τίκτεται, ἣν ὀνομάζουσιν Ονορίαν· καὶ ἕτερος πάλιν, ᾧ κλῆσιν ἔθεντο Ουαλεντινιανός. *Hinc nata iis filia eſt, quam Honoriam appellarunt: filius item, cui Valentiniani nomen datum.* Cum vero Valentinianus A. C. 419. natus ſit, ut mox probabimus: Honoria aut A. 417. aut initio 418. lucem aſpexit. Integrum ejus nomen nobis ſervavit Agnellus *Lib. Pontifical. Part.* I. *in vita S. Ioannis*, τοῦ Αγγελόπτου. *Cap.* 6. *p.* 68. *Tom.* II. *Script. Rer. Ital. Muratorii*, ubi inſcriptionem producit, in templo S. Ioannis Ravennae, Galla Placidia curante, collocatam: *ſancto ac beatiſſimo Apoſtolo Ioanni Evangeliſtae Galla Placidia Auguſta, cum filio ſuo Valentiniano Auguſto, & filia ſua Iuſta Grata Honoria Auguſta, liberationis periculo maris votum ſolvit.* Recte Benedictus Bachinius, qui commendatione noſtra non eget, ad hunc locum obſervavit, Placidiam in una hac filia, geminarum aviarum, *Iuſtae* videlicet & *Gratae*, Gallae, matris ſuae, ſororum, ex ſeniore Valentiniano progenitarum, memoriam conſervare voluiſſe. Ianus etiam Gruterus *in Corpore Inſcriptionum* MXLVIII. 1. idem hoc monimentum publici juris fecit, in quo id quidem inprimis ſingulare occurrit, quod Honoria titulo Auguſtae inſignitur. Sed quamvis omnes Hiſtorici de hac taceant dignitate, bene tamen res habet. Nam Caeſar Baronius e muſeo Laelii Paſqualini *in Annal. ad A. C.* 454. & ex eo Carol. du Freſnius *in Famil. Byzant. p.* 54. aureum protulerunt numiſma, hoc titulo, DN IUST GRAT HONORIA PF AUG & in al-

vis, Alanis, Vandalis, amplissimos sibi triumphos parabat, & *Monaxio & Plinta Coss. A. C.* 419. tra-

altera parte SALUS REIPUBLICAE, addito Christi monogrammate in corona quercea, & infra CONOB. Vidit et Henricus Norisius, uti ipse narrat in *Addendis ad Histor. Pelagianam p.* 2. aureum numum inter numismata Illustriss. Comitis Ioan. de Lazara, qui altera parte iisdem literis, quo prior numus, altera vero Cruce coronata, signatus fuit. Ac nobis quidem credibile est, Honoriam hoc titulo Constantinopoli fuisse ornatam, quo Attilae furor mitigaretur. Refert enim Iornandes *de Regnorum successione p.* 239. ipsam flagrasse cupiditate nubendi, clamque ad Attilam, Hunnorum Regem misisse, qui ejus sibi amorem & nuptias adeo conciliarent. Interim vero, cum mollis femina atque aetate fluxa amore sexus superioris debacharetur, allexit Eugenium, Procuratorem suum, ut muliebre decus, aegerrime hucusque a se conservatum, expugnaret. Neque enim consilia, Attilae sibi conciliandi, satis poterant celari. Cumque exirent ea in vulgus, a fratre Valentiniano, ne in Attilae manus veniret, A. C. 434. Constantinopolim missa est. Marcellinus *in Chronico Ariobindo & Aspare Coss. A. C.* 434. *Honoria, Imp. Valentiniani soror, ab Eugenio, procuratore suo, stuprata concepit, palatioque expulsa, Theodosio Principi de Italia transmissa est. Attilam enim contra Occidentalem rempubl. concitabat.* Idem plane testatur Iornandes l. c. Legimus apud Priscum Panitem *in excerptis Legation. p.* 27. *Tom. I. Script. Rer. Byzant.* Attilam, auditis iis, quae Honoriae acciderant, Legatos in Occidentem misisse, qui Honoriam, dum matrimonium cum Attila contrahere

 vo-

tradita Valliae Aquitania, Galliam omnem reddidit pacatiorem (*s*). Eodem anno, quo, fractis hostium opibus, domum revertit, singularem ex filio quo

voluisset, nihil se indigni fecisse demonstrarent. Et certe, cum Attila A. C. 452. Italia longe lateque vastata, Romae immineret, refert Iornandes *de Rebus Geticis c.* 42. eum esse, legatis obviam missis, minitatum, graviora se in Italiam mala illaturum, nisi Honoriam sibi traderent, opumque illius portionem. Neque minus Auctor *Historiae Miscellae Lib.* XV. *p.* 98. *Tom.* I. *Script. Ital. Muratorii.* Attilam, scribit, Honoriam, cum parte regni debita, postulasse. Consule praeterea Zonaram *in Annal. Tom.* II. *p.* 39. *Ed. Paris. & p.* 31. *ed. Venet.* Theophanem *in Chronographia p.* 90. *Ed. Reg. & p.* 72. *ed. Venet.* qui quidem eam perperam Honoriadem appellat. Hieronymum Rubeum *in historia Ravennatensi Lib.* II. *p.* 100. Anton. Pagium *in Critic. ad Annal. Baronii A. C.* 435. *n.* 42. Carolum du Fresnium *in Famil. Byzantin. p.* 59. *ed. Venet.* qui tamen in eo errat, quod Valentinianum Honoriam cum parte regni tradidisse dicit. Nec minore errore Prosper Aquitanus *ad A. C.* 423. Cassiodorus *ibid.* Cuspinianus & recentiores Dyonisius Petavius & Ioan. Baptista Ricciolus ducuntur, qui utramque Placidiae prolem masculam dixere.

(*s*) Prosper Aquitanus *in Chronic. Monaxio & Plinta Coss. A. C.* 419. *Constantius*, inquit, *pacem firmat cum Vallia, data eidem ad habitandum secunda Aquitania & quibusdam civitatibus confinium provinciarum.* Quae omnia Idatius *in Chronic. Anno Honorii* 24. *i. e. A. C.* 418. exponit paulo largius.

quo (*t*) eum Placidia A. C. 419. auxerat, laetitiam percepit. Hic poſtea Valentiniani III. nomine reg-

(*t*) Olympiodori locum, ubi de Honoria differendum erat, adſcripſimus. Proſper Aquitanus *in Chronico*, *Honorio* XII. *&* *Theodoſ.* VIII. *Coſſ. Placidiae filius naſcitur* VI. *Non Iulius.* Theophanes *in Chronograph. ad an.* XI. *Theodoſii, i. e. A. C.* 418. *p.* 57. *ed. Venet.* τῷ δὲ αὐτῷ ἔτει ἐγεννήθη Οὐαλεντινιανὸς ὁ υἱὸς Κωνςαντίου καὶ Γάλλας Πλακιδίας ἐν Ῥαβέννῃ. *Eodem anno Valentinianus patre Conſtantio & Galla Placidia Ravennae natus eſt.* Sed paulo poſt, quaſi correcturus ſe ipſum, eadem verba Anno ſequenti 419. repetit. Marcellinus *in Chron. Monaxio & Plinta Coſſ. A. C.* 419. & Idatius eodem anno Valentinianum natum eſſe contendunt, quibus nos quidem eo lubentius ſuffragamur, cum Olympiodorus in fine fragmenti, Valentinianum Septennem Auguſtum dicat eſſe renunciatum. Factum vero illud eſt, prope praeterlapſo A. C. 425. Cogitur igitur ex his, ipſum ante A. C. 419. natum non fuiſſe. Accedit aliud momentum, neque id contemnendum. Idatius in Chronico, Valentinianum aetatis ſuae XXXVI. necatum eſſe tradit. *Valentinianus A. C.* 455. *nefaria cecidit manu.* Ergo anno demum 419 lucem aſpexit. Diem ejus natalem ex Polemii Sylvii laterculo apud Bollandum in *Praefat.* ad Vit. SS. Menſ. Ianuar. ſtabilivit Anton. Pagius ad A. C. 418. n. 73. Ibi enim ad VI. Non. Iulias legitur: *VI. Nonas Iulii Natalis genuinus Dn. Valentiniani.* Parum tamen placet hic calculus Benedict. Bachinio V. Cl. *in notis ad Agnelli Librum Pontifical. p.* 74, *Tom.* II. *Script. Rer. Italic. Muratorii*, Proſperumque ſecutus, ſtatuit, Placidiam

regnum Occidentale adminiſtravit, nec eſt, quod quicquam de eo huc transferamus, cum plurimis monimentis ſit ejus nomen celebratum. Tantis, vero, tot rebus geſtis cum Conſtantius magis ac magis illuſtraretur, digniſſimus Honorio viſus eſt, qui Theodoſio in Vicennalibus Conſuli prodeunti A. C. 420. in Occidente Collega daretur (*u*). Ipſe non mi-

diam Kal. Ianuar. A. C. 417. Conſtantio nubentem, decem & octo menſium ſpatio (tot enim intercedunt inter praedictam diem & ſecundum Iul. ſive VI. Nonas Iulias 418. Valentiniani natalem) Honoriam primum, deinde Valentinianum parere potuiſſe. Cumque ille ſeptimum tum egiſſe annum Olympiodoro dicatur, cum primum Auguſti nomen uſurpavit, A. nimirum C. 425. X. Kalend. Novembr. ſive 23. Octobr. annum ſeptimum completum aptius intelligi apud Olympiodorum cenſet. Verum ipſe Agnellus, cujus tamen ſententiam vir eruditiſſimus ſibi defendendam ſumpſit, eo nos adigit, ut Olympiodorum annum ſeptimum minus completum in animo habuiſſe credamus. Ita enim Agnellus *Libr. Pontifical.* Part. I. in vita Ioannis τοῦ ἀγγελόπτου Cap. V. ſcribit: *Valentinianus, cum bis ternos annos & quatuor tempora anni esſent, Divo Honorio, patruo ſuo, in imperium ſucceſſit.* Agnellum vero imperii nomine Caeſaream indicaſſe dignitatem, non item Auguſtale faſtigium, Bachinius fortaſſe ſibi ſoli perſuaſit, qui doctiſſimis alioquin obſervationibus, curaque paene anxia, ſcriptoris barbarie inquinatiſſimi, tenebras diſpellit.

(*u*) Vide Antonium Pagium in Critica ad h. a. & Petrum Relandum in Faſtis.

minus, quam Placidia, plurimum illo tempore auctoritate apud Honorium valebat, quem etiam invitum eo adegit, ut A. D. 421. simul cum uxore Augustali honore, puerulus vero Valentinianus Nobilissimi titulo ornaretur (*x*). Sed cum more institu-

(*x*) Olympiodorus *p.* 151. *ed. Venet.* Ὁ δὲ Κωνστάντιος συμβασιλεύει Ὀνωρίῳ, αὐτοῦ μὲν χειροτονοῦντος, ἀλλὰ σχεδὸν ἄκοντος. Χειροτονεῖται δὲ καὶ ἡ Πλακιδία Αὐγοῦστα, τοῦ τε ἰδίου ἀδελφοῦ καὶ τοῦ ἰδίου ἀνδρὸς, χειροτονησάντων. Εἶτα πέμπεται πρὸς Θεοδόσιον, ὃς ἀδελφιδοῦς ὢν Ὀνωρίου, τῶν πρὸς ἕω μερῶν ἐβασίλευσεν. Ἡ ἀνάῤῥησις μηνυομένη τῆς Κωνσταντίου βασιλείας καὶ μένει ἀπαράδεκτος. *Constantius vero Honorii in Augustali imperio collega fit, ab illo quidem ipso, sed paene repugnante, constitutus. Placidia quoque Augusta a fratre & marito dicta est. Dein ad Theodosium, qui fratre Honorii genitus Orientis partibus Augustus imperabat, de Constantii Imp. electione nuntius mittitur, minimeque receptus est.* His fere consimilia enarrat Philostorgius Lib. XII. p. 550. Caesar Baronius *in Annal. ad A. C.* 423. Prosperum auctorem probans, Constantium eodem anno, quo Consul factus est, a Caesaris ad Augusti dignitatem putat aspirasse. Falso. Nam Constantius, quantum scimus, nunquam Caesaris nomen gessit, & anno tantum 421. idem & Augustus creatus est & decessit. Neque hic Idatius & Cassiodorus sunt audiendi. Quodsi A. C. 420. Augustus jam nuncupatus fuisset, leges, eo anno latae, procul dubio, ejus nomen praeferrent. Sed in Codice Theodosiano, si inscriptionem spectes, *Honorium* tantum & *Theodosium A. A.* deprehendes: sin subscriptionem, *Theodos.* IX. *& Constantio V. C. Coss.* Anno

tutoque majorum ejus imagines Conſtantinopolim mitterentur, a Theodoſio minime ſunt receptae. Quam quidem injuriam cum Conſtantius nullo modo ferendam putaret, ſagum ſumpſit, fortunamque belli ſtatuit experiri (*y*). Sed vitae brevitas vetuit ſpes tam longas inchoare. Namque moerore, quem in-

no vero ſequenti 421. quatuor occurrunt in Codice eodem Conſtitutiones, quarum inſcriptio haec eſt: *Impp. Honorius & Theodoſius & Conſtantius A. A. A.* Quod quidem luculento argumento eſt, illum hoc demum anno ad ſupremum illud faſtigium perveniſſe. *Vide Chronologiam Cod. Theodoſ.* Suffragatur nobis Theophanes *in Chronographia*, qui annum adeo & diem inaugurationis deſignat. Nam ad A. C. 413. ſecundum Computat. Alexandrinam, qui inchoatur Menſe Septembr. A. C. 420. haec habet: Τούτῳ τῷ ἔτει Κωνςάντιος ὁ πατὴρ Οὐαλεντινιανοῦ ἐβασιλέυσεν πρὸ ἓξ εἰδῶν Φεβρουαρίου. Καὶ ἐσφάγη πρὸ τεσσάρων νώνων Σεπτεμβρίου. *Hoc anno Conſtantius Valentiniani pater imperium obtinuit ſexto Idus Februarias: quarto vero Nonas Septembris occiſus eſt.* Ex his ſatis liquet Conſtantium VIII. die menſis Februar. 421, electum, jam II. die Menſ. Septembr. fato fuiſſe functum. Igitur et Philoſtorgius, qui menſes tantum ſex ejus imperio tribuit, ultimum, tanquam minus abſolutum, ſiluiſſe dicendus eſt. Conſtat porro ex Olympiodoro, Placidiam cum Conſtantio demum Auguſtae nomine eſſe ſalutatam. Anton. Pagius *in Critica ad Baronii Annales A. C.* 420. *n.* 2. *ſeq.* Tillemontius *n.* 46. *ad Vitam Honorii.*

(*y*) Videatur Olympiodorus & Philoſtorgius *l. c. ad not. x.*

inde hauriebat, quod imperium ſuſcepiſſet, adeo affligebatur, ut ſeptimo imperii ſui menſe Ravennae de vitae diſcederet ſtatione (z). Hic etſi triſti truculentoque adſpectu omnia omnibus minari videbatur, illa tamen aetas neminem tulit lepore & urbanitate conditiorem. Nam tantum in conviviis ſibi indulſit, ut, cum mimis, ad menſam ludentibus, certare, ne dedecori quidem ſibi eſſe putaret. Neque quisquam eum vitae integritate, temperantia, moderatione anteivit. Quid autem de pecuniae deſpicientia commemorem? quae quidem in eo fuit tanta, ut, antequam Placidiam duceret, paene profunderet omnem (*a*). Sed cum uxor rei familiari diligentius ſervire inſtitueret, adeo et ipſe fervebat ferebaturque avaritia, ut plurimos per injuriam opibus exueret ſuis (*b*) Memoria vero Conſtantii duobus

(z) Idatius *in Chronico ad an. 27. Honorii. Conſtantius*, inquit, *Imperator, Ravennae moritur in ſuo tertio Conſulatu.* Prosper Aquitanus *in Chronico, Agricola & Euſtathio Coſſ.* Conſtantium dicit animam efflaſſe.

(*a*) Olympiodorus *p.* 148. Ην δὲ Κωνςάντιος ἐν μὲν ταῖς προόδοις κατηφὴς καὶ σκυθρωπὸς - - - ἐν δὲ δείπνοις καὶ συμποσίοις τερπνὸς καὶ πολιτικὸς, ὡς καὶ ἐρίζειν τοῖς μίμοις πολλάκις, παίζουσι πρὸ τῆς τραπέζης. *Erat ipſe Conſtantius cum prodiret, ſubtriſti vultu ac tetrico - - - In coenis tamen atque ſymbolis, iucundus adeo civilisque fuit, ut et cum mimis interdum ad menſam ludentibus contenderet.*

(*b*) Olympiodorus *p.* 152.

bus vetuſtis monumentis conſervatur, quorum alterum in Italia Albingae, alterum in Germania propter Auguſtam Trevirorum eſt repertum. Albinga quidem, uti antiquitate, ita excellentia quadam alia, ſupra reliquas quondam eminuit civitates. Hunc ei honorem Conſtantius attribuit tum, cum in conſtituenda Liguria, a Gothis devaſtata, verſaretur. De quo nos quidem dubitare non ſinit carmen marmoreae tabulae inciſum, quae olim prope Pontem Longum, ubi idem Conſtantius Centam fluvium conjunxerat, ſpectata, Ferdinandi Ughelli tempore, a quo in *Italia Sacra in Epiſcop. Albigaunenſibus p.* 1261. *Tom.* IV. juris eſt publici facta, tanquam venerandae antiquitatis reliquiae, apud Comitem Octavium Coſtam, aſſervabatur. Verſus autem, qui ad Conſtantium noſtrum, non ad Conſtantini M. filium referri debent, hi ſunt:

Conſtanti virtus ſtudium victoria nomen
Dum recipit Gallos conſtituit Ligures
Moenibus ipſe locum duxitque recenti
Fundamentum ſolo curaque parta dedit
Cives tecta forum portus commercia porta
Conditor extructis aedibus inſtituit
Dumque refert orbem me primam protulit urbem
Nec renuit titulos limina noſtra loqui
Et rabidos contra fluctus gentesque nefandas
Conſtanti manum nominis appoſuit.

Al-

Alterum monumentum, quod e lapide Basilicae Paulinianae Treviris descriptum Christ. Browerus Annal. Trevirens. p. 283. in lucem protulit, hoc est:

H. IACET. FILIVS.
CONSTANTIVS. VIR.
CONSVLARIS. COMES. ET.
MAGISTER. VTRIVSQVE.
MILITIAE. ATQVE. PATRICIVS.
ET. SECVNDO. CONSVL. ORDINARIVS.

Fleetwood *in Syllog. Inscript. p.* 378. edidit Elius Constantius. Apte scienterque alii emendant, fastorum auctoritatem secuti, Fl. Constantius. Hunc lapidem ad Constantium pertinere nostrum, nihil dubitationis habet. Sed quisque paulo eruditior videt, maximam lapidis partem periisse. Nam illa, *hic jacet*, ad alium debent referri, cum Constantius, non in secundo sed post tertium Consulatum, quin acceptam Augusti dignitatem, de vita abierit.

DISSERTATIO SECUNDA

DE

GALLA PLACIDIA AUGUSTA.

I.

Quam pulcre Galla Placidia fortunam vel secundam tulerit, vel, quod difficilius putatur, adversam, quibusque adeo artibus admirabilem sese praebuerit omni, quae futura est, posteritati, in priori commentatione satis dilucide satisque copiose, nisi amore mei decipior, memini me explicare. Quae etsi alicui illorum, qui ne nomen quidem Placidiae unquam sermone usurparunt, satis, et plus forte, quam satis, dicta videantur: tamen mihi non committendum putavi, ut quidquam illorum, quae ad Placidiae nomen illustrandum pertinerent, reliqui fecisse existimarer.

I I

Galla igitur Placidia, Constantio, marito, morte de medio sublato, quod reliquum erat vitae, apud Ho-

Honorium ſibi transigendum duxit. At ille, quod dicere fere pudet, tantum ſibi in Placidiae amore indulſit, ut ardentius illam frequentiusque, ac fratrem decebat, oſculando, perdite multis amare videretur. Sed idem ille amor, quamquam erat multo flagrantiſſimus, tamen brevi, ut fit, in ſummum evaſit odium. Nam Spaduſa, atque Elpidia, Placidiae nutrix, quae plurimum tum gratia poterat, Leonteo, Auguſtae curatore, auctoritatem adjungente ſuam, tantos diſcordiae motus Ravennae excitarunt, ut res primum ad ſeditionem, deinde ad vim ſpectare videretur. Gothi certe, qui tum adhuc Placidiae cauſa omnia volebant, ut erant ingeniis turbulentis, cum Romanis identidem ſunt digladiati (*a*). Nec deſunt, quibus tum Placidia dicitur et inſidias Honorio tetendiſſe et barbarorum copias, tanquam futuras ſibi auxiliatrices, advocaſſe (*b*). Cum vero Honorius ſuperior factus, principatum ſuum obtineret, Placidiam *Aſclepiodoto et Mariniano Coſſ.*

A. C.

(*a*) Olympiodorus *in Eclogis Hiſtoriarum p.* 152. *ed. Venet.*

(*b*) Prosper Aquitanus *in Chronico An. Honorii* XXXI. *Placidia*, inquit, *cum inſidias fratri tenderet, deprehenſa eſt, & Conſtantinopolim exilio delegata.* Caſſiodor. *in Chronico Aſclepiodoto* & *Mariniano Coſſ. His Coſſ.* inquit, *Placidia Aug. a fratre Honorio ob ſuſpicionem invitatorum hoſtium, cum Honoria & Valentiniano, filiis, ad Orientem mittitur.* Olympiodorus *l. c.*

A. C. 423. una cum liberis Ravenna Conſtantinopolim ad Theodoſium faceſſere juſſit.

III.

Huc ut pervenit, aedes ſibi in Regione X, quas *Vetus Urbis Conſtantinopolitanae deſcriptio* Domum Placidiae Aug. appellat, magnificas apprimeque lautas excitandas curavit (*c*). Quibus quidem illa nunquam faſtigium impoſuiſſet, niſi Bonifacius, Africae (*d*) Comes, qui multum ejus voluntati obſequebatur, quae ad cultum ſplendoremque pertinerent, ſuppeditaſſet. Eodem anno, cum Honorius de-

(*c*) Auctor *Chronici Paſchalis p.* 243. *ed. Venet.* & *p.* 304. *ed. Pariſ.* Κτίζει τὸν οἶκον τῆς Πλακιδίας. Hujus domus & Socrates *Lib.* VI. *c.* 14. mentionem injicit, & Nicephorus Callistus *Lib.* XIII. *c.* 15. Poſtea videtur Romanis Pontificibus conceſſa, in quam vel ipſi diverterent, ſi Conſtantinopolim adirent, vel, quos mitterent, Apocriſiarii; quod quidem accurate probat Carolus du Fresnius in Conſtantinopoli Chriſtiana *Lib.* II. *c.* 6.

(*d*) Olympiodorus *l. c.* hunc inprimis Bonifacium a Placidia ſtetiſſe, illique opes, ex Africae provinciis exactas, ſuffeciſſe refert. Imo Bonifacius A. C. 422. in Placidiae gratiam Africam videtur occupaſſe. Idatius enim *in Chronico ad An.* XXVIII. Honorii ſcribit: *Bonifacius palatium deſerens Africam invadit.* Placidia enim ſperabat, fore, ut, Africa a ſe occupata, frater in gratiam rediret. Verum, ne ſic quidem, quod voluit, impetravit.

debitum naturae redderet, Ioannes, Primicerius Notariorum, quam ſibi, abſente cum filio Placidia, opinionis errore finxerat principatum, ſtabiliendum putavit (*e*). Sed Theodoſius II. Placidiae ejusque filio, quibuscunque rebus potuit, fuit adjumento. Itaque et ipſa et liberi A. C. 424. *Caſtino et Victore Coſſ.* iter in Occidentem cum exercitu inſtituerunt (*f*), iterumque, Theodoſio auctore, Placidia, Auguſtae, Valentinianus, Nobiliſſimi nomen, aſſumpſit (*g*). Cum vero Theſſalonicam acceſſerunt, Helion, officiorum Magiſter, Theodoſii juſſu, Valentinianum Caeſarea veſte ornavit, Ardaburio, Magiſtro militum, cum Aſpare filio, et Candidiano aciem

(*e*) Olympiodorus *l. c.* Marcellinus & Caſſiodor. *in Chronicis.* Socrates *Lib.* VII. *c.* 23. Theophanes *in Chronographia p.* 58. *ed. Venet.* & *p.* 72. 73. *ed. Pariſ.* Renatus Profuturus Frigeridus *apud Gregorium Turonenſem Lib.* II. *c.* 8. Philoſtorgius *Lib.* XII. *p.* 550. *ed. Reading.* Paullus Diaconus *Lib.* XIV. *p.* 93. *Ioannem, quendam ex imperialibus ſcriptoribus fuiſſe, ſcribit.* Iornandes *de Regnorum Succeſſione p.* 239. *Tom.* I. *Script. Rer. Ital. Muratorii.*

(*f*) Olympiodorus *ſaepius c. l.*

(*g*) Idem l. c. Placidia quidem A. C. 421. ut ſupra docuimus, ita Auguſtae, ut Valentinianus Nobiliſſimi titulo, erat inſignita. At id ſive inſciente Theodoſio, ſive invito, factum dixerim. Quare hoc demum tempore ipſe & matrem & filium tanto honore voluit eſſe ornatos.

ciem instruentibus adversus Ioannem (*h*). Ardaburius vero, dum milites navibus in Italiam transportat, ipse vento adversum tenente, in tyranni manus compellitur. Interim Aspar, qui equestribus copiis praeerat, Placidiamque et Valentinianum secum ducebat, opinione citius Aquileiam occupavit. Nec minore felicitate in aliis urbibus capiendis usus est Candidianus. Iam igitur luctus, in quem et Augusta et Caesar ob Ardaburii captivitatem inciderant, victoria dispellebatur. Neque vero Aspar satis habuit, Aquileiam cepisse, sed statuit etiam, cum Ioanne praelio esse decernendum. In quo quidem id longe laetissimum accidit, quod Ioannes ipse suorum perfidia Aspari traditus, ad Placidiam et Valentinianus Aquileiam ducebatur, ubi dextra primum manu, deinde capite est truncatus (*i*). Sic, Placidia

(*h*) Socrates *Lib.* VII. *c.* 24. Olympiodorus *l. c.* Philostorgius *Lib.* XII. *p.* 550. *ed. cit.* Iacobus Gothofredus *in Commentario ad Leg.* 47. *Cod. Theodos. de Episcopis.*

(*i*) Olympiodorus *in fine operis.* Philostorgius *Lib.* XII. *p.* 550. 551. Socrates *Lib.* VI. *c.* 23. cujus tamen narratio non nihil anilis fabulae admixtum habet. Idatius *in Chronico*, *Ioannes*, inquit, *a Ducibus Theodosii apud Ravennam primo anno invasae tyrannidos occiditur.* Quae quidem longissime absunt a Philostorgii narratione, qui Ioannem Aquileiam ductum esse refert, ibique supplicio affectum. Neque veritati consentaneum puto, primo ty-

dia et Valentinianus fracto jacentique tyranno, Ravennam intrarunt. Helion vero, officiorum Magister et Patricius, Romae Valentinianum, septennem, purpura induit, renuntiavitque Augustum. *Theodosio* XI. *et Valentiniano Caes. Coss. A. C.* 425. *d.* XXIII. *mensis Octobris* (*k*). Cumque Valentinianus

tyrannidis anno illum interiisse. Nam cum jam exeunte A. C 423. tantos sibi spiritus sumsisset A. demum C. 425. pretium tulit, arrogantia sua dignum. Vid. Antonius Pagius *in Critica in Baronii Annales ad A. C.* 425. *n.* 4. Procopius *de bello Vandalico Lib.* I. *c.* 3. ait: *Ioannem, amputata manu, asello in circo Aquileiensi vectum, multasque indignitates ab histrionibus perpessum, sic demum vita privatum esse.* Idem praeterea de Ioannis prudentia, humanitate, temperantia magnifice sentit, cujus postea vestigiis institit Suidas in voce: Ιωάννης. Sed in eo debet castigari, quod Ioannem per quinquennium dicit potestatem suam exercuisse. Antonius quidem Pagius, cum Suidas etiam de quinquennali taceat, hoc, velut quandam laciniam, ab inepta manu assutam putat. Verum culpam Procopii non praestarim. Nam paulo post pari modo hallucinatus, Ardaburium, quem Asparis patrem dicere debuisset, Asparis filium appellat. Consule etiam Theophanem *in Chronographia p.* 58. *ed. Venet,* qui, quicquid de his rebus differit, Socrati sublegit.

(*k*) Philostorgius *l. c.* Olympiodorus *in fine fragmenti.* Auctor *Chronici Paschalis Theodosio Aug.* XI. *et Valentiniano Caes. Coss. p.* 250. *ed. Venet. et* 314. *ed. Paris.* Επὶ τούτων τῶν ὑπάτων ἐπήρθη ὑπὸ Θεοδοσίου, Νέου

nus nondum ea esset aetate, ut ipse imperare posset, summa rerum omnium ad Placidiam rediit, cui quidem nihil antiquius fuit, quam ut regnum, non mediocriter convulsum, ad pristinum florem revocaret (*l*).

IV.

Sed Placidia probe intelligebat, tantas res, nisi Aetium sibi conciliasset, minus prospere successuras. Viderat enim perpaucos illa aetas, quos vel rei militaris peritia, vel diuturno praeliorum usu contendere cum Aetio potuisset. Tum quidem ille, curam palatii in Ioannis aula gerens, cum ingenti auri ponde-

re

Αὐγούστου Οὐαλεντινιανὸς Νέος Αὔγουστος μηνὶ ὑπερβερεταίῳ, πρὸ ί Καλανδῶν Νοεμβρίων. *His Coss. Valentinianus Iun. levatus est Augustus a Theodosio Iun. Augusto mense hyperberetaeo* X. *Kalend. Novembr.* Socrates *Libr.* VII. *c.* 25. ait, Augustam Valentiniani nuncupationem Constantinopoli X. Kalend. Novembr. nuntiatam esse. Henricus Valesius ad h. l. ne fidem Socratis minuisse videatur, eo quidem die nuntium Constantinopolim allatum, verum ob idipsum nuncupationem ante aliquot dies peractam fuisse arbitratur. Sed hunc in viam reduxit Anton. Pagius *in Critic. ad A. C.* 425. *n.* 5. Neque minus falluntur Marcellinus *in Chronico* et Iornandes *de Regnorum Successione p.* 497. dum Valentinianum Ravennae Augusti dignitate decoratum dicunt. Alia omnia scimus ex Olympiodoro, Philostorgio, Prospero Aquitano et Idatio.

(*l*) Socrates *Lib.* VII. *c.* 24. Τῇ μητρὶ αὐτοῦ Πλακιδίᾳ

τὴν

re ad Hunnos erat profectus, hos ut ad ſuppetias ferendas ſollicitaret. Is, cum neque munera deerant, neque familiaris cum Hunnis conſuetudo: qua tum fuerat uſus, cum obſidis loco apud eos retineretur: is igitur, ut ſexaginta Hunnorum millia in Italiam confluerent, nullo fere negotio impetravit. His cum Aſparis exercitus obviam iret, facta eſt utrinque maxima caedes. Sed Aetius de Ioannis morte certior factus, ſatius putavit, pace reſtituta, Placidiae et Valentiniani gratiam aucupari, quam diutius belli periclitari fortunam. Itaque ſpem apud Auguſtam iniens, futurum, ut, ſi barbari, quos ſedibus ſuis exciverat, ſtudio operaque ſua ad Lares redirent, Comitis dignitate ornaretur: in eo omnes induſtriae nervos contendit, ut Hunnos mercenarios, auro liberaliter donatos, obſidibus datis, in ſuos verteret fines (*m*). Sed idem ille Aetius ſive, quod nimia aemu-

τὴν φροντίδα τῶν πραγμάτων ἐπιτρέψας, *Matri ipſius Placidiae rerum adminiſtrationem committens.* Sozomenus *Libr.* IX. *c.* 6. Conſtantius *in Vita S. Germani Lib.* II. *c.* 13. *apud Surium d.* 30. *Iul.*

(*m*) Philoſtorgius *Lib.* XII. *in fine.* Proſper Aquitanus *in Chronico ad A. C.* 425. *Data*, inquit, *venia Aetio, Hunni, quos per ipſum Ioannes exciverat, ejusdem ſtudio ad propria reverſi ſunt.* Caſſiodor. *in Chronico* Paullus Diaconus *Lib.* XIV. *pag.* 93. *Tom.* I. *Script. Rer. Italic. Muratorii* et Frigeridus *apud Gregorium Turonenſem Lib.* II. *c.* 8.

aemulatione efferebatur, five, quod impotenti regnandi libidine flagrabat, maximum Occidenti attulit detrimentum. Placidia, uti jam fupra docuimus, neque in fecundis rebus, neque in adverfis, quem fidei perpetuitate Bonifacio aequaret, habuerat quemquam. Illum igitur, divinitus de fe et meritum quondam, et merentem adhuc, omni Africae voluit praeeffe (*n*). Sed viri hujus tam integri tamque praeclari exiftimatio ab aemulo Aetio in fummum vocabatur difcrimen. Latius hanc rem ediflerit Procopius (*o*). Nos preffius illam exponemus. Aetius etfi vehementer dolebat, Bonifacium Africae, ex qua Roma Italiaque annonam petebat, praeeffe: tamen initio fub perfona fibi vivendum, blanditiisque utendum putavit. Abfentem vero Bonifacium, tanquam regnandi cupidiorem, apud Placidiam, quoquo modo potuit, in fufpicionem adduxit (*p*). Cui cri-

(*n*) Multus in Bonifacii laudibus eft Olympiodorus *p.* 152. *edit. Venet.*

(*o*) Procopius *de bello Vandalico Lib.* I. *c.* 3. Cui, velim, jungas Theophanem *in Chronographia p.* 64. 65. *ed. Venet.* Paullum Diaconum *Lib.* XIV. *p.* 94. Anton. Pagium *in Critica ad A. C.* 427. Ruinart. *in Hiftoria perfecut. Vandalicae. cap.* III. *p.* 201. *ed. Venet.*

(*p*) His tantis calumniis tum Bonifacius occafionem dediffe videtur, cum juffu Augufti ad Vandalos in Hifpaniam proficifcens, uxorem fibi inde reduceret, Regi Vandalorum cognatione conjunctam. Molefte id fert Augufti-

criminationi quo major fides haberetur, addit, Bonifacium, ne revocatum quidem, ex Africa rediturum. At callidiſſimus homo his jam praeverterat, clanculum Bonifacium monendo, caveret, niſi de ſe actum vellet, tam ſubitae revocationi obſequeretur. Quae cum ille non de nihilo eſſe putaret, vocantibus negavit, ſe, vel Placidiae, vel Valentiniano, morem eſſe geſturum. His Auguſta perceptis, Aetium ſibi tam credidit fidum, quam Bonifacium ſuſpectum. Sed hic, Placidiae et Valentiniani viribus cum ſe haud parem ſentiret, Gundaricum et Genſericum, ſtrenuos Vandalorum duces, in Africam ad ſe defendendum, ac deinde provinciam inter ſe diſpertiendam vocavit. Gundaricus vero etſi A. C. 428. capta Hiſpali, Hiſpaniae civitate, vitam cum morte commutabat (*q*): tamen Genſericus, ejus frater, quo nemo plus contulit ad Occidentalis regni internecionem, A. C. 429. *Felice et Tauro Coſſ.* cum omni Vandalorum turba, menſe Majo, (*r*) relictis Hiſpaniis, in Africam trajecit. Placidia vero, postea-

ſtinus *Epiſt.* 220. *n.* 4. Tali modo Aetius Placidiae ſine ullo negotio perſuadere potuit, Bonifacium adverſus Imperium Romanum monſtri nonnihil alere. Vid. Idatius *ad an. I. Valentin.* et Baronius *in Annal. A. C.* 425. *n.* 2.

(*q*) Probavit hoc Anton. Pagius ex Idatio *in Critica ad Baronii Annales A. C.* 428. *n.* 2.

(*r*) Cum irruptio Vandalorum menſe Majo facta ſit, ad A. C. 429. auctoritate *Legum Codicis Theodoſiani* debet

eaquam integritas Bonifacii innocentiaque claris argumentis luxisset, ut tantum belli incendium restingueretur, curam adhibuit omnem. Hac mente Darium

bet referri. Valentinianus enim ad Celerem Afr. Proconsul. V. Kal. Maj. post Consul. Felicis et Tauri A. C. 429. quatuor dedit Constitutiones *L.* 34 *de annon. et tribut. L.* 68. *de appellat. L.* 185. *et* 186. *de decurionibus.* Quodsi jam superiori anno Africam a Vandalis crederemus vastatam, nullum esset dubium, quin Valentinianus in his legibus aliquam ejus rei fecisset mentionem. Certe beneficia his legibus propterea dixisset tributa, quod Afri, quamvis plurimas calamitates perpessi, fidem tamen, sibi debitam, praestitissent. Imo Valentinianus ne ferre quidem leges, impressione facta, potuit. Afri enim non legibus, quae siluissent inter arma, sed auxilio forti indigebant. Hinc, cum post mensem Aprilem A. C. 429. nulla amplius extet in Codice Theodosiano Constitutio, quae Afrorum causa data videretur, praeter *L.* 33. *de Susceptionibus A. C.* 430. *emissam in Byzacenae provinciae gratiam*, clarissime patet, Vandalos ante Mensem Majum neque Africam esse ingressos, neque Provinciam Byzancenam ante A. C. 430. sub jugum misisse. Confirmat ea, quae diximus, Idatius *in Chronico ad an.* V. *Valentiniani*, qui incidit in A. C. 429. *Gaisericus*, inquit, *Rex de Baeticae provinciae litore cum Vandalis omnibus, eorumque familiis, mense Majo ad Mauritaniam et Africam relictis transiit Hispanis.* Consule *notata. ad L.* 185. *Cod. Theodosiani de Decurionibus* et Anton. Pagium *in Critica ad A. C.* 428. *n.* 4. *seqq.*

rium (*s*) ad Bonifacium misit, qui etsi cum Vandalis arctissimo societatis vinculo continebatur: tamen iis, quantum in se fuit, et blanditiis additis et promissis, ut solum Africanum verterent, auctorem esse consuasoremque, nullus dubitavit. Sed surdo, ut aiunt, narravit fabulam. Quin arma capientes, tantam Romanorum stragem edidere, ut Bonifacius Hipponem, in maritimum munitumque Numidiae locum, confugere sit coactus.

V.

Sequenti anno 430. *Theodosio Aug.* XIII. *et Valentiniano Aug.* III. *Coss.* Vandali Hipponem obsidione cinxerunt. S. Augustinus, (*t*) qui tum hac ipsa urbe continebatur, inter maximos armorum strepitus e vita migravit. Sed Vandali, cum urbem neque vi neque conditione in potestatem redigere suam possent, veriti, ne fame conficerentur, ab obsidione destiterunt. Interim Vandali omnem Africam, praeter tres civitates, Carthaginem, Cirtam, Hipponem, occuparant. Theodosius vero II. cum id minime ferendum putaret, misit *Basso et Antiocho Coss. A. C.* 431. Asparem, virum bellicis laudi-

(*s*) Hunc, ob operam praeclare navatam, singulari laude dignum censuit Augustinus *Ep.* 229.

(*t*) Possidius *in vita Augustini c.* XXIX.

dibus abundantem, qui Africae, quoad ejus fieri posset, suppetias ferret. Bonifacius ceterique Romani, qui in Africa versabantur, auxiliis acceptis, tanquam respirarunt, nec quidquam minus, quam certamen cum barbaris, differendum existimarunt. Initur praelium: sed iniquissima Romani fortuna utuntur. Nam pars exercitus deleta penitus, pars in servitutem abducta est. Aspar, diutius sibi in Africa non commorandum ratus, summa cum tristitia Constantinopolim revertit (*u*). At Bonifacius, cujus voluntas Placidiae jam videbatur esse reconciliata, pertenui aut nulla potius spe conservandae Africae relicta, sequenti anno *Aetio et Valerio Coss.* est in Italiam revocatus (*x*). Nam cum Aetius plus justo sibi assumere videretur, neque esset quisquam, qui tantos ei spiritus reprimeret: Placidia unum Bonifacium, quem et ea, qua Aetius exsplenduerat, Magistri militum dignitate ornaret, et ipsi

(*u*) Procopius *de bello Vandalico Lib.* I. *c.* 3. Auctor *historiae Miscellae p.* 94. *Tom.* I. *Script. Rer. Ital. Muratorii.* Haec vero A. C. 431. accidisse omnia, probavit Caesar Baronius *ex Actis Concil. Ephesini in Annal. ad an. cit. n.* 129.

(*x*) Prosper Aquitanus *in Chronico ad A. C.* 432. *Bonifacius*, inquit, *ab Africa in Italiam vertit.* Idatius *in Chronico ad Annum* VIII. *Valentiniani A. C.* 432. ait: *Bonifacius, in aemulationem Aetii de Africa per Placidiam evocatus in Italiam ad Palatium redit.*

ipsi adeo homini arroganti opponeret, dignum judicavit. Aetius, qui multum apud exercitum, neque minus apud Hunnos, gratia florebat, quidvis potius, quam hanc injuriam, sibi duxit perpetiendum. Tali modo cum acerrime congrederentur, Aetius quidem inferior ad Hunnos discessit, at Bonifacius tantum reportavit vulnus, ut paucis post diebus anima esset reddenda (*y*). Et quamquam Sebastianus, Bonifacii gener, in ejus locum succedebat, tamen versatissimus ille Aetius tam sapienter inserviit scenae, ut ipse A. C. 433 (*z*). *Theodosio Aug.* XIV. *et Ancio Maximo Coss.* pristinam recuperaret dignitatem, Sebastiano quidem, insequenti anno, in exilium eunte (*a*).

VI.

Eo tempore Galla Placidia ex perditis Honoriae, filiae, moribus vulnus gravissimum accepit. Etenim illa, uti in priori Disputatione latius demonstra-

(*y*) Prosper Aquitanus *in Chronico ad A. C.* 432. uberius haec exponit. Idatius *in Chron. an.* VIII. *Valentiniani.*

(*z*) Idatius *ad an.* IX. *Valentin. A. C.* 433. *Aetius*, inquit, *dux utriusque militiae Patricius appellatur.*

(*a*) Idatius *ad an.* X. *Valentin. A. C.* 434. *Sebastianus*, inquit, *exul et profugus effectus navigat ad palatium Orientis.*

ſtravimus, et Attilam adverſus Italiam concitarat; et ipſa Eugenio, virginitatem eripiendi, praebuerat occaſionem. Anno autem 435. Placidiam oportuit iniquam cum Vandalis pacem inire. Nam et Hippo, quam diximus, et loca omnia, quae ceperant, in barbarorum imperium ditionemque ceciderunt (*b*) Quamquam vero triumphi (*c*) de Burgundis ſuperatis acti, animum aliquantum excitabant, tamen non ſine indignatione audiebat, Genſericum etiam tum, purioribus ſacris imbutos, crudeliſſime divexare (*d*). Eodem Placidia tempore, quo Valentinianus Aug. *Aetio et Sigisvulto Coſſ. A. C.* 437. in Quindecennalibus Caeſareis Conſtantinopolim erat profectus, ut Eudociam, Theodoſii filiam, tanquam uxorem, Ravennam duceret, imperium Occidentis (*e*) adminiſtravit. A. C. 439. Gal-

(*b*) Prosper Aquitanus *in Chronico ad A. C.* 435. *Pax*, inquit, *facta cum Vandalis, data eis ad habitandum per Frigetium in loco Africae Hippone* III. *Id Februar.* Caſſiodor. *in Chronico Theodoſ.* XV. *et Valent.* IV. *Coſſ. His Coſſ.* inquit, *pax facta cum Vandalis, data eis ad habitandum Africae portione.*

(*c*) Idatius *ad an. Valentiniani* XII. *et* XIII.

(*d*) Initium perſecutionis Vandalicae incidit in an. 437. Prosper Aquitanus *in Chronico.* Caeſar Baronius *in Annal.* et Antou. Pagius *in Critica an. cit.*

(*e*) Prosper Aquitanus, Marcellinus et Caſſiodor. *in Chronicis.* Auctor *Chronici Paſchalis an. cit.* Socrates *Lib*

Galliam vidit a Bagaudis, Gothis, Hunnis (*f*) vaſtari, cumque Vandali jusjurandum violarent, Carthaginem, Romae aemulam, funditus delevit (*g*). Sed adulto jam filio, Valentiniano Aug. ſepoſitis imperii curis, animae tantum curam habuiſſe videtur. Ac ſi quid poſtea egit, omnem tamen induſtriam, ad templa ornanda, conſervandamque religionis veritatem, revocandam putavit. Etenim ſi in quaquam alia, certe in hac rari exempli femina, puriſſimae pietatis ſtudium enituit; id quod numismatis quibusdam poteſt demonſtrari. Eminentiſſimus Baronius (*h*) numum protulit aureum, in quo nota labari humero ejus dextro inſcripta, additis verbis: DN. GALLA PLACIDIA FF AUG. in altera parte victoria cernitur, dextra tenens crucem longiorem, hac epigraphe: VOT. XX MULT. XXX et infra CONOB.

Lib. VII. *c.* 44. Anton. Pagius *in Critica an. cit. n.* 3. *Chronicon Codic. Theodoſ. an. cit.*

(*f*) Anton. Pagius *in Critica ad A. C.* 437. *n.* 5. *et A. C.* 439. *n.* 5. 7.

(*g*) Prosper Aquitanus et Marcellinus *in Chronicis an. cit.* Anton. Pagius *in Critica an. cit. n.* 8.

(*h*) Baronius *in Annal. A. C.* 449. *n.* 166. Carolus vero du Fresnius *in Famil. Byzant. p.* 52. 53. *ed. Venet.* numum a priori diverſum, in laudem pudicitiae Placidiae cuſum, aeri incidendum curavit. Apparet enim typus pudicitiae, velum capiti admoventis, ſiniſtraque tenentis haſtile, his aſcriptis verbis: PUDICITIA AUG. Infra S. C.

NOB. ad latera R. V. Ita consenuit, annoque 452. *Sporatio et Herculano Coss.* variis agitata casibus, Romae acquievit (*i*). Corpus Ravennam translatum, in ecclesia S. Nazarii sepultum est (*k*).

VI.

(*i*) Baronius *in Annal. Ecclesiast. ad A. C.* 449. *n.* 166. Placidiam, statuit, anno 449. e vita migrasse. Sed ne auctorem quidem hujus sententiae laudat. Anton. Pagius *in Critica ad A. C.* 449. *n.* 20. Placidiam anno 450. decessisse contendit, propterea, quod Prosper Aquitanus *in Chronico Valentiniano* VIII. *et Avieno Coss. A. C.* 450. ait: *Placidia defuncta est quinto Kalend. Decembris.* Verum cum Baronius *ad A. C.* 425. *n.* 4. numum exhibeat, in cujus altera parte Placidia Aug. cernitur, dextra erigens Italiam, sinistra crucem gestans, addita epigraphe: VOT. XXX. MULT. XXXX. argumento id clarissimo esse debet, illam vota tricennalia Caesarei imperii cum filio celebrasse, quae incidunt in A. C. 451. quo anno insignem ab Attila victoriam e campis Catalaunicis reportarunt. Hinc lucem capit numus, in quo Italia erigitur. Quare Placidia A. C. 452. demum vita est defuncta, id quod vel maxime probat Idatius *in Chronico ad an.* XXVIII. *Valentiniani, qui in A. C.* 452. *incidit. Valentiniani* inquit, *mater Placidia moritur apud Romam.* Diem mortis servavit Agnellus *Libro Pontifical. Part. I, in vit. Ioannis τοῦ ἀγγελόπτου cap.* VI. *Galla vero*, inquit, *non vidit necem filii, quia antea Romae obiit* V. *Kalend. Decembr.*

(*k*) Agnellus *l. c. Sepulta est*, inquit, *Galla in monasterio S. Nazarii, ut ajunt multi, ante altarium infra cancellos, qui fuerint aerei, et qui nunc esse lapidei videntur.*

VI.

Sed, age, omnem ut hiſtoriam Placidiae melius animo complectaris, in fine libelli Genealogiam Valentiniani M. emendemus, factam illam quidem a S. Nicephoro *in Chronographia Compendiaria*, ſed ita in mendo cubantem, ut medicas exſpectare manus magnopere videatur. Ecce vero illam, uti extat *p.* 322. *ed. Venet. inter Scriptor. Byzant.*

Γενεα-

tur. Ex hoc diligentiſſimus Rerum Ravennatenſium ſcriptor, Hieronymus Rubeus haud dubie illa hauſit, quae de Placidiae monumento ſcripta reliquit.

Γενεαλογια Ουαλεντινιανοῦ τοῦ μεγάλου.

Ουτος γεννᾷ.

ΓΡΑΤΙΑΝΟΝ βασιλέα.

ΟΥΑΛΕΝΤΙΝΙΑΝΟΝ βασιλέα, ἐξ οὗ

ΠΛΑΚΙΔΙΑ γυνὴ Κωνςαντίου, ἐξ ὧν.

ΠΛΑΚΙΔΙΑ γυνὴ Ολυβρίου.

Καὶ ΕΥΔΟΚΙΑ ἥν ἔλαβεν Ουόριχος ὑιὸς Γιζερίχου ῥηγὸς Ουανδαλῶν.

καὶ ΟΥΑΛΕΝΤΙΝΙΑΝΟΣ ὁ βασιλεὺς ἐν Ρώμῃ.

ΓΑΛΛΑΝ γυναῖκα Θεοδωσίου τοῦ μεγάλου. Τούτου ἑτέρα γυνὴ Πλακιδία, ἐξ ὧν.

ΑΡΚΑΔΙΟΣ ἐξ οὗ

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ ὁ μικρὸς, ἐξ οὗ

ΕΥΔΟΚΙΑ γυνὴ Ουαλεντινιανοῦ. Ουτος Ουαλεντινιανὸς ἐξάδελφος ὢν Θεοδοσίου τοῦ νέου ἔλαβε γυναῖκα (θυγατέρα) ἀυτοῦ Ευδοκίαν, ἣν αἰχμαλωτίζει Γηζέριχος ὁ τῶν Ουανδαλῶν ῥήξ.

Καὶ ΟΝΟΡΙΟΣ ἐξ οὗ

ΠΟΥΛΧΕΡΙΑ ΠΛΑΚΙΔΙΑ ΕΥΔΟΚΙΑ.

Legitur etiam haec Genealogia, in latinum converſa ſermonem, apud Anaſtaſium *in Hiſtoria*, *pag.* 6. *Edit. Venet.* quae tamen ita reſtituenda eſt.

Genea-

Genealogia Valentiniani Magni.

Hic genuit

GRATIANUM *Aug.* hic liberos non fuscepit.

VALENTINIANUM *Aug.* fine liberis hic obiit.

IUSTAM. caelebs fuit.

GRATAM. caelebs fuit:

GALLAM quae nupfit Theodofio M. cujus prior uxor fuit *Flaccilla*, Ex quibus.

ARCADIUS *A. Orientis.* Flaccillae filius

HONORIUS *A. Occidentis*, Flaccillae filius. Ex *Maria* et *Thermantia* Stiliconis filiabus liberos non fuscepit.

GALLA PLACIDIA. Gallae filia. Uxor Conftantii. Ex his.

Ex Arcadio:

THEODOSIUS *Iun.* Orientis Aug.

FLACCILLA. virgo obiit.

PULCHERIA. *Marciano*, *Aug.* nupfit.

ARCADIA et MARINA quae obierunt virgines.

Ex Theodosio Iun.:

EUDOCIA nupfit Valentiniano III.

Ex Galla Placidia:

VALENTINIANUS III. Occidentis Aug. Hic Valentinianus Theodofii Jun. confobrinus filiam ejus *Eudociam* duxit uxorem, quam captivam abduxit Gizerichus Wandalorum Rex

HONORIA ab Eugenio ftuprata.

EUDOCIA. f. *Eudoxia.* a Maximo Tyranno uxor data filio *Palladio Caefari.* Sed utroque caefo, a Genferico fiv. Gizericho abducta in Africam, et *Hunerico* primo genito filio collocata.

PLACIDIA, cum matre et forore in Africam ducta a Genferico. Verum cum matre Conftantinopolin remiffa nupfit *Olybrio.*

DISSERTATIO

DE

ANTIPHONTE,

ORATORE ATTICO.

I.

Cum me ad Oratores Atticos legendos contulissem, ut inde et nativum sermonis Attici leporem cognoscerem, et juris Attici, a quo tanquam fonte Romanorum Jus Civile fluxisse constat, notitiam haurirem, non poteram hujus lectionis exordium rectius capere, quam ab Antiphonte Rhamnusio, quem Hermogenes *de Formis Oration. L.* II. *p.* 498. Suidas v. Μοχθηρὸς, aliique Grammatici vocant decem Oratorum Atticorum antiquissimum. Cumque scirem, quantum referat ad scriptorem bene intelligendum, nosse ejus vitam, mores, instituta, res gestas, ingenii monumenta, et alia ejus generis, quidquid ullo modo ad Antiphontem pertineret, diligenter quaerere institui. Congestis omnibus, et ad severius

rius examen revocatis, animadverti, hujus Oratoris historiam multis difficultatibus impediri, quas non omnes superarint duo excellenti ingenio et doctrina Viri, qui ante nos in Antiphontis historia illustranda egregiam operam collocarunt, Joan. Jonsius *de Scriptoribus Hist. Philosoph. p.* 256. et Joan. Taylorus *Lection. Lysiacar. C.* VII. Acuente deinde, ut fieri solet, ipsa difficultate industriam, digna materia visa est, in qua explicanda, quamvis tenues, necdum maturitatem assecutas, ingenii vires, adolescens sedecim annorum periclitarer; praesertim cum Praeceptor meus nunquam satis laudandus, David Ruhnkenius V. C. a quo uno, quidquid sum, in hocce studiorum genere me totum profectum esse, gratus fateor, pro singulari sua in me benivolentia, varia mihi ad Antiphontem pertinentia ex insigni ineditorum librorum apparatu suppeditaret. Antiphontis igitur historiam ita enarrabimus, ut primum videamus, quantus Orator fuerit, tum qualem se in republica administranda praebuerit, denique quae ingenii monumenta ad posteritatem transmiserit. Quibus explicatis, de aliis etiam Antiphontibus, qui vulgo cum Antiphonte Rhamnusio confundi solent, dicemus.

Natus est Antiphon Rhamnusius Athenis patre Sophilo Olymp. LXXV. 1. vel 2. in quos ipsos annos incidit bellum, quod Xerxes magno damno suo intulit Graeciae. Hoc Antiphontis natale tempus, quamvis paulo laxius, tradunt Photius *Biblioth. Cod.*

CCCIX. et Pseudo-Plutarchus *in vita* X. *Rhetorum* p. 832 d. e.: quorum sententiam, temporum rationibus congruentem, sequi non dubitamus. Eandem merito secutus est eximius Antiquitatis Atticae interpres, Eduard. Corsinus *Fast. Att. T.* III. *p.* 166. Gravissimus error est, et ne dignus quidem refutatione, Tzetzae *Scholio in Hermogenem* inedito, quod infra proferemus, ubi Antiphontem, scribit, Platonis aetate vixisse, vel certe vix Socratis aetatem attigisse. Φῦλος Antiphontis pater dicitur apud Clement. Alexandr. *Strom.* I. *p.* 365. sed recte Σώφιλον restituit Jo. Potterus. Harpocration: Ἀντιφῶν, εἷς τῶν δέκα ῥητόρων, Σωφίλου μὲν υἱὸς, ἀπὸ τῆς Φυλῆς δὲ Ῥαμνούσιος. Quem locum imperitus compilator, Phavorinus, turpiter foedavit, et in grande suum, sed pene inutile, Lexicon retulit: Ἀντιφῶν, εἷς τῶν δώδεκα ῥητόρων, Φιλοσόφου μὲν υἱὸς, ἀπὸ τῆς Φυλῆς δὲ Ἀμνούσιος. Sic non sola Editio Veneta habet, ut Taylor. *ad Lys. p.* 184. putat, sed etiam Romana et Basileënsis.

Eodem fere tempore lucem vidit inclytus ille Sophistarum Pater, Gorgias Leontinus, quem Antiphonte nostro paulo antiquiorem fuisse recte tradit Plutarch. *l. c.* γέγονε δὲ κατὰ τὰ Περσικὰ, καὶ τὸν Γοργίαν σοφιστὴν, ὀλίγῳ νεώτερος αὐτοῦ. cui consentit Suidas v. Ἀντιφῶν. ἦρξε τοῦ δικανικοῦ χαρακτῆρος μετὰ Γοργίαν. Sed alia omnia reperiuntur apud Photium: ὀλίγῳ πρότερον Γοργίου τοῦ σοφιστοῦ γεγονώς. Utrumque locum conferens Fabric. *Bibl. Graec. L.*

II.

II. c. 26. p. 833. nov. *Pseudo-Plutarchi* sententiam probat, rejecta *Photiana.* Verum hic non Photii error est, sed librarii. Nam Photius et ipse sine dubio scripserat: ὀλίγῳ νεώτερος Γοργίου etc. Vulgata ejus lectio ex bene computata temporum ratione satis refellitur. Floruit Gorgias circiter Olymp. LXX. ut testatur idoneus auctor, Plinius *Hist. Nat.* XXXIII. 4. quem sequi malim, quam Porphyrium apud Suidam v. Γοργίας, Gorgiam ad Olymp. LXXX. referentem. Porphyrii sententiam Suidas etiam repudiat. Recte. Nam Periclis praeceptor fuit Gorgias, eodem Suida auctore; quamvis sciam, Philostratum *de Vit. Soph.* I. *p.* 493. tradere, Gorgiam a Pericle, non juvene, sed sene, auditum esse. Jam quomodo Pericles, quem jam Olymp. LXXXI. 2. exercitui praefuisse, ex Diodoro Siculo XI. 85. constat, Gorgiae disciplina usus sit, si is Olympiade demum LXXX. lucem viderit? Haec si inter se contulisset H. Dodwellus *Exerc.* II. *de Aetate Pythag. p.* 218. aliter suas de Gorgiae aetate rationes instituisset. Sed quaerit Olearius *ad Philostr. l. c.* quomodo, quod Suidas de Gorgia Periclis magistro narrat, verum esse queat, si, quod Diodor. Sicul. XII. 53. ait, Gorgias Leontinae legationis princeps, Athenas demum venerit Olymp. LXXXVIII. 2. Respondet pro nobis Vir Summus, literis nostris acerbo fato ereptus, P. Wesselingius *ad Diodor. Sicul. l. c.* Gorgiam etiam ante illud tempus Athenas profectum videri. Quod verissimum esse, ex ipso Philostrato

p. 493. colligas, narrante, Gorgiam Athenienses contra Persas incitasse, et eos, qui in pugna Salaminia cecidissent, oratione funebri decorasse. Accidit autem illa pugna Olymp. LXXV. 1. Nec inde aliqua difficultas oritur, quod ab eodem Suida Gorgias dicitur magister Isocratis, qui Olympiad. LXXXVI. 1. demum natus est. Facile enim omnis dubitatio tollitur, si ad longissimam Gorgiae aetatem, ad annum usque CIX. provectam, animum attendamus. Immo sub puerilem aetatem Isocratis maxime in Graecia floruit Gorgias. Itaque Eusebius *in Chronico* illum refert ad Olymp. LXXXVI. non annum natalem designans, sed tempus, quo in primis ejus nomen celebratum sit. Ex his breviter disputatis cogere licet, Gorgiam, sicut Plinius dicit, jam floruisse Olympiade LXX. atque adeo Antiphontem Gorgia fuisse juniorem. Forte nec alienum fuerit statuere, Antiphontem audivisse Gorgiam docentem, vel publice disputantem. Sed hoc, tacentibus historicis antiquis, in medio relinquimus.

Philostratus *de Vitis Sophist.* l. *p.* 489. et Plutarchus *l. c.* Antiphontem, tradunt, bene dicendi arte imbutum esse a patre Sophilo, qui non modo rhetoricam scholam aperuerit, sed etiam plures illustrioris loci juvenes, in his Alcibiadem, erudiverit. Sed hoc in dubium vocat Praestantissimus Taylorus *Lect. Lysiac. C.* VII. quod satis aliunde constet, ludum Rhetorices multo serius Athenis esse institutum. Certe Cicero *Bruto C.* 12. *Lysiam*, scribit, *primo pro-*

fe-

fiteri ſolitum artem eſſe dicendi. Photius et Pſeudo-Plutarchus *l. c.* ipſum Antiphontem hujus rei auctorem produnt. Verum ante Lyſiam et Antiphontem talem ludum Athenis aperuerat Gorgias, ſi credimus Interpreti MS. *Aphthonii*, cujus ſpecimen dedit Montfaucon. *Bibl. Coiſlin. p.* 593. *τὸν δὲ Γοργίαν Ἀθηναῖοι κατέσχον, καὶ τοὺς ἑαυτῶν παῖδας παρέσχον αὐτῷ μαθησομένους.* Ceterum quod Philoſtratus et Plutarchus dicunt, Alcibiadem a Sophilo eruditum, id ipſum evertit Plutarchus, cum mox ait, Alcibiadem non niſi ſenem Antiphontem videre potuiſſe. Si igitur filium non niſi ſenem vidit, quomodo patre Sophilo uti magiſtro potuit? Haec ſane, inter ſe pugnantia et abſurda, ſatis indicant, Pſeudo-Plutarchum veterum Oratorum vitas nullo judicio conſarcinaſſe. Antiphontis magiſtrum ignorari, Suidas ſcribit. Quae forte cauſa eſt, cur a nonnullis, teſte Philoſtrato *l. c.* habitus ſit *αὐτομαθῶς σοφός.*

Eruditus Antiphon ſive a patre Sophilo, ſive ab aliis, totum ſe dedit excolendae Eloquentiae, in qua conſecutus eſt felici ſtudio ſuo, ut artem Rhetoricam vel princeps inveniſſe, vel inventam amplificaſſe dicatur. Philoſtratus *l. c.* *Ῥητορικὴν δὲ τὸν Ἀντιφῶντα, οἱ μὲν οὐκ οὖσαν εὑρεῖν, οἱ δὲ εὑρημένην αὐξῆσαι.* um Philoſtrato junge Diodorum apud Clement. Alex. *Strom.* I. *p.* 365. Poſteaquam vero Antiphontis in hoc genere facultas celebrari coepiſſet, tum juvenes illum frequentabant, ut vera eloquen-

quentia a tanto magiſtro imbuerentur; tum rei, quorum vel fortunae, vel caput in periculo eſſent, ut ſibi orationes componeret, a ſe in judicio recitandas. E diſcipulis, quos ſine dubio habuit plurimos, unus tantum commemoratur, ſed qui poſſit eſſe inſtar ſexcentorum. Eſt ille immortalis belli Peloponneſiaci ſcriptor, Thucydides, qui eloquentiae gravitate, ingenii altitudine, fide, prudentia, Hiſtoricorum parem habet neminem. Hujus rei teſtes ſunt Marcellinus *in vita Thucydidis p.* 4. Anonymus *vitae Scriptor p.* 10. Suidas v. Ἀντιφῶν, et v. Θουκυδίδης. Nec his opponendus eſt Caecilius, Rhetor Siculus, e cujus commentario *de Antiphonte* Photius et Pſeudo-Plutarchus p. 832. referunt, Thucydidem Antiphontis fuiſſe magiſtrum: Καικίλιος δέ ἐν τῷ περὶ αὐτοῦ συντάγματι, Θουκυδίδου τοῦ συγγραφέως μαθητὴν τεκμαίρεται γεγονέναι, ἐξ ὧν ἐπαινεῖται παρὰ αὐτῷ ὁ Ἀντιφῶν. Nam ſalva res eſt, Codd. MSS. Plutarchi pro μαθητὴν exhibentibus διδάσκαλον. Quod unice tenendum. Vid. Fabricium *in Bibl. Graec. Vol.* I. *p.* 819. *not.* et Taylor. *V. C. Lect. Lyſ. C.* VII. Veniam damus immortali Viro, Ger. Jo. Voſſio *de Rhetoricae Nat. et Conſt. C.* XI. quem vitioſa Plutarchi ſcriptura induxit, ut in alia omnia iret. Congruunt etiam temporis rationes. Nam cum Thucydides natus ſit Olympiad. LXXVII. 2. ut demonſtrat Dodwellus *Annal. Thucyd. p.* 13. Antiphontis, quippe octo vel novem annis majoris, diſcipulus potius fuit, quam magiſter.

ſter. His accedit graviſſima auctoritas Platonis *Menexeno p.* 403. ὅςις ἐμοῦ κάκιον ἐπαιδεύθη, μουσικὴν μὲν ὑπὸ Λάμπρου παιδευθεὶς, ῥητορικὴν δὲ ὑπ' Ἀντιφῶντος τοῦ Ῥαμνουσίου. Quibus verbis Thucydidem reſpici, dubio caret; ut tanto major ſit error Jo. Jonſii *de Script. Hiſt. Phil. p.* 326. hunc Platonis locum de alio, quam noſtro, Antiphonte accipientis: quem veteres Scriptores, qui eo reſpexerunt, Ariſtides *Or. Plat.* II. *p.* 131. Hermogen. *de Form. Orat.* II. *p.* 497. Themiſtius *Or.* XXVI. *p.* 329. et Athen. XI. *p.* 506. F. in viam reducere potuiſſent. Quae cum ita ſint, non eſt mirandum, veteres Criticos in Thucydidis libris Antiphontis imitationem deprehendiſſe. Egregium eſt vetus Scholion, quod ad Thucyd. IV. *p.* 317. e MS. protulit Vir Summus, Car. Andr. Dukerus: *p.* 648. *b.* Ἰςέον ὅτι εἰς τὸ κομψὸν τῆς φράσεως Θουκυδίδης Αἰσχύλον καὶ Πίνδαρον ἐμιμήσατο. εἰς δὲ τὸ γόνιμον τῶν ἐνθυμημάτων τὴν ἑαυτοῦ διδάσκαλον Ἀντιφῶντα. εἰς δὲ τὴν λέξιν Πρόδικον, ὅθεν καὶ Προδίκου λέξιν ἐν τῷ κειμένῳ σημειούμεθα. εἰς δὲ τὸ γνωμικὸν τοὺς Ἰσοκρατικοὺς, Εὐριπίδην καὶ τοὺς ἄλλους. τοῖς γὰρ αὐτοῖς χρόνοις ἦσαν. εἰς δὲ τὴν οἰκονομίαν τὸν Ποιητήν. ubi miror, Virum Clar. non vidiſſe, pro Ἰσοκρατικοὺς legendum eſſe Σωκρατικούς. Sed hic non eſt praetereundum inſigne teſtimonium, quod gratus diſcipulus Thucydides perhibet doctori ſuo Antiphonti, *L.* VIII. *p.* 545. Ἀντιφῶν. ἀνὴρ Ἀθηναίων τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀρετῇ τε οὐδενὸς ὕςερος, καὶ κράτιςος ἐνθυμηθῆναι γενόμενος,

νος, καὶ ἃ ἂν γνοίη εἰπεῖν. Quibus verbis, quamvis paucis, perfecti Oratoris descriptio continetur. Certatim hunc Thucydidis locum imitati sunt Sophistae. Philostratus de hoc ipso Antiphonte *p.* 498. *ἱκανώτατος ἀνθρώπων ἔδοξεν εἰπεῖν τε καὶ γνῶναι.* Synesius in *Dione* *p.* 41. *Δίων ὁ Προυσαεὺς, περιττὸς ἀνὴρ εἰπεῖν τε καὶ γνῶναι.* Ac forte eundem locum in animo habuit auctor Epitaphii *Harpocrationi* positi, et nondum editi, quod A. Gallandus Athenis descripsit, et cum Graevio communicavit, e cujus Bibliotheca cum aliis inscriptionibus pervenit in Burmannianam. Est autem hocce:

ΣΜΙΚΡΟΣ ΟΥ ΣΜΙΚΡΟΝ ΚΑΛΥΠΤΩ
ΤΥΜΒΟΣ ΑΝΔΡΑ ΕΠΕΙ ΣΟΦΩΝ
ΔΩΡΑ ΜΟΥΣΕΩΝ ΜΕΓΙΣΤΑ ΤΩΝ
ΟΔ ΕΞΟΧΟΝ ΛΑΧΩΝ
ΑΡΠΟΚΡΑΤΙΩΝ ΠΡΟΣ ΑΣΤΩΝ
ΤΡΙΣ ΜΑΚΑΡ ΚΛΕΙΣΕΤΑΙ
ΟΥΝΕΚ ΗΝ ΡΗΤΩΡ ΜΕΝ ΕΙΠΕΙΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ Δ Α ΧΡΗ ΝΟΕΙΝ.

Praeceptor mei amantissimus, Dav. Ruhnkenius, cui hanc inscriptionem debeo, me monuit, versus esse trochaicos, hoc modo constituendos:

Σμικρὸς οὐ σμικρὸν καλύπτω τύμβος ἄνδρ', ἐπεὶ σοφῶν
Δῶρα Μούσεων μέγιστα. τῶν ὅδ' ἔξοχον λαχὼν
Ἁρποκρατίων πρὸς ἀστῶν τρὶς μάκαρ κλεΐζεται,
Οὕνεκ' ἦν ῥήτωρ μὲν εἰπεῖν, φιλόσοφος δ' ἃ χρὴ νοεῖν.

Quam-

Quamquam idem fatebatur, vſ. 2. aliquid ſupereſſe difficultatis (*).

Satis, ni fallor, demonſtravimus, Thucydidem ab Antiphonte eſſe eruditum. Sed antequam hinc discedamus, diligenter excutiendus eſt locus obſcurus et difficilis Hermogenis *de Form. Orat.* II. *p.* 496. ubi alia omnia traduntur. Haud alienum fuerit, ipſum locum huc referre: *Δύο δὲ* [*'Αντιφῶντες*] *οἱ σοφιςεύσαντες, ὧν εἷς μέν ἐςιν ὁ ῥήτωρ, οὗπερ οἱ φονικοὶ φέρονται λόγοι, καὶ δημηγορικοὶ, καὶ ὅσοι τούτοις ὅμοιοι· ἕτερος δὲ ὁ καὶ τερατοσκόπος, καὶ ὀνειροκρίτης λεγόμενος γενέσθαι, οὗπερ οἵ τε περὶ τῆς ἀληθείας λέγονται λόγοι, καὶ ὁ περὶ ὁμονοίας, καὶ οἱ δημηγορικοὶ, καὶ ὁ πολιτικός. ἐγὼ δὲ ἕνεκα μὲν τοῦ διαφόρου τῶν ἐν τοῖς λόγοις τούτοις ἰδεῶν, πείθομαι δύο τοὺς 'Αντιφῶντας γενέσθαι· πολὺ γὰρ ὡς ὄντως τὸ παραλλάττον τῶν ἐπιγραφομένων τῆς ἀληθείας λόγων πρὸς τοὺς λοιπούς. ἕνεκα δὲ τοῦ καὶ παρὰ Πλάτωνι, καὶ παρ' ἄλλοις ἱςορουμένου, πάλιν οὐ πείθομαι. Θουκυδίδην γὰρ 'Αντιφῶν-*

(*) Gallandus putat, Epitaphium eſſe *Harpocrationis*, cujus extat *Lexicon decem Rhetorum.* Sed cum tot fuerint Sophiſtae hoc nomine, quis dixerit, cui illorum hoc Epitaphium poſitum ſit? Dubito etiam, an Harpocration Lexicographus, ortu Alexandrinus, Athenis docuerit, vel adeo diem obierit ſupremum. Conſtantinopolim vocatum eſſe, patet e Libanio *Ep.* 371. *P. Aelii Harpocrationis*, qui et *Proclus* dictus eſt, memoriam conſervat lapis apud Muratorium *Inſcript. p.* 138. 2.

,φῶντος εἶναι τοῦ 'Ραμνουσίου μαθητὴν ἀκούω πολλῶν λεγόντων. καὶ τὸν μὲν 'Ραμνούσιον εἰδὼς ἐκεῖνον, οὗπέρ εἰσιν οἱ Φονικοὶ, τὸν Θουκυδίδην δὲ πολλῷ κεχαρισμένον, καὶ κεκοινωνηκότα τῷ εἴδει τῶν τῆς ἀληθείας λόγων, πάλιν οὐ πείθομαι. οὐ μὴν ἀλλ', εἴτε εἷς ὁ 'Αντιφῶν ἐγένετο, δύο λόγων εἴδεσι τοσοῦτον ἀλλήλων διεστηκότων χρησάμενος, εἴτε καὶ δύο, χωρὶς ἑκάτερος, ὁ μὲν τοῦτο, ὁ δὲ ἐκεῖνο μεθελθὼν, ἀνάγκη χωρὶς περὶ ἑκατέρου διελθεῖν.

Subjiciamus huic loco Scholia inedita duorum Grammaticorum, Joannis Siceliotae, et Tzetzae, quorum illa Parisiis e Codice Camilli Falconeti, Viri Clarissimi, haec Leidae e Codice Bibliothecae publicae descripsit, et humanissime mecum communicavit Cel. Ruhnkenius.

Τερατοσκόπος] ὀνείρους τε καὶ τέρατα πολλοῖς ἑφερμηνεύων. ὁ τερατοσκόπος 'Αντιφῶν ἦν 'Αλεξάνδρου χρόνοις. ὁ 'Αντιφῶν δ', ᾧπερ 'Ραμνοῦς ἦν ἡ πατρὶς, ὡς λέγει, ἰσοχρονῶν ἦν Πλάτωνι, ἢ μόλις τῷ Σωκράτει. εἴτεως ἦν διδάσκαλος, ὡς γράφει, Θουκυδίδου. ὕστερος Εὐριπίδου γὰρ 'Ηρόδοτος ὑπῆρχε. οὐκ 'Ηροδότου γράφοντος, παῖς ἦν ὁ Θουκυδίδης; ὁ δ' Εὐριπίδης συγχρονῶν ὑπῆρχε τῷ Σωκράτει. πῶς οὖν ὁ Πλάτων, ὥσπερ φησὶν, 'Αντιφῶντα λέγει; πῶς καὶ ῥητόρων πρῶτιστος ὁ 'Αντιφῶν, ὡς εἶπε; οὐκ ἦν Λυσίας πρὸ αὐτοῦ, Γοργίας, 'Ισοκράτης; Tzetzes.

Θουκυδίδην] Σημείωσαι ὅτι ὁ Θουκυδίδης 'Αντιφῶντός ἐστι τοῦ 'Ραμνουσίου μαθητής· ἡ δὲ ἱστορία καὶ παρὰ τῷ Πλάτωνι. Jo. Siceliota.

Πολ-

Πολλῷ κεχωρισμένον] Τὸν Θουκυδίδην μὲν αὐτὸς ὁ Πλάτων, φησὶ, λέγει τοῦ Ἀντιφῶντος μαθητὴν εἶναι τοῦ Ῥαμνουσίου, οὗ Ἀντιφῶντος μέν εἰσιν οἱ φονικοὶ τῶν λόγων. ἐγὼ τὸν χαρακτῆρα δὲ τῶν Θουκυδίδου βλέπων, τοῖς λόγοις ἐξισούμενον τοῖς περὶ ἀληθείας, τοῦ Ἀντιφῶντος μαθητὴν κρίνω τὸν Θουκυδίδην, τοῦ ὅσπερ συγγεγράφηκε τοὺς ἀληθεῖς τοὺς λογοὺς. Tzetzes.

Κεκοινωνηκότα] Τοῦτο λέγει, ὅτι ὁ μὲν Πλάτων φησὶ τὸν Θουκυδίδην Ἀντιφῶντος εἶναι τοῦ Ῥαμνουσίου μαθητὴν, οὗ εἰσιν οἱ φονικοί. ἐγὼ δ' οὐ πείθομαι καταvοῶν Θουκυδίδην οὐ χρώμενον τῷ εἴδει τῶν λόγων τῶν φονικῶν, ἀλλὰ τῷ εἴδει τῶν τῆς ἀληθείας, ὥστε μοι δοκεῖν τὸν Θουκυδίδην τοῦ ἑτέρου Ἀντιφῶντος εἶναι μαθητὴν τοῦ γράψαντος τοὺς περὶ ἀληθείας λόγους. Jo. Siceliota.

Περὶ ἑκατέρου διελθεῖν] Εἴτε δύο εἰσὶν Ἀντιφῶντες, καὶ τούτων ὁ ἕτερος μὲν τοὺς φονικοὺς, ἅτερος δὲ τοὺς περὶ ἀληθείας ἔγραψε, τοσοῦτον ἀλλήλων τῷ εἴδει διεστηκότας, εἴτε εἷς ἐστιν Ἀντιφῶν, διαφόροις εἴδεσι λόγων χρησάμενος, χρὴ περὶ τῶν ἑκατέρων τῶν βιβλίων τῶν χαρακτήρων διαλαβεῖν. Jo. Siceliota.

Jam videamus, quid boni afferat Hermogenes. Primum recte obſervat, duos fuiſſe Antiphontes, eloquentiae laude claros, alterum Rhamnuſium, a quo profecti ſint *λόγοι φονικοὶ, καὶ δημηγορικοὶ, καὶ ὁ πολιτικός*. alter prodigiorum et ſomniorum interpres, qui ſcripſerit *λόγους περὶ ἀληθείας*, et *περὶ ὁμονοίας*. Sequimur enim in hoc loco enarrando certiſſimam emendationem Taylori *Lect. Lyſ. C.* VII. qua *λό-*

γους δημηγορικοὺς et *λόγον πολιτικὸν* Antiphonti *'Ονειροκρίτῃ* aufert, redditque vero auctori, Antiphonti Rhamnuſio. Quid deinde dicere velit Hermogenes, facilius divinatur, quam clare intelligitur. Adeo locus obſcurus eſt, et librariorum forte culpa depravatus. Mens ejus, ni fallimur, haec eſt: ſcire ſe, Platonem, aliosque plures ſcripſiſſe, Thucydidem ab Antiphonte Rhamnuſio eſſe eruditum, ſed eundem ſe ſcire, Thucydideum dicendi genus ab eo, quo uſus ſit Antiphon Rhamnuſius, prorſus diſcrepare, et propius accedere ad illud, quo ſcriptae ſint Antiphontis, ſomniorum interpretis, orationes *περὶ ἀληθείας*, non igitur alienum videri credere, Thucydidem Antiphontis *'Ονειροκρίτου* diſciplina fuiſſe inſtitutum. Sic certe Hermogenem uterque Scholiaſtes intellexit. Tandem in medio relinquit, utrum unus fuerit Antiphon, aliis in libris aliud dicendi genus ſecutus, an duo, quorum alter *λόγους φονικοὺς*, alter *λόγους περὶ ἀληθείας* ſcripſerit? Sic ille aeſtuat, et, quid certi ſtatuat, non habet, facile, quid verum eſſet, reperturus, ſi veterum monimenta, quae tum ſupererant, conſulere, quam conjecturis indulgere, maluiſſet. Nihil autem levius eſt Hermogenis conjecturis. Nam ſi verum eſt, quod Tzetzes tradit, Antiphontem, ſomniorum interpretem, Alexandri tempore vixiſſe, quî Thucydidis magiſter eſſe potuit? Sed de hujus Antiphontis aetate infra diſputabitur. Praeterea fallaciſſimum eſt argumentum, quod Hermogenes ducit a ſtili diſcrepantia. Iſocrates

Theo-

Theopompum ad eloquentiam formavit, Demosthenem Isaeus. At quis Theopompum oratione similem dicat Isocrati, aut Demosthenem Isaeo? Ut vultus hominum diversi sunt, sic etiam ingenium, et, quae ex ingenio nascitur, oratio. Sed taedet haec pluribus confutare.

Persequamur potius oratoria Antiphontis studia. Ex eo, quod supra demonstravimus, Antiphontem Thucydidi in eloquentia viam praeivisse, colligi potest, ab illo, Gorgiae exemplo, ludum rhetoricum Athenis esse apertum; idque diserte confirmat Plutarchus *de Gloria Athenienf.* p. 1350. *οὐ τοὺς ἐν ταῖς σχολαῖς τὰ μειράκια προδιδάσκοντας — τοὺς Ἰσοκράτους, καὶ Ἀντιφῶντας, καὶ Ἰσαίους.* Quem locum Jonsius *de Script. Hist. Phil.* p. 326. de alio Antiphonte accipit, quod Antiphon post Isocratem nominatur. Sed haec ratio non multum ponderis habet. Etenim veteres Scriptores saepe negligunt illam in citandis auctoribus chronologiam *ἀκρίβειαν.* *Anonymus Scriptor Rhetorices* p. 24. Isocrati postponit Empedoclem, qui tamen diu ante Isocratem vixit: *Αἱ δὲ τῆς ἑρμηνείας τοῦ λόγου τέσσαρες ἀρεταὶ — ὡς Ἰσοκράτει καὶ Ἐμπεδοκλεῖ, Διονυσίῳ, Φιλοστράτῳ καὶ Ἰαμβλίχῳ δοκεῖ.* ubi Jo. Schefferus etiam miratur, Empedoclem Isocrati postponi. Verum non dissimulabo, mihi in hoc loco blandiri acutissimam Cel. Praesidis conjecturam, Νεοκλεῖ reponentis pro Ἐμπεδοκλεῖ. quamvis sciam e Quinctiliano III. 1. *Empedoclem primum movisse aliqua circa Rhetori-*

 cen

cen. *Neocles* rhetor laudatur a Scholiaste Hermogenis *p.* 362. et *p.* 365. Sed haec ὡς ἐν παρόδῳ. Cum igitur Antiphon juvenes eloquentiae studiosos praeceptis imbueret, non satis habuit, illos ore erudire, sed in illorum etiam gratiam *primus* quidem, ut auctores sunt Quinctilian. III. 1. Pseudo-Plutarchus et Photius, *Artem Rhetoricam composuit.* Hoc opus laudatur a Dionys. Halic. *Ep. ad Ammacum p.* 120. Ammonio v. Σημεῖον, Apsine *Art. Rhet. p.* 719. et forte, ut Jonsius *de Script. Hist. Phil. p.* 325. putat, a Galeno *praef. ad Gloss. Hippocrat.* Sed non est omittendus locus Pollucis VI. 143. ubi has ipsas τέχνας ῥητορικὰς laudans, adjicit: δοκοῦσι δ' οὐ γνήσιαι. Haud nobis constat, quas Pollux de hujus libri γνησιότητι dubitandi rationes habuerit: cumque liber interciderit, in neutram partem liquido pronunciari potest. Verum Polluci non tantum opponimus scriptores modo laudatos, sed etiam *Grammaticum* MS. antiquitate et eruditione praestantem, qui penes Celeb. Ruhnkenium est, e Cod. Bibliothecae Sangermanensis descriptus. Is, ut voces locutionesque ab Atticistis temere proscriptas vindicet, hoc institutum tenet, ut illas, ostendat, ab optimis et veterrimis scriptoribus esse usurpatas. Cumque inter hos scriptores, qui omnes Menandrum aetate superant, Antiphontem etiam ἐν τῇ ῥητορικῇ τέχνῃ referat, eo ipso satis indicat, se hunc librum veteris Antiphontis genuinum monimentum judicasse. Ex eodem Grammatico discimus,

hanc

hanc *Artem* tribus libris conſtitiſſe. Quae inde excerpta aſſeruntur, haec ſunt: Ἀπαρασκεύαστον. Ἀντιφῶν γ̄ ῥητορικῆς τέχνης. Hinc plane confirmatur conjectura doctiſſimi Jungermanni, qua in *Polluce* l. c. pro vulgato Ξενοφῶν reponit Ἀντιφῶν. † Ἀστοργία, Φιλοστοργία, Στοργή. Ἀντιφῶν ἐν β̄ περὶ τῆς ῥητορικῆς τέχνης. † Ὀλιγοφιλίαν. Ἀντιφῶν γ̄. ubi tertius *Artis Rhetoricae* liber intelligitur.

Nec tamen Antiphon omnem aetatem contrivit eloquentiae praeceptis tradendis, ſed majora auſus, graviſſimam oratoris perſonam ſuſcepit, et magna cum laude ſuſtinuit. Quinctilian. III. 1. *hunc omnium primum orationem ſcripſiſſe* dicit. Quod Ger. Jo. Voſſius *de Rhetor. nat. et conſt. p.* 335. bene reſtringit ad orationes forenſes, propterea quod Gorgias ante Antiphontem orationes ſcripſit. Et hoc modo Quinctiliani verba accipienda eſſe, ex aliis ſcriptoribus conſtat. Diodorus apud Clement. Alexandr. *Strom.* I. *p.* 365. πρῶτον δικανικὸν λόγον εἰς ἔκδοσιν γραψάμενον Ἀντιφῶντα. Photius: συντάξαι δὲ αὐτὸν καὶ πρῶτόν, φασι, τοὺς ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἀγωνιστικοὺς λόγους. τῶν γὰρ πρὸ αὐτοῦ οὐδεὶς φαίνεται καθεὶς ἑαυτὸν εἰς τοῦτον τὸν ἀγῶνα. οὐδ᾽ ἐστι λαβεῖν δικανικὸν λόγον τῶν Ἀντιφῶντι πρότερον γεγραμμένων. Similia habet Pſeudo-Plutarchus. Antiphon igitur merito ſuo ab Hermogene *de Form. Orat.* II. *p.* 498. appellatur εὑρετὴς καὶ ἀρχηγὸς τοῦ τύπου τοῦ πολιτικοῦ. Omnem vero eloquentiam ſuam Antiphon dicavit civibus, qui aut alios accuſare, aut ſemet

ipſos defendere pararent. Hi orationes, quas ab Antiphonte accepiſſent, ediſcebant, et in judicio vel concione ſuo nomine recitabant. Semel tantnm pro ſe ipſo publice dixit, tanta vi eloquentiae, ut nemo unquam melius cauſſam ſuam oraſſe dicatur. Egregius eſt locus Thucydidis VIII. *p.* 545. *καὶ ἐς μὲν δῆμον οὐ παριὼν, οὐδ' ἐς ἄλλον ἀγῶνα ἑκούσιος οὐδένα, ἀλλ' ὑπόπτως τῷ πλήθει διὰ δόξαν δεινότητος διακείμενος, τοὺς μέντοι ἀγωνιζομένους, καὶ ἐν δικαστηρίῳ, καὶ ἐν δήμῳ πλεῖστα, εἷς ἀνὴρ ὅστις ξυμβουλεύσαιτό τι, δυνάμενος ὠφελεῖν. καὶ αὐτός τε, ἐπειδὴ τὰ τῶν τετρακοσίων ἐν ὑστέρῳ μεταπεσόντα ὑπὸ τοῦ δήμου ἐκακοῦτο, ἄριστα φαίνεται τῶν μέχρις ἐμοῦ ὑπὲρ αὐτῶν τούτων αἰτίας, ὡς ξυγκατέστησε θανάτῳ δίκην ἀπολογησάμενος.* Ultima Thucydidis verba reſpexit Cicero *Bruto C.* 12. *quo* (Antiphonte) *neminem unquam melius ullam oraviſſe capitis cauſſam, cum ſe ipſe defenderet, ſe audiente, locuples auctor ſcripſit Thucydides.* Primus vero Antiphon ab iis, quibus orationes ſcripſiſſet, mercedem exegit. Diodorus apud Clem. Alex. *Strom.* I. *p.* 365. *καὶ μισθοῦ συνηγορῆσαι πρῶτον δικανικὸν λόγον* etc. Ammian. Marcell. XXX. 4. *Antiphon ille Rhamnuſius, quem ob defenſum negotium omnium primum antiquitas prodidit accepiſſe mercedme.* Quae res, cum illis temporibus parum liberalis hominis eſſe videretur, Antiphonti avaritiae infamiam contraxit. Comici in primis, quorum tum ſumma erat licentia, hinc ejus reprehendendi anſam arripuerunt. Philoſtratus *p.* 499.

499. καθάπτεται δ' ἡ κωμῳδία τοῦ 'Αντιφῶντος, ὡς δεινοῦ τὰ δικανικὰ, καὶ λόγους κατὰ τοῦ δικαίου ξυγκειμένους ἀποδιδομένου πολλῶν χρημάτων, αὐτοῖς μάλιςα τοῖς κινδυνεύουσι. Platonem, veteris comoediae poëtam, hoc nomine Antiphontem perſtrinxiſſe, docet Pſeudo-Plutarchus: κεκωμῴδηται δὲ εἰς φιλαργυρίαν ὑπὸ Πλάτωνος ἐν Πεισάνδρῳ. Sic enim e Photio legendum pro σὺν Πεισάνδρῳ, quamvis contra Photius e Plutarcho emendandus videatur Oleario *ad Philoſtrat.* l. c. Vid. Taylor. *Lect. Lyſiac. C.* VII. Antiqui Rhetores Antiphonti ſolas fere tribuunt orationes judiciales, quaſi aliud genus non attigiſſet. Hermogenes tamen loco ſupra allato λόγους δημηγορικοὺς commemorat. Recte. Nam conſtat, deliberativum etiam genus ab eo eſſe tractatum, ſive ipſe illas orationes ad populum habuerit, ſive aliis, qui concionem habere vellent, ſcripſerit. Tales fuerunt ὁ Πολιτικὸς, ὁ περὶ τοῦ Λινδίων φόρου, ὁ περὶ τοῦ Σαμοθράκων φόρου, etc. quae orationes ſaepe commemorantur ab Harpocratione, aliisque Grammaticis. Praeter judiciales et deliberativas Antiphon etiam, Gorgiae exemplo, ſcripſit ſophiſticas. Philoſtratus *p.* 500. σοφιςικοὶ δὲ καὶ ἕτεροι μὲν, σοφιςικώτερος δὲ ὁ ὑπὲρ τῆς ὁμονοίας. Atque huc pertinet locus Ciceronis *Bruto C.* 12. Nam cum Cicero ex Ariſtotele narraſſet, Gorgiam paratos habuiſſe locos communes, cum ſingularum rerum laudes, vituperationesque conſcripſiſſet, addit, *huic Antiphontem Rhamnuſium ſimilia quaedam habuiſſe conſcripta.*

ta. Ad tales locos communes forte quis referat orationes undecim adhuc superstites, quae tametsi in forensi argumento versantur, tamen, quod nullum indicium vel accusatoris, vel rei, vel temporis habent, nihil aliud sunt, nisi loci communes, quibus vel ipse Antiphon, vel alii in simili re uterentur.

Quid Antiquitas de Antiphontis in dicendo facultate existimarit, satis ostendit tribuendo illi venerabili nomine Nestoris,

Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.

Vid. Philostrat. *p.* 498. Pseudo-Plutarchum et Photium *in ejus vita.* Ab eo etiam omnes clari in literis viri παροιμιακῶς appellati sunt Rhamnusii, ut Suidas refert v. Ῥάμνος. Thucydides, idoneus in primis judex, quam magnifice de ejus eloquentia senserit, ex eo loco, quem supra attulimus, apparet. De orationis compositione, qua usus est Antiphon, ita judicat Dionys. Halicarn. de *Compos. verb.* *p.* 9. ἡ δὲ Θουκυδίδου λέξις, καὶ ἡ Ἀντιφῶντος τοῦ Ῥαμνουσίου καλῶς μὲν σύγκειται νὴ Δία, εἴπερ τινὲς καὶ ἄλλαι, οὐ μὴν ἡδέως γε πάνυ. Idem in *Isaeo p* 111. Antiphonti tribuit τὸ αὐστηρὸν μόνον καὶ ἀρχαῖον, addens pro solita sua in judicando acerbitate: ἀγωνιστὴς δὲ λόγων οὔτε συμβουλευτικῶν, οὔτε δικανικῶν ἐστι. Sed nos Thucydidi plus credimus, quam sexcentis Dionysiis. Haud mitius est judicium, quod idem Dionysius fert in *Demosthen.* *p.* 167.

Ab

Ab Hermogene de *Form. Orat.* II. *p.* 497. Antiphon dicitur *πολιτικὸς μὲν καὶ κατὰ τὸ σαφὲς καὶ κατὰ τὸ ἀληθινὸν, καὶ ἄλλως ἠθικὸς, ὥςε καὶ πιθανὸς — μεγέθει χρώμενος οὐκ ὀλίγῳ, καλῶς δὲ πῶς συνυφασμένῳ.* ubi plura ſunt huc pertinentia, quae brevitatis cauſſa omitto. Philoſtratus *p.* 500. *λόγοι δ' αὐτοῦ δικανικοὶ μὲν πλείους, ἐν οἷς ἡ δεινότης, καὶ πᾶν τὸ ἐκ τῆς τέχνης ἔγκειται.* Sic enim legendum eſſe ex Cod. Regio Pariſ. non *σύγκειται*, quod placuit *Oleario*, nos monuit Cel. Praeſes. Adde his Libanium *Opp.* T. II. *p.* 480. Elegantiſſime de Antiphonte ſententiam dixerunt Pſeudo-Plutarchus et Photius, ſive potius, quem illi ad verbum deſcripſiſſe videntur, Caecilius in *Commentario de Antiphonte*: *ἔςι δὲ ἐν τοῖς λόγοις ἀκριβὴς καὶ πιθανὸς, καὶ δεινὸς περὶ τὴν εὕρεσιν, καὶ ἐν τοῖς ἀπόροις τεχνικὸς, καὶ ἐπιχειρῶν ἐξ ἀδήλου, καὶ ἐπὶ τοὺς νόμους, καὶ τὰ πάθη τρέπων τοὺς λόγους, τοῦ εὐπρεποῦς μάλιςα ςοχαζόμενος.* Quod judicium quin verum ſit, et rei conſentaneum, nemo, qui ſuperſtites Orationes legerit, dubitabit. Prope igitur adducor, ut credam, has orationes nunquam ſerio lectas eſſe a doctiſſimo et cetera accuratiſſimo viro, Jo. Jonſio, qui *de Script. Hiſt. Philoſ. p.* 325. magna confidentia ſcribit, Antiphontis, quae ſuperſunt, orationes ſcholaſticas eſſe atque fictas declamationes, et Antiphontis nil praeter nomen habere. Sed hicce error commodius a nobis §. III. profligabitur.

II.

Jam Antiphontis aetate, ut quisque Athenis disertissimus erat, ita ad honores et munera reipublicae tractanda maxime evehebatur. Antiphon igitur, omnibus eloquentiae praesidiis instructus, non putavit, sibi domi desidendum, sed animum esse ad rempublicam appellendum. Plutarchus: *δύναμιν λόγων κτησάμενος, ὥρμησε μὲν πολιτεύεσθαι.* Magni ejus opera Atheniensibus fuit in Bello Peloponnesiaco. Nam et duabus triremibus praefectus, et exercitus Praetor saepe cum hoste conflixit, aliquot praeclaras victorias reportavit, et Atheniensibus belli socios adjunxit. Plutarchus: *ὁτὲ μὲν δυσὶ τριηραρχῶν ναυσὶν, ὁτὲ δὲ στρατηγῶν, καὶ πολλαῖς μάχαις νικῶν, καὶ συμμαχίας μεγάλας αὐτοῖς προσαγόμενος.* Philostrat. *p.* 498. *ἐστρατήγησε πλεῖστα, ἐνίκησε πλεῖστα.* Verum multo luculentius beneficium contulit in patriam, augens rem navalem sexaginta triremibus, quae viris armisque instructae essent. Philostratus *l. c.* *ἑξήκοντα τριήρεσι πεπληρωμέναις ηὔξησεν Ἀθηναίοις τὸ ναυτικόν.* Plutarchus: *καὶ τοὺς ἀκμάζοντας ὁπλίζων, καὶ τριήρεις πληρῶν ἑξήκοντα.* Quae si vera sint, regiae atque immensae homini opes fuerint necesse est, quas quavis potius ratione compararit, quam orationibus aliorum nomine scribendis. Videri possit Xenophon *Hellen.* II. *p.* 467. quod modo ex Plutarcho et Philostrato retulimus, in dubitationem adducere. Nam duas tantum triremes ab Antiphonte suppeditatas di-

dicit. Sed Xenophonti de alio Antiphonte, minus potente et illuſtri, ſermonem eſſe, infra oſtendemus. Forte etiam Antiphon patriae ſuae Archon fuit, annumque ſuo nomine ſignavit. Certe Diodorus Sicul. XII. *p.* 534. *ἄρχοντα ἐπώνυμον* Olymp. XC. 3. ponit Antiphontem, quem Rhamnuſium fuiſſe, et aetas, et alii ſummi, quos geſſit, honores probabile reddunt.

Sed operae pretium eſt videre, qualem ſe Antiphon in republica adminiſtranda geſſerit. Eloquentia ipſi viam ad honores patefactam eſſe oſtendimus: ſed illa ipſa Eloquentia, quâ animos hominum in quascunque partes flectere poterat, illum populo reddidit ſuſpectum. Quod ſentiens Antiphon, nunquam velut in ſcenam prodiit, ſed poſt ſiparium latuit, enixe adjuvans, qui conſilium ſuum in republica gubernanda expetiiſſent. Thucydides loco egregio, quem ſaepe laudavimus: *καὶ ἐς μὲν δῆμον οὐ παριὼν, οὐδ' ἐς ἄλλον ἀγῶνα ἑκούσιος οὐδένα, ἀλλ' ὑπόπτως τῷ πλήθει διὰ δόξαν δεινότητος διακείμενος, τοὺς μέντοι ἀγωνιζομένους, καὶ ἐν δικαστηρίῳ καὶ ἐν δήμῳ πλεῖστα εἷς ἀνὴρ, ὅστις ξυμβουλεύσαιτό τι, δυνάμενος ὠφελεῖν.* Adde Plutarch. *Nicia p.* 526. et Philoſtr. *p.* 499. Ad Antiphontem potiſſimum, tanquam auctorem, refertur inſignis illa Reipublicae Athenienſis commutatio, quâ, priſtina Magiſtratuum ratione antiquata, ſumma omnium rerum poteſtas tranſlata eſt ad Quadringentos viros. Quae publici ſtatus mutatio ut rectius intelligatur, illorum temporum hiſtoriam paulo altius repetamur.

Bel-

Belli Peloponnesiaci anno XVII. Olymp. XCI. 1. Athenienses, suadente Alcibiade, frustra obnitente Nicia, Syracusanis bellum intulerunt, et ad id gerendum ducem Alcibiadem delegerunt. Sed antequam classis altum peteret, accidit, ut omnes Hermae vel Mercurii statuae una nocte dejicerentur. Quae res quod ex conjuratione ad populi libertatem opprimendam inita extitisse videbatur, ingentem Atheniensibus terrorem incussit. Dux conjurationis Alcibiades plerorumque oculis notabatur, qui tum reliquos cives opibus, gratia, multitudine amicorum et clientium anteibat. Vix ille classe in Siciliam pervenerat, cum inimici eum hoc crimine apud populum compellantes perficiunt, ut domum ad caussam dicendam revocetur. Alcibiades populi mandato parens, Athenas contendit. Sed cum in itinere audivisset, se indicta caussa capitis esse damnatum, bonis publicatis, Lacedaemona demigravit. Cum vero Lacedaemoniorum constantiae non satis conveniret versatile Alcibiadis ingenium, eique privatae simultates intercederent cum Agide, Lacedaemoniorum Rege, non satis tutum hoc perfugium ratus, ad Tissaphernem, praefectum Regis Persarum, se contulit, et callide ei persuasit, non expedire Regi, Lacedaemoniorum opes nimis crescere, ne confecto bello statim cum victoribus certamen sit suscipiendum.

Alcibiades, hac opera civibus suis venditata, cum Pisandro, Praetore Atheniensium apud Samum, qui sicut ipse optimatibus favebat, consilium de reditu

in

in patriam agitare coepit, offerens liberaliter tum Regis Persarum amicitiam, tum operam suam, hac conditione, ut imperium a populo ad Optimates transferretur. Hoc Alcibiadis consilium a Pisandro primum cum Samiis, mox cum Atheniensibus, qui Sami versabantur, communicatum est, et parum abfuit, quin, adjuvantibus illud Athenis etiam primi ordinis viris, feliciter cederet. Sed huic Alcibiadis conatui intercessit Phrynichus, Dux Atheniensium exercitus, callide intelligens, Alcibiadi non magis paucorum dominatum curae esse, quam statum popularem, sed id tantum quaeri, (quod postea eventus comprobavit) ut ipse, discordia inter civitatis Ordines sparsa, ab alterutra parte in auxilium vocetur. Longum esset enarrare, quae impedimenta Phrynichus Alcibiadis consilio objecerit. Tandem Pisander aliique Legati Athenas veniunt, populo persuasuri, ut Alcibiades in patriam revocetur, et, mutata antiqua regendi forma, respublica quadringentis committatur: Quod si facerent, eos Persarum Regem belli socium habituros, sin minus, ne ipsam quidem salutem eos servaturam. Hac necessitate populus compulsus, in Pisandri et reliquorum legatorum sententiam concedit, et Democratiam Oligarchiâ commutat. Constituuntur Decemviri reipublicae ordinandae cum summa potestate, qui certa die ad populum referant, quae optima sit ratio Reipublicae administrandae. Hi, ubi dies advenit, populum rogant, ut cuivis Atheniensium sententiam, quamcun-

cunque velit, dicere impune ſit. Qua dicendi libertate conceſſa, omnes cenſuerunt, antiquos Magiſtratus eſſe abdicandos: ſimul quinque concionis Praeſides delegerunt, a quibus rurſus centum alii viri deligerentur, quorum ſinguli ſibi tres alios cooptarent, hi denique Quadringenti rempublicam cum ſumma poteſtate adminiſtrarent. In hac hiſtoria enarranda potiſſimum ſecuti ſumus Hiſtoricorum principem, Thucydidem *L.* VII'. cui jungendi ſunt Nepos et Plutarchus *in Alcibiade*, Diodor. Sicul. *L.* XIII. et Juſtinus *L.* V. Talis ac tantae converſionis praecipuus architectus fuit Antiphon, ut ſupra diximus, ſed latitans more ſuo, et conſiliis monitisque inſtruens Piſandrum, aliosque priſtini ſtatus everſores. Thucydides: *ὁ μέντοι ἅπαν τὸ πρᾶγμα ξυνθεὶς, ὅτῳ τρόπῳ κατέϛη εἰς τοῦτο, καὶ ἐκ πλείϛου ἐπιμεληθεὶς, 'Αντιφῶν ἦν* etc. Philoſtrat. *κατέλυσε τὴν δημοκρατίαν, ἐδούλωσε τὸν 'Αθηναίων δῆμον.* Pſeudo-Plutarchus: *καὶ παρατέκατεν ἕως καταλύσεως τῆς δημοκρατίας ὑπὸ τῶν τετρακοσίων γενομένης, ἣν αὐτὸς δοκεῖ συγκατασκευάσαι.* Photius: *παρέτεινε δὲ τὸν βίον ἕως τῆς ὑπὸ τῶν υ̅ γενομένης καταλύσεως, ἧς καὶ αὐτὸν αἰτίαν μετεσχηκέναι φασὶ παρασχεῖν.* quae Photii verba, a librariis turbata, ſic in ordinem cogas: *ἧς καὶ αὐτὸν μετεσχηκέναι, καὶ αἰτίαν φασὶ παρασχεῖν.* Huc etiam pertinet locus Libanii *Apologia Socratis p.* 651. ubi licet Antiphontis nomen reticeatur, ſatis tamen patet, non alium intelligi, niſi Antiphontem: *ἀλλ' οὐκ ἔδειξεν αὐτόν ἐν μέσῳ, λάθρα*

δὲ

δὲ τὸ πρᾶγμα συνέθηκεν, ὡς ὄχλῳ μὲν οὐκ εἰωθὼς χρῆσθαι, τῶν δ' αὐτῶν ἐκείνοις ἐπιθυμῶν. ἑτέρου ταῦτα ἦν τοῦ καὶ τῶν τετρακοσίων ἑνὸς, καὶ λόγον ὕστερον, ὧν ἔδοξεν ἀδικεῖν, δεδωκότος. Sic locus ille ſcribendus eſt, in quo manifeſta apparent veſtigia imitationis loci Thucydidei de Antiphonte.

In hunc Quadringentorum numerum populus allegit tum ipſum Antiphontem, tum Phrynichum et Theramenem (*), amicitia et uſu Antiphonti conjunctos,

(*) Theramenis Hiſtoria, propter diverſa et pugnantia inter ſe veterum ſcriptorum de eo judicia, commodam Academicae exercitationi materiem praebere poſſet. Obiter *Theramenis* nomen reſtituamus Libanio *Apolog. Socrat. pag.* 651. ἔστιν οὖν εἰπεῖν, ὅτι μετέσχεν ἀνὴρ τῆς τῶν τετρακοσίων ὀλιγαρχίας, τῶν τριάκοντα παρανομίας; τὸν Πείσανδρον ἐμιμήσατο, μετὰ Ῥαμένους ἐξήτασαι, τῷ Φρυνίχῳ ταὐτὸ ποιῶν ὤφθη; Legendum Θηραμένους. Theramenes vulgo *Cothurnus* dictus eſt, quod in civium factionibus ancipitem ſe gerebat, et utrique parti gratus eſſe ſtudebat, ſicut *cothurnus* aptus eſt utrique pedi. Critias in oratione adverſus Theramenem apud Xenophont. *Hellen* II. *p.* 465. ὅθεν δήπου γὰρ καὶ Κόθορνος ἐπικαλεῖται. καὶ γὰρ ὁ κόθορνος ἁρμόττειν μὲν τοῖς ποσὶν ἀμφοτέροις δοκεῖ. ubi Celeb. Ruhnkenius rectiſſime expungit verba, καὶ γὰρ ὁ κόθορνος ἁρ. μ. τ. π. α. δ. tanquam Grammatici marginale gloſſema; quamvis illa in libro ſuo invenerit Scholiaſt. Ariſtoph. ad *Ran.* vſ. 47. Pollux VII. 91. ὁ δὲ κόθορνος, ἑκάτερος ἀμφοῖν τοῖν ποδοῖν. ὅθεν καὶ τὸν Θηραμένην Κόθορνον ἐκάλουν, διὰ τὸν περὶ τὴν πολιτείαν ἀμφοτερισμόν. Vide eximium virum, L. Kuſterum ad Suid. v. Θηραμένης.

ctos, ſed inter quos brevi graviſſima diſcidia extiterunt. Quadringenti in duas factiones diſceſſerant, quarum altera, duce Theramene, impenſe favebat Alcibiadi, altera, cujus caput cum Phrynicho erat Antiphon, omnibus modis, ne Alcibiades revocaretur, impediebat, facile videns, eo recepto, rempublicam ad popularem ſtatum redituram. Quum vero altera factio ſuperior eſſe coepiſſet, nec res aliter teneri poſſet, Antiphon, Phrynichus, aliique decem, tanquam factionis ſuae legati, ad ipſos Athenienſium acerbiſſimos hoſtes, Lacedaemonios profecti ſunt, ut pacem quibuscunque conditionibus facerent. Simul eorum conſilio Eetionea munita eſt, qua hoſtium claſſem pedeſtremque exercitum, quando et quoties vellent, recipere poſſent. Sed legati re infecta Athenas reverſi ſunt, et nihil aliud hac legatione, quam ſibi exitium maturarunt. Vix reverſus Phrynichus ex inſidiis periit in frequenti foro, percuſſore ejus impune evadente. Qua re animus crevit adverſae factioni, ejusque principi, Therameni. Fit deinde maxima rerum commutatio. Nam, diſſoluto Quadringentorum imperio, respublica quinque millibus adminiſtranda traditur. Alcibiades denique in patriam revocatur. Vid. Thucyd. VIII. 90. ſeqq. Haec geſta ſunt Olymp. XCII. 2. Praetore Theopompo. Eodem anno inimici Antiphontem in jus vocarunt, ubi non indicta cauſſa condemnatus eſt, ut graviſſimo errore ſcribit Pſeudo-Plutarchus, ſed cauſſam dicere coactus, tum primum

pu-

publice dixit tanta vi eloquentiae, ut Thucydides illum optime omnium, ad ſuam usque memoriam, capitis cauſſam dixiſſe fateatur. Accuſatus eſt, Thucydide teſte, quod paucorum dominatum conſtituiſſet: *καὶ αὐτός τε ἐπειδὴ τὰ τῶν τετρακοσίων ἐν ὑςέρῳ μεταπεσόντα ὑπὸ τοῦ δήμου ἐκακοῦτο, ἄριςα φαίνεται τῶν μέχρις ἐμοῦ ὑπὲρ αὐτῶν τούτων αἰτίας, ὡς ξυγκατέςησε, θανάτου δίκην ἀπολογησάμενος.* In ipſa vero publica condemnationis formula, quam ex Caecilio, magno hujus hiſtoriae bono, conſervavit Plutarchus, damnatus dicitur, quod exitio reipublicae legatus ad Lacedaemonios profectus eſſet, et e caſtris navi hoſtili abiiſſet, et per Deceleam iter terreſtre feciſſet, atque adeo patriam ſuam prodidiſſet. Poena ipſi longe atrociſſima conſtituta eſt, ut undecim viris traderetur, bona ejus publicarentur, aedes ſolo aequarentur, titulo aedium in area poſito, ANTIPHONTIS PRODITORIS, ut neque Athenis neque in terra Attica ſepeliretur, ut non modo ipſe infamis eſſet, ſed omnes etiam ex eo nati, ſive legitimi eſſent, ſive ſpurii, ut infamia quoque notaretur, qui quem poſterorum Antiphontis adoptaret. De poenae genere nihil habet Thucydides, forte rem adeo atrocem de induſtria ſilentio praetermittens, ut magiſtro bene de ſe merito gratificaretur. Quae probabilis eſt conjectura Marcellini *in vita Thucyd. p.* 4. *ὅτι δὲ μετὰ τὸν θάνατον τιμωρούμενοι τὸν Ἀντιφῶντα οἱ Ἀθηναῖοι ἔῤῥιψαν ἔξω τῆς πόλεως τὸ σῶμα, σεσιώπηκεν, ὡς διδασκάλῳ χαριζόμενος.* ubi ſequentia verba, tanquam

inutile additamentum, resecanda: λέγεται γὰρ ὡς ἐξέριψαν αὐτοῦ τὸ σῶμα οἱ Ἀθηναῖοι ὡς αἰτίου τῆς μεταβολῆς τῆς δημοκρατίας. Oratio, qua se defendit Antiphon, dicitur περὶ μεταστάσεως, i. e. *de mutatione status popularis in oligarchiam Quadringentorum virorum.* Harpocration v. Στασιώτης. Ἀντιφῶν ἐν τῷ περὶ μεταστάσεως περὶ τοίνυν, ὧν Ἀπόληξις κατηγόρηκεν, ὁ στασιώτης ἦν ἐγὼ, καὶ ὁ πάππος ὁ ἐμὸς etc. ubi H. Valesius, Vir magnus, corrigit ᾧ vel οὗ στασιώτης ἦν ἐγώ. Malim, ὅτι στασιώτης ἂν ἦν ἐγὼ.

Sed antequam hinc discedamus, excutienda sunt quaedam veterum scriptorum loca, quae hactenus disputatis non satis convenire videantur. Pseudo-Plutarchus ex Lysiae oratione deperdita, et Theopompo refert, Antiphontem sub triginta Tyrannis, qui Olymp. XCIV. 2. constituti sunt, capitis damnatum esse. Si Lysiae illa oratio, et Theopompi historia extaret, certius hac de re judicari posset. Lysias quidem in *oratione*, quae superest, *adv. Eratosth. p.* 216. Antiphontem, narrat, a populo, post libertatem recuperatam, condemnatum esse, adeoque nihil dicit, quod Thucydidi, et Monumento publico, supra à nobis laudato, cujus summa debet esse auctoritas, adversetur. Antiphon igitur, qui sub triginta tyrannis periit, diversus fuit ab Antiphonte Rhamnusio: quod et ipsum Plutarcho commode in mentem venit. Adjiciamus ejus verba ex pulcerrima emendatione Taylori *Lection. Lysiac. c.* VII. ἀλλ' οὗτός γε ἂν εἴη ἕτερος, Λυσιδωνίδου πατρὸς,

οὗ Κρατῖνος ἐν Πυτίνῃ ὡς πονηροῦ μνημονεύει. Verum, ne quid dissimulemus, Theramenes etiam apud Xenophont. *Hellen.* II. *p.* 467. Antiphontis condemnationem manifeste tribuit triginta Tyrannis: ἀλλὰ μὴν καὶ Ἀντιφῶντος ὑφ' ὑμῶν ἀπολλυμένου, ὃς ἐν τῷ πολέμῳ δύο τριήρεις εὖ πλεούσας παρείχετο, ἐπιςάμην ὅτι καὶ οἱ πρόθυμοι τῇ πόλει γεγενημένοι πάντες ὑπόπτως ὑμῖν ἕξοιεν. Qui locus cum Thucydide, et Monumento publico apud Plutarchum, conciliari non potest, nisi forte dicamus, Theramenem propterea Antiphontis exitium triginta Tyrannis imputasse, quod plures in eorum numero essent, qui ante constitutum Trigintaviratum Antiphontem in perniciem impulissent. At haec de Antiphontis morte querela cuivis potius convenisset, quam Therameni, in quem unum Lysias *Orat. adv. Eratosthen. p.* 216. conjicit crimen Antiphontis interfecti: βουλόμενος δὲ τῷ ὑμετέρῳ πλήθει δοκεῖν πιςὸς εἶναι, Ἀντιφῶντα καὶ Ἀρχεπτόλεμον φιλτάτους ὄντας αὑτῷ κατηγορῶν ἀπέκτεινεν. Cui dubitationi forte quis ita occurrat, ut dicat, Theramenem, cum idem sibi, quod Antiphonti antea, supplicium impenderet, vel poenitentiam agere coepisse, quod veterem amicum perdidisset, vel crimen a se transferre voluisse in triginta Tyrannos. Sed fatemur, animum magis in hanc partem inclinare, ut statuamus, Xenophontem non de Antiphonte Rhamnusio loqui, sed de alio, Lysidonidis filio, quem Lysias in oratione deperdita, et Theopompus dicunt sub triginta Tyrannis periisse.

Hactenus de vita, rebus gestis, et morte Antiphontis; quibus speramus satisfactum esse Tayloro V. C. in *vita Lysiae* p. 39. dubitanti, an Antiphon e collegio CCCC Virorum idem fuerit, qui Antiphon Orator.

III.

Sequitur, ut de ingenii monumentis, quibus Antiphon nomen suum posteritati commendavit, breviter dicamus. Sed hic nobis fere otium fecerunt Viri literariae historiae peritissimi, Jo. Meursius in *Biblioth. Attica*, *T.* X. *Thes. Ant. Gr. p.* 1422. Jo. Jonsius libro saepius laudato, et Jo. Alb. Fabricius *Bibl. Gr. L.* II. *C.* 26. *p.* 837. Attingamus igitur ea tantum, quae a viris egregiis vel perperam dicta sint, vel praetermissa. De Antiphontis τέχνῃ ῥητορικῇ supra diximus, quae repetere non est necesse. Orationes ejus sexaginta olim extiterunt, e quibus Caecilius, Rhetor, viginti quinque velut subdititias familia submovit. Photius et Plutarchus, φέρονται δὲ αὐτοῦ λόγοι ἑξήκοντα, ὧν ὁ Καικίλιος εἴκοσι καὶ πέντε φησὶν αὐτοῦ καταψεύδεσθαι, ὡς εἶναι τοὺς διαφυγόντας τὸ νόθον, πέντε καὶ τριάκοντα. Sed ex his paucae tantum commune bonorum librorum naufragium evaserunt: reliquarum vix tituli salvi ad nos pervenerunt. Atque hic, quod supra promisimus, a nobis praestandum est, ut velut per inductionem demonstremus, Jo. Jonsium Orationes, quae supersunt,

ſunt, temere et inconſulte pro declamationibus a ſcholaſtico homine confictis habuiſſe. Ex *Orat.* IV. *p.* 41. ἀπελογήθη citat Pollux II. 119. Ex eadem *Orat. p.* 44. locum laudat Ammonius v. Ἐνθύμημα. Quae in *Orat.* V. *p.* 50. leguntur, τὸν ἀναίτιον καταλαβόντας, τὸν αἴτιον ἀφεῖναι, affert Suidas v. Καταλαβεῖν, qui hinc corrigendus. Ex *Or.* X. *p.* 71. vocem γηραιὸς excerpſit Pollux II. 13. Ex eadem *Orat. p.* 72. idem VIII. 21. habet vocem ἐπιτίμιον. Nobiliſſimam Orationem *de caede Herodis* bis nominatim citat Harpocration v. Διετείνοντο, et v. Φροῦδος. Uterque locus extat *p.* 103. *et* 111. Ex eadem oratione, quamvis haud nominata, Pollux III. 138. excerpſit vocem αἰτίασις, quae eſt *p.* 101. et IX. 13. verbum χωροφιλεῖν, quod occurrit *p.* 126. Orationem *de Choreuta* laudat Harpocration v. Διδάσκαλος. Locus, quem inde affert, extat *p.* 143. Sed idem ex eadem Oratione citat Διϊπόλια, quae ibi non comparent. Videtur ergo Harpocration, memoria lapſus, Orationem *de Choreuta* pro quinta, in qua *p.* 49. Διϊπόλια occurrunt, laudaſſe. Eat nunc Jonſius, et ſpurias ineptasque judicet Orationes, quas ipſi antiqui Grammatici, quorum ſpectata eſt eruditio, Harpocration, Pollux, Ammonius, Suidas, non modo ut genuinas probarunt, verum etiam tanquam Attici ſermonis normam adhibuerunt. Haec ſufficiant ad vindicandam γνησιότητα *Orationum de caede*, vel λόγων φονικῶν, quas nobis ſolas reliquas fecit temporis injuria.

Inter Orationes deperditas, teste Pseudo-Plutarcho, prae aliis laudem tulit ὁ πρὸς Ἐρασίστρατον περὶ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ. Bona fide vertitur, *de generibus vel formis dicendi*. Ridiculum sane orationis argumentum, quale ne ineptus quidem posterioris aetatis Sophista ad populum explicare sustinuisset. Vidit absurdum, quod in hoc titulo est, (et quis non videat?) Jo. Jac. Reiskius *Animadv. in Plutarch. p.* 490. Verum, ut est infelicissimus conjector, hic quoque, περὶ τῶν ἐλαιῶν, *de oleis*, legens, aberravit. Vide, quanto felicius Celeberrimus Ruhnkenius restituerit, ὁ πρὸς Ἐρασίστρατον περὶ ΤΩΝ ΤΑΩΝ, *oratio adversus Erasistratum de Pavonibus*. Subjiciamus veterum scriptorum loca, quae palmariam emendationem omni dubio liberent. Athenaeus XII. *p.* 397. Ἀντιφῶντι δὲ τῷ ῥήτορι λόγος μὲν γέγραπται, ἔχων ἐπίγραμμα περὶ Ταῶν. ubi plura laudat ex hac oratione. Aelianus *Histor. Animal.* V. 21. ἐτιμῶντο δὲ τὸν (ταῶν) ἄῤῥενα, καὶ τὸν θῆλυν δραχμῶν χιλίων, ὥς Ἀντιφῶν ἐν τῷ πρὸς Ἐρασίστρατον λόγῳ φησί. Harpocration: Εὐοφθάλμως, ἀντὶ τοῦ εὐπρεπῶς. Ἀντιφῶν ἐν τῷ περὶ Ταώνων. Idem alibi: Πυριλαμπής. Ἀντιφῶν ἐν τῷ περὶ τῶν Ταῶν. Eustathius ad *Iliad.* B. *p.* 356. Athenaeum, ut solet, describens: Ἀντιφῶν μὲν γὰρ, φασὶν, ὁ ῥήτωρ δισυλλάβως κλίνει, λόγον γράψας, ἐπίγραμμα ἔχοντα περὶ Ταῶν. Forte hicce Antiphontis *Pavo* occasionem dedit Luperco Berytio, Grammatico, scribendi libelli περὶ τοῦ Ταὼ, sicut idem alium libellum scripserat περὶ τοῦ πα-

παρὰ Πλάτωνι ἀλεκτρυόνος. Vide Suidam v. Λεύπερκος.

Scripsit etiam Antiphon Ἀλκιβιάδου λοιδορίας, laudatas a vero Plutarcho *Alcibiade* p. 192. F. ἐν δὲ ταῖς Ἀντιφῶντος λοιδορίαις γέγραπται, ὅτι παῖς ὢν ἐκ τῆς οἰκίας ἀπέδρα πρὸς Δημοκράτη, τινὰ τῶν ἐραστῶν. Hanc quoque orationem Jonsius p. 325. in scholis Sophistarum, vel ab alio quodam Alcibiadis inimico potius, quam ab Antiphonte Rhamnusio, scriptam judicat. Quae conjectura non minus vana est, quam illa de Orationum superstitum νοθείᾳ, paulo ante a nobis confutata. Nam quid potest esse magis verisimile, quam Alcibiadem, aequalem Antiphontis, et Quadringentis, quorum princeps erat Antiphon, infensissimum, ab Antiphonte oratione acerba esse laceratum? Atqui, quod Plutarchus scribit, planissime confirmat Athenaeus *L.* XII. p. 525. B. elegans ex illa Oratione afferens fragmentum: περὶ δὲ τῶν Ἀβυδηνῶν Ἀντιφῶν ἐν τῷ κατ' Ἀλκιβιάδου λοιδορίας οὕτως· ἐπειδὴ ἐδοκιμάσθης ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων, παραλαβὼν παρ' αὐτῶν τὰ σαυτοῦ χρήματα, ᾤχου ἀποπλέων εἰς Ἄβυδον, οὔτε χρέος ἴδιον σαυτοῦ πραξόμενος οὐδὲν, οὐδὲ προξενίας οὐδεμιᾶς ἕνεκεν· ἀλλὰ τῇ σαυτοῦ παρανομίᾳ καὶ ἀκολασίᾳ τῆς γνώμης ὁμοίους ἔργων τρόπους μαθησόμενος παρὰ τῶν ἐν Ἀβύδῳ γυναικῶν, ὅπως ἐν τῷ ἐπιλοίπῳ βίῳ σαυτοῦ ἔχῃς χρῆσθαι αὐτοῖς. ubi Celeb. Ruhnkenius pro παρανομίᾳ legere malit παροινίᾳ· quae vox centies jungitur cum ἀκολασίᾳ. Pertinet ad hanc emendationem stabiliendam locus

Plutarchi *Alcibiad.* *p.* 211. D. ὅπως αὐτὸς ἐπ' ἀδείας χρηματίζηται περιπλέων, καὶ ἀκολασταίνῃ μεθυσκόμενος, καὶ συνὼν ἑταίραις Ἀβυδηναῖς, καὶ Ἰωνίσιν. Titulos orationum Antiphontiarum, a viris eruditis collectos, augere licet e Grammaticis ineditis, qui sunt penes Celeb. Praesidem. *Antiatticista MS.* Ἀναδέξαι, οἷον ἐγγυῆσαι. Ἀντιφῶν πρὸς Πολύευκτον. Δεινόλοχος Ἀλθαία. *Lexicon Sangerm. MS.* Ἀθήναζε. — καὶ τὸ παρὰ Ἀντιφῶντι δὲ ἐν τῷ περὶ ἀνδραποδισμοῦ λόγῳ ἐπίστασιν ἔχει ὡς ἡμαρτημένον τὴν σύνταξιν γράφει δὲ οὕτως· ἐπειδὴ γὰρ ἀπῴκεις τὴν Ἀθήναζε, καὶ ἀπηλλάγην τῆς κληρουχίας. In iisdem Grammaticis alia etiam Antiphontis fragmenta reperiuntur. *Lex. Sangerm. MS.* Ἀδυναμία ἐρεῖς, ὡς Δημοσθένης, καὶ ἀδυνασία, ὡς Ἀντιφῶν, καὶ Θουκυδίδης, καὶ ἀδυνατία, ὡς Δεινόλοχος. † Ἀκόλουθα, Ἀντιφῶν τὰ ἑπόμενα καὶ σύμφωνα. † Ἀποδικεῖν, ἀντὶ τοῦ ἀπολογεῖσθαι. οὕτως Ἀντιφῶν. Ultima glossa etiam est apud Suidam, ubi pro Ἀντιφῶν male legitur Ἀντιφάνης, quamvis cum Suida conveniat Eudemus *Lex. Rhetor. MS.* quod Celeb. Praeses Parisiis evolvit. De horum nominum permutatione *Cap.* IV. nonnulla dicemus. *Lexicon Reg. MS.* Τρίτην ἡμέραν χρὴ λέγειν, οὐχὶ τρεῖς ἡμέρας. Ξενοφῶν· καὶ τρίτην ἡμέραν αὐτὸ τοῦτ' ἔπραττον. Μένανδρος· ἡμέραν τρίτην ἐπεκώμασεν ἡμῖν. Ἀντιφῶν· ἐχθὲς μετὰ πέντ' ἔπινον, ἡμέραν τρίτην μεθ' ἑπτά. *Antiatticista MS.* Ἀπειθαρχία. Ἀντιφῶν πολικῷν. Corrigendum videtur πολιτικῷ, ut ejus λόγος πολιτικὸς intelligatur.

IV.

Plures Antiphontes clarum in literis nomen habuerunt; ex quibus duo inprimis ipsorum veterum negligentia, dicam, an inscitia, cum Antiphonte Rhamnusio saepe confudit. Nos breviter de illis disputemus, omissis, quae Jonsius, Fabricius, et Cl. Taylorus *Lect. Lysiac. C.* VII. occuparunt, et, qui secernendi sint, accurate secernamus.

I. Antiphon *τερατοσκόπος*, sive *haruspex*, quem ab Oratore bene distinguit Hermogenes *de Form. Orat.* II. *p.* 497. Rectissime etiam Suidas: *Ἀντιφῶν, Ἀθηναῖος, τερατοσκόπος, καὶ ἐποποιὸς, καὶ σοφιστής. ἐκαλεῖτο δὲ λογομάγειρος.* Idem ex alio auctore: *Ἀντιφῶν, Ἀθηναῖος, ὀνειροκρίτης. περὶ κρίσεως ὀνείρων ἔγραψε.* Tzetzes *Scholio MS.* quod supra dedimus, eum scribit Alexandri tempore vixisse. Sed multum fallitur. Vixit enim tempore Socratis, et invidus divini viri obtrectator, discipulos ab eo avertere tentavit. Diogenes Laert. II. 46. ex *Aristotele: Σωκράτει τις, καθ' ἅ φησὶν Ἀριστοτέλης ἐν τρίτῳ περὶ Ποιητικῆς, ἐφιλονείκει Ἀντίλοχος Λήμνιος, καὶ Ἀντιφῶν ὁ τερατοσκόπος.* ubi vid. Menagium. Socratis cum hoc Antiphonte contentionem copiose et eleganter explicat Xenophon *Memorab.* I. 6. Sed Plutarchus et Photius, quadrata rotundis miscere soliti, haec non de Antiphonte *Onirocritico*, sed de *Rhamnusio* accipiunt. Plutarchi verba haec sunt: *διατριβὴν δὲ συνέστησε, καὶ Σωκράτει τῷ Φιλοσόφῳ διε-*

φέρετο τὴν ὑπερ τῶν λόγων διαφορὰν, οὐ φιλονείκως, ἀλλ' ἐλεγχτικῶς, ὡς Ξενοφῶν ἱςόρηκεν ἐν τοῖς 'Απομνημονεύμασιν. Frontem perfricuiſſe hominem dicas, qui tale quid a Xenophonte ſcriptum affirmare audeat. Nam Xenophon inducit Antiphontem cum Socrate diſputantem, non ut virum probum, et veri inveſtigandi ſtudioſum, ſed ut improbum cavillatorem. Veniebat in mentem, forte Plutarcho ſuccurri poſſe, transponendis ejus verbis. οὐκ ἐλεγχτικῶς, ἀλλὰ φιλονεικῶς. Sed hanc medicinam faciendam eſſe negat ejusdem erroris ſocius, Photius: διενεχθῆναι δὲ φασὶν αὐτὸν καὶ Σωκράτῃ τῷ φιλοσόφῳ, οὐ πρὸς φιλονεικίαν, ἀλλὰ πρὸς ἔλεγχον ὁρῶντα. Habeant igitur ſecum errores ſuos, ſerventque ſepulcro. Ipſe vero Xenophon ſatis indicat, illam diſputationem non cum Antiphonte *Rhamnuſio* inſtitutam fuisſe, ſed cum Antiphonte *Onirocritico*, appellans eum σοφιςὴν, qui titulus huic Antiphonti tribui ſolet, non *Rhamnuſio* oratori. Sed omnem controverſiam dirimit graviſſimus auctor, Ariſtoteles, cujus teſtimonium paulo ante ex Diog. Laert. laudavimus. Quo magis miramur, inter ipſos Veteres hac de re non ſatis conveniſſe. Nam, teſte Athenaeo L. XV. p. 673. F. *Andrantus* librum ſcripſerat, compilatum poſtea ab *Hephaeſtione*, Grammatico, περὶ τοῦ παρὰ Ξενοφῶντι ἐν τοῖς 'Απομνημονεύμασιν 'Αντιφῶντος. Vidimus *Cap.* I. Hermogenem Antiphonti *haruſpici* tribuere λόγον περὶ ἀληθείας, λόγον περὶ ὁμονοίας, λόγον πολιτικὸν, et λόγους δημηγορικούς. Sed

ut

ut posteriores orationes ad *Rhamnusium* referendae videntur, sic omnium consensu libri περὶ Ἀληθείας tribuuntur Antiphonti *Sophistae*. Grammatici veteres apud Fabricium *duos* hujus operis *libros* laudant. Sed *liber decimus sextus* in *Schol. MS Demosthenis*, quod Wolfius ad eum affert p. 1151. citatur: ἐν τῷ ις̄ τῆς Ἀληθείας ὁ αὐτὸς κέχρηται καὶ ἐπὶ διακοσμήσεως. Hanc tamen lectionem dubiam faciunt Harpocration et Suidas v. Διάθεσις, apud quos eadem glossa reperitur, legentes ἐν τῷ δευτέρῳ τῆς Ἀληθείας. Videtur igitur opus in duos tantum libros divisum fuisse. Vir praeclarus, Joannes Alberti, cujus morte Graecae literae ingens damnum fecerunt, hunc Antiphontis librum laudari putabat ab Hesychio in hac glossa: Γλαὺξ ἐν πόλει, παροιμία. ταῖς ἀληθείαις ἀνέκειτο γὰρ ὑπὸ Φειδίου ἐν τῇ ἀκροπόλει. cujus opinionem non sequar. Nam primum hic liber nusquam vocatur αἱ Ἀλήθειαι, ubique ὁ περὶ Ἀληθείας, vel ὁ Ἀληθείας, sicut ipse Hesychius alibi laudat: Ἄβιος. πλούσιος, ὡς Ἀντιφῶν ἐν Ἀληθείας ά. Deinde ταῖς ἀληθείαις omnino capiendum pro *re vera*, ut bene cepit Kusterus. Similiter *Scholiastes Aristophanis ad Vesp.* vs. 1081. Γλαῦκα δὲ, τὴν Ἀθηνᾶν φασὶ δὲ, κατὰ τὸ ἀληθὲς γλαῦκα διαπτᾶσθαι, τὴν νίκην τοῖς Ἀθηναίοις ἀπαγγέλλουσαν. Tradit Origenes *adv. Celsum* IV. p. 176. Antiphontem hoc libro *providentiam sustulisse*: κἂν Ἀντιφῶν, ἄλλος ῥήτωρ νομιζόμενος εἶναι, καὶ τὴν πρόνοιαν ἀναιρῶν ἐν τοῖς ἐπιγεγραμμένοις περὶ Ἀληθείας παραπλησίως τῇ Κέλσου ἐπιγραφῇ. Ad hanc

hanc ejus doctrinam referendum videtur fragmentum, quod extat apud Suidam: Ἀδέητος. ὁ μηδενὸς δεόμενος, καὶ πάντα ἔχων. Ἀντιφῶν ἐν ά Ἀληθείας· Διὰ τοῦτο οὐδενὸς δεῖται, οὔτε προσδέχεται οὐδενός τι, ἀλλ' ἄπειρος, καὶ ἀδέητος. ubi pro ἄπειρος forte emendandum εὔπορος, quamvis vulgata lectio etiam explicari possit. Haec autem quin Antiphon *de Deo* dixerit, nihil est, quod dubitemus. Vides igitur, Epicurum hanc pestiferam doctrinam non per se invenisse, sed dudum ab Antiphonte inventam, in philosophiam suam transtulisse. Vid. Diogen. Laert. X. 139. et ibi Menagium. Epicuri sententiam elegantissimis versibus explicat Lucretius II. 645—650.

Omnis enim per se Divûm natura necesse est
Immortali aevo summa cum pace fruatur,
Semota a nostris rebus, sejunctaque longe.
Nam privata dolore omni, privata periclis,
Ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri,
Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.

Hanc observationem, a Celeb. Ruhnkenio mecum communicatam, nefas fuisset omittere. Fragmentis libri περὶ Ἀληθείας, quae apud varios Grammaticos reperiuntur, adde hoc ex *Lexico Sangerm. MS.* Ἀφροδίτης, ἀντὶ τοῦ Ἀφροδισίων. οὕτως Ἀντιφῶν ἐν Ἀληθείας πρώτῳ.

II. Antiphon Tragicus, qui vixit apud Dionysium Seniorem, Siciliae Tyrannum, ejusque tragoediis

diis reprehendendis perniciem ſibi arceſſivit. Celebratur aculeatum ejus dictum, quo Dionyſium graviter offendit. Nam quaerenti Dionyſio, quodnam aes optimum eſſet, reſpondit, ex quo Athenienſes Harmodii et Ariſtogitonis ſtatuas conflaſſent. Vid. Plutarch. *de Adul. et Am. diſcr. p.* 68. A. *de Stoicor. repugn. p.* 1051. C. Haec Philoſtratus *p.* 500. Pſeudo-Plutarch. et Photius male referunt ad Antiphontem Rhamnuſium, quos ſatis confutat diverſa utriusque aetas. Ad hunc Tragicum etiam pertinet, quod narrat Ariſtoteles *Rhet.* II. p. 76. Ἀντιφῶν ὁ ποιητὴς μέλλων ἀποτυμπανίζεσθαι ὑπὸ Διονυσίου, εἶπεν, ἰδὼν τοὺς συναποθνήσκειν μέλλοντας ἐγκαλυπτομένους ὡς ᾔεσαν διὰ τῶν πυλῶν, τί ἐγκαλύπτεσθε, ἔφη· ἦ μὴ αὔριόν τις ὑμᾶς ἴδῃ τούτων. Ex Antiphontis dramatis laudatur Ἀνδρομάχη ab *Auctore Ethic. Eudem.* VIII. 4. Μελέαγρος ab Ariſtotele *Rhet.* II. p. 108. Quibus Jonſius et Fabricius male addunt Πλήξιππον. Nam ex Ariſtotele *Rhet.* II. p. 63. apparet, *Plexippum* non drama fuiſſe, ſed perſonam inductam in Μελεάγρῳ. De *Plexippo* ſingulari libello diſputaſſe *Andrantum*, Grammaticum, docet Athenaeus L. XV. p. 673. F. Hinc Cel. Praeſes emendabat Pollucem X. 63. pro ἐν Ἀντιφάνους Μελεάγρῳ legens ἐν Ἀντιφῶντος Μελεάγρῳ· cui eadem medicina adhibenda videbatur VII. 57. ubi Ἀντιφάνης ἐν Μηδείᾳ laudatur. Forte Antiphontis Μηδεία non aliud drama fuit, quam Ἰάσων, quod, nusquam ab editis ſcriptoribus memoratum, citatur

ab

ab *Antiatticista* MS. Διεπέθου, διεπέθεσαν. Ἀντιφῶν Ἰάσονι. Idem Grammaticus bis Antiphontis Ἄδωνιν laudat: Ἀκληρίαν. Ἀντιφῶν Ἀδώνιδι. ὁ αὐτὸς, Εὐκλήρωμα, ἀντὶ τοῦ κατόρθωμα. Et alio loco: Ἀνὰ μέσον. ἀντὶ τοῦ ἐν μέσῳ. Ἀντιφῶν Ἀδώνιδι. Sed alibi hanc fabulam Antiphani tribuit: Κατάλυσιν. καὶ τοῦτο ἐπαινοῦνται. Ἀντιφάνης Ἀδώνιδι. Sic incerti sumus, utrum Antiphon, an Antiphanes, *Adonidem* docuerit. Malim tamen hoc drama ad *Comicum*, quam ad *Tragicum*, referre, propterea quod alii etiam Comici, Plato, Araros, Philiscus idem argumentum tractarunt. Haec pluribus adstrui possent tum ex aliis scriptoribus, tum ex praeclaro illo *Antiatticista* MS. qui aliquando, ut speramus et optamus, in lucem vindicatus, veterum Dramatum rationi novum lumen affundet. Perpetua vero est apud alios etiam scriptores *Antiphontis* et *Antiphanis* confusio. Sic apud Stobaeum *Serm.* XXI. *p.* 176. et *S.* LIX. *p.* 382. alii Codd. Ἀντιφάνους habent, alii Ἀντιφῶντος, notante C. Gesnero. Apud eundem *Serm.* XXIV. *p.* 192. similem varietatem e MSS. Parilinis adnotavit immortale Batavi nominis decus, Hugo Grotius in exemplari suo, quod servat Bibliotheca publica Leidensis. Suidas: Τρίτῳ καὶ τετάρτῳ ἔτει. ἀντὶ τοῦ πρὸ τριῶν καὶ τεσσάρων ἐτῶν. οὕτως Ἀντιφάνης. At Photius *Lexico MS.* legit Ἀντιφῶν. Haec nominum permutatio induxit Steph. Berglerum ad Aristoph. *Nub.* *vs.* 1419. ut Antiphontem vocaret *Comicum*, qui *Tragicus* fuit: quamquam

quam nec Antiphonti *Tragico*, nec Antiphani *Comico* dictum illud a Scholiaste *l. c.* laudatum, *γηροτροφία προσέοικε παιδοτροφίᾳ*, tribuendum erat. Nam ad Antiphontem Oratorem diserte refertur a Clemente Alex. *Strom.* VI, *p.* 748. Hactenus de Antiphonte Tragico.

III. Antiphon, Medicus, qui scripsit *σύνοψιν τῶν κατ᾽ ἄνθρωπον.* Pollux II. 224. *Ἀντιφῶν δὲ (ἐπίπλουν) ἀρσενικῶς καὶ οὐδετέρως λέγει ἐν τωυθα σύνοψις τῶν κατ᾽ ἄνθρωπον.* Hanc lectionem e Codice Antwerpiensi profert Vir Graece doctissimus, Joach. Kuhnius, e qua, licet corrupta, tamen evidens est, laudari Antiphontis *σύνοψιν τῶν κατ᾽ ἄνθρωπον.* Quod autem Pollux illius auctoritate utitur, inde colligi potest, scriptorem et elegantem et vetustum fuisse. Alia quoque nobis in Polluce, quae ex hoc Antiphonte sumta sint, deprehendisse videmur. v. c. II. 41. *τὸ δὲ ποιοῦν τὸ νόσημα, καροῦν Ἀντιφῶν φησί. ibid.* 215. *τῷ κέντρῳ ἐξαιμάσσειν, καὶ ἔναιμον, καὶ ἐναιμώδες παρὰ Ἀντιφῶντι. ibid.* 223. *καὶ Ἀντιφῶν δὲ εἴρηκεν· ἐν ᾧ τὸ ἔμβρυον αὐξάνεταί τε καὶ τρέφεται, καλεῖται χορίον.* Apud alios scriptores hujus Antiphontis nullam mentionem invenimus.

IV. Antiphon, Philosophus et Mathematicus, qui scripsit *de quadratura circuli*, et *de rerum natura*, laudatus Aristoteli *Sophist. Elench.* I. 10. et Phys. I. 2. ejusque Interpretibus, Themistio, Simplicio, Philopono, item Plutarcho *de Placit. Philosoph.* II. p. 901. Proclo *in Platonis Timaeum*

p. 4.

p. 4. Stobaeo *Ecl. Phyſ.* I. p. 55. 59. Euſebio *Praep. Euang.* XV. p. 838. 851. aliisque.

V. Antiphon, recentior, ut videtur, ſuperioribus, qui ſcripſit *περὶ τοῦ βίου τῶν ἐπ' ἀρετῇ πρωτευσάντων*, laudatus Diogeni Laertio VIII. 3. et Porphyrio *de vita Pythag.* p. 9.

VI. Antiphon, ſcriptor libri *περὶ Γεωργικῶν*, quem unus citat Athenaeus L. XV. p. 650. E.

DIS-

DISSERTATIO

DE

TUTELIS ET INSIGNIBUS NAVIUM.

I.

Navium Tutela erat, picta fictave, Dei, vel herois alicujus imago, semper in puppi collocata, nautarum vectorumque praecipua religio, cui supplicabant, cujus opem auxiliumque, tempestatum procellis jactati, implorabant, quam denique, si quid mali ominis esset commissum, variis ritibus expiabant.

Insigne vero, Graecis παράσημον, vel ἐπίσημον (*), erat

(*) *Parasiam* non uno loco appellat Joh. Schefferus *de Mil. Nav. L.* III. *cap.* 1. corrupto, ut videtur, loco inductus *Scholiastae* Juvenalis *ad Sat.* IV. 77. ubi antea legebatur, *ex quibus Liburnae parasia.* Παράσειον caeteroqui, ne quis hujus soni vicinitate decipiatur, ap. Lucian. *Tom.* III. *p.* 255. esse videtur veli supparum, Belgice *het top zeyl.* Vid. Gesner ad l. c.

R

erat ſimulacrum ſive Dei, ſive herois, ſive virtutis alicujus, vel animalis προτομὴ, vel cujuscunque tandem rei imago, in prora ſemper conſtituta, unde navis nomen accipiebat.

De utriusque, cum cognatione, tum diſcrimine, tum etiam propria in navi ſtatione dicturus, non alienum ab inſtituto arbitror, quaedam praemittere, quae pertineant ad rei originem paullo clarius ob oculos ponendam.

Tutelarum origo ſine dubio eſt repetenda ex more illo, qui ne nunc quidem, in tanta veritatis luce, plane exolevit, omnia numinibus quibusdam dedicandi. Credebat ſcilicet vana mortalium ſuperſtitio, Deos res eas, quibus eſſent praepoſiti, multo intentiori cura conſervare. Sic imperiorum, regionum, urbium, aedium, viarum et ejusmodi rerum tutelae, ut de templis hominibusque Deorum cultui dicatis taceam, paſſim apud veteres auctores inveniuntur.

Itaque cum haec conſuetudo omnibus prope gentibus communis eſſe videatur, nihil eſt quod miremur, ſi naves etiam, incerto mari jactandae, tantisque obnoxiae tempeſtatibus et periculis, in Dei tutelaris fidem atque clientelam conceſſerint.

Et convenit credere, antiquiſſimis temporibus rei navalis curam, non niſi Diis marinis fuiſſe commisſam. Nam quibus potius ſe ſuaque omnia crederent homines in altum evehendi, quam Neptuno, Nereidibus, Tritoni, inprimisque illis navigantium

ſer-

ſervatoribus, Caſtori et Polluci, quibus ipſas ſurdi maris undas dicto audientes eſſe fabulae tradunt?

Procedente vero tempore, quorumvis numinum imperio res navalis ſubjecta eſt, ita tamen, ut, quemadmodum aliis in locis alia numina praecipuo honore colebantur, ſic etiam pro gentis et cerimoniarum diverſitate aliis aliisque Diis naves commendarentur.

Hac ratione Paris, cum, annuente Venere, omnium pulcherrimam Helenam ſibi ex Graecia uxorem eſſet quaeſiturus, praeſidem illam amoris Deam, ſuis quoque navibus tutelam praepoſuit, teſte Ovidio *Epiſt.* XVI. 173.

Qua tamen ipſe vehor, comitata Cupidine parvo;
Sponſor conjugii ſtat Dea picta ſui.

Et quamvis Graeci propriam minime habuerint tutelam, ut *cap.* III. latius oſtendemus, tamen et ipſi hoc quodam modo obſervarunt. Sic Athenienſes, apud quos maxima Minervae religio vigebat, in navium proris collocata habuerunt ἀγάλματά τινα ξύλινα τῆς Ἀθηνᾶς καθιδρυμένα, ὧν ἐπιμελοῦνται οἱ μέλλοντες πλεῖν, ſicut ait *Schol.* Ariſtophan. *ad Acharn. vſ.* 546. Hujus moris rationem habuit Euripides *in Iphigen. in Aul. vſ.* 27.

Ἀτθίδος δ' ἄγων
Ἑξήκοντα νῆας ὁ Θησέως

 Παῖς,

Παῖς, ἑξῆς ἐναυλοχεῖ, θεὰν
Παλλάδ' ἐν μωνύχοις
Ἔχων πτερωτοῖσιν ἅρμασιν, θετὸν,
Εὔσημόν τε φάσμα ναυβάταις,

Parasema vero communis utilitas peperit, ut naves, structura atque ornamentis simillimae, aliquo saltem discrimine distinguerentur.

Tempus autem, quo primum tutelae et insignia in quotidiano hominum usu esse coeperint, licet accurate definiri minime possit, vix tamen mihi dubitandum videtur, quin cum ipsa navigandi arte sint nata. Phoenicibus certe, qui primi ratem ventis credidere, sub Pataecorum nomine illa usitata fuisse tradit Herodotus III. 38. ἔστι γὰρ τοῦ Ἡφαίστου τὤγαλμα τοῖσι Φοινικηΐοισι Παταικοῖσι ἐμφερέστατον, τοὺς οἱ Φοίνικες ἐν τῇσι πρώρῃσι τῶν τριηρέων περιάγουσι. De Pataecis, quae dici possent, dudum dixerunt alii; adscribam tantum locum Seldeni *de Diis Syris, Syntagm.* II. *c.* 16. *p.* 279. affirmantis, *eorum nomen generale, et Diis omnibus Phoeniciis, forsan et Syris, commune fuisse; et sub Pataecorum nomine, nunc Baälem, nunc Astarten, sive alium Deum significari, quem cubitali figura, aut Pygmaei statura in navium et proris et puppibus circumferebant. Proris*, ait, et *puppibus*, quod in hac quoque navium parte Pataecos collocant *Scholiast.* Herodoti *ad l. cit.* Suidas et Hesychius voce Πάταικοι: minus tamen accurate, ut ex nummo

Si-

Sidonio oftendit Joh. Swintonus *in differt. de num. Samar. et Phoen. p.* 60. Conciliare tamen hos, quos laudavi, fcriptores conatur cum Herodoto Seldenus, l. c. ut fcilicet utraque pars navis extrema Pataeco fuerit confpicienda, qui in puppi tutor, feu Deus Averruncus, in prora autem navis infigne foret. Enimvero, cum conftet, illam Grammaticorum gloffam ex uno fluxiffe Herodoto, fimul etiam liquet, illos *πρύμνῃσι* pro *πρώρῃσι* mendofe fcriptum in fuis Herodoti codicibus inveniffe, atque adeo errantium Grammaticorum nullam habendam effe rationem.

Pataeci igitur fuerunt navium tutores et Dii averrunci: nifi quis tamen malit Pataecos explicare, tanquam figna quaedam publica auctoritate conftituta, quibus fcilicet Phoeniciae ab aliarum gentium navibus diftinguerentur; qualia figna peculiaria penitusque a tutela et parafemo diverfa fuiffe putat Scheffer. *de Mil. Nav.* III. 2. et quemadmodum *παρασήμῳ* ejusdem populi navigia difcernebantur, fic etiam hoc *σημείῳ* diverfarum gentium naves dignofci.

Equidem fateor, *Ἀττικῶν σημείων*, quibus Chabrias, Athenienfium imperator, fuas naves cognofcebat, mentionem facere Polyaenum *Strateg.* III. 11, 11. eundemque *Περσικὸν σημεῖον* VIII. 53, 1. quale cum Graeco habuit Artemifia VIII. 53. 3. commemorare; non tamen inde mihi perfuadere poffum, haec figna a Graecorum *παρασήμοις* fuiffe diverfa. Sed horum plenius tractandorum §. 111. occafio

erit accommodatior. Manifeſtus tamen error eſt Schefferi, equos Gaditanae navi ap. Strabonem II. *p.* 158. inſculptos, etiam huc referentis. Cum enim naves *Equorum* nomina habuerint ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς πρώραις ἐπισήμων, facile intelligitur, *Equos* non tale σημεῖον, ſed ipſum fuiſſe παράσημον.

Tutelarum vero et paraſemorum vetuſtas heroïca tempora attingit, quorum fabulae quam plurimae non aliunde rectius, niſi ex hac doctrina, explicari poſſunt. Ut dictis ſit fides, exempla proferamus. Iö, Inachi Filia, in bovem mutata eſſe, et oeſtro percita, narratur a poëtis in Aegyptum profugiſſe. Si fabulae involucra demas, invenies navi in Aegyptum avectam eſſe, inſigni Bovis ornata: quamquam, ne quid diſſimulemus, illam aliter explicat doctiſſimus Jablonskius *in Pantheo Aegyptiorum L.* III. *c.* 1. *p.* 5. Sic Europa ab Jove, in taurum mutato, per mare in Cretam avecta traditur, quod hinc commode ſic explicari poteſt, Gnoſſium, ſive Cretenſem hominem eam raptam, navi, cui Taurus erat paraſemon, impoſuiſſe. Conſentit Pollux *L.* I. *Segm.* 83. Ὡς εἰκάζειν, ὅτι τοιοῦτον ἦν πλοῖον καὶ ὁ ΤΑΥΡΟΣ, ὁ τὴν Εὐρώπην ἀγαγών. quomodo hanc et, quae praecedit, fabulam etiam explicat Fulgentius *Mythol.* I. 25. Nec aliunde Triptolemi fabulam interpretatur *Scholiaſtes ineditus* Ariſtidis *ad Panathen. p.* 105. quem nobiscum humaniſſime communicavit Cl. D. Ruhnkenius. Integrum locum adſcripſiſſe non pigebit: Καὶ τὸ ἅρμα πτερωτὸν] Τὸ

μυ-

μυθικὸν ἡρμήνευσε, τὸ τάχος ἅρματι πτερωτῷ παραβαλών. λέγεται γὰρ, ὅτι Δημήτηρ τῷ υἱῷ τοῦ Κελεοῦ, τῷ Τριπτολέμῳ, παρέσχεν ἅρμα ἐξ ὄφεων πτερωτῶν, ἵνα, ἐπὶ τούτου ὀχούμενος, διδῷ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις τὸν σῖτον, καὶ ταχέως πληρώσῃ τοῦ σίτου τὴν γῆν· καὶ ὅμως Ἀριστείδης οὕτως ἔδοξεν εἶναι πτερωτὸν τὸ ἅρμα, ὅτι ταχέως ἄνω τε καὶ κάτω ἀπήρχετο. Φιλόχορος δὲ ἱστορεῖ, ὅτι ἡ ναῦς, ἔνθα ἦν ὁ Τριπτόλεμος, διὰ τοῦτο ἐνομίσθη ὑπόπτερος, ἐπειδὴ ἐξ οὐρίας ἐφέρετο δρόμῳ οἱ δὲ ἀναλύσαντες τὸν μῦθον φασὶ τοῦτο· ἅρμα γὰρ δρακόντων φασὶν, ὅτι τῷ πλοίῳ ὄνομα ΑΡΜΑ, πτερωτὸν δὲ εἶναι τῶν δρακόντων τὸ ἅρμα διὰ τὰ ἅρμενα· ἐπεὶ καὶ Ἡσίοδος (Ἔργ. καὶ Ἡμ. vf. 625.) φησὶ πτερὰ νεὼς τὰ ἅρμενα. Navis igitur, quemadmodum παράσημον, ita et nomen erat ΑΡΜΑ. Pari ratione Bellerophontis fabulam explicat Palaephatus *c.* 29. ὄνομα δὲ ἦν τῷ πλοίῳ ΠΗΓΑΣΟΣ, ὡς καὶ νῦν ἕκαστον τῶν πλοίων ὄνομα ἔχει· et Is. Tzetzes *ad Lycophronis Caſſandr. vſ.* 17. Paraſemon ſcilicet erat PEGASUS. De Perſeo autem ſic loquitur c. 32. Palaephatus: ἀπαιτήσας δὲ τριήρη, ἀπέθηκε τῆς Γοργόνος τὴν κεφαλὴν ἐπ' αὐτὴν, καὶ τῇ νηῒ ὄνομα ἔθετο ΓΟΡΓΩΝ. Similiter de Andromeda Conon. *Narr.* 40. Φοίνικος δ' ἁρπάσαντος νηῒ· (ΚΗΤΟΣ δὲ αὐτὴ ἐκαλεῖτο, ἢ μίμησιν ἔχουσα τοῦ ζώου, ἢ κατὰ τύχην) ἡ Ἀνδρομέδα, ὡς κατ' ἄγνοιαν τοῦ πατρὸς ἁρπαζομένη κ. τ. λ. Quin et veram de Chimaera fabulae interpretationem hinc arceſſit Plutarchus *de virt. mul. Tom.* II. *p.* 247. Ἀμισώδαρος γὰρ, ὥς φασιν, ὃν Ἰσάραν Λύκιοι

κιοι καλοῦσιν, ἧκεν ἐν τῆς περὶ Σελείαν ἀποικίας Λυκίων, ληϛρίδας ἄγων ναῦς, ὧν Χίμαῤῥος ἡγεῖτο, πολεμιϛὴς μὲν ἀνὴρ, ὠμὸς δὲ καὶ θηριώδης· ἔπλει δὲ πλοίῳ ΛΕΟΝΤΑ *μὲν ἔχοντι πρώραθεν ἐπίσημον, ἐκ δὲ πρύμνης* ΔΡΑΚΟΝΤΑ. Pari quoque ratione notiſſimae de Ganymede fabulae hinc lucem adferre conatur Lactantius *Divin. Inſtit.* l. II. 19. *Rapuiſſe dicitur in aquila Catamitum. Poëticus color eſt. Sed aut per legionem rapuit, cujus inſigne aquila eſt; aut navis, in qua eſt impoſitus, tutelam habuit in* AQUILA *figuratam: ſicut* TAURUM, *cum rapuit et transvexit Europam.* Fallitur tamen praeclarus Doctor, cum tutelam dicit fuiſſe aquilam. Multo enim eſt veroſimilius, hiſce navibus Aquilam et Taurum, non tutelam, ſed paraſemon fuiſſe. Sed de his poſtea copioſius agemus.

Occurrit etiam nobis celebratiſſima Phrixi et Helles fabula, de qua, licet paullulum a noſtra ſententia diſcrepet, ſaepius jam a nobis laudatus, Palaephatus, pronunciare tamen vix dubitem, iſti quoque navi, quae Phrixum vexit, *παράσημον* fuiſſe Arietem, unde navis ſit appellata. Sic enim Diodorus Siculus *L.* IV. *p.* 290. *διαπλεῦσαι φασὶν τὸν Φρίξον ἐπὶ νεὼς, προτομὴν ἐπὶ πρώρης ἐχούσης* ΚΡΙΟΥ: et Tacitus *Annalium* VI. 34. 4. *Nec quisquam* (ſcilicet Iberus vel Albanus) *ariete ſacrificaverit, credito vexiſſe Phrixum: ſive id animal, ſeu navis inſigne fuit.* Sed Palaephatus, qui hic paullo diverſam interpretationem ſequitur, *cap.* tamen 21. ubi de Scyl-

la

la agit, ſententiam noſtram egregie confirmat: [5]Ἦν δὲ ναῦς τριήρης ταχεῖα, τὸ, τε ὄνομα ΣΚΥΛΛΑ· et cap. 30. ubi Pelopis fabulam ſolvit: ῥητέον οὖν, ait, ὅτι Πέλοψ ἦλθεν ἔχων πλοῖον· ἐγέγραπτο δὲ ἐπὶ τοῦ πλοίου, ΙΠΠΟΙ ΥΠΟΠΤΕΡΟΙ. Nempe navis paraſemo ſive inſigni Equorum Alatorum ornata fuiſſe videtur.

Huc etiam referendus, licet navis παράσημον fuiſſe certo affirmare non audeam, eſt ille Lebes, quo, tanquam navigio, Oceanum trajeciſſe Herculem antiqua tradit hiſtoria. Vid. Athenaeum XI. *p.* 469. D. Macrob. *Saturnal.* V. 21. Servium *ad* Virg. *Aeneid.* VII. vſ. 662. etc. Idem enim Macrobius l. c. arbitratur, *non poculo Herculem maria transvectum, ſed navigio, cui Scypho nomen fuit.* Parî ratione Nymphis Heracletota ap. *Schol.* Apollonii Rhodii II. 168. Νύμφις μὲν γὰρ φησιν ἱστορεῖν Ἀκαρίωνα, ὡς ἄρα Φρύγες, διαπλεῦσαι βουλόμενοι τὸν πορθμὸν, κατεσκεύασαν ναῦν ἔχουσαν ἐγκεχαραγμένην προτομὴν Ταύρου. διαπλευσάντων δὲ αὐτῶν, ἀπὸ τοῦ εἴδους, τοῦ περὶ τὸ σκάφος, προσαγορευθῆναι τὸ πέλαγος Βόσπορον. — οἱ δὲ, καθὸ ὁ Φρίξος ἐπὶ κριοπρώρου σκάφους ἔπλευσεν. Similiter Stephanus *de Urbibus* in voce Ταυρόεις· Ἀπολλόδωρος ἐν πρώτῳ γεωγραφουμένων φησὶν, ὅτι Ταυροφόρος ἦν ἡ ναῦς, ἡ διακομίσασα τοὺς τὴν πόλιν κτίσαντας, οἱ ἀποῤῥιφέντες ἀπὸ τοῦ στόλου τῶν Φωκαέων, καὶ προσενεχθέντες αὐτόθι, ἀπὸ τοῦ ἐπισήμου τῆς νεὼς τὴν πόλιν ὠνόμασαν.

Cur autem Scyphum Herculis, quem paullo ante

commemoravimus, inter navium parasema haud referam, haec est ratio. Scilicet veteres, id quod et apud nos in more positum est, navium quaedam genera a forma structurae appellabant. Ita, quae figura proxime ad pocula accederent, poculorum nomine insigniebantur. Exemplo sit *cymba*, notissimum navigii genus, quod pro poculo occurrit apud Athenaeum XI. p. 482. E. Similiter *κύπη*, Latine *cupa*, Hesychio est *εἶδός τι νεώς*. A *κύπη* non nisi forma differt *cybea*, quod itidem navis nomen est Ciceroni *Verrin.* V. 17. Vid. Bezam *in Ep. Pauli ad Ephesios* IV. 14. Turneb. *Advers.* XXII. 12. Quae mihi magis arridet sententia, quam quod navis propter latitudinem, qua paene ad *κύβου* formam accederet, ita nominata sit.

Sic etiam *κάνθαρος* Athenaeo XI. *p.* 473. D. *κάνθαρος ὅτι μὲν πλοίου ὄνομα, κοινὸν*, et *p.* 474. B. Macrobio *Saturn.* V. 21. Hesych. voce *Κάνθαρος*. Quorum duo priores Menandri locum ex Nauclero afferunt:

Τὸν υἱὸν εὐτυχοῦντα καὶ σεσωσμένον
Πρῶτος λέγω σοι, τόν τε χρυσοῦν κάνθαρον.
Στρ. Ποῖον; Α. τὸ πλοῖον· οὐδὲ γ' οἶσθας, ἄθλιε.

Quanquam in eam inclino partem, ut putem, navem non a forma structurae hoc nomen accepisse, sed *χρυσοῦν κανθαρον* habuisse paresemon. Huc etiam quis referat locum Aristophanis *in Pace* vs. 142.

Τὸ

Τὸ πλοῖον ἔςαι Ναξιουργὴς κάνθαρος.

De κανθάρῳ enim, ſeu ſcarabaeo, quo coelum petiturus erat Trygaeus, loquens, alludit ad Naxias naves, quae inſigne τοῦ κανθάρου gerebant.

Haec ſufficiant ad confirmandam eſt ſtabiliendam paraſemorum antiquitatem. Sed antequam rem ipſam propius aggrediamur, non alienum videtur, nominum, quae navibus tributa ſunt, catalogum hoc loco ſubjicere. Horum rara mentio eſt apud hiſtoricos, frequentior apud poëtas, qui illis commemorandis ornamentum carminibus ſuis quaeſiverunt; frequentiſſima vero horum nominum eſt memoria in claſſiariorum militum inſcriptionibus, ex quibus complura in unum locum congeſſit A. F. Gorius *V. Cl. Inſcript. Florentin. Tom.* III. *p.* 70. *ſeqq.* Ex hoc catalogo ſimul etiam apparebit elegans veterum ratio, qui navibus ſuis plerumque vel a Diis, vel ab Heroibus, vel a virtutibus nomina indiderint, non a praediorum, vel uxorum filiarumque nominibus, ut ſaepe faciunt cives noſtri, neſcio quid humile ſecuti.

Primum igitur hoc loco, ſecundum literarum ſeriem, exhibemus naves, Deorum Heroumque nominibus nuncupatas.

AESCULAPIUS. Ariſtid. *Serm. Sacr. T.* I. *p.* 534. Trir. ap. Gruter. *Inſcript. p.* DCCCVI. 10. Reines. *Cl.* VIII. *Num.* 32. Murat. *Inſcr. p.* DCCCXXVII. 5. *p.* DCCCLXIX. 6.

APOL-

APOLLO. Triremis ap. Gruter. *Inſcr. p.* DLXX. 8. Muratorium *Inſcr. p.* DCCCLXIV. 7. *p.* DCCCLXIX. 6. SOLIS quoque nomine, qui idem Apollini perhibetur, vocata triremis eſt apud Gorium *Inſcr. Flor. Tom.* III. *p.* 74. Murator. *p.* DCCCXLIII. 3. et Maffeium *Muſ. Veron. pag.* CCCCVII. 9.

CERES. Trir. Maffei. *Muſ. Veron. p.* CCCCLXXV. 11.

CUPIDO. Trir. Murat. *p.* DCCCLX. 7.

DIANA. Trir. ap. Oliverium *ad Marmora Piſaurenſia*, *p.* 176. Murat. *p.* DCCLXXI. 7. item in alio lapide corrupto, *p.* DCCCXXXIX. 8. (quem explicat Erud. J. A. Hultman. *in Miſcell. Epigraph. p.* 256.) et *p.* DCCCLI. 2. Liburna *p.* DCCCLXX. 8.

ΔΙΟΣΚΟΥΡΟΙ. Lucas in *Act. App.* XXVIII. 11. et CASTOR ſolus, Triremis ap. Murator. *p.* DCCCIX. 4.

HERCULES. Trir. Fabrett. *de Col. Trajani p.* 114. Don. *Inſcr. Cl.* VI. *n.* 9. Oliver. *ad Marm. Piſaur. p.* 175. Ad Herculem etiam videtur pertinere inſcriptio ap. Murat. *p.* DCCLXXV.

C. AEMILIO SEVERO
7 N. PAN. VIX. AN. XLII
MIL. AN. XXII III. HER.
VALERIA FLAVINA
CONI. P. C.
ET PINNIUS PROBUS. H.

Ex-

Explicat editor *Centurioni numeri Pannonici*, quid III. HER. ſignificet, in medio relinquens. Mihi hic titulus ſic explicandus videtur: *Cajo Aemilio Severo*, *Centurioni*, *Natione* PAN*nonio*, VIX*it* AN*nos* XLII. MIL*itavit* AN*nos* XXII. III. (*Triere*) HERCULE *etc.*

ISIS. Lucian. *Dial.* Πλοῖον *T.* III. *p.* 251. Trir. ap. Gruterum *Inſcr. p.* DLVI. 8. Fabrett. *Inſcr. p.* 364. IUS autem nomine, quod Iſis ante geſſit, navis occurrit ap. Silium Italic. XIV. 517. ubi vid. N. Heinſius.

JUPITER. Hoc nomine triremis eſt ap. Maffeium *Muſ. Veron. p.* CCCCLXXVII. 7. et navem, *Jovis* AMMONIS nomen gerentem, commemorat Silius XIV. 572. Ab Ammone etiam denominata eſt ΑΜΜΩΝΙΑΣ ap. Ulpian. *in* Demoſthen. *contra Midiam p.* 214. qui locus omnino adſcribi meretur: Ἦσαν δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἱεραὶ δύο τριήρεις, ἥτε ΣΑΛΑΜΙΝΙΑ, ἣν καὶ ΔΗΛΙΑΝ ἐκάλουν· καὶ ἡ ΠΑΡΑΛΟΣ· ὕστερον δὲ καὶ ἄλλαι τρεῖς ἐγένοντο, ΑΝΤΙΓΟΝΙΣ, καὶ ΠΤΟΛΕΜΑΙΣ, καὶ ΑΜΜΩΝΙΑΣ· ἐπειδὴ τῷ Ἄμμωνι δὶ αὐτῆς τὰς θυσίας ἔπεμπον. Suidas *voce* Πάραλος, duas tantum acceſſiſſe dicit: ὕστερον δὲ καὶ ἄλλαι δύο προσεγένοντο αὐταῖς, ΑΝΤΙΓΟΝΙΣ τε καὶ ΔΗΜΗΤΡΙΑΣ. Notandum etiam pro Πτολεμαῒς ab eo poni Δημητριάς. Cum Ulpiano convenit Photius *in Lex. MS.* niſi quod Δημητριὰς habeat, ut Suidas: ΠΑΡΑΛΟΣ, ἱερὰ τριήρης, ὥσπερ ΣΑΛΑΜΙΝΙΑ· ἦσαν δὲ καὶ ἄλλαι τριήρεις β,

AN

ΑΝΤΙΓΟΝΙΣ *καὶ* ΔΗΜΗΤΡΙΑΣ. *ἔστι δὲ καὶ* ΑΜΜΩΝΙΑΣ. *Ammonias* ab Jove Ammone, *Antigonis*, *Demetrias*, *Ptolemais* a regibus Macedoniae et Aegypti nomen habent, ſicut etiam hujus nominis tribus. Naves *Antigonis* et *Demetrias* forte ſic appellatae ſunt ex Stratoclis decreto, quo ſancitum eſt, ut legati, qui ad Antigonum et Demetrium mitterentur, non *πρέσβεις*, ſed *θεωροὶ* vocarentur, quaſi qui ſacras legationes in Delum vel Delphos obirent. Vid. Plutarch *Demetr. T.* 1. *p.* 893. Apud Gregorium Nazianz. *in carm. de vita. T* II. *ed. Pariſ. p.* 13, 14. locus occurrit, ſilentio minime praetereundus, quem, licet longiorem, integrum apponamus:

—— καὶ τὸ συντεθὲν κακὸν
Πόῤῥωθεν ἦλθεν ἡμῖν, Αἰγύπτου νέφος,
Κατάσκοποι μὲν πρῶτον, οὓς τῆς ἐγκρίτου
Γῆς Ἰσραὴλ ποτ' ἐξέπεμψ' ὁ γεννάδας
Πλὴν οὐκ Ἰήσους, οὐδὲ Κάλεβ οἱ σοφοὶ,
Ἀλλ' εἴ τις ὕβρις ἐν νέοις καὶ πρεσβύταις,
ΑΜΜΩΝ, ΑΠΑΜΜΩΝ, ΑΡΠΟΚΡΑΣ, ΣΤΙΠΠΑΣ, ΡΟΔΩΝ,
ΑΝΟΥΒΙΣ, ΕΡΜΑΝΟΥΒΙΣ, *Αἰγύπτου θεοὶ,*
Πιθηκόμορφοι, καὶ κυνώδεις δαίμονες,
Δύστηνα ναυταρίδια καὶ παράφθορα,
Εὔωνα μίκρου κέρματος, πολλοὺς θεοὺς
Ῥᾷστ' ἂν προθέντα, εἴπερ ἦσαν πλείονες.

Men-

Mentionem facit Gregorius frumentariae ab Aegypto classis, quae subsidium, ut prius Romae, ita postea fuit Byzantii, atque ex ea naves quasdam nominat Deorum Aegyptiorum nominibus nuncupatas. Ex his *Ammon*, *Harpocrates*, *Anubis* atque etiam *Hermanubis* ex Aegyptiorum mythologia notissimi sunt; sed prorsus ignoti, *Apammon*, *Stippas*, *Roden.* Corrupto nomini Ἀπάμμων quomodo medear, nunc non invenio. Reliquorum certa emendatio haec est:

ΑΜΜΩΝ, ΑΠΑΜΜΩΝ, ΑΡΠΟΚΡΑΣ, ΣΑΡΑΠΙΣ Τ' ΑΔΩΝ.

Mox pro κυνώδεις δαΐμονες scribe κυνώπεις δαίμονες. Mirum fuisset, si in Aegyptiorum numinum concilio *Serapis* praetermissus esset. Neque movere quemquam debet, quod apud utriusque linguae poëtas media syllaba fere semper producta inveniatur. Sunt enim loci, in quibus corripiatur, ut apud Prudentium *in Symmach.* II. *vs.* 531.

Nil potuit Serapis Deus, et latrator Anubis.

Martian. Cappella II. *p.* 43.

Te Serapim Nilus, Memphis veneratur Osirim.

Adon idem est qui *Adonis.* Mart. Cappella *l. c.*

Am-

Ammon et arentis Libyes, ac Byblius Adon.

ubi prima ſyllaba hujus nominis porrigitur contra veterum conſuetudinem, ut H. Grotius notat. Vide Interpretes ad Heſych. *v.* Ἄδωνα, et Cl. P. Burmann. Sec. ad *Anthol. Latin. T.* I. *p.* 43.

LIBER PATER. Trieris apud Muratorium *p.* DCCCXXIX. 10.

MARS. Trieris ap. Murat. *p.* DCCLXXX 5. Dicrota ap. Fabrett. *Inſcr. p.* 366. Gor. *Inſcr. Flor. Tom.* I. *p.* 143. Murat. in depravato lapide *pag.* DCCLXXXIX. 2. quem repetit *p.* MMXXXIII. 6.

MERCURIUS. Quadrir. Murat. *p.* MMXXXVII. 1. Trir. *p.* MMXXVII. 4.

MINERVA. Trir. ap. Murat. *p.* DCCLXXX. 4. *p.* DCCXCIII. 6. (quem tamen lapidem de legione *Minervia* explicat J. A. Hultman. *p.* 166.) et *p.* DCCCLI. 7. ap. Maffeium *Muſ. Ver. p.* CXXV. 1. Et Graeco nomine ATHENA, trir. ap. Gor. *Inſcr. Flor.* I. *p.* 241. Murat. *p.* DCCCXLI. 4. qui *Athenae* legit, quaſi ab urbe nomen acceperit: perperam, ut ſaepe.

NEPTUNUS. Praetoria ap. Murat. *p.* DCCCIX. 7. Trir. *p.* DCCCLII. 3. *p.* DCCCLXIII. 3. *p.* DCCCLXV. 4. Liburna apud Reineſium *Cl.* VIII. *Num.* 44. quam inſcriptionem a prava Reineſii interpretatione vindicat Gorius *Inſcr. Flor. T.* I. *p.* 244.

NEREIS. Sil. Ital. XIV. 517. Liburna ap. Gorium *Inſcr. Flor. T.* III. *p.* 66.

OPS.

OPS. Hexeris ap. Murat. *p.* DCCLXXXIV. 9. *p.* DCCCXXXVII. 2.

TRITON. Virgil. *Aen.* X. 209. Sil. Ital. XIV. 578. Argo etiam in prora habuit Tritonem. Statius *Theb.* V. 381.

Sed labat, extantem roſtris modo gurgite in imo,
Nunc coelo Tritona ferens.

Tamen haec navis ab artifice potius nomen invenit, quam ab inſigni.

VENUS. Trir. ap. Murat. *p.* DCCCXXXIV. 5. *p.* MMXXXVII. 1. Maffeium *Muſ. Ver. p.* CCCCLXXVII. 11. Veneri Veneris ſtellam adjungamus LUCIFERUM triremem. ap. Gor. *Inſcr. Flor.* 1. *p.* 242. Murat. *p.* DCCLXXX. 2. *p.* DCCCLXXI. 4.

VESTA. Quadrir. ap. Gor. *Inſcr. Flor. T.* 1. *p.* 246. Murat. *p.* DCCCLXIII. 6. Maffeium *Muſ. Ver. p.* CCCCLXXVIII. 11.

Adſcribamus jam naves, quae a Virtutibus appellatae ſunt.

CLEMENTIA. Liburna. Murat. *p.* MDLXIX. Vid. Hagenbuch. *Epp. Epigr. p.* 613.

CONCORDIA. Trir. ap. Murat. *p.* DCCCXLIX. 6.

ΕΥΠΛΟΙΑ. ap. Plutarch. *T.* II. *p.* 1057.

FIDES. Quadrir. Murat. *p.* DCCCLXXVI. 3. *p.* DCCCLXXVII. 1. *p.* MMXXXVI. 1. Trir. ap. Gruterum *p.* DLXI. 1. Murat. *p.* MMXXXVI. 2. Biremis ap. Gor. *Inſcr. Flor.* 1. *pag.* 120. Murator. *pag.* DCCCLXIV.

DCCCLXIV. I. Liburna *p.* DCCXCI. 2. *p.* DCCXCIII. 5. *p.* DCCCLXXVII. I.

FORTUNA. Quadrir. Gud. *Inſcr.* *p.* CLXXXIV. 4. Murat. *p.* DCCCXXXI. 6. *p.* DCCCLVI. 4.

ΘΕΡΑΠΕΙΑ. Plutarch. *T.* II. *p.* 1057.

JUVENTUS. Fabrett. *Inſcr.* *p.* 564.

PAX. Trir. Fabrett. *de Col. Traj.* *p.* 115. Murat. *p.* DCCCLIX. 8. apud eundem *p.* DCCCXLIX. I.

DIS. MAN.
Q. SAENI. Q. FIL. FAB
POMPEIANI
COND. IIII. P. AFR.
FVFICIA CLYMENA
VXOR
PROSDECTVS ET
TRYPHERVS
LIB

Muratorius hic ſibi viſus eſt inveniſſe quadriremem inſignem nomine *P. Africani.* Sed facilis eſt emendatio, IIII. PACE.

JUSTITIA. Hoc nomen reſtituendum videtur in corrupto lapide ap. Murat. *p.* MMXXXVI. 3.

C. SPEDIV
SPIDIN. B.
DRVS MIL.

EX

EX IIB JVS
AN. XXXIII.
EX IIB FID.
CASSIVS.

Legendum enim puto, EX IIII. (*quadr.*) JVS*titia.*

PIETAS. Trir. ap. Gor. *Inſcr. Flor.* I. *p.* 238. Murat. *p.* DCCCXXXVI. 7. et bis *p.* DCCCLXV. I.

PROVIDENTIA. Trir. ap. Gruter. *p.* MCVII. 3. Murat. *p.* DCCCLVI. 8. Similiter ΠΡΟΝΟΙΑ ΣΩΖΟΥΣΑ ap. Plutarch. *T.* II. *p.* 1057.

SALUS. Trir. ap. Gor. *Inſcr. Flor.* I. *p.* 238. Murat. *pag.* DCCCLVII. 5. *pag.* DCCCLX. 5. et *pag.* DCCLXXX. 4. ubi pro SALVI legendum SALVT.

SPES. Trir. ap. Reineſ. *Cl.* VIII. *Num.* 46. Gor. *Inſcr. Flor.* I. *p.* 125. Murat. *p.* DCCCLXXVI. 3. *p.* DCCCLXXVII. I. Forte hoc nomen reſtituendum eſt in lapide ap. Maff. *Muſ. Ver.* *p.* CXXIV. 4.

N. DIDI. N. F. AR
VAT. MIL. IN. PRAE.
SPEC. AN. XX.

Maffeius intelligit cohortem praetoriam Speculatorum. Sed malim, PRAE*toria* (*ſc. navi*) SPE, ut praetoria *Neptunus p.* DCCCIX. 7. et ſaepe alibi.

VICTORIA. Quinquer. ap. Oliver. *ad Marm. Piſaur. p.* 176. Murat. *p.* DCCLXXXI. 7. *p.* DCCCIX.

5. *p.* MMXXXVII. 6. Quadrir. *p.* MMXXXV. 2. Trir. *p.* DCCCXVII. 1. *p.* DCCCLXXIII. 5. *Victoriae* adjungatur TRIUMPHUS. Trir. ap. Fabrett. *de Col. Traj. pag.* 114. Murat. *pag.* DCCCIII. 2. *pag.* DCCCXVII. 7.

VIRTUS. Liburna. Murat. *p.* DCCXCV. 1.

Accedant nunc ordine naves, quae a viris feminisque, regionibus, urbibus, montibus, fluviis, etc. nomen acceperunt.

AETNA. Sil. Italic. XIV. 578.

ANAPUS. Sil. Italic. XIV. 575.

ΑΝΤΙΓΟΝΙΣ. De qua vide supra ad vocem *Jupiter*.

AUGUSTUS. Quinquer. Gor. *Inscr. Flor.* III. *p.* 69. Murat. *p.* DCCCXVII. 2. ubi male legit *Augusta*. et *p.* DCCCLXV. 1. ap. eundem *p.* DCCCXLIII. 6. est hic lapis:

D. M.
M. POMPEIO
SENECAE. DEL.
VIX. AN. L. MIL.
AN. XXV. III. AO.
M. AURELIVS
MVS EX EAD.

Explicat doct. Editor triremi *Augusto*, quod minime spernendum. Triremis apud Fabrett. *de Col. Trajani p.* 114.

CYA-

CYANE. Sil. Ital. XIV. 567.

DACICUS. Quadrir. Reines. *Cl.* VIII. *Num.* 44. Gor. *Inſcr. Flor.* I. *p.* 245. III. *p.* 64. Murat. *p.* DCCCVII. 3. et *p.* DCCCXXII. 6.

DANAE. Fabrett. *Inſcr.* *p.* 366. Murat. *p.* DCCLXXXVI. I.

ΔΗΜΗΤΡΙΑΣ. Vid. ſupra ad vocem *Jupiter.*

ELISSA. Sil. Ital. XIV. 573.

EUPHRATES. Trir. Reines. *Cl.* VIII. *Num.* 46. Fabrett. *Inſcr.* *p.* 364.

EUROPA. Sil. Ital. XIV. 568.

ΓΟΡΓΩΝ. Palaeph. *Incred. Hiſt.* *c.* 32.

LIBYA. Sil. Ital. XIV. 577.

MINCIUS. Virgil. *Aen.* X. 206.

NESSUS. Sil. Ital. XIV. 500.

PADUS. Quadrir. ap. Murat. *p.* DCCCLVI. 9. *p.* DCCCLXX. 7. p. MMXXXIII. 4. Maff. *Muſ. Ver.* *p.* CCCLXXI. 8. Trir. Murat. *p.* DCCCXI. 7.

ΠΑΡΑΛΟΣ. A Paralo heroe ita dicta. Vid. Plutarch. *T.* II. *p.* 785. *Schol.* Ariſtophan. *ad Ranas* vſ. 1103. Ulp. Phot. Suid. *l. c.*

PERSEUS. Sil. Ital. XIV. 516.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΣ. Vid. ſupra ad v. *Jupiter.*

ΣΑΛΑΜΙΝΙΑ. Thucyd. *L.* III. 33. *p.* 164. Ariſtophan. *Avib.* 147. etc. Haec navis etiam ΔΗΛΙΑ vocatur, quia ſacros ad Delum legatos vehebat. Vid. Ulp. *l. c.*

SCYLLA. Palaeph. *c.* 21. Virgil. *Aen.* V. 122.

SIDON. Sil. Ital. XIV. 579.

ΣΤΡΑΚΟΤΣΙΑ. Athenaeus *L.* v. *p.* 208. F. Ὄνομα δ' ἦν τῇ νηῒ ΣΤΡΑΚΟΤΣΙΑ. ὅτε δ' αὐτὴν ἐξέπεμπεν Ἱέρων,(ad Ptolemaeum) ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΝ αὐτὴν μετωνόμασεν.

TIBERIS. Trir. Murator. *p.* DCCCLXI. 5. qui putat nomen navis fuiſſe *Tiberius.* Perperam. A Tiberi fluvio nominatam eſſe recte viderat Gorius *Inſcr. Flor. T.* 1. *p.* 241.

Sed de his hactenus. Sequantur jam naves, animalium, vel aliarum quarumcumque rerum nominibus appellatae, quo etiam fabuloſa illa poëtarum animalia, Pythonem, Chimaeram, aliaque retulimus.

AQUILA. Lactant. *Divin. Inſtit.* I. II, 19. qui tamen tutelam pro paraſemo perperam appellat.

ARIES. Diod. Sicul. *L.* v. *p.* 290. Tacit. *Annal.* VI. 34. Et naves quasdam ΚΡΙΟΤΣ appellatas in Libya tradit Pollux I. *Segm.* 83. Ap. Murat. *Inſcr. p.* DCCCLXV. I.

M. VAL. CAPIT.

EXEHER. FR.

Muratorius exponit *hexere frumentaria.* Minus bene; verius puto, HEXER. AR. id eſt, Ariete.

ΑΡΜΑ. Schol. *ined. ad* Ariſtid. *Panathen. p.* 105.

ARMATA. Quadrir. Gor. *Inſcr. Flor.* III. *p.* 75. Murator. *p.* DCCCLVI. 6. Liburna ap. Gor. III. *p.* 78. qui ita appellatam arbitratur, quod inſignia ejus eſſent *Arma.*

KAN-

ΚΑΝΘΑΡΟΣ. Vid. ſupra p. 10.

CANIS. videtur paraſemon fuiſſe in navi, quam annulo inſculptam gerebat Galba Imp. Dio Caſſ. LI. *p.* 634. *οὗτος γὰρ προγονικῷ τινὶ σφραγίσματι κύνα ἐκ πρώρας νεὼς προκύπτοντα ἔχοντι, χρήσασθαι ἐνόμισεν.*

CAPRICORNUS. Gruter. *p.* MXXX. 2. et ΤΡΑΓΟΙ Polluci 1. *Segm.* 83.

ΚΑΠΡΟΙ. Peculiare hoc erat Samiorum navibus, in prora ſemper gerere apri inſigne. Ita de hiſce Herodot. III. 59. *p.* 183. Καὶ *τῶν νηῶν, καπρίους ἐχουσέων τὰς πρώρας, ἠκρωτηρίασαν.* De iisdem Heſychius voce Σαμιακὸς τρόπος. *Δίδυμος δὲ, τὰς Σαμίας ναῦς ἰδιαιτέραν παρὰ τὰς ἄλλας ναῦς τὴν κατασκευὴν ἔχειν· εὐρυτέραι μὲν γὰρ εἰσὶ τὰς γαςέρας, τοὺς δὲ ἐμβόλους σεσήμανται, ὡς δοκεῖν ῥύγχεσιν ὑῶν ὁμοίως κατεσκευάσθαι, οἷον ἰχθυπρώρους εἶναι· διὸ καὶ ἐπὶ ταύτης λέγεται·*

Ναῦς δέ τις ὠκύπορος Σαμία, ὑὸς εἶδος ἔχουσα.

Sed pro *ἰχθυπρώρους*, ut editur, ſine dubio cum Salmas. *Exerc. Plin. p.* 40?. legendum eſt *ὑοπρώρους.* Euſtath. *ad Odyſſ.* N. *p.* 525. *l.* 8. *οὕτω συὸς τύπος παροιμιωδῶς, ἐπεὶ τὰ Σάμια πλοῖα συὸς εἶχε τύπον ἐν ταῖς πρώραις. ἐντεῦθεν ὁ Λουκιανὸς καὶ ἕτεροι χήνισκον λέγουσι νηὸς, τύπωμά τι χηνὸς παράσημον ἐν ναυσίν.* Quod tamen poſterius non ſine exceptione verum eſt. Hae naves etiam nominatae ſunt ΣΑΜΑΙΝΑΙ. Plutarch. *in Pericle T.* 1. *p.*

 166.

166. E. ἡ δὲ Σάμαινα, ναῦς ἐςὶν ὑπόπρωρος μὲν τὸ σίμωμα, κοιλοτέρα δὲ καὶ γαςροειδὴς, ὥςε καὶ ποντοπορεῖν καὶ ταχυναυτεῖν. οὕτω δ' ὠνομάσθη διὰ τὸ πρῶτον ἐν Σάμῳ φανῆναι, Πολυκράτους τυράννου κατασκευάσαντος. ubi pro ὑποπρώρους omnino legendum ὑοπρώρους. Sic *Samaenam* πλοῖον δίκροτον memorat Suidas voce Σαμίων ὁ δῆμος, quem defcripfit Mich, Apoftol. *Proverb. Cent.* 17. Photius *Lex MS.* Σαμαῖναι, πλοῖα Σάμια, ὑσὶν ἐμφερεῖς τὰς πρώρας ἔχοντα. Hefych. Σάμαινα εἶδος νεὼς, ὑὸς ἔχουσα προτομήν.

CASSIS. Ovid. *Trift.* I. 10. 1.

Eft mihi, fitque, precor, flavae tutela Minervae
Navis, et a picta caffide nomen habet.

CENTAURUS. Virgil, *Aen.* V. 122. et X. 195.

Ingentem remis Centaurum promovet: ille
Inftat aquae, faxumque undis immane minatur
Arduus, et longa fulcat maria alta carina.

Virgiliano fimillimum eft illud Propertianum IV. 6. 50.

Quodque vehunt prorae Centauros faxa minantes,
Tigna cava, et pictos experiere metus.

ΚΗΤΟΣ. Conon. *Narr.* 40.

CHIMAERA. Virgil. *Aen.* v. 118. Sil. Ital. xiv. 497.

CLYPEUS. Liburna. Fabrett, *Infcr. p.* 366.

vi-

vitiose repetita a Muratorio *p*. DCCXCIX. et *p*. MMXXXIII. 6. Vid. D'orvill. *ad* Charit. *p*. 600.

ΚΥΚΝΟΣ. Nicostrat. ap. Athenaeum *L*. XI. *p*. 474. B. Etymol. M. *p*. 544. in voce Κύκνος· ἔστι καὶ εἶδος πλοίου· ὀνομάζεται δὲ, ὅτι κύκνους ἔχει ἐντετυπωμένους ἐπὶ τῆς πρώρας.

ΔΕΛΦΙΝ. *Epigramma vetus* ap. Kusterum ad Suidam, voce Ποιφύσσω *vs*. 2.

Οὐδὲ περὶ σκαλμοῖσι νεὼς περικαλλέα χείλη
Ποιφύξω τἀμᾷ τερπόμενος προτομᾷ.

Delphin, e mari in litus ejectus, fingitur queri, se non amplius juxta naves exsultaturum, effigiemque suam, quae navi pro insigni erat, cum voluptate adspecturum esse. Vid. Kuster. *l. c.* Referri etiam huc potest Pollux *L*. I. *Segm*. 85. ὑπὲρ δὲ τὸ ἔμβολον δελφὶς ἵσταται, ὅταν ἡ ναῦς δελφινοφόρος ᾖ. Licet δελφῖνες in navibus, et ναῦς δελφινοφόρος longe aliter plerumque a Grammaticis explicari soleat. Vid. Salmas. *Exerc. Plin*. *p*. 402, 403.

GALEA. Murator. *p*. DCCCXLII. I. Maffei. *Mus. Veron*. *p*. CCCLXIV. 2. unde navium genus quod Galeas hodie vocant, appellationem traxisse, non improbabilis est conjectura G. J. Vossii *de vitiis Serm*. *L*. I. *p*. 2. quem sequitur Salmas. *Exerc. Plin*. *p*. 403. et Maffeius *l. c*.

GALLUS. Praetoria. Gruter. *p*. DXLVII. 3. Fabrett. *Inscr*. *p*. 364.

GRYPS. Liburna. Murator. *p.* DCCCXIII. 1. Maffei. *Ant. Gall. Select. p.* 188. Pocock. *Inscr. Ant. p.* 35.

ΙΠΠΟΙ. Strabo *L.* II. *p.* 156. ΙΠΠΟΙ ΥΠΟΠΤΕΡΟΙ. Palaeph. *c.* 30.

ΙΠΠΑΛΕΚΤΡΥΩΝ. Ariſtoph. *Ran.* 963. quo reſpicit Photius *Lex. MS.* Ἱππαλεκτρύων, γρὺψ διὰ τὸ τετράσκελες εἶναι, καὶ πτέρυγας καὶ ῥύγχος ἔχειν ἐπικαμπές. ἔνιοι τὸν μέγαν ἀλεκτρυόνα. ἔνιοι παράσημα.

LEONES. Virgil. *Aen.* x. 157.

Aeneia puppis
Prima tenet, roſtro Phrygios ſubjuncta Leones.

Sic et ναῦν ΛΕΟΝΤΟΦΟΡΟΝ commemorat Memnon ap. Photium *in Biblioth. Cod.* 224. *p.* 718. 15. ὀκτήρης μία ἡ Λεοντοφόρος καλουμένη.

MARINUS. Trir. Oliverius *ad* Marm. Piſaur. *p.* 177. Nomen habet a *Marino Equo*, ut recte *Oliverius*, laudans Fabrett. *Col. Traj. p.* 115. qui marinum equum in prora ex antiquis monumentis exhibet. Murat. *p.* DCCCXXIV. 6.

PEGASUS. Palaeph. *c.* 29. Sil. Ital. XIV. 576. *Schol.* Juvenalis *ad Sat.* IV. 77.

PRISTIS. Claud. Quadrigar. ap. Nonium Marcell. *p.* 530. Virgil. *Aen.* V. 116.

PYTHON. Sil. Ital. XIV. 572.

SIREN. Sil. Ital. XIV. 567.

TAU-

TAURUS. Pollux *L.* I. *Segm.* 83. Lactant. *Divin. Instit.* I. II. 19. Stephanus voce Ταυρόεις. *Schol.* Apoll. Rhodii *L.* II. *vs.* 168. Gorius *Inscr. Flor.* I. *p.* 240. III. *p.* 64. Murator. *p.* DCCCLXII. 3.

TIGRIS. Virgil. *Aen.* X. 166.

Supersunt adhuc aliquot navium, in lapidibus literatis, nomina, sed adeo depravata, ut vera lectio, nisi si ipsos lapides consulas, vix erui posse videatur. Exemplo sit inscriptio ap. Murat. *p.* DCCLXXXIV. 6.

P. ARRIVS P. F. MONTANVS
MOCAZIA HELPIS VXOR
P. ARRIVS POLLVX
Q. DE,,,,,, S. DACVS OPT. DE III
T. RINNATA. MOCAZIA IVCVNDA
P. ARRIVS P. L. PRIMIGENIVS
P. ARRIVS P. L. CASTOR.

Trinnata plane corruptum est, nec *Pinnata*, ut certum, proponere ausim.

Ap. eundem *p.* DCCXCI. 7.

D. M.
AVRELIO MAXIMO
VIXIT AN. XXX. M. III. D. X.
MIL. AN. VII. IN CL. PR. M.
NOMONIA,,, ,,,.

Quam-

Quamvis *Nomonia* in mutilo lapide etiam liberta, vel uxor esse potuerit, tamen valde in illam inclino sententiam, hic quoque latere navis nomen. Gorius *Inscr. Flor.* I. *p.* 251. exhibet NEMONIA. An in eo latet OMONOEA, Graece pro *Concordia*, ut supra *Athena* pro *Minerva?*

Ap. eundem *p.* DCCCVIII. 8.

D. M.
CVLRATIO VMBRO
NI. PVLHRI. III. ATILINO
NATIONE CILIX VIXIT
ANNIS. XXXV. MILITAVIT
ANNIS XIII. C. ANTONIVS
SATVRNINVS III. ,,,,, NONRI.

Pro *Atillino* forte legendum APOLLINE. Sed in fine non extrico lacerum istud NONRI.

Idem Murat. *p.* DCCCLIX. I. quem lapidem etiam habet Oliver. *ad Marm. Pisaur. p.* 177.

D. M.
M. TITIVS
APVLVS
III ARCIN.
NAT. DEL. etc.

Muratorius tentabat *Arsinoë:* quod nullo modo pro-

probabile. Forte legendum *Carcino*, Graeca appellatione, a ſidere, ut *Capricornus* et *Lucifer* ſupra.

Idem *p.* MMXXXVI. 5.

D. M.

M. TITIVS. SEVERVS. III. ARMENA. NAT......
VIX. AN... MIL. AN.... TVRRANIVS... ROME
RARISSI..... P. C.

Armena aliis emendandum relinquo.

Hactenus de nominibus navium a paraſemo ductis. Tutelae multo rarius commemorantur. Apud Virgilium Apollo, tanquam tutela, occurrit, *Aen.* x. 170. *Aurato fulgebat Apolline puppis.* Nec aliter accepit Salmas. *Exerc. Plin.* p. 403. Quodſi puppim pro navi capere malis, non Tutela intelligenda, ſed Inſigne. Hammon apud Sil. Ital. XIV. 138. Minerva apud Ovid. *Triſt.* I. 10. I. Valer. Flacc. I. 415. VIII. 203. Venus apud Ovid. *Ep.* XVI. 113. Sil. Ital. XIV. 410.

I I.

Poſtquam, quinto ſextoque ſupra decimum ſeculo, ubique pelli barbaries, literisque, poſt tantam tot annorum caliginem, lux ſua coepit reſtitui, viri eruditi hanc etiam eruditionis particulam ſibi illuſtrandam ſumſerunt. Ac digna certe erat materia, ex qua tot veterum loca explicanda ſunt, quae accuratius excuteretur. Enimvero, etſi in nonnullis verum viderint,

rint, multa tamen posteriorum ingenio et curae illustranda reliquerunt. Nam qui primi fere hanc materiam tractaverunt, L. Caelius Rhodiginus *Ant. Lect.* XVI. 17. Lilius Gyraldus *de Navig. c.* 9. *seqq.* Joh. Brodaeus *Miscell.* I. 10. Lazar. Baysius *de Re Navali*, Just. Lips. *ad* Senec. *Ep.* 76. Hadr. Turnebus *Advers.* XIX. 2. H. Stephanus *in Thes. Ling. Graecae*, *voce* *παράσημον*, M. Antonius Muretus *Var. Lect.* XI. 19. Rob. Titius *Loc. Controv.* VII. 5. et *in Resp. ad Villiom.* VII. 5. Jos. Scaliger ad Festum *voce Europa*, Hadr. Junius *Onomast. p.* 168. Dion. Lambinus *ad Horat.* I. *Carm.* 14. 10. Joh. a Wouweren *ad* Petron. *c.* 105. Joh. Meursius *ad* Lycophr. *Cassandr.* *vs.* 110. et 1299. aliique, in gravi errore sunt versati, et omnia temere conturbarunt. Omnes quidem tutelam et parasemon inter se confuderunt, Glossarum praecipue, *tutelam*, *παράσημον*, *ἐπιτροπὴν*, *ἀσφάλειαν καὶ παράσημον τοῦ πλοίου*, explicantium, auctoritate inducti. Alius tamen, ut fit, alio minus aberravit. Quidam, ut *Turnebus*, *Lambinus*, *Meursius*, etc. tutelam navis, idemque *παράσημον*, in puppi collocabant, et illinc navim nomen accipere opinabantur. Atque, ut probanda erat eorum sententia, cum tutelam in puppi ponerent, sic contra repudianda, cum 1, tutelam et insigne unum idemque esse arbitrarentur, 2, cum parasemon in puppi collocarent, 3, cum a tutela naves putarent appellari. Ut hancce suam sententiam stabilirent, praeter Glossas, quarum

quam

quam levis ſit auctoritas, ubi aliis ſcriptoribus adverſentur, neminem latet, provocabant ad Lactant. *Divin. Inſtit.* I. II. 19. *Rapuiſſe dicitur in aquila Catamitum. Poëticus color eſt. Sed aut per legionem rapuit, cujus inſigne aquila eſt, aut navis, in qua eſt impoſitus, tutelam habuit in aquila figuratam: ſicut taurum, cum rapuit et transvexit Europam.* Et in *Epitome Divin. Inſt.* II. 3. *Europam transvexit in tauro. Quis eſt taurus? Utique navis, quae tutelam habuit tauri ſpecie figuratam.* Jam, inquiunt, ſi cum hoc loco conferamus Iſidorum *Orig. Lib.* VIII. *col.* 1026. ed. Gothofr. *Impudicus in extraneis, quem modo taurum fingunt propter Europae raptum: fuit enim in navi, cujus inſigne erat taurus.* clare apparebit, tutelam et inſigne, ſive παράσημον, nihil differre. Tutelae vero locus eſt in puppi, igitur etiam taurus in puppi ſtationem habuit, et, quoniam navis Europae *Taurus* dicta fuerit, teſte Polluce I. 84. ſequitur, ut a tauro, tutela, nomen acceperit. Ut autem huic rationi reſpondeamus, dicendum eſt minime ſequi, ſi *Lactantius* taurum tutelam, *Iſidorus* inſigne dixerit, ut ideo pro ſynonymis haberi debeant; fieri enim potuit, ut alteruter falleretur, quod et hic accidiſſe putamus. Non enim magis verbis *Lactantii* inducor, ut ſtatuam, aquilam vel taurum navis tutelam fuiſſe, quam ut praecedentibus proxime perſuaſus credam, tempore Ganymedis, aquilam inſigne legionis fuiſſe.

Al-

Altera, quae *Brodaei*, *Stephani*, *Wouwerii*, aliorumque eſt ſententia, cum praecedenti in hoc tantum non convenit, quod tutelam et paraſemon, non in puppi, ſed in prora collocet, et hoc quidem, ſi diſtincte de Graecorum et Phoenicum navibus accipiatur, haud abſurde, ſed apud Romanos, ad quos tamen praecipue attendebant viri docti, longa alia res erat. Sed ab eorum partibus ſtabant antiqui fere omnes poëtarum enarratores, inprimis Servius *ad* Virg. *Aen.* x. 166.

Maſſicus aerata princeps ſecat aequora tigri:

quo loco ait, *cujus roſtrum erat in ſimilitudinem tigridis: namque ſolent naves vocabula accipere a pictura tutelarum.* idemque ad *L.* v. 116. *priſtin a tutela depicta* ita nominatam putat: eodem modo *Scholiaſta vetus* Lucani III. 512. *tutela navium in roſtris erat, ubi ſolebant antiqui ex aere formare quaedam numina, in quorum tutela naves erant, quorumque nominibus vocabantur.* Lutatius *ad* Statii *Thebaid.* VIII. 270. *Deum tutelam navis intelligimus, cum gubernatore navigare, habent enim ſcriptos, vel pictos praeſules, quorum nominibus nuncupantur et naves.*

Haec revera magnam praeberent veri ſpeciem, ſi ex aliis auctoribus eſſent petita. Sed quis primo credat, gentiles tam fatuos fuiſſe, ut ſeſe in tigridis, tauri, aquilaeve tutelam traderent? Deinde inter

omnes

omnes conſtat, Grammaticorum, ſi aliis auctoribus adverſentur, nullam prorſus eſſe auctoritatem. Sunt et alia quaedam, quae afferunt, argumenta, ex veterum aliquot locis depromta, quae, cum alia omnia docerent, in ſuam tamen ſententiam detorſerunt. Sed de his ſuo loco agemus. Rob. quidem Titius *Loc. controv.* VII. 5. ſic loquitur, ut prioribus plura vidiſſe crederes, ſed idem in *Reſp. ad Villiomarum* VII. 5. talia profert, ex quibus non abſurde colligas, eum pro veteri adhuc ſententia ſtetiſſe.

Prima igitur et ſolida laus eſt Yvonis Villiomari, ſive Joſ. Scaligeri, qui, cum antea ad *Feſtum* diverſam rationem ſecutus eſſet, in notis tamen ad *Locos controverſos* Titii VII. 5. ſententiam plane mutavit, et tutelam inter et *παράσημον* diſtinguens, hoc in prora, illam in puppi ſtatuit, et nomen naves non a tutela, ſed ab inſigni accipere docuit, quod etiam multis adſtruxit in *Opere Euſebiano p.* 40. copioſiusque confirmarunt Dan. Heinſius *ad* Sil. Ital. XIV. 443. H. Grotius *in Actus App.* XXVIII. 11. Joh. Seldenus *de Diis Syris* II. *c.* 16. *p.* 279. S. Bochartus *Opp. Tom.* 1. *p.* 712. et Cerda ad Virg. *Aen.* V. 663. X. 166. et 173. qui tamen fateri eſt coactus, tutelaria numina aliquando in prora ſedem habuiſſe. Claudius etiam Salmaſius *Exerc. Plin. p.* 403. *Scaligeri* ſententiam maximam partem eſt amplexus, item Joh. Schefferus *de Mil. Nav. L.* III. *c.* 1. quanquam uterque de proprio tutelae loco pallulum videtur dubitaſſe. *Scaligeri* quidem opi-

nioni etsi palma est deferenda, sunt tamen in ea nonnulla, quae aliter sese habere videri possunt, neque cuncta, quae Dausqueius *ad* Sil. Ital. XIV. 437. et Th. Stanleius *ad* Aeschyli *Septem contra Thebas* *vs.* 214. adferunt, omni ratione carere sunt existimanda. Stanlejus praesertim omnem movit lapidem, ut ostenderet, utramque partem navis extremam, tam proram, quam puppim habuisse παράσημον, et Deos tutelares in prora etiam positos fuisse, navisque nomen non ab insigni solum, sed et a tutela aliquando esse derivandum. Primum pro sua sententia petit argumentum ex versu illo 214. *Aeschyli*. Sed de hoc loco, uti etiam de aliis, Deos tutelares in prora statuentibus, capite sequenti latius agemus. Deinde laudat *Servii*, *Lutatii et Glossarum* auctoritatem. Sed, cum ipse persuasus esset, horum verbis pondus haud ita magnum inesse, tertium argumentum ducit ex loco Propertii IV. 6. 41.

Solve metu patriam, quae nunc te vindice freta
Imposuit prorae publica vota tuae.

Neminem enim scribit ignorare, Romanos vota in genibus statuarum insculpere fuisse solitos, et exinde colligit, non alibi in navi, quam ubi tutela navis esset, inscripta fuisse, atque adeo tutelam, siquidem *Propertius* vota in prora collocet, etiam par esse, a nobis in prora statui. Enimvero etiam alibi, quam in genu tutelaris Dei, navigantes vota scribebant,

ut

rit in velo apud Apulej. *L.* XI. *p.* 264. *Hujus alvei felicis nitens carbaſus, littoris votum ingeſtans progerebat. Eae litterae votum inſtaurabant de novi commeatus proſpera navigatione.* Jam autem in prora velum erat, quod *mendicum* dicebatur. Feſtus *h. v. Mendicum putant velum, quod in prora ponitur.* Vid. Paſſerat. ad Propertii *verſ. cit. p.* 632. Attendamus jam ad *χηνίσκον* Luciani *in Navigio T.* III. *p.* 251. quem in ſeqq. objicit *Stanlejus.* Χηνίσκος ille erat, ſecundum Etymol. M. *h. v. p.* 811. *τὸ τῆς πρώρας μέρος, οὗ ἀπήρτηνται αἱ ἄγκυραι, ὃ καὶ τῆς τρόπιδος ἐςὶν ἀρχή. εἰσὶ δ', οἳ μᾶλλον τὸ τῆς πρύμνης ἔφασαν ἄκρον, πρὸς ὃ ἐπιζεύγνυνται αἱ ἐπωτίδες τῆς νεώς. πλὴν ὁποτέρως ἔχει, χηνίσκος ἐλέγετο, ὅτι χηνὸς κεφαλὴν μορφοῦντες οἱ ναυπηγοὶ, ἐτίθουν τῷ ἄκρῳ, τάχα τὸ πλοῖον εἰς χῆνα ἀπεικάζοντες. ἢ τοῦ εὐωνίςου χάριν, ὡς ἀβάπτιςος αὐτοῖς ἡ ναῦς διατελοίη, τρόπον χηνὸς ὑπερνέουσα τῶν κυμάτων.* Euſtath. ad *Odyſſ.* Υ. *p.* 528 *l.* 9. *τὰ Σάμια πλοῖα συὸς εἶχε τύπον ἐν ταῖς πρώραις. ἐντεῦθεν ὁ Λουκιανὸς καὶ ἕτεροι χηνίσκον λέγουσι νηὸς, τύπωμά τι χηνὸς παράσημον ἐν ναυσίν.* Verum Lucianus ipſe *in Nav. p.* 251. et *in Ver. Narr. L.* II. *p.* 134. plane contrarium oſtendit, nempe *χηνίσκον ἐν τῇ πρύμνῃ* locum habuiſſe, quod et Apulejus adfirmat *Metam. L.* XI. *p.* 264. *Puppis intorta chenisco.* In hoc etiam errat *Euſtathius*, id quod urget *Stanlejus*, cum dicit, cheniſcum fuiſſe navis paraſemon: in quo errantem ſecutus eſt Coelius Rhodiginus XVI. 17.

jam hoc nomine notatus a Brodaeo *Misc.* I. 10. Fuit enim inſtrumentum navale, ut patet ex *Etymologi* loco. Notandum etiam eſt, utrobique ap. *Lucianum* et *Apulejum* cheniſcum in navibus inveniri Deae Iſidi conſecratis: cumque anſeres Iſidi ſacri ſint, forte nihil aliud fuit, niſi navis ornamentum. Sed etſi admittatur *Euſtathii* auctoritas, parum hoc prodeſt *Stanlejo.* Probari enim poteſt, Euſtathium commune paraſemon in animo habuiſſe, quod adeo recte in prora poſuit. In ſequentibus *Stanlejus*, ut oſtendat non unum unius navis fuiſſe inſigne, commemorat verba Plutarchi, in vita *Themiſtocl. T.* 1. *p.* 119. *πρῶτος μὲν οὖν λαμβάνει ναῦν Λυκομήδης ἀνὴρ Ἀθηναῖος τριηραρχῶν, ἧς τὰ παράσημα περικόψας ἀνέθηκεν Ἀπόλλωνι τῷ δαφνηφόρῳ.* Sed haec quidem manifeſta eſt cavillatio. Quis enim ignorat, optimis ſcriptoribus in more poſitum eſſe, ut pro ſingulari pluralem numerum uſurpent? Ultimum ejus argumentum, et quaſi ſacra anchora, eſt locus Hippocratis *in epiſt. ad Damaget. p.* 1276. *Οἶδα παρὰ σοὶ γενόμενος ἐν Ῥόδῳ, Δαμάγητε, τὴν ναῦν ἐκείνην, Ἅλιος ἐπιγραφὴ ἦν αὐτῇ, πάγκαλόν τινα καὶ εὔπρυμνον, ἱκανῶς τε τετροπισμένην.* et *p.* 1279. *Ἐξέπεμψα δέ σοι, φιλότης, ὡς ἀληθέως τὴν Ἀσκληπιάδα νῆα, ἢ προσθὲς μετὰ τοῦ Ἁλίου ἐπίσημον καὶ Ὑγιείην.* Sane iſto loco Sol aperte videtur dici *ἐπίσημον*, unde tamen navis nomen minime accepit, quippe quae non Ἅλιος, ſed Ἀσκληπιὰς dicatur. Nihil tamen praeſidii Stanlejanae opinioni in hoc loco. Nam Sophiſta,

phiſta, qui Hippocratis nomen mentitus eſt, navem Aſclepiadem appellat, non ab inſigni, ſed quod ea vectus eſt Hippocrates, ab Aeſculapio oriundus, ad ſanandum Democritum, forte reſpiciens navem, qua Aeſculapius Epidauro Romam translatus eſt.

I I I.

Tempus jam poſtulat, ut aliquando, quid ſentiamus ipſi, proponamus. Hoc quam ſit difficile, fatebuntur omnes, qui ſciant, quot ante nos in hoc campo deſudaverint ingenia, et ad animum revocent, nullam adhuc prolatam eſſe ſententiam, quae ab omni parte vero conſentanea inventa ſit. Spero tamen futurum, ut noſtra qualiscunque opinio minus difficultatis, quam aliorum, quas retulimus, ſententiae, habere cenſeatur.

In hac autem paraſemorum tutelarumque materia recte et ordine explicanda, diverſarum gentium ratio accuratiſſime diſtingui debet. Longe enim alia fuit conſuetudo Graecorum, alia Romanorum.

Phoenicibus, qui primi mare tentarunt, ſui fuere Pataeci, ut §. 1. vidimus. Ab his, ut alia complura, ſic et navigandi artem credibile eſt ad Graecorum antiquiſſimos manaſſe. Vidimus, Pataecos, licet Deos, tamen in proris navium fuiſſe collocatos: id quod Graeci ſunt imitati. Euripides *in Iphigenia in Aulide*, Graecorum claſſem deſcribens *vſ.* 239.

χρυσεαῖς δ' εἰκόσιν
Κατ' ἄκραν Νηρῇδες ἕςασαν θεαὶ,
Πρύμναις σῆμ' Ἀχιλλείου στρατοῦ.

De Demophoontis navibus ita *vs.* 247.

Ἀτθίδος δ' ἄγων
Ἑξήκοντα νῆας ὁ Θησέως
Παῖς, ἑξῆς ἐναυλοχεῖ, θεὰν
Παλλάδ' ἐν μωνύχοις
Ἔχων πτερωτοῖσιν ἅρμασιν, θετόν,
Εὔσημόν τε φάσμα ναυβάταις.

De Boeotis sic ait *vs.* 257.

Τοῖς δὲ Κάδμος ἦν
Χρύσεον δράκοντ' ἔχων
Ἀμφὶ νεῶν κόρυμβα.

Versu vero 275. Nestoris naves describit:

Ἐκ Πύλου δὲ Νέςορος
Γερηνίου κατειδόμαν
Πρύμνας, σῆμα ταυρόπουν.
Ὁρᾶν πάροικον Ἄλφεον.

vs. 240. Nereidas consistere dicit *κατ' ἄκραν*, qui locus minime diversus est a statione Cadmi *vs.* 257. *ἀμφὶ νεῶν κόρυμβα.* Utrumque conjungit Homerus *Il.* I. *vs.* 241. Στεῦ-

Στεῦται γὰρ νηῶν ἀποκόψειν ἄκρα κόρυμβα.

Mirum quantopere et veteres et recentiores diſſentiant de vera ſtatione τῶν κορύμβων et τῶν ἀφλάςων, quae tamen recte diſtinguere noſtra etiam plurimi intereſt. τὰ κόρυμβα explicantur ἀκροςόλια τῶν νεῶν ab Heſychio voce Ἄκρα κόρυμβα. Acroſtolia quae ſint docet Pollux *I. Segm.* 86. τὸ δὲ μεταξὺ τοῦ ἐμβόλου καὶ τῆς προεμβολίδος, ὁ ςόλος ἐςὶν ὑπὲρ τὴν ςεῖραν, ὃς καὶ περικεφαλαία καλεῖται. τὸ δὲ ὑπὲρ τὸ προῦχον ἀκροςόλιον ἢ πτυχὶς ὀνομάζεται. Ἀκροςόλια etiam et κόρυμβα conjungit *Scholiaſta* Aeſchyli *ad Perſ. vſ.* 409. *ſeq.*

ἦρξε δ' ἐμβολῆς Ἑλληνικὴ
Ναῦς κἀποθραύει πάντα Φοινίσσης νεὼς
Κόρυμβα.

Lexicon quidem *Rhetoricum MS.* quod eſt penes Cl. D. Ruhnkenium, ait, Ἀκροςόλιον τριήρους, τὸ ἄκρον τῆς πρύμνης τὸ ἀνατεταμένον εἰς τὸ ἄνω μέρος. Sed nihil hoc facit contra *Pollucis* auctoritatem. Non minus de loco ἀφλάςων dubitatur. *Schol.* Apollon. Rhod. I. 1089. quem ſequitur Etymol. M. *p.* 53. Ἀπολλώνιος ἐν ταῖς λέξεσιν ἀποδέδωκεν ἄφλαςον τὸ ἀκροςόλιον· οὐκ εὖ. ἐπειδὴ τὸ ἀκροςόλιον ἐςὶ τοῦ ςόλου, ςόλος δὲ λέγεται, τὸ ἐξέχον ἀπὸ τῆς πτύχης, καὶ διῆκον ἄχρι τῆς πρώρας ξύλον. πτύχη δὲ λέγεται ὅπου τὸ τῆς νεὼς ἐπιγράφεται ὄνομα· ἐςὶν οὖν ἀκροςόλιον, τὸ ἄφλαςον κατὰ τὴν πρώραν, ἀλλ' ὁ ποιητὴς ἐπὶ τῆς

πρύμνης αὐτὸ παραδίδωσι, λέγων, (*Il.* O. 717.) Ἕκτωρ δὲ πρύμνηθεν ἐπεὶ λάβεν, οὔτι μεθήει, Ἄφλαστον μετὰ χερσὶν ἔχων. καὶ εἴρηται ἄφλαστον κατὰ συγγένειαν τοῦ φ πρὸς τὸ θ, ἄθλαστον κατὰ ἀντίφρασιν, ἐπεὶ εὔθλαστόν ἐστιν. ἔστιν οὖν ἄφλαστον, σανίδιον κατὰ τὴν πρύμναν. Etymol. in Ἄφλαστον p. 177 Ἄφλαστα, τὰ ἀκροστόλια τῆς νηὸς —— διαφέρει δὲ τῶν κορύμβων. ἄφλαστα μὲν λέγεται, τὰ πρυμνήσια. κόρυμβα, τὰ πρωρήσια. Eustathius *ad Homer. l. c.* Ἄφλαστον δέ φασιν, οὐχὶ τὸ ἀκροστόλιον, διαφέρουσι γὰρ αἱ λέξεις, ἀλλὰ κατὰ Δίδυμον, ὥς φησὶ Παυσανίας, τὸ ἐπὶ πρύμνης ἀνατεταμένον ἐκ κανονίων πλατέων ἐπικεκαμμένων. Sed recte *Etymologus*, τὰ κόρυμβα in prora ponit. Sic et Is. Tzetzes *ad Lycophron vſ.* 295. ἄφλαστα καλεῖται ἄκρα τῆς νεὼς, κατ' εὐφημισμὸν τὰ εὔθλαστα, καὶ κόρυμβα τὸ αὐτὸ δηλοῦσι, διαφέρουσι δὲ, ὅτι τὰ μὲν ἄφλαστα πρυμνήσια, τὰ δὲ κόρυμβα πρωρήσια. Obſtat tamen Apollonius Rhodius II. 605.

Ἔμπης δ' ἀφλάστοιο παρέθρισαν ἄκρα κόρυμβα.

et *Apollonium* ſecutus Val. Flacc. IV. 691.

Saxa ſed extremis tamen increpuere corymbis:
Parsque, nefas, deprenſa jugis.

Vid. Burmann. *ad* Val. Flacc. I. 273. Sed poëtae hoc diſcrimen minus ſervaſſe videntur. Et ex hoc quoque intelligitur τὰ κόρυμβα eſſe roſtra, quod Hector,

ctor, loco *Homeri* citato Il. I. 241. minetur se ea abscissurum, et, victoriae monumentum, in templis Deorum esse affixurum, quomodo explicat *Schol. Victorii* hoc loco: *ἢ μάλιστα, ἵνα κατὰ παλαιὸν ἔθος, ἀναθήσῃ αὐτὰ ναοῖς ἐγχωρίοις εἰς τρόπαια.* Hoc omnibus Graecis fuit usitatum. Herodotus III. 59. p. 183. *καὶ τῶν νεῶν καπρίας ἐχουσέων τὰς πρώρας ἠκρωτηρίασαν, καὶ ἀνέθεσαν ἐς τὸ ἱρὸν τῆς Ἀθηναίης ἐν Αἰγίνῃ.* Xenophon *Hellen.* II. p. 461. E. *ταῖς δὲ Λακωνικαῖς ναυσὶν ἀπέπλευσεν εἰς Λακεδαίμονα, ἀπάγων τά τε αἰχμαλωτῶν νεῶν ἀκρωτήρια, καὶ τὰς ἐκ τοῦ Πειραίως τριήρεις.* Pausan. *L.* x. *c.* 11. *p.* 825. *Ὠικοδόμησαν δὲ καὶ Ἀθηναῖοι στοὰν ἀπὸ χρημάτων, ἃ ἐν τῷ πολέμῳ σφίσιν ἐγένετο ἀπό τε Πελοποννησίων, καὶ ὅσοι Πελοποννησίοις ἦσαν τοῦ Ἑλληνικοῦ σύμμαχοι. ἀνάκειται δὲ καὶ πλοίων τὰ ἀκρωτήρια καὶ ἀσπίδες χαλκαῖ.* Similiter Romani suggestum illum in foro, qui hinc rostrorum nomine fuit nobilissimus, navium Antiatum rostris adornaverunt. Rostra quoque in triumphis ferebantur. Appian. *de bell. Mithrid. p.* 252. *ἁμάξας δὲ ὅπλων ἀπείρους τὸ πλῆθος, καὶ νεῶν ἔμβολα* etc. Cum vero alii rostra, Plutarchus *τὰ παράσημα*, Diis dedicata scribant, hoc etiam argumento est, *τὰ παράσημα* non longe a rostris remota fuisse. *Plutarchi* locus est in *Themist. T.* I. *p.* 119. *D. πρῶτος μὲν οὖν λαμβάνει ναῦν Λυκομήδης ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ἧς τὰ παράσημα περικόψας ἀνέθηκεν Ἀπόλλωνι δαφνηφόρῳ.* Deos in proris navium constitutos fuisse multo evidentius patebit ex loco Aeschyl. *in Sept. contr. Thebas vs.* 214.

Τί οὖν; ὁ ναύτης ἄρα γ' ἐς πρῷραν φυγὼν
Πρύμνηθεν, εὗρε μηχανὴν σωτηρίας
Νεὼς καμούσης ποντίῳ πρὸς κύματι.

quae rectiſſime explicat hoc loco *Scholiaſta:* *ὁ Ἐτεοκλῆς, εἰπόντος τοῦ χοροῦ, ὅτι διὰ τοῦτο ἔφυγον πρὸς τοὺς ναοὺς τῶν θεῶν, ὅτι ἐφοβήθην ἀκούσασα τὸν κτύπον τῶν ἁρμάτων καὶ τῶν χαλινῶν τῶν ἵππων, φησὶ πρὸς αὐτὸν, τί οὖν; ὁ ναύτης ἄρα τῆς νηὸς καταποντιζομένης ἐν τῇ θαλάσσῃ. εὗρε μηχανὴν σωτηρίας φυγὼν ἀπὸ πρύμνης εἰς πρῷραν. οὕτως οὖν οὐδὲ ὑμεῖς μηχανὴν σωτηρίας εὑρήσετε περιποιοῦσαι τὴν πόλιν, καὶ καταλείψασαι τὰ οἰκεῖα οἰκήματα.* Ex hiſce verſibus quam clariſſime apparere arbitror, in prora ſimulacra quaedam Deorum fuiſſe, ad quae gubernator, relicta puppi, veluti chorus ad Deorum templa, confugeret. Vidit hoc Stanlejus *ad l. c.* et rectiſſime *Heinſio* et *Scaligero* oppoſuit. Huc facit etiam *Schol.* Homeri *ad Il.* I. *vſ.* 241. *ἐπὶ τῶν ἀκροστολίων ἦσαν ἀγάλματα καὶ εἰκόνες τῶν θεῶν.* Et Suidas v. *Ἄκρα κόρυμβα· τὰ ἀκροστόλια τῶν νεῶν, τὰ ἐξέχοντα κατὰ πρύμναν, ἢ πρῷραν, ἐν οἷς τὰ σεβόμενα ἐνέγραφον.* Vid. ibi Kuſter. Quanquam minus recte Suidas acroſtolia etiam in puppi ponit, uti jam diximus. Et hoc modo ſi explicentur, recte ſeſe habent Latinorum Grammaticorum loci, §. 11. laudati. Hae imagines ſine dubio fuere *τὰ παράσημα*, nec ullo pacto pro veri nominis tutelis haberi poſſunt. Tutelae enim nomen Graecis eſt incognitum. Et quis cre-

credat, eos rem, cui appellandae ne nomen quidem habuerint, in navibus circumtuliſſe? Nam quod *Gloſſographi*, *Tutelam*, ἐπιτροπὴν καὶ ἀσφάλειαν explicant, fluxit ex more recentiorum Graecorum, non antiquorum.

Unaquaeque ſcilicet gens, primis temporibus, quem maxime Deum, vel heroa, coleret, habebat in navibus paraſemon, quod praeter verſus Euripidis, quem non credibile eſt ſic locuturum, niſi prioribus temporibus fuiſſet uſitatum, etiam apparet ex loco antea laudato *Schol.* Ariſtoph. *in Acharn.* vſ. 546. Poſtea praeter Deos alia etiam ſunt adhibita. Sic Samiae naves ſibi peculiare apri inſigne in proris habebant; ſic et Gaditanae naves equo noſcebantur, ut vidimus. Hoc παράσημον, omnibus illius populi navibus, ut reor, commune, etiam σημεῖον videtur vocaſſe Polyaenus III. 11, 11. memorans τὸ Ἀττικὸν σημεῖον, quod veroſimile eſt fuiſſe Παλλάδιον, ap. Ariſtoph. *in Acharn.* vſ. 546. Pari ratione *L.* VIII. 53, 1. nominat σημεῖα τὰ Περσικὰ, et 53. 3. τὸ σημεῖον τῶν βαρβάρων καὶ τῶν Ἑλλήνων. Herodotus, in hac ipſa Artemiſiae hiſtoria, τοῦ παρασήμου mentionem facit. Hoc παράσημον quoniam ſaepe Deus, Dea, vel heros eſſet, non mirum eſt, ſi nautae ſalutem ſuam illis commendaverint, et has effigies divino cultu affecerint. Sic *Schol.* Ariſtoph. *l. c.* ὧν ἐπιμελοῦνται οἱ μέλλοντες πλεῖν, quod et ex verbis Aeſchyli laudatis apparet. Qua ratione ſi cui minus proprie *Tutelam* appellare libuerit, nihil intercedo,

mo-

modo ne cum Romanorum tutela, multis partibus diversa, Graecorum *παράσημον* confundat.

Quod vero ad navis nomen attinet, certum est, unicuique navi peculiare fuisse. Palaeph. *de incredib. c.* 29. *ὄνομα δὲ ἦν τῷ πλοίῳ Πήγασος, ὡς καὶ νῦν ἕκαστον τῶν πλοίων ὄνομα ἔχει.* Hoc accipiebat a parasemo, quod in privatorum navibus ex domini arbitrio ponebatur. Palaeph. *c.* 32. *ἀπαιτήσας δὲ τριήρη ἀπέθηκε τῆς Γοργόνος τὴν κεφαλὴν ἐπ' αὐτὴν καὶ τῇ νηῒ ὄνομα ἔθετο Γόργων.* Plutarch. *Tom.* II. *p.* 162. *Οὐ μὴν ἀλλ' ἑαυτὸν ὁ Γοργίας ἔφη πυθόμενον τοῦ τε ναυκλήρου τοὔνομα καὶ τοῦ κυβερνήτου, καὶ τῆς νεὼς τὸ παράσημον.* Hoc nomen etiam inscribebatur *ἐπὶ τῆς πτύχης*, in loco, qui *ὀφθαλμὸς* dicitur. Pollux I. 86. *πτυχὶς δὲ ὀνομάζεται καὶ ὀφθαλμὸς, ὅπου καὶ τοὔνομα τῆς νεὼς ἐπιγράφουσι.* Vid. Scheffer. *de Mil. Navali L.* III. *c.* I.

Lacerda tamen ad Virgil. *Aen.* X. 170. Venerem, in Argoa navi, putat fuisse tutelam, quamvis non esset insigne, ex verbis Jasonis ap. Euripidem *in Medea* 527.

Κύπριν κομίζω τῆς ἐμῆς ναυκληρίας
Σώτειραν εἶναι, θεῶν τε κἀνθρώπων μόνην.

Sed multum fallitur. Nihil enim est in oratione Euripidea, unde efficias, navis tutelam fuisse, sed hoc tantummodo, Venerem inter omnes Deos hominesque Jasoni maxime fuisse propitiam.

Nec

Nec quisquam nobis Latinorum poëtarum loca objiciat, tutelam, ubi Graecas res enarrant, ſaepiſſime memorantium. Exemplo ſit Valerius Flaccus. qui I. 301. *tutelam carinae* nominat, quam VIII. 302. diſerte in ſumma puppi collocat:

Puppe procul ſumma, vigilis poſt terga magiſtri,
Haeſerat auratae genibus Medea Minervae.

Vides diſtincte Minervam, navis Argoae tutelam, in ſumma puppi locari. Verum omnia ſui temporis conſuetudinem ſecutus invertit poëta, ad quod viri doctiſſimi ſaepe non attenderunt. Poſſet quis etiam objicere locum Plutarchi *T.* II. *p.* 247. E. Ἔπλει δὲ πλοίῳ, λέοντα μὲν ἔχοντι πρώραθεν ἐπίσημον, ἐκ δὲ πρύμνης δράκοντα. Sed credendum eſt, non niſi ornamenti cauſſa, ut anſerculum §. ſuperiori vidimus, navi fuiſſe impoſitum Draconem.

At naves quaedam leguntur Diis ſollemni ritu dedicatae. Sic de Seſoſtris nave Diod. Siculus L. 1. p. 67. Ἐναυπηγήσατο δὲ καὶ πλοῖον κέδρινον, τὸ μὲν μῆκος πήχων διακοσίων καὶ ὀγδοήκοντα, τὴν δὲ ἐπιφάνειαν ἔχον, τὴν μὲν ἔξωθεν ἐπίχρυσον, τὴν δὲ ἔνδοθεν κατηργυρωμένην, καὶ τοῦτο μὲν ἀπέθηκε θεῷ τῷ μάλιστα ἐν Θήβαις τιμωμένῳ. Hunc Oſirin fuiſſe putat Marsham *Can. Chron. p.* 374. Weſſeling. vero rectius Iovem. Vid. Jablonsk. *Panth. Aegypt.* II. *p.* 162. Hoc modo, cum Proſerpinae ſacerdotes, Timoleonte jamjam profecturo, per ſomnium vidiſſent, Cere-

rem

rem et Proſerpinam ad iter ſe accingentes, dicentesque, ſeſe Timoleonti in Siciliam comites ituras, Corinthii optimam trierum Deabus ſacram nuncupaverunt. Vid. Diodor. Sicul. XVI. 66. Plutarch. *in Timol.* T. I. p. 239. Sic Arrianus *de Exp. Alex.* II. 24. II. *καὶ τὴν ναῦν τὴν Τυρίαν, τὴν ἱερὰν τοῦ Ἡρακλέος, ἥν τινα ἐν τῷ ἐπίπλῳ ἔλαβε, καὶ ταύτην τῷ Ἡρακλεῖ ἀνέθηκε.* Similiter Apulejus *Met.* L. XI. p. 264. *Ibi dum, ſimulacris rite diſpoſitis, navem faberrime factam, picturis miris Aegyptiorum circumſecus variegatam, ſummus ſacerdos teda lucida, et ovo, et ſulphure, ſolemniſſimas preces de caſto profatus ore, quam puriſſime purificatam Deae nuncupavit dedicavitque.* Sed reſpondendum videtur, haſce naves reliquorum numero exemtas fuiſſe, et peculiari modo Diis fuiſſe dedicatas et ſacratas, adeoque huc trahi non debere.

Priusquam vero ad Romanorum hac in re inſtituta accedamus, quaedam de Alexandrinis navibus ſunt praemittenda. Hae ſcilicet cum Graecis hactenus conveniebant, quod inſigne, unde appellabantur, in prora poſitum haberent, ſed hoc ipſis erat ſingulare, quod duplici paraſemo inſignirentur. Alexandrina navis fuit Διόσκουροι ap. Lucam in *Act. App.* XXVIII. 11. ad quam reſpiciens Cyrillus *in Catena ad Jeſaiam*: *ἔθος γάρ πως ἀεὶ ἐν ταῖς Ἀλεξανδρινῶν μάλιστα ναυσὶ, πρός γε τῆς πρώρης δεξιά τε καὶ εὐώνυμα γραφὰς εἶναι τοιαύτας.* Ex hoc loco clariſſime intelligitur, in Alexandrinarum navium proris, tam

a dextra, quam a ſiniſtra parte Deorum quasdam imagines fuiſſe collocatas. Lucem hinc accipit locus Luciani *in dial.* Πλοῖον ἢ Εὐχαὶ, T. III. p. 251. *κατακντικρὺ δὲ ἀνάλογεν ἡ πρῶρα ὑπερβέβηκε ἐς τὸ πρόσω ἀπομηκυνομένη : τὴν ἐπώνυμον τῆς νεὼς ἔχουσα τὴν Ἶσιν ἑκατέρωθεν.* Ut ſcilicet utrumque prorae latus Deae imagine fuerit conſpicuum. Forſitan Phoenicibus, Alexandrinorum vicinis, etiam tale quid in more poſitum fuit: quando certe ratio reddi poterit, cur Plutarch. *in Themiſt. T. I. p.* 119. navem, quae erat Phoenicia (Phoenices enim in pugna Salaminia Athenienſibus erant oppoſiti. Vid. et Aeſchylum in *Perſis vſ.* 410. ubi eandem hiſtoriam tradit) a Lycomede captam memorans, *τῶν παρασήμων* plurali numero fecerit mentionem.

Romanorum vero hac in re inſtituta a Graecis vehementer diſcrepuerunt. Scilicet apud eos diſtincta fuere paraſemon et tutela, cum haec in puppi, illud in prora ſemper poneretur, unde et navis nomen accipiebat. Hoc primum, ne repetam argumenta, quae congeſſere Scaliger, Heinſius, etc. cognoſcere licet ex Propertio IV. 6. 50.

Quodque vehunt prorae Centauros ſaxa minantes:
Tigna cava, et pictos experiere metus.

Deinde ex Achate ap. R. Borionum *in Coll. Ant. Rom. n.* 73. ubi in navis bellicae prora eſt *Leo*, ſine dubio paraſemon, quale etiam occurrit ap. Virgil. x. *vſ.* 157.

Aeneia

Aeneia puppis
Prima tenet, roſtro Phrygios ſubjuncta Leones.

Sic Canis, ex navis prora eminens, eſt apud Dion. Caſſ. LI. p. 634. Idem confirmat Seneca *Ep.* 76. *p.* 524. *Navis bona dicitur, non cui argenteum, aut aureum roſtrum eſt, nec, cujus tutela ebore caelata eſt, nec quae opibus regiis preſſa eſt, ſed ſtabilis et firma* etc. Roſtrum cum nominat argenteum, ſine dubio reſpexit ad inſigne, quoniam ei tutelam opponit. *Senecae* loco ſimillimus eſt hic Gregorii Nazianz. *Carm.* X. *vſ.* 5. *p.* 79.

Νῆα δὲ ποντοπόρειαν ἐπήνεσα οὐ παρασήμοις
Κάλλεσιν, οὐ πρύμνης ἄνθεσι λαμπομένην.

Quod vero ad navis nomen attinet, illud ab inſigni fuiſſe petitum, non adeo difficile eſt demonſtrare. Ovid. *Triſt.* I. 10. 1.

Eſt mihi, ſitque, precor, flavae tutela Minervae
Navis, et a picta caſſide nomen habet.

Caſſis ſcilicet, ſive *Galea* erat inſigne. Sic naves *Centaurus*, *Priſtis*, *Chimaera*, *Scylla* etc. ap. Virg. *Aen.* V. non a tutelarum ut ait Servius, ſed ab inſignium pictura nomina acceperunt. Tacitus *Annal.* VI. 34. 4. *Nec quisquam ariete ſacrificaverit, credito vexiſſe Phrixum, ſive id animal,*
ſeu

seu navis insigne fuerit. Jam satis mihi ostendisse videor, quae Romanorum in parasemis consuetudo fuerit. Superest, ut de tutela dicamus. Deos fuisse navium tutores, non temere quisquam in dubium vocabit. De loco tutelae major est quaestio. Sed ex iis, quae viri doctissimi, Scaliger, Heinsius, Salmasius, aliique dudum contulerunt, liquido constat, non aliam nisi in puppi habuisse sedem. Sic Val. Flacc. VIII. 203. loco jam laudato. Sic Ovidius *Ep.* XVI. 112.

Accipit et pictos puppis adunca Deos.

Persius *Sat.* VI. 29.

jacet ipse in littore et una
Ingentes de puppe Dii.

ubi *Scholiast. Navium tutelam dicit, quam in puppibus habent vel fingunt.* Haec sunt *ἄνθεα πρύμνης* ap. Greg. Nazianz. *l. c.* et sic Is. Tzetz. *ad* Lycophr. *vs.* 26. *ἄφλαστα δὲ λέγεται πρύμναι, ὅτι αἱ πρύμναι τῶν πλοίων τῶν βαρβαρικῶν καὶ στρατιωτικῶν θεοὺς γεγραμμένους εἶχον, ἃ διὰ εὐσέβειαν οὐκ ἄν τις ἔκαυσε.* Argumenta vero, quae huic sententiae obstare videantur, aut jam confutata sunt in superioribus, aut distinctione, quam tradidimus, adhibita, facile convelluntur.

DISSERTATIO

DE

VITA ET SCRIPTIS LONGINI.

I.

Quanquam bonae literae, et praeclara ingenia feculo tertio una cum ipfo imperio Romano conciderunt, tamen, in tanta etiam converfione rerum ac perturbatione, fuit aliquis excellentium virorum proventus. Quorum longe principes numerantur inprimis duo, Longinus, cui vel meliora tempora perpaucos pares tulerunt, ac Porphyrius, e Longini difciplina profectus, et ad magiftri laudes, quanquam longo intervallo, proxime accedens. Porphyrii vitam, ftudia, et fcripta Lucas Holftenius, vir magna et recondita eruditione, tam accurate enarravit, ut exemplum dederit talis hiftoriae bene fcribendae. At Longini memoriae qui pari et cura et doctrinae copia confuleret, adhuc fcimus repertum effe

ſe neminem. Quo magis convenit, eandem illi, aut etiam diligentiorem, ſi fieri poteſt, operam navare.

II.

Longinus in fronte libri Π. Υ. vocatur *Dionyſius Longinus*, a Photio Lex. MS. v. Σέρφοι, *Caſſius Longinus*, a Suida v. Λογγῖνος, *Longinus Caſſius*, cognomine praepoſito gentili nomini. Quam nominum transpoſitionem Graecis aut ſolis, aut maxime uſitatam dicit Reimarus in Vita Dion. Caſſii p. 1534. Sed multis exemplis planum fecit Dukerus ad Flor. II. 2. 11. Latinos ſcriptores eandem rationem frequentare; eamque argenteae, quam vocant, aetati inprimis vindicavit Lipſius ad Senec. de Tranq. an. 14. Plenum igitur hominis nomen erat *Dionyſius Caſſius Longinus*. Graeco *Dionyſii* nomini, quod infans acceperat, Romanum *Caſſii Longini* acceſſit, ſive quod ipſe in familiae Caſſiae Longinae clientelam receptus eſſet, ſive quod ejus majores per aliquem ex Caſſiis Longinis civitatem accepiſſent. De quo more Graecis barbariſque frequentiſſimo videndus Henr. Cannegieterus de Nominib. cap. VI. Certe melior eſt haec ratio illa Fabriciana Bibl. Gr. T. IV. p 435. qua Longinum nepotem facit Caſſii Longini apud Plutarch. Symp. IX. 1. quamvis contextus facile doceat, illum Longinum, non Graecum, ſed unum quem e proceribus Romanis fuiſſe. Et quoniam de Longini nomine dicere coepimus, hoc quo-

que notandum videtur, eum nunquam ſimpliciter *Dionyſii*, ſemel *Dionyſii Longini*, bis terve *Caſſii Longini*, plerumque uno *Longini* nomine laudari. Quam obſervationem ſi quis minutam et contemnendam dicat, is ſciat, eam mox nobis in gravioribus profuturam.

III.

Quo anno Longinus natus ſit, nemo commemoravit, ſatis habentibus antiquis ſcriptoribus, tempus, quo ſummam ingenii gloriam attigiſſet, deſignare. Photius Bibl. Cod. CCLXV. p. 1470. *ἐπὶ Κλαυδίου δὲ Λογγῖνος ἤκμαζε.* Georg. Syncellus Chron. p. 3 4. *ἐφ' οὗ (Αὐρηλιανοῦ) φασὶ Φιλόστρατον τὸν Ἀθηναῖον ἱστοριογράφον, καὶ Λογγῖνον ἀκμάσαι.* Sed quid natalem diem annumve ſcire attinet, cum aetas ejus ſatis certis et perſpicuis indiciis teneatur? Nam ſi magiſtrum viginti annis diſcipulo Porphyrio, qui A. C. 233. natus eſt, grandiorem fuiſſe ponamus, natalis ejus incidit in A. C. 213. vixitque adeo Longinus ſexaginta annos, quoniam certum eſt, eum A. C. 273. periiſſe. Non minus incertus eſt ejus locus natalis. Abr. Sellerus Ant. Palmyr. p. 288. Palmyrenum eſſe ſuſpicatur; Syrum vel Emiſenum Gabriel de Petra, cui Holſtenius de Vita Porphyr. cap. 5. accedere videtur; Pamphylium Langbaenius, quippe Dionyſium Longinum perperam confundens cum Dionyſio Phaſelite. Syrum viri docti Longinum faciunt hoc argumento, quod mater Syra fuit, et quod

quod ex Vopiſco in Aurelian. 30. ſibi collegiſſe viſi ſunt, Longinum Syriacae linguae peritum fuiſſe. At ſcierit Syriace, nihil impedio: quamvis id ex ambiguo Vopiſci loco vix intelligi poſſit: num idcirco ſtatim in Syria natus putandus eſt? Ejus enim linguae vel a matre in Graecia, vel a Palmyrenis, apud quos poſtea vixit, diſcendae facultatem habuit. Equidem multo pronior ſim in ſententiam Jo, Jonſii de Script. Hiſt. Phil. III. 14. Athenas Longino patriam tribuentis. Hic certe ejus avunculus, Phronto, Emiſenus, ex cujus ſorore Phrontonide natus eſt Longinus, artem rhetoricam docebat. Qua de re egregius eſt locus Suidae: *Φρόντων Ἐμισηνὸς, ῥήτωρ, γεγονὼς ἐπὶ Σευήρου τοῦ βασιλέως ἐν Ῥώμῃ· ἐν δὲ Ἀθήναις ἀντεπάιδευσε Φιλοςράτῳ τῷ πρώτῳ, καὶ Ἀψίνῃ τῷ Γαδαρεῖ. ἐτελεύτησε δὲ ἐν Ἀθήναις, περὶ ξ̀ ἔτη γεγονώς· καὶ ἀδελφῆς Φροντωνίδος παῖδα ὄντα Λογγῖνον τὸν Κριτικὸν κληρονόμον κατέλιπεν. ἔγραψε δὲ συχνοὺς λόγους.* Hunc Phrontonem, Graecum rhetorem, Langbaenius et alii, qui Longini vitam enarrarunt, errantem ducem, Jo. Rualdum in Plutarchi Vita cap. 5. ſecuti, temere confuderunt cum oratore Romano, M. Cornelio Frontone, M. Antonini Philoſophi in Latinis literis magiſtro, de quo vide Capitolin. in M. Anton. 2. Quem errorem, nuper etiam repetitum ab hiſtoriae philoſophicae compilatore T. II. p. 214. ita confutavit vir doctiſſimus, Eduardus Corſinus in Plutarchi Vita §. 5. dicere ut contra poſſe nemo videatur. Phronto, dum vixit,

Longinum in filii modum amavit, et moriens bonorum suorum heredem scripsit. Nec dubitari potest, quin idem ejus ingenium ad omnem humanitatem finxerit, eique viam, qua ad veram eloquentiam iretur, monstrarit, praesertim cum aemulatio, Phrontoni cum Philostrato et Apsine intercedens, cujus Suidas mentionem facit, vix fineret sororis filium aemulorum disciplinae commendari.

I V.

Ipse Longinus in Praefatione luculenta libri περὶ τέλους, quam Porphyrius in Vita Plotini p. 127. conservavit, narrat, se ab ineunte aetate cum parentibus multa itinera obiisse, multas regiones lustrasse, et omnes, qui clarum in philosophia nomen haberent, per hanc peregrinandi opportunitatem vidisse. Ex quo, quantam facultatem habuerit optimi cujusque magistri sibi legendi, facile judicari potest. Ex Platonicis vidit Euclidem, Democritum, Proclinum, Ammonium Saccam, Origenem, Plotinum, Amelium, Theodotum, Eubulum: e Stoicis Themistoclem, Phoebionem, Annium, Medium, Herminum, Lysimachum, Athenaeum, Musonium: ex Peripateticis Heliodorum Alexandrinum, Ammonium, Ptolemaeum. Quorum omnium, si Ammonium Saccam, Origenem, Plotinum et Amelium excipias, vix tenuis notitia ad nos pervenit, propterea quod alii nihil literis prodiderunt, aliorum libros vetustas in-

intercepit. Democritus ſcripſit Commentarium in Platonis Alcibiadem, quem laudat Olympiodorus Commentario MS. in eundem dialogum p. 29. B. Τὸ εὖ λέγεις, ὁ μὲν Δημόκριτος ἐπίκλην χνᾶ, διότι μετρούμενον τὸ ὄνομα αὐτοῦ χνᾶ (i. e 651.) ποιεῖ, ὡς ἀπὸ Σωκράτους ἐκδέχεται. ὁ δὲ Δαμάσκιος, ὡς ἀπὸ Ἀλκιβιάδου. καὶ ἄμεινον τὸ δεύτερον. item Commentarium in Phaedonem, qui ab eodem Olympiodoro in eundem dialogum commemoratur: Ὅτι τὴν γῆν, οἱ μὲν ἀσώματον φασὶ τὴν ἐνταῦθα λεγομένην, οἱ δὲ σωματικήν. καὶ τούτων ὅλον μὲν τὸν κόσμον, Ἁρποκρατίων. τὸν δὲ ὑπὸ σελήνην, Θεόδωρος. τῶν δὲ ἀσωμάτων, τὴν μὲν ἰδέαν Δημόκριτος, τὴν δὲ φύσιν, Πλούταρχος. Ejusdem Democriti mentionem facit Syrianus Commentario MS. in Ariſtotelis Metaphyſica: μηδὲ Πλούταρχον καὶ Ἀττικὸν καὶ Δημόκριτον τοὺς Πλατωνικοὺς κατ' αὐτὸ τοῦτο ζηλοῦμεν. Ptolemaeum Peripateticum Fabricius Bibl. Gr. T. II. p 310. laudari putat a Sexto Empiric. adv. Gramm. I. 3. p. 229. In quo virum egregium ratio fallit. Nam primum Ptolemaeus, quem Longinus vidit, per temporis rationes vix potuit a Sexto Empirico commemorari. Deinde Longinus diſerte teſtatur, eum nihil, praeter carmina et declamationes, ſcriptum reliquiſſe. Ammonio Peripatetico hanc inſignem variae copioſaeque eruditionis laudem tribuit Longinus: οὐ γάρ ἐστιν, ὅστις ἐκείνῳ γέγονεν εἰς πολυμάθειαν παραπλήσιος. a cujus judicio non diſcrepat Philoſtrat. Vit. Sophiſt. II. 27. p. 618. Ἱππόδρομος πλεῖστα ἀνέγνω

γνω μετά γε Ἀμμώνιον τὸν ἀπὸ τοῦ Περιπάτου. ἐκείνου γὰρ πολυγραμματώτερον ἄνδρα οὔπω ἔγνων. ubi Peripateticum Ammonium cum Platonico a Gothofredo Oleario confundi, nemo miretur, cum hic etiam errarit Jonfius, tanto doctior, et follertior, de Script. Hift. Phil. III. 13. p. 282. Vide Fabricium Bibl. Gr. T. IV. p. 172.

V.

Hi funt ineuntis feculi tertii philofophi, cogniti omnes a Longino. In quibus cum ingenio fcientiaque longe excellerent Ammonius Saccas et Origenes, horum fe potiffimum difciplinae tradidit, iisque audiendis multum temporis confumfit. Ipfum teftem audiamus in Praefatione libri περὶ τέλους· Τοῦ δὲ δευτέρου τρόπου Πλατωνικοὶ μὲν Ἀμμώνιος καὶ Ὠριγένης, οἷς ἡμεῖς τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου προσεφοιτήσαμεν, ἀνδράσιν οὐκ ὀλίγῳ τῶν καθ᾽ ἑαυτοὺς εἰς σύνεσιν διενεγκοῦσιν. Alexandriae tum philofophiam Platonicam docebat Ammonius, cui, quod juvenis faccis portandis victum quaefiffet, fcurrilis Alexandrinorum dicacitas cognomen *Saccas* indidit, non diffimile nomini *Cybiofactes*, quo, ut Suetonius in Vefpaf. 19. auctor eft, olim unum e regibus fuis, poft Vefpafianum notarant. Magna hujus philofophi fama erat, partim juftis de cauffis orta, partim ab adolefcentibus, temere, ut fieri folet, novitatem difciplinae mirantibus, commota. Etenim rem inauditam ac pro-

prope incredibilem profitebatur, se ex diversarum sectarum sententiis unum quasi philosophiae corpus confecturum, Platonemque cum Aristotele in concordiam redacturum. Sed de Ammonio tanto minus hic dicere necesse est, quod tota philosophandi ratio, quam secutus est, e Plotino, ejus discipulo, qui illam literis prodidit, intelligitur. Vide e veteribus Hieroclem apud Photium Bibl. Cod. CCXIV. p. 550. e recentioribus Moshemium Dissert. de turbata per Platonicos ecclesia §. 7. seqq. et Histor. Christian. seculi II. §. 27. seqq. quanquam is in multis fingenti, quam docenti similior est. Alter Longini magister erat Origenes, omnium Ammonii discipulorum, si Plotinum excipias, nobilissimus, quem Suidas v. Ἀμέλιος cum Ammonio conjungit. Hierocles l. c. p. 554. οὗ τῶν γνωρίμων οἱ ἐπιφανέστατοι Πλωτῖνός τε καὶ Ὠριγένης. Multi hunc Origenem, a Christianis sacris alienum, confundunt cum inclyto illo Origene Adamantio, Ammonii et ipso discipulo, tanquam Jo Jonsius de Script. Hist Phil. III. 16. p. 293. et o. Pearsonus Proleg. in Hierocl. p. 29. revocans tamen errorem suum Vindic. Ignat. II. p. 10. Sed quomodo distinguendi sint, praeclare docet H. Valesius ad Euseb. H. E. VI. 19. quem, praeter ceteros, sequitur Huetius Origenian. l. 7. Quanti Plotinus Origenem fecerit, testimonio sit, quod narrat Porphyrius in Plotini Vita p. 116. Cum Origenes forte Romae in Plotini scholam venisset, tantus illi rubor suffusus est, ut statim docendi fi-

nem faceret, grave esse dicens disserere, praesentibus iis, qui, quae traduntur, aeque teneant, atque ipse, qui docet. Ob quam cum Plotino et Porphyrio consuetudinem, Romae institutam, Origenes ab Eunapio in Porphyr. p. 17. Porphyrii condiscipulus vocatur, frustra, ut nobis videtur, Huetio l. c. tertium aliquem Origenem ex illo loco fingente. Longinus autem non Romae, sed Alexandriae, Origenem audivit, quod quo tempore Origenes Romae cum Plotino et Porphyrio versabatur, ipse jam dudum Athenis bonas artes tradiderat, Porphyriumque formarat. Idem in Praefatione libri περὶ τέλους, quam non semel laudavimus, testatur, Origenem nihil de philosophia literarum monumentis mandasse, et, si quid extet, velut liber περὶ δαιμόνων, levioris operae esse, atque aliud agenti excidisse. Ex illo libro quaedam affert Proclus in Platonis Timaeum p. 24. Alium ejus libellum laudat Porphyrius in Plotini Vita p. 97. ὅτι μόνος ποιητὴς ὁ βασιλεὺς. de qua inscriptione alii aliter. Valesius ad Euseb. l. c. libellum, suspicatur, comparatum fuisse ad Imperatoris Gallieni facultatem poëticam laudandam. Cujus opinionem merito repudiat Fabricius Bibl. Gr. T. IV. p. 97. Nam neque Origenem, primum Graecum, deinde philosophum, decebat, sibi de versibus Latinis judicium arrogare, neque tam foeda ignavissimi Imperatoris adulatio in gravem philosophum cadebat. Melius igitur alii sensum philosophicum in hoc indice quaesiverunt, ut Bruckerus Hist. Phil. T. II.

p.

p. 216. quamvis, qualis fuerit, nemo expediverit. Nobis in mentem venit legere: ὅτι νοῦς ποιητὴς καὶ βασιλεὺς, id eſt, *mentem hoc univerſum condidiſſe, et conditum regere.* Ita liber ſcriptus eſt ad refellendos ejus aetatis philoſophos, qui tria rerum principia ſtatuerent, de quibus vide Th. Galeum ad Jamblich. de Myſter. p. 297. et R. Cudworth. Syſtem. Intell. T. I. p. 884. et ad confirmandam ſententiam Platonis Phileb. p. 79. D. πάντες γὰρ συμφωνοῦσιν οἱ σοφοὶ, ἑαυτοὺς οὕτω σεμνύνοντες, ὡς νοῦς ἐστι βασιλεὺς ἡμῖν οὐρανοῦ καὶ γῆς. ubi Olympiodorus Commentar. MS. laudat ſimile Orphicum: νοῦς δὲ οἱ ἀψευδὴς βασιλήιος. Ita verſus ſcribendus, non, ut in Orphei Fragmentis Gesnerianis p. 410. editus eſt: νοῦς δὲ οἷα ψευδὴς βασιλήιος. His Origenis libris adde ejusdem Commentarium in Timaei Platonici prooemium, ſaepe a Proclo in eundem Tim. laudatum, in quo interdum a Longino, qui illud ipſum prooemium ſingulari libro explicuerat, diſſentit, ut cognoſcere licet ex Proclo p. 10. 26. in his autem Origenianis ſcriptis, ſubitariis et temere fuſis, non mirum eſt, ſi gratiam orationis et venuſtatem requirat Eunapius in Porphyr. p. 17. Hactenus de altero Longini in philoſophia magiſtro, Origene.

VI.

Jam etſi Longinus Ammonium, Origenem, Ammoniique diſcipulum, Plotinum aliis aetatis ſuae philo-

losophis anteferebat, non tamen idcirco existimandus est, philosophandi rationem, quam illi sequerentur, per omnia probasse; praesertim cum dissensionem suam a multis Plotinianis, aut, si malis, Ammonianis decretis aperte prae se ferat in Epistola ad Porphyrium, quam ille inseruit Plotini Vitae p. 125. Longinum ignoret oportet, qui tali ingenio placuisse credat duram et contortam philosophorum, qui conciliari nollent, conciliationem, insanum allegorici sive secretioris sensus quaerendi studium, mysticas disputationes de Deo, divinisque emanationibus, et daemonibus, quibus omnes illorum libri sunt referti, alia denique multa, hic non attingenda, quibus tum vera et sincera Platonis philosophia foedum in modum adulterabatur. Non ille e turbidis recentiorum Platonicorum hauriebat rivulis, sed liquidos purosque antiquorum philosophorum, maxime Platonis, fontes consectandos putabat. Quo nomine φιλαρχαῖος verissime appellatus est a Porphyrio in Vita Plotini p. 116. *ἀναγνωσθέντος δὲ αὐτῷ τοῦ τε περὶ ἀρχῶν Λογγίνου, καὶ τοῦ Φιλαρχαίου.* quod Ficinus ita vertit: *Q·um liber Longini et Phylarchei de Principiis lectus esset.* Sed cui vel fando auditus est philosophus *Phylarcheus?* Paullo prudentius Langbaenius in Vita Longini, et Vales. de Critica I. 12. φιλαρχαῖος libri indicem esse conjecerunt. Sed Porphyrii verba corrupta sunt, quibus facile sic medeare: *ἀναγνωσθέντος δὲ αὐτῷ τοῦ περὶ ἀρχῶν Λογγίνου, τοῦ Φιλαρχαίου.* id est, *cum ei lectus esset liber Longi-*

gini, priscae sapientiae studiosi, de Principiis. Quam Porphyrii mentem vidit etiam Fabricius Bibl. Gr. T. IV. p. 116. et 436. Omnino germanum Platonicum fuisse Longinum, non modo clarum est ex libris, aut fragmentis potius librorum, quae supersunt, sed multo magis ex Commentariis ad Platonem interpretandum comparatis. Ejus Commentarium in Phaedonem memorat Olympiodorus Commentario inedito in eundem dialogum p. 379. D. *Πῶς διὰ τὰ χρήματα πάντες οἱ πόλεμοι γίνονται; πολλοὶ γὰρ καὶ δι' ἄλλας αἰτίας ἐγένοντο. ῥητέον οὖν, ὡς μὲν Ἁρποκρατίων, ἢ ὅτι ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἢ ὅτι καὶ ἡ τῶν λαφύρων ἐλπὶς ἐπιτείνει τὸν πόλεμον. ὡς δὲ Λογγῖνος, τὰ ἐκτὸς πάντα χρήματα καλεῖ. οἱ δὲ Ἀττικοὶ ἐξηγηταὶ, ἐπειδὴ ὀργάνοις χρῶνται τοῖς χρήμασι πάντες οἱ πολεμοῦντες.* Ejusdem Commentarium in Timaeum, vel potius in prooemium Timaei, saepe laudat Proclus in eundem dialogum, tanquam p. 10. 11. 16. 20. 21. 29. 50. 63. 98. Non facile putem, ullum interpretem tantis ingenii et doctrinae praesidiis ad scriptorem aliquem explicandum, quantis Longinus ad Platonem, accessisse. Cujus libros utinam fanaticorum interpretum, Procli, Hermiae et Olympiodori jactura redimere liceret! Paucas admodum Longini explicationes Proclus, quippe veram interpretandi rationem, qua ille utebatur, prae mystica sua contemnens, afferendas putavit. Tamen ex paucis illis apparet, eum non solum res, sed, quoniam Plato a scribendi quoque elegantia spectari

ctari voluit, etiam verba persecutum esse. Juvat, aliquot, exempli caussa, apponere. Ad Tim. p. 523. A. hanc annotationem laudat Proclus p. 19. Λογγῖνος μὲν ἐν τούτοις ὡραΐζεσθαι τὸν Πλάτωνα φησὶ, διὰ τῶν παραβολῶν καὶ τῆς τῶν ὀνομάτων χάριτος, καλλωπίσαντος (lege, καλλωπίσαντα) τὸν λόγον, ἐνδεικνύμενος εἴς τινας Πλατωνικοὺς, αὐτοφυῆ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην, ἀλλ' οὐκ ἐκ τέχνης πεπορισμένην τῷ φιλοσόφῳ λέγοντας. εἶναι μὲν γὰρ τὴν ἐκλογὴν τῶν ὀνομάτων πεφροντισμένην τῷ Πλάτωνι καὶ οὐ κατὰ τὸ ἐπιτυχὸν ἕκαστα λαμβάνειν αὐτόν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἴποι ἄν τις ἀπὸ τῆς κοινῆς τῆς τότε καὶ συνήθους ἑρμηνείας ἥκειν καὶ εἰς αὐτόν. πολλὴν δὲ αὐτὸν ποιεῖσθαι καὶ τῆς συνήθους προμήθειαν. θᾶττον γὰρ ἂν τὰς ἀτόμους Ἐπικούρου συνελθούσας ποιῆσαι κόσμον, ἢ ὀνόματα ὡς ἔτυχε συγκείμενα καὶ ῥήματα λόγον κατωρθωμένον. Πλάτωνα δὲ ἐν μὲν τῇ χρήσει τῶν ὀνομάτων ἠτιάσαντο τινες, ὡς μεταφοραῖς χρώμενον. περὶ δὲ τὴν συνθήκην, ἅπαντες θαυμάζουσιν. ἀλλ' ὅμως οὐδὲ ἐκ ταύτης μόνον ἄν τις λάβοι τὴν περὶ τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ φροντίδα, ἀλλὰ ἐκ τῶν τοιούτων ἐπιτηδεύσεων, οἷαι ἐν τούτοις ἐπιδείκνυται. οὐ γὰρ ἁπλῶς λέγει ὁ Σωκράτης ὃ ποθεῖ γενέσθαι αὐτῷ παρὰ τῶν ἀμφὶ Τίμαιον, ἀλλ' ὡραϊζομένῳ πως ἔοικε, καὶ ψυχαγωγοῦντι τὸν ἀκροατήν. ubi verbum, quod excidit, sic revocandum videtur: ὡς μεταφοραῖς κατακόρως χρώμενον. Dionys. Halic. de Thucyd. pag. 161. ὅταν μὲν αὐτῇ χρήσηται κατακόρως. Jo. Siceliota Commentario MS. in Hermogenem, de Procopio Gazaeo: ἀκαίρως μὲν καὶ κατακόρως χρώμενος ταῖς τρο-

τροπαῖς καὶ ἐπιθέτοις ἐν τοῖς λόγοις. Rhetor MS. in Bibl. Medicea: *οὐ δεῖ κατακόρως ταῖς γνωμολογίαις κεχρῆσθαι.* Neque enim omnem metaphorarum uſum, ſed nimiam frequentationem veteres in Platone reprehenderunt, ipſo Longino docente in alio opere Π. Υ. §. 32. Ex eodem ad Tim. p. 523. C. hanc annotationem excerpſit Proclus p. 21. 'Ο *Λογγῖνος τὴν λέξιν θεωρεῖν οὐκ ἀπαξιῶν, ἐκεῖνο μὲν τὸ κῶλον ἐν ᾧ φησιν, τὸ δὲ τῶν σοφιςῶν φοβοῦμαι, μή πως ἅτε πλανητὸν ὄν, ἀρχόμενον* (lege, *ἀρχομένου*) *φησὶν εἶναι διὰ σεμνότητος ἔφεσιν τὴν φράσιν ἐξαλλάττειν. τὸ δὲ ἑξῆς, ὅσα ἂν οἷάτε ἐν πολέμῳ καὶ μάχαις πράττοντες καὶ τὰ ἐχόμενα, διαςρεφοντος εἶναι τὴν φράσιν ἀπὸ τοῦ κατὰ φύσιν. τὸ δὲ τρίτον τὸ, καταλέλειπται δὴ τὸ τῆς ἡμετέρας ἕξεως γένος, παντελῶς ἀλλόκοτον εἶναι. μηδὲν γὰρ ἀπεοικέναι τοῦ βίῃ Ἡρακλείῃ, καὶ ἱερὴ ἲς Τηλεμάχοιο, καὶ ὅσα τοιαῦτα.* Ad Tim. p. 523. F. haec habet Proclus p. 26. *Λογγῖνος μὲν ἠπόρει, τί ποτε βούλεται τῷ Πλάτωνι τούτου τοῦ διηγήματος ἡ παράθεσις. οὔτε γὰρ ὡς διαναπαύων τοὺς ἀκροατὰς, οὔτε ὡς δεόμενος πεποίηται τὴν μνήμην. καὶ ἔλυεν ὡς ᾤετο λέγων, ὅτι πρὸ τῆς φυσιολογίας παρέλαβεν αὐτὸ ψυχαγωγῶν τὸν ἀκροατὴν, καὶ τὸ τῆς ἑρμηνείας ἐκείνης αὐχμηρὸν προθεραπεύων διὰ τῆς τούτου παραθέσεως.* Hanc Longini rationem eo minus ſpreverim, quod totum prooemium Timaei Platonici membrum eſſe videtur cum corpore parum cohaerens. Cujusmodi prooemia veteres in Heraclidae Pontici et Theophraſti dialogis reprehenderunt. Proclus Commentario MS.

in

in Platonis Parmenidem, ubi omnia Platonis prooemia dialogorum argumentis consentanea esse contendit, sic ait: Τὸ δὲ παντελῶς ἀλλότρια τὰ προοίμια τῶν ἑπομένων εἶναι, καθάπερ τὰ τῶν Ἡρακλείδου τοῦ Ποντικοῦ καὶ Θεοφράστου διαλόγων, πᾶσαν ἀνιᾷ κρίσεως μετέχουσαν ἀκοήν. Sequuntur haec apud eundem Procl. p. 27. παλαιὸν ἀκηκοὼς λόγον οὐ νέου ἀνδρός.] Λογγῖνος μὲν ἐν τούτοις ἐπισημαίνεται πάλιν, ὅτι φροντίζει καὶ ὀνομάτων ὥρας καὶ ποικιλίας ὁ Πλάτων, ἀπαγγέλλων ἄλλως τὰ αὐτά. τὸ μὲν γὰρ ἔργον, ἀρχαῖον ἐκάλεσε, τὸν δὲ λόγον, παλαιὸν, τὸν δὲ ἄνδρα, οὐ νέον, καίτοι ταυτὸν διὰ πάντων σημαίνων, καὶ δυνάμενος πάντα ὡσαύτως προσειπεῖν. Paucis interjectis idem pag. 28. εἶπεν οὖν τις τῶν φρατόρων] Πάλιν ἐν τούτοις, οἱ μὲν τῆς λέξεως φιλοθεάμονες ἐπισημαίνονται τοῖς αὐτῶν ἐρασταῖς, ὅτι Σόλωνος ἐπαινεῖ τὴν ποίησιν ὁ Πλάτων ἀσφαλῶς, ἰδιώτῃ τὸν ἔπαινον ἀναθεὶς, καὶ εἰς χάριν ἄλλων, ἀλλ' οὐ κατὰ νοῦν λέγοντι καὶ λόγον. εἴπερ γάρ τις ἄλλος καὶ ποιητῶν ἄριστος κριτὴς ὁ Πλάτων, ὡς καὶ Λογγῖνος συνίστησιν. Ita cum Longinus philosophiae severitatem exquisitioris doctrinae suavitate temperarit, quid miramur, si, qui se res, non verba sectari jactarent, parum magnifice de illo sensefint? Plotinus quidem, durior ad haec studia, lecto ejus libro περὶ ἀρχῶν, teste Porphyrio in ejus Vita p. 116. exclamavit: Φιλόλογος μὲν ὁ Λογγῖνος, φιλόσοφος δὲ οὐδαμῶς. Quam vocem, velut oraculo missam, repetit Proclus, eruditior ille quidem Plotino, sed eodem morbo laborans, in Platonis Tim.

p. 27.

p. 27. Sed hujus judicii iniquitas unde profecta ſit, non eſt difficile intelligere. Urebat haud dubie hominem, ſuam de Ideis ſententiam, quam diſcipuli, ut fit, laudibus in coelum ferrent, idoneis rationibus a Longino oppugnari. Huc adde, barbarae et ſpinis metaphyſicis horridae ſapientiae nunquam bene convenire cum elegante et diſerta. Etiam nunc reperiuntur, praeſertim de ſcholaſtica Wolfii diſciplina, qui paullo elegantius philoſophantes, philologos potius, quam philoſophos, appellent.

VII.

At vero, quem nos Platonicum philoſophum dicimus, Porphyrius apud Euſebium H. E. VI. 19. pro Pythagorico habuiſſe videtur: *συνῆν γὰρ Ὠριγένης ἀεὶ τῷ Πλάτωνι, τοῖς τε Νουμηνίου, καὶ Κρονίου, Ἀπολλοφάνους τε καὶ Λογγίνου, καὶ Μοδεράτου, Νικομάχου τε καὶ τῶν ἐν τοῖς Πυθαγορείοις ἐλλογίμων ἀνδρῶν ὡμίλει συγγράμμασιν.* Quem locum ſine ulla ſcripturae varietate excerpſit Suidas v. *Ὠριγένης.* Fabricius quidem Bibl. Gr. T. I. p. 482. 494. credens, omnes philoſophos, qui hic commemorentur, Pythagoricos eſſe, non dubitavit et Apollophanem et Longinum in Pythagoricorum catalogum referre. In quo fallitur vir doctiſſimus. Nam Apollophanes Stoicus fuit: Numenius, ſicut Longinus, Platonicus; quamvis uterque de illius temporis more Pythagoricae doctrinae ſtudium aſſumſiſſet. Alia difficul-

tas haud paullo gravior, quam unus Valesius pro sagacitate sua sensit, ex Porphyriano loco exoritur. Nam primum mirari subit, Longinum cum multo vetustioribus philosophis conjungi: quod artis criticae perito statim suspicionem injiciat corruptelae, in Longini nomine haerentis. Tum acrius telum, quod vulgatam lectionem prorsus jugulet, nobis temporum suppeditat ratio. Nego enim, Origenem Adamantium, eumque juvenem, Longini libros legere potuisse, quod, quo tempore Origenes juvenis philosophiae operam dabat, hoc est, sub ipsum initium seculi tertii, nondum lucem viderat Longinus. Quid igitur? Nempe pro *Λογγίνου* scribendum *'Αλβίνου*. *Albinus*, philosophus Platonicus, qui vulgo male *Alcinous* appellatur, Origeni viam praeire potuit ad Platonem intelligendum, quippe aetate superior Origene, et jam Galeno de libris suis, T. IV. p. 372. laudatus. Ejus duplex extat libellus, quorum alter tradit *ordinem, quo Platonis dialogi legendi sint*, alter *Epitomen doctrinae Platonis*. Priorem nostra demum aetate protulit Fabricius Bibl. Gr. T. II. p. 44. quem adeat, qui de Albino plura cognoscere velit.

VIII.

Longinus vero, cum justas doctrinae copias et a magistris Alexandrinis, et ab aliis, quos in peregrinatione audierat, summo sibi studio parasset, eas Athenis, ubi natus educatusque erat, explicare instituit,

tuit, docuitque juvenes haec ſtudia aemulantes tanta aſſiduitate, vix ut ei tempus ſupereſſet ad condenda eloquentiae ſuae monimenta, ſi vera nobis narrat Joannes Siceliota Commentario MS. in Hermogenem *περὶ ἰδεῶν· ὁ μὲν γὰρ Λογγῖνος περὶ τὸ διδάσκειν μόνον ἐνασχολούμενος, καὶ περὶ τὸ γράφειν τελείας ὑποθέσεις οὐκ ἔχων καιρὸν, τὸ τῆς 'Ομήρου* (Il. I. 323.) *πέπονθεν ὄρνιθος, λιμώττουσαν τοὺς νεοττοὺς τρέφειν.* de quo loco mox plura dicemus. Hic ejus diſciplina uſus eſt Malchus, domo Tyrius, cujus patrium nomen, Graecis auribus moleſtum, Longinus in Πορφύριος mutavit, forte Ariſtotelem, qui ex Tyrtamo fecerat Theophraſtum, imitatus. Eunapius in Porphyr. pag. 13. *Μάλχος δὲ κατὰ τὴν Σύρων πόλιν ὁ Πορφύριος ἐκαλεῖτο τὰ πρῶτα. τοῦτο δὲ δύναται βασιλέα λέγειν. Πορφύριον δὲ αὐτὸν ὠνόμασε Λογγῖνος, ἐς τὸ βασιλικὸν τῆς ἐσθῆτος παράσημον τὴν προσηγορίαν ἐπιτρέψας.* Qua in re Eunapii diligentiam requirit Valeſius de Crit. I. 18. Neque enim Longinus, ſed Amelius nominis Tyrii in Graecum Βασιλεὺς mutandi auctor fuit, ipſo Porphyrio teſte de Vita Plotini p. 120. Βασιλεὺς etiam, non Πόρφυριος, vocatur a Longino in Praef. libri περὶ τέλους p. 131. Quae facile conciliantur, ſi dicamus, Malchum quidem primum ab Amelio Βασιλέα, mox a Longino ejusdem fere poteſtatis, ſed gratioris ſoni nomine, Πορφύριον appellatum eſſe. Sed hoc utcunque accipiatur, parum referre arbitror. Illud magis convenit quaerere, quid Longinus Athenis profeſſus ſit, ar-

temne criticam, vel grammaticam, ut Langbaenio in ejus Vita videtur, an philofophiam, ut Valefio ad Eufeb. H. E. VI. 19. et de Crit. I. 17. Priorem fententiam confirmat Eunapius, Porphyrii in Grammaticis et Rhetoricis magiftrum edens Longinum, in Porphyr. p. 13. *παρ' ἐκείνῳ δὴ τὴν ἄκραν ἐπαιδεύετο παιδείαν, γραμματικῆς τε εἰς ἄκρον ἁπάσης ὥσπερ ἐκεῖνος ἀφικόμενος καὶ ῥητορικῆς· πλὴν ὅσον οὐκ ἐπ' ἐκείνην ἔνευσε, φιλοσοφίας τε πᾶν εἶδος ἐκματτόμενος.* At hoc non perfuadet Valefio de Crit. l. c. quia Porphyrius ipfe Quaeft. Homer. 25. fuum in arte grammatica Athenis praeceptorem, non Longinum, fed Apollonium, praedicat. Praeterea rem conficere Valefio videtur Longinus Praefatione faepe laudata libri *περὶ τέλους* p. 131. ubi fuae difciplinae philofophicae Plotinianam a Porphyrio praelatam narrat: *ὃν (Πλωτῖνον) ἀποδεξάμενος μᾶλλον τῆς παρ' ἡμῖν ἀγωγῆς.* *Philofophus* etiam diferte vocatur a Vopifco in Aurelian. 30. et Suida v. *Λογγῖνος.* Item Scholia Longini in Hephaeftionem de Metris in Cod. Vatic. infcribuntur: *ἐκ τοῦ Λογγίνου τοῦ φιλοσόφου.* Tum dictum Plotini de Longino, quod fupra retulimus, profeffione philofophum, non philologum, Longinum fuiffe, oftendit, ut pulcre vidit Valef. l. c. Denique *Πλατωνείων* celebratio, quae ipfi tribuitur, non Grammaticis aut Rhetoribus, fed Philofophis, ufitata reperitur. Porphyrius apud Eufeb. P. E. X. 3. pag. 464. *Τὰ Πλατώνεια ἑστιῶν ἡμᾶς Λογγῖνος Ἀθήνησι, κέκληκεν ἄλλους τε πολλοὺς,* etc. ubi

ubi deteriorum librorum ſcriptura, Πλωτίνεια, in fraudem inducti, Holſtenius in Vita Porphyr. p. 11. et Langbaenius in Vita Longini, Plotini natalem a Longino celebratum putarunt. Verum nec Plotino magiſtro uſus erat Longinus, nec tantum ſibi auctoritatis Plotinus conſtituerat, ut Longinus talem ei honorem, praeteritis Ammonio et Origene, ſub quibus profecerat, haberet. Excepit tum Longinus, ut hoc obiter addamus, ſollemni convivio florem hominum eruditorum, Athenis degentium, Nicagoram Sophiſtam, Majorem, Apollonium Grammaticum, Demetrium Geometram, Profenem Peripateticum, Calietem Stoicum, Cayſtrium et Maximum. Adfuit etiam Porphyrius, qui totam rem narrat, cum aliis pluribus. Ex his nonnulli ſibi nomen apud poſteros fecerunt, ut Nicagoras, quem Gothofr. Olearius ad Philoſtrat. de Vit. Sophiſt. II. 31. p. 624. turpi errore confundit cum Nicoſtrato, Rhetore M. Antonini temporibus claro. Vide Suidam v. Νικαγόρας, et ibi Kuſterum. Notus etiam eſt Major Sophiſta, ex Suida in v. et Scholiaſte Hermogen. p. 130. Apollonium Porphyrii in Grammaticis magiſtrum fuiſſe, paullo ante diximus. Maximus, neſcio, an ſit philoſophus, domo Tianus, cujus titulum ſepulcralem Athenis vidit Sponius Miſcell. erud. Antiq. p. 127.

ΜΑΞΙΜΩ
ΤΙΑΝΩ
ΦΙΛΟΣΟΦΩ

IX.

Etſi vero Longinus ſe Athenis philoſophum dici haberique voluit, hoc tamen non eam vim habet, ut, quod Valeſius efficere tentat, ſe in docendo unius philoſophiae finibus continuerit, nullam praeterea artem attigerit. Cum enim ipſe, Platonis ſui exemplo, ut bene judicat idem Valeſius de Crit. I. 16. eloquentiam, et ceteras artes, quibus eloquentia alitur et augetur, cum philoſophia conjunxiſſet, Criticesque ſtudium Ariſtotelis aemulatione aſſumſisſet, quae tandem ſive lex, ſive conſuetudo illum impediit, quo minus ſuae quoque in hoc genere ſcientiae copiam diſcere cupientibus faceret? Porphyrium Criticam et Rhetoricam a Longino accepiſſe, diſertus teſtis eſt Eunapius in ejus Vita p. 13. quem injuria reprehendi a Valeſio, ſatis oſtendit is, quem ſupra laudavimus, Joannes Siceliota MS. Longino non ambigue tribuens artis rhetoricae diſciplinam. Verum tamen Critices ſcientia latius, quam philoſophia, nomen ſuum illuſtravit, non quo hac facultate minus excelleret, ut Holſtenium in Porphyr. Vita p. 29. exiſtimaſſe video, ſed quod, ut mea fert opinio, corrupta jam per recentiores Platonicos philoſophia, ſerum erat, homines ad veteres doctrinarum fontes, atque adeo ad ſanam mentem revocare. Qui fanaticae philoſophiae amor cum Porphyrium, diſcipulorum Longinianorum praeſtantiſſimum, ita infatuaſſet, ut, deſerto Longino, ad Plotinum transiret,

iret, quid alios, minus acutos, et adverſus novitatis illecebras minus cautos, feciſſe arbitramur? Critica igitur docenda gloriam ſuam, omnium confeſſione, maxime fundavit. Quam artem, nemo neſcit, partim ex inſita ingenii ſollertia, partim ex magna doctrinae copia efflorescere. Atque eruditionem Longini ſic praedicat Eunapius in Porphyr. pag. 13. *Λογγῖνος δὲ κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον βιβλιοθήκη τις ἦν ἔμψυχος, καὶ περιπατοῦν μουσεῖον.* Qui locus nobis in memoriam revocat ſimilem apud Suidam v. Μάρκελλος· Μάρκελλος, μάγιςρος Ἀρκαδίου τοῦ βασιλέως, κόσμος ἀρετῆς ἁπάσης, ἢ, τόγε ἁρμονικώτερον εἰπεῖν, ἀρετή τις ἔμψυχος. Quem non dubitamus ex Eunapii hiſtoria, qua Arcadii quoque res geſtas enarravit, ſumtum eſſe. Ut Longinus *ſpirans bibliotheca* ab Eunapio, ſic Pegaſus, Jctus Romanus, quod tanta memoria erat, ut omnes leges, earumque rationes teneret, *liber* dictus eſt. Scholiaſt. Juvenal. ad Sat. IV. 77. *Pegaſus juris ſtudio gloriam memoriae meruit, ut liber vulgo, non homo diceretur.* Sunt fortaſſe haud pauci, quibus Eunapius Longinum pulcre et feſtive laudaſſe videatur. Certe *elegantiſſimum elogium* vocat Holſtenius de Vita Porphyr. p. 28. Sed, ut ſunt diverſi ſenſus hominum, ego facile credam Tan. Fabro ad librum Π. Υ. ſect. 3. Longinum ipſum, ſi ſic ſe laudari audiſſet, non minus *viventem* iſtam *bibliothecam*, et *ambulans muſeum*, quam Gorgiae *vivum ſepulcrum*, τάφον ἔμψυχον, riſurum fuiſſe. Ab hac igitur facultate

Longinus *Critici* nomen invenit, quod ei tribuitur a Sopatro Proleg. in Ariſtid. p. 3. Photio Bibl. Cod. CCLIX. pag. 1470. Suida v. Λογγῖνος, et v. Πορφύριος. Eundem Porphyrius in Vita Plotini, modo κριτικώτατον, modo τὸν ἐν κρίσει πρῶτον ὄντα καὶ ὑπειλημμένον ἄχρι νῦν appellat. Quid? uni omnium Longino, poſt Ariſtarchum, id honoris habitum eſt, ut ejus nomen ſimpliciter pro Critico poneretur, et κατὰ Λογγῖνον κρίνειν per proverbium pro *recte judicare* diceretur. Hieronymus Epiſt. 95. *Criticum diceres eſſe Longinum, cenſoremque Romanae facundiae.* Theophylactus, Bulgariae Archiepiſcopus, Epiſt. 17. μή μοι οὖν τὰς Λογγίνου κρίσεις περίαπτε, μὴ καὶ δόξης τισὶν αὐτός γε οὐ κατὰ Λογγῖνον κρίνειν. Graeculus, teſte Bandinio Catal. Biblioth. Laurent. T. II. p. 586. Ariſtidis Orationi in Minervam adſcripſerat: Οὐδὲν ἔχει σπουδῆς ἄξιον. quod judicium alius his verbis reprehendit: Οὐχ ὡς κριτικὸς Λογγῖνος ταῦτα γράφεις. Adde Valeſ. de Critic. l. 2.

X.

Hic non alienum fuerit quaerere, quid tandem Longino Critici famam gloriamque inprimis confecerit? Utrum criſis in Homerum, quam laudat Euſtathius ad Il. A. p. 67. et 106. an libellus περὶ ὕψους, in quo non pauca Critices exempla reperiuntur? Diverſi generis opus fuiſſe, quicunque verba Eunapii in Porphyr. p. 13. diligentius perpenderit,

fa-

facile intelligat: *καὶ κρίνειν γε τοὺς παλαιοὺς ἐπετέτακτο, καθάπερ πρὸ ἐκείνου πολλοί τινες ἕτεροι, καὶ ὁ ἐκ Καρίας Διονύσιος πάντων ἀριδηλότερος.* et paucis interjectis: *καὶ εἴ τις κατέγνω τινὸς τῶν παλαιῶν, οὐ τὸ δοξασθὲν ἐκράτει πρότερον, ἀλλ' ἡ Λογγίνου πάντως ἐκράτει κρίσις.* Fuit ergo liber, in quo Longinus de antiquis fcriptoribus in utramque partem judicaret, et quamdam velut ingeniorum cenfuram ageret: quod e Graecis fecit Dionyfius Halicarnaffenfis, e Latinis Quinctilianus decimo Inftitutionum Oratoriarum. Hoc opus, Longinianorum omnium facile praeftantiffimum, quoniam vulgo etiam ab hominibus doctiffimis ignoratur, age, paullo accuratius fpectemus. Titulus hic erat: Οἱ Φιλόλογοι, id eft, *variae eruditionis ftudiofi.* Infcriptione fere fimiles funt Varronis *Loghiftorici*, et Hieroclis Φιλίστορες, faepe veteribus laudati, fed argumento fimilior Telephi *ποικίλη φιλομαθία*, et Porphyrii *φιλόλογος ἱστορία*, de quibus vide Suidam v. Τήλεφος, et v. Πορφύριος, et Jo. Wowerium de Polymath. cap. XV. De magnitudine voluminis ex numero librorum judicare licet: quippe cujus liber XXI laudetur. Non una de cauffa memorabilis eft locus Joannis Siceliotae Commentario MS. in Hermogenem *περὶ ἰδεῶν.* Qui ubi disputat, poffe aliquem de fcribendi forma bene judicare, nec tamen ipfum bene fcribere, et contra, hoc modo pergit: *αὐτίκα Λογγῖνος, ὡς οἱ Φιλόλογοι δεικνύουσιν, ἄριστος ἐπιμερίσαι λόγων ἰδέας, δημιουργῆσαι δὲ τοιούτους ἥκιστα. καὶ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασεὺς*

καὶ Σμυρναῖος ὁ Ἀριστείδης περὶ ἰδεῶν τι καὶ τέχνης γράψαντες, βοῦτα κάρας, ἡ παροιμία φησί· (Lege, βάτα κάρας, et vide Gisb. Koenium, V. C. ad Gregor. de Dialect. p. 51.) δημιουργοὶ δὲ λόγων πολλῶν καὶ καλῶν. εἰκότως. ἡ γὰρ πρὸς θάτερον σπουδή τε καὶ ἐπιμέλεια τὸ ἕτερον ὑφαιρουμένη παρευδοκιμεῖ. ὁ μὲν γὰρ Λογγῖνος περὶ τὸ διδάσκειν μόνον ἐνασχολούμενος, καὶ περὶ τὸ γράφειν τελείας ὑποθέσεις οὐκ ἔχων καιρὸν, τὸ τῆς Ὁμήρου πέπονθεν ὄρνιθος, λιμώττουσαν τοὺς νεοττοὺς τρέφειν· οἱ δὲ τὸ ἀνάπαλιν. ubi ἐπιμερίσαι λόγων ἰδέας intellige varias dicendi formas judicio diſtinguere, omninoque inveniendi vias et eloquendi artificia ſub judicium vocare. Idem Rhetor alio loco ſic ait: Φαίνεται δὲ ἡ ἀτοπία τοῦ ποιητοῦ (Aeſchyli) μᾶλλον ἐν τῷ τῆς Ὠρειθυίας δράματι, ὅπου ταῖς δυσὶ σιαγόσι φυσσῶν ὁ Βορέας, κυκᾷ τὴν θάλασσαν. οὐ γὰρ φέρω ἐπὶ μνήμους τὰ ἰαμβικὰ, ἐπιλαθόμενος. διὸ καὶ Σοφοκλῆς μιμεῖται. (Lege, μὴ μιμεῖται) λέγει δὲ περὶ τούτων Λογγῖνος ἀκριβέστερον ἐν τῷ κᾱ. τῶν περὶ Φιλολόγων. De iisdem Aeſchyli verſibus Longinus etiam ſententiam dixerat Π. Υ. ſect. 3. In hoc autem loco libri index ſic effertur, ut opinio Jonſii de Scriptor. Hiſt. Phil. III. 14. qua Longinum hoc opere de Philologis et Grammaticis egiſſe putat, confirmari videatur. Vel ſic tamen ſcribendum: ἐν τῷ κᾱ. τῶν Φιλολόγων. Scholiaſtes MS. ad Ariſtid. T. I. p. 323. σημείωσαι ὅτι εἶπε κατορθώματα· φασὶ δὲ μὴ λέγεσθαι τὴν λέξιν. Λέγει δὲ ὁ Λογγῖνος ἐν τρίτῃ Φιλολόγων, ὅτι εὕρηται πολλαχῶς πολλαχοῦ. Au-

ctor

ctor Vitae Apollonii Rhodii: Τάῤῥα δὲ πόλις Κρήτης, ὥς φησι Λογγῖνος ἐν τοῖς Φιλολόγοις. ubi Fabricius Bibl. Gr. T. IV. p. 444. perperam supplet βιβλίοις, vel συγγράμμασι. Exemplis enim, quae attulimus, satis effectum arbitramur, operis inscriptionem fuisse, οἱ Φιλόλογοι. Supersunt pauca Longini fragmenta, quibus, quid de antiquis scriptoribus judicarit, exponitur. Quae quin ex hoc libro ducta sint, non est quod dubitemus. Quale illud est apud Photium Bibl. Cod. CCLXV. p. 1470. τοῦ πρὸς Λεπτίνην λόγου τὸ προοίμιον Λογγῖνος μὲν ὁ Κριτικὸς ἀγωνιστικὸν νομίζει. —— ἀλλὰ γὰρ ὁ μὲν Λογγῖνος τοιαύτην περὶ τοῦ προκειμένου προοιμίου τὴν ψῆφον ἐξάγει· ἕτεροι δὲ οὐκ ὀθῶς ἔφασαν τὸ προοίμιον ἠθικὸν εἶναι. Quo exemplo perspicue expressa est illa ratio formarum eloquendi distinguendarum, quam Longinum ἐν τοῖς Φιλολόγοις secutum esse, Jo. Siceliota tradit. Idem Rhetor MS. ex eodem, ni fallor, Longini libro hoc minime vulgare affert: ὅτι δὲ τοῦτο οὐ σπάνιον (videlicet ὅτι παρενεγκεῖν οἱ Φιλόπονοι δύναται τοὺς περιττοὺς τὴν φύσιν, de quibus in praecedentibus disputaverat) πλήρεις αἱ ἱστορίαι καὶ οἱ βίοι τῶν σοφιστῶν. μᾶλλον δ' ἐφ' ἑνὸς Μενελάου τοῦ ποιητοῦ τοῦτο κατίδοι τις ἂν, δυσκολίαν φύσεως φιλοπονίᾳ μεταβαλόντος εἰς τὸ ἀκριβές τε καὶ ἄμωμον, ὥς φησι καὶ Λογγῖνος. Vix nobis in tanta opportunitate temperamus, quin hujus Menelai, praesertim tantopere a Longino laudati, obliteratam fere memoriam in transcursu instauremus De illo Suidas ita: Μενέλαος, Αἰγαῖος, ἐποποιός.

ἔγραψε Θηβαΐδα ἐν βιβλίοις ιβ. καὶ ἄλλα. *Thebaidem* ejus laudat, et unus quidem Grammaticorum, quod fciam, Stephanus Byzant. v. Τέμμιξ. Τεμμικίς· καὶ Τεμμίκειος, τὸ κτητικόν. Μενέλαος δὲ διὰ τοῦ ι, Τεμμίκιον ἄςυ, ἐν πρώτῳ Θηβαΐδος. item v. Ὑρμήνη. Μενέλαος δὲ τετάρτῳ Θηβαϊκῶν, Ὕρμιναν, διὰ τοῦ α φησί. Τὴν δ' Ὑρμίνην Ἐχεφυλίδα φησὶ τὰς νῦν Ὁρμίνας. Ὁρμίνας δὲ καὶ τοὺς Ἐπειοὺς καλεῖσθαι. Quem locum L. Holftenius ita tentavit: Τὴν δ' Ὑρμίνην Τριφυλίδα. quod Τριφυλία Elidis pars eft. Sed nihil dici poterat a Stephani mente alienius. Integra et fana funt omnia, modo pro Ἐχεφυλίδα reponatur Ἐχεφυλίδας, quem fcriptorem idem Stephanus laudat v. Σφακτηρία. Ἐχεφυλλίδας per duplex λ vocatur a Scholiafte inedito in Platonis Phaedon. p. 389. G. Ἐχεφυλλίδας δὲ φησὶν Ἡρακλέα ὑπὸ Κτεάτου καὶ Εὐρύτου τῶν Μολιονίδων ἡττηθῆναι etc. Porro Menelaus nobis memorari videtur apud Steph. Byz. v. Εὔτρησις, quamvis Voffius de Hift. Graec. III. pag. 181. Menelaum, philofophum Peripateticum, eundemque hiftoriae fcriptorem intelligere malit. Hactenus de Menelao. Ad Longini Φιλολόγους etiam referendum ejus de Ariftide judicium, quod eft apud Sopatrum Proleg. in Ariftid. p. 3. ἤδη μὲν Λογγῖνος καὶ πάντες οἱ κριτικοὶ πολλὰ προειρήκασιν, ὡς γόνιμος, ὡς ἐνθυμηματικὸς τυγχάνει, καὶ βίαιος, καὶ καθόλου τὸν Δημοσθένην μιμούμενος. Ex quo loco apparet, Longinum, praeter fcriptores veteres, etiam aetati fuae proximos recenfuiffe. Denique τὰ πε-

περὶ Ξενοφῶντος, quae ipſe Π. Υ. ſect. 8. commemorat, niſi quis pro *Commentariis in Xenophontem* habere velit, partem arbitror fuiſſe τῶν Φιλολόγων. Neque enim Xenophon in tali cenſura praeteriri potuit.

X I.

Athenis poſtquam Longinus bonam vitae partem cum juventute erudienda, tum praeclaris ingenii monumentis condendis exegiſſet, patria relicta, in Orientem abiit, ſive ut conſanguineos, Emiſae habitantes, inviſeret, ſive ut ibi hereditarium negotium ageret. Per hanc, ni fallimur, occaſionem, cognitus eſt a virilis animi muliere, et nulli priſcarum heroidum ſecunda, Septimia Zenobia, quae tum Orientis imperium tenebat. Quae non minore ingenio, quam animo, praedita, cum bonas artes adamaret, Longinum Graecarum literarum magiſtrum adhibuit. Vopiſcus in Aurelian. 30. *quo* (Longino) *illa magiſtro uſa eſſe ad Graecas literas dicitur.* Quo uno, ſi quid judicamus, argumento concidit fabula de Zenobiae Judaismo, ſaepe jactata ab Eccleſiae Patribus, Athanaſio Epiſt. ad Solitar. T. I. Opp. p. 386. Photio Bibl. Cod. CCLXV. p. 1470. et aliis, quos indicat Moshemius Hiſtor. Chriſtian. ſeculi III. p. 706. Quis enim credat, Judaeam Graecarum literarum magiſtrum, eumque philoſophum, expetiſſe? Cujus gentis quantum in Graecas literas et philoſophiam odium fuerit, nihil attinet diſputare

poſt

poſt luculentam demonſtrationem Erneſti V. C. Opuſc. Philol. p. 408. Unde igitur iſta manavit fabula? Nempe ab immoderata et minime Chriſtiana maledicendi licentia, quam illius aetatis orthodoxi ſibi in quoslibet a ſe diſſentientes ſumebant. Accuſatus erat Paulus Samoſatenus cum ob alias opiniones, quas referre longum eſt, et haud neceſſarium, tum ob Judaismi ſuſpicionem; mox etiam Patrum decreto Epiſcopatu Antiocheno dejectus. Hunc ab adverſariis vehementer exagitatum cum Zenobia, mulier philoſopha, et in religione diverſa ſentientes facile ferens, tuendum ſuſcepiſſet, Orthodoxi, dolorem, quem inde ceperant, ulciſcentes, non modo Paulum Samoſatenum ad ſacra Judaica transiiſſe, ſed ejus etiam patronam Judaeam eſſe, ſuo jure clamarunt. Fuerunt inter recentiores, qui, ut error errorem parere ſolet, Moyſen a Longino in Zenobiae gratiam laudatum exiſtimarent. Quorum opinio tum aliis de cauſſis parum probabilis eſt, tum quod Longinus librum περὶ ὕψους, et reliqua opera omnia, uno libello, quem de Odenathi laudibus ſcripſit, excepto, Athenis, antequam in Zenobiae notitiam veniſſet, edidiſſe videtur. Nam Palmyrae nulla librorum edendorum facultas dabatur, deficientibus, quorum manu uteretur, librariis, ut ipſe in Ep. ad Porphyr. p. 124. queritur. Ne otium quidem ad talem ſcriptionem ab aliis rebus erat. Venerat ille quidem in aulam Palmyrenam, ut Zenobiam Graecis literis erudiret. Sed mox Zenobia, cum ipſa imperii

rii habenas capeſſiviſſet, et ſummam rerum gerendarum prudentiam in Longino perſpexiſſet, ejus maxime conſiliis regnum adminiſtrare ſtatuit. Photius l. c. *καὶ πολλὰ συνηγωνίζετο Ζηνοβίᾳ τῇ τῶν Ὀσροηνῶν βασιλίδι, τὴν ἀρχὴν κατεχούσῃ Ὀδενάθου τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς τετελευτηκότος.* Suidas v. Λογγῖνος. *ἀνῃρέθη ὑπ' Αὐρηλιανοῦ ὡς σύμπνους Ζηνοβίᾳ, τῇ Ὀδυνάθου γυναικί.* Tum Longinus pro illo libertatis amore, qui magnis ingeniis proprius eſſe ſolet, Zenobiae animum addidit ad jugum Romanum excutiendum, in hoc etiam imitatus Platonem ſuum, qui Dionem a ſe eruditum pari ratione ad patriam liberandam impulit et armavit. Tum, eodem auctore, Zenobia nobiles illas ad Aurelianum literas, quae ſunt apud Vopiſcum Aurelian. 27. ſcripſit. Quae, cum plus ſpiritus, quam Zenobiae tempora ferebant, habere viderentur, Longino exitium attulerunt. Quippe Aurelianus, iis lectis, ſic exarſit, ut mox, Palmyra expugnata, de Longino ſupplicium ſumi juberet. Vopiſcus Aurelian. 30. *Grave inter eos qui caeſi ſunt, de Longino philoſopho fuiſſe perhibetur, quo illa magiſtro uſa eſſe ad Graecas literas dicitur: quem quidem Aurelianus idcirco dicitur occidiſſe, quod ſuperbior illa epiſtola ipſius diceretur dictata conſilio, quamvis Syro eſſet ſermone contexta.* Adde Suidam v. Λογγῖνος. In hoc tam gravi caſu, neſcio, an Longinus quicquam viderit indignius, quam pro bonis conſiliis malam ſibi gratiam a Zenobia referri. Haec enim, cum ante omnibus in re-

rebus virilem animum gessisset, nunc mortis metu debilitata, ad muliebre ingenium rediit, id est, suam innocentiam jactavit, invidiamque belli, quod Romanis fecisset, cum in alios, tum in Longinum, relegavit. Zosimus I. 56. *ἐπεὶ δὲ αἰτίας ἔλεγεν, ἑαυτὴν ἐξαιροῦσα, πολλούς τε ἄλλους ἦγεν εἰς μέσον, ὡς παραγαγόντας οἷα γυναῖκα. ἐν οἷς καὶ Λογγῖνος ἦν, οὗ συγγράμματά ἐστι μέγα τοῖς παιδείας μεταποιουμένοις ὄφελος φέροντα.* At longe alium animum Longinus prae se tulit. Tali enim constantia, tali animi robore supplicium subiit, ut, qui ipse consolandus esset, aliorum ex hac calamitate susceptum dolorem consolaretur. Ita ille in ipso mortis articulo verum se philosophum praestitit, sanctissimumque Socratem, ad cujus normam et studiorum et vitae rationem direxerat, etiam moriendo expressit. Cujus crudelem casum si quis Platonica eloquentia prodidisset, non minus nunc Longini, quam Socratis, morti illacrymaremur. Zosimus l. c. *ᾧπερ ἐφ' οἷς κατηγορεῖτο ἐλεγχομένῳ, παραχρῆμα ὁ βασιλεὺς θανάτου ζημίαν ἐπέθηκεν· ἣν οὕτω γενναίως ἤνεγκεν ὁ Λογγῖνος, ὥστε καὶ τοὺς σχετλιάζοντας ἐπὶ τῷ πάθει παραμυθεῖσθαι.* Hoc modo periit vir maximus A. C. 273.

XII.

Haec fere sunt, quae nobis de Longini vita et studiis veterum testimoniis constent. De ejus ingenio et eruditione dicere quid attinet? Sunt libri, vel potius

tius fragmenta librorum, ex quibus judicium fieri poſſit, in manibus. Equidem nihil magis in Longino miror, quam tanti animi ingeniique virum ſeculo tertio, ſervitute oppreſſo, et paene barbaro, quo omnes fortunae ſuae ſimilia et faciebant et loquebantur, extitiſſe. Verum cum ſeculum, quo vivebat, inſitam ingenii vim premeret, ipſum feciſſe arbitror, quod aliis natura tardioribus faciendum praecepit Π. Υ. ſect. 9. *εἰ καὶ δωρητὸν τὸ μεγαλοφυὲς μᾶλλον ἢ κτητὸν, ὅμως, καθ' ὅσον οἷόντε, τὰς ψυχὰς ἀνατρέφειν πρὸς τὰ μεγέθη, καὶ ἐγκύμονας ἀεὶ ποιεῖν γενναίου παραστήματος.* Nempe veteribus, praecipue Platone et Demoſthene, legendis animum ad eam, quam in maximis minimis admiramur, extulit altitudinem. Ab eodem celſo elatoque animo profectum eſt cum libertatis civilis ſtudium, cujus clara veſtigia impreſſit divino illi epilogo libri Π. Υ. tum alterius, quae in ſententia libere dicenda, et in aliorum erroribus caſtigandis cernitur. Ex quo a Porphyrio in Vita Plotini p. 126. *ἐλεγκτικώτατος* dicitur, et *τὰ τῶν ἄλλων σχεδὸν πάντα τῶν καθ' αὑτὸν διελέγξας.* Eloquentiam Longini ita abjicit et contemnit Graeculus ineptus, Joannes Siceliota, cujus locum ſupra p. 26. adſcripſimus, ut eum nihil ad Dionyſium Halicarnaſſenſem et Ariſtidem eſſe dicat. Nos quidem non ſumus ii, qui orationibus, quas Dionyſius hiſtoriae interpoſuit, eloquentiae laudem detrahamus, aut Demoſthenem feliciter ab Ariſtide expreſſum eſſe negemus. Veruntamen uterque, noſtra ſententia, cum Longino com-

paratus, jacet, et velut ſpiritu caret. Quanta enim quam incredibilis vis dicendi ex libello Π. Υ. elucet? Profecto nullus unquam Rhetorum et Sophiſtarum aut ſcripſit, aut ſcribere potuit aliquid diſertius. Unus Longinus ex omnibus Graecis magiſtris, id quod Ciceronem in libris rhetoricis feciſſe conſtat, quod aliis praecipit, ipſe ſcribendo praeſtat, nec minus eloquentiae praeceptis, quam exemplo ſuo, facit eloquentes. In docendo, quomodo ad id quod in oratione magnificum eſt, perveniatur, grandis eſt ac paene tragicus. In translationibus ut feliciter audax, et maxime ſimilis Plutarcho, ſic fortaſſe nimius in illis cumulandis, nec ſatis conſentiens praeceptis ſuis. Excerpta Rhetorica MSS. in Bibl. Medicea: *Ὅτι Ἀριστοτέλης* (de Poëtic. 22.) *τοὺς πάντα μεταφέροντας αἰνίγματα γράφειν ἔλεγεν. διὸ λέγει Λογγῖνος σπανίως κεχρῆσθαι καὶ τούτῳ τῷ εἴδει.* Ex antiquis illis, praeter ceteros, Platonem et Demoſthenem imitatur. In quibus legendis, ſi venuſtatem ejus ſentire velis, te multum temporis contriviſſe oportet. Praeter Graecam et Syriacam linguam, utramque vernaculam, calluit etiam Latinam, ut non ſolum ex Demoſthenis et Ciceronis comparatione Π. Υ. ſect. 12. ſed etiam ex Suida intelligi licet. Sic enim ille Lexicographus: *Αἰωνάριος, ὁ Ἰαννουάριος μήν. οὕτω Λογγῖνος αὐτὸν ἑρμηνεῦσαι βιάζεται, ὡσανεὶ αἰῶνος πατέρα.* quae repetit v. *Ἰανουάριος.* Cum Suida convenit Tzetzes in Poſt-Homericis p. 75. *Τὸν ῥ᾽ Αἰωνάριον κικλήσκει μὲν Λογγῖνος. Ἰανουάριον*

δ'

δ' ἄνδρες πάντες καλέουσι. Quam vocis notationem ſi quis in homine Graeco rideat, is potiore jure Ciceronem de N. D. I. 27. *Janum*, quaſi *Eanum*, ab *eundo* derivantem rideat. Nec tamen Longinus mihi quicquam a ſcriptoribus Latinis, nominatim a Quinctiliano, ſumſiſſe videtur, ut Tollius et Pearcius ad librum Π. Υ. ſect. 2. et 38. crediderunt. Nam quae illis locis e Latino Rhetore ducta putantur, tam ſunt vulgaria, ut, ſi Longinus illa mutuari ab aliis voluiſſet, potius a Graecis, quam a Latinis ſumſiſſet. Nec facile adducor, ut eum quicquam Dionyſio Halicarnaſſenſi debere credam. Non tali ſiccitate areſcebat, ut ingenium alienis fontibus rigaret.

XIII.

Philoſophiam, quam profeſſus eſt, in mores abiiſſe, tametſi mors ejus ſatis ſuperque declarat, tamen hoc quoque ſit teſtimonio. Porphyrius diſciplinam ejus valere juſſerat, ut ſe ad meliorem, ſi Diis placet, Plotini conferret. Quam levitatem, tantum abfuit Longinus, ut ad contemtum ſui traheret, injuriamque injuriae referret, ut potius hunc ipſum deſertorem in ſuis haberet, Palmyram ad ſe invitaret, et, quanti eum faceret, libri περὶ ὁρμῆς dedicatione publice declararet. Quae omnia nobis narrat ipſe Porphyrius in Vita Plotini pag. 120. 124. 131. Erit fortaſſe, qui doctrinam Chriſtianam Longino ad talem animi moderationem profuiſſe dicat. Certe ſemi-

chriſtianum eum vocat Iſ. Caſaubonus ad Vopiſc. Aurelian. 30. propter honorificum, quod de Moyſe fecit, judicium. At vero, ſi illa ratio valeret, multi, qui ſacrorum ſcriptorum cum laude meminerint, in his Numenius et Amelius, in ſemichriſtianorum numerum referendi eſſent. Omnino plerique ejus aetatis philoſophi Chriſtianorum libros ſatis diligenter legerant, ſive ut eos refellerent, quod Celſum et Porphyrium feciſſe ſcimus, ſive quod Chriſtianismum pro Orientalis philoſophiae ſecta haberent. Vide Holſtenium de Vita Porphyr. cap. V. p. 20. Sed Caſaubonum jam ante nos confutavit Langbaenius ad Longin. Π. Υ. ſect 9. p. 61. Et ipſe vir ſummus hanc ſententiam repudiaſſe videtur Exercitat. I. in Baron. Annal. p. 149. ubi Longinum *paganum hominem* appellat.

XIV.

Reliquum eſt, ut omnia Longini ſcripta, quorum magnam copiam extitiſſe narrat Eunapius in Porphyr. p. 14. breviter recenſeamus.

Οἱ Φιλόλογοι. de quibus, quantum ſatis eſt, disputavimus.

Περὶ τοῦ κατὰ Μειδίου, ſcilicet λόγου, id eſt, *de Demoſthenis oratione in Midiam.* Apud Suidam v. Λογγῖνος, qui ſolus hunc librum memorat, pro Μει-

δίου

δίου scribitur Φειδίου. Quem errorem correxit Langbaenius in Vita Longini. Pertinet hic liber ad quaestionem inter Rhetores agitatam, Midiana utrum esset χαρακτῆρος παθητικοῦ, an πραγματικοῦ? Photius Bibl. Cod. CCLXV. p. 1470. ὡσαύτως καὶ ὁ κατὰ Μειδίου οὐκ ὀλίγοις γέγονεν ἐν σπουδῇ, καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀμφισβητήσεως ἀφορμὰς παρέσχε. καὶ οἱ μὲν τοῦ παθητικοῦ χαρακτῆρος εἶναί φασιν αὐτὸν, μετὰ δεινώσεως ἐπειργασμένον· οἱ δὲ, τοῦ πραγματικοῦ. Sic Longinus apud eundem Photium l. c. orationis in Leptinem προοίμιον ἀγωνιστικὸν esse judicavit. Nescio, an hic quoque liber pars fuerit τῶν Φιλολόγων.

Ἀπορήματα Ὁμηρικά. Suidas. Exemplum talium quaestionum scribendarum dedit Aristoteles, cujus Ἀπορήματα Ὁμήρου, praeter alios, laudat Grammaticus MS. Sangermanensis: Βασίλισσα. Ἀλκαῖος Γανυμήδει. Ἀριστοτέλης Ὁμήρου Ἀπορήμασιν. Adde Phrynichum de Dict. Attic. p. 112. Postea multi Grammatici hujusmodi quaestionibus tractandis ingenium exercuerunt, de quibus vide Jo. Wowerium de Polymath. cap. X. p. 77. Forte ex hoc opere Eustathius sumsit emendationes Homericas, quas commemorat ad Il. A. p. 67. et 106.

Εἰ φιλόσοφος Ὅμηρος; Suidas. Non unus veterum hac quaestione otium suum oblectavit. Hermogenes, Medicus Smyrnaeus, περὶ τῆς Ὁμήρου σοφίας scripsisse dicitur in marmore Graeco, quod edidit

L. Kusterus Comm. Acad. Inscript. T. IV. p. 665. Vide Davisium ad Max. Tyr. Diss. XXXII. p. 613. Porphyrius etiam de eodem argumento, in Longini gratiam, ut Holstenius in ejus Vita cap. VIII. p. 44. suspicatur, singularem librum scripsit.

Προβλήματα Ὁμήρου καὶ λύσεις, ἐν βιβλίοις β'. Suidas. Aristotelis etiam liber hoc titulo laudatur. Postea Grammatici certatim in hujusmodi problematis solvendis elaborarunt, inde *λυτικοὶ* appellati, de quibus vide Jonsium de Script. Hist. Phil. II. 17. p. 206. et Cel. Valckenarium Diss. de Schol. in Homer. ined. p. 145.

Τίνα παρὰ τὰς ἱστορίας οἱ γραμματικοὶ ὡς ἱστορικὰ ἐξηγοῦνται. Suidas. Similem librum, teste Suida, scripserat Caecilius, ille ipse, quem Longinus Π. Υ. sibi castigandum sumsit: *Περὶ τῶν καθ' ἱστορίαν ἢ παρ' ἱστορίαν εἰρημένων τοῖς ῥήτορσι.*

Περὶ τῶν παρ' Ὁμήρῳ πολλὰ σημαινουσῶν λέξεων, βιβλία δ'. Suidas.

Ἀττικῶν λέξεων ἐκδόσεις β'. εἰσὶ δὲ κατὰ στοιχεῖον. Ex hoc Lexico sumtum videtur, quod habet Photius Lex. MS. *Σέρφοι. οἱ πτερωτοὶ μύρμηκες, οὓς ἡμεῖς Νύμφας. οὕτως Δίδυμος. Κάσσιος δὲ Λογγῖνος· Σέρφος, πτηνόν τι μικρὸν κώνωπι ἐμφερὲς κατὰ τὸ μέγεθος.* item quod habet Eustathius ad Odyss. X. p. 1919.

1919. τιμὴν δὲ, τὴν ποινὴν λέγει. —— ἡ δὲ τοιαύτη τιμὴ, καὶ τῖμος λέγεται κωμικώτερον; ὡς Λογγῖνος δηλοῖ, ὁμοίως τῷ, χολὴ, χόλος, ὠνὴ, ὦνος, καὶ τοῖς τοιούτοις. Ex indice Grammaticorum, qui Suidae Lexico praemittitur, putaret aliquis, Suidam multa ex hoc Longini opere in farraginem ſuam conjeciſſe. Sed hunc indicem a mendace mangone confectum esſe, nuper idoneis rationibus demonſtravit Graecarum literarum in hac Academia ſtator, L. C. Valckenarius in Theocriteis pag. 295. et ſeqq. Similis fraus Lexicon ſacrum ineditum, quod in multis Bibliothecis ſupereſt, *Caſſiani Longini* nomine auſa eſt commendare.

Λέξεις Ἀντιμάχου καὶ Ἡρακλέωνος. Suidas. Langbaenius pro Ἡρακλέωνος legit Κλέωνος, credo, quod de poëta Heracleone ne fando quidem audiverat. Sed Longinum poëtas, quorum vix nomen ad nos pervenerit, tractaſſe, conſtat exemplo Menelai, de quo p. 332. diximus. Minus cogitate Tan. Faber ſcribit, Heracleonem Epheſium, Grammaticum ab Athenaeo laudatum, intelligi poſſe. Quis enim unquam ſcripſit λέξεις Grammatici?

Περὶ ἐθνικῶν. Grammaticus vetus Bibl. Coiſlin. p. 597. Ὅσοι περὶ ἐθνικῶν. Ὠρίων Θηβαῖος, Μητρόδωρος, Φιλόξενος, Λογγῖνος. Mirum eſt, Stephanum Byzantinum, in Ἐθνικῶν ſcriptoribus commemorandis inprimis diligentem, nullam Longini mentionem facere. Σχό-

Σχόλια εἰς τὸ τοῦ Ἡφαιστίωνος ἐγχειρίδιον. Superſunt in Codd. MSS. ex quibus partem ediderunt Jo. Hudſonus et Jo. Boivinus. Ex hoc ſpecimine apparet, omnia exſcripta eſſe ab edito Hephaeſtionis Scholiaſte. Longiniana laudat Scholiaſtes Hermogenis p. 587. *διὸ καὶ μέτρου πνεῦμα τὸν ῥυθμὸν φησὶν ὁ Λογγῖνος.* ubi ex Longino p. 264. corrigendum: *διὸ καὶ μέτρου πατέρα τὸν ῥυθμὸν φησιν ὁ Λογγ.* Error natus eſt e ſcribendi compendio.

Περὶ συνθέσεως λόγων συντάγματα δύο. quae ipſe commemorat Π. Υ. ſect. 39.

Τέχνη ῥητορική. de qua alias.

Εἰς τὴν ῥητορικὴν Ἑρμογένους. In Bibliotheca Vindobonenſi extant Enarrationes Hermogenis, excerptae ex Longino, Jamblicho, Syriano, Simplicio, et aliis. Vide Catalog. Bibl. Vindob. Neſſel. P. IV. p. 14. Sed totus titulus mangonium ſapit.

Περὶ Ὕψους. Hic liber vere aureus, de quo omnium optime nobis judicaſſe videtur Boilavius in Praef. verſionis Gallicae, bono literarum et verae eloquentiae, quamvis mutilus, conſervatus eſt in uno Codice Pariſino, ex quo quicquid Codicum eſt in aliis Bibliothecis, manavit. Nulla igitur, archetypo ſalvo, apographorum utilitas eſt, niſi in conferendis verbis ſectionis VIII. *ὡς κἂν τοῖς περὶ Ξενο-*

φῶν-

φῶντος usque ad verba ſect. IX. ἐν δὲ φάει καὶ ὄλεσσον. propterea quod illae paginae ex archetypo, poſt facta jam apographa, exciderunt.

Commentarius in prooemium Timaei Platonici, de quo ſupra p. 317.

Commentarius in Platonis Phaedonem, de quo ſupra p. 317.

Περὶ ἀρχῶν, *de rerum principiis.* Porphyr. in Vita Plotini p. 116. qui de iisdem etiam librum ſcripſit, minus probans Longiniana, ut putat Holſtenius in ejus Vita p. 51.

Περὶ τέλους, *de finibus bonorum et malorum.* Porphyr. in Vita Plotini p. 127. ubi nobis egregiam hujus libri praefationem conſervavit.

Περὶ ὁρμῆς, *de naturali impetu*, ſive *inſtinctu.* Porphyr. in Vita Plotini p. 120.

Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ἀμέλιον, qua reſpondet ejus epiſtolae περὶ τοῦ τρόπου τῆς Πλωτίνου φιλοσοφίας. Hanc epiſtolam in libri magnitudinem excreviſſe, ipſe ait in Praefatione libri περὶ τέλους. p. 132.

Περὶ τῆς κατὰ Πλάτωνα δικαιοσύνης adverſus Amelium. Ipſe in Praef. laudata p. 131.

Περὶ τῶν ἰδεῶν adverſus Plotinum. Praefatione laudata p. 131.

Περὶ τῶν ἰδεῶν adverſus Porphyrium, Plotini de Ideis ſententiam Longinianae, quam ante probarat, praeferentem. Praefatione laudata l. c. Vide Holſtenium de Vita Porphyr. p. 54. Hos de Ideis libros reſpexit Syrianus Commentario MS. in Ariſtotelis Metaphyſica: Οὔτε τοῖς λεκτοῖς τοῖς πολυθρυλλήτοις ἀνάλογον τῷ νῷ παρυφίςαται, ὡς ἠρεῖτο Λογγῖνος πρεσβεύειν. οὐδὲν γὰρ ὅλως παρυφίςαται τῷ νῷ εἴπερ ἀνούσιόν ἐςι τὸ παρυφιςάμενον. πῶς δ' ἂν τὸ αὐτὸ νοητόν τε εἴη καὶ παρυφίςαιτο; οὐ μὴν οὐδὲν νοήματά εἰσὶ παρ' αὐτοῖς αἱ ἰδέαι, ὡς Κλεάνθης ὕςερον εἴρηκεν, οὐδ' ὡς Ἀντωνῖνος μιγνὺς τὴν Λογγίνου καὶ Κλεάνθους δόξαν.

Περὶ ψυχῆς. ex quo Euſebius P. E. XV. 21. partem affert hoc titulo: πρὸς τὴν τῶν Στωϊκῶν περὶ ψυχῆς δόξαν ἀντίῤῥησις. Eundem librum laudat Porphyrius apud Stobaeum Ecl. Phyſ. I. pag. 103. Familiarem Longini cum Medio diſputationem περὶ τῶν μορίων τῆς ψυχῆς ex Porphyrio commemorat Proclus in Platonis Politiam p. 415.

Ὀδαίναθος. quod omnium Longini ſcriptorum poſtremum videtur. Libanius Ep. 998. Ὀδαίναθον τὸν λόγον, Λογγίνου δὲ ὁ λόγος, ἐγὼ μὲν ἀπαιτῶ, σὲ δὲ δεῖ δοῦναι, καὶ γενέσθαι δίκαιον περὶ τὴν ὑπόσχεσιν. Hac oratione ſi Longinus Odenathi laudes complexus eſt,

eſt, ut nobis videtur, concidit, quod narrat Trebell. Pollio XXX. Tyrann. 17. Zenobiam caedis Odenathi conſciam fuiſſe.

Praeter haec Langbaenius ad Longinum retulit librum Διονυσίου τοῦ Φασηλίτου περὶ τῆς Ἀντιμάχου ποιήσεως, et alterum περὶ ποιητῶν, utrumque laudatum a Grammatico vetere, qui Nicandri vitam ſcripſit: item Διονυσίου Ἄπορα, laudata a Scholiaſte Homeri ad Il. B. 308. et Διονυσίου Κριτικὰ ſive Κρητικὰ apud Diogen. Laërt. I. 38. Verum nihili ſunt rationes, quibus utitur, et vix dignae, quae refellantur. Nam, ſi probabile eſt, ut ſupra demonſtravimus, Longinum natum eſſe Athenis; cur ad eum refertur opus Phaſelitae? At *Dionyſii* nomine nititur Langbaenius. Immo hoc nomine Longinus, ut eodem loco docuimus, ne ſemel quidem ſimpliciter laudatus reperitur. Denique falſum eſt, quod dicitur, Longinum per temporis rationes a Diogene commemorari potuiſſe. Nam Diogenes, quacunque demum aetate vixit, certe ante Longinum vixit. Recte igitur Fabricius Bibl. Gr, T. IV. pag. 435. 443. 444. quatuor illos libros, Longino tam temere tributos, ſuſtulit ex indice operum Longinianorum.

F I N I S.

Ruhnkenius, David
Opuscula oratoria, philologica, critica

